

การทบทวนบทบาทหตุค่นักเรียนในสังคมไทย

โดย

นายภพธน ตันตินิกัทร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์ แผน ก แบบ ก 2

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การทบทวนบทบาทของนักเรียนในสังคมไทย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์ แผน ก แบบ ก 2

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

REVIEWING THE ROLE OF SCHOOL UNIFORMS IN THAI SOCIETY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Fine Arts Visual Arts
Academic Year 2024
Copyright of Silpakorn University

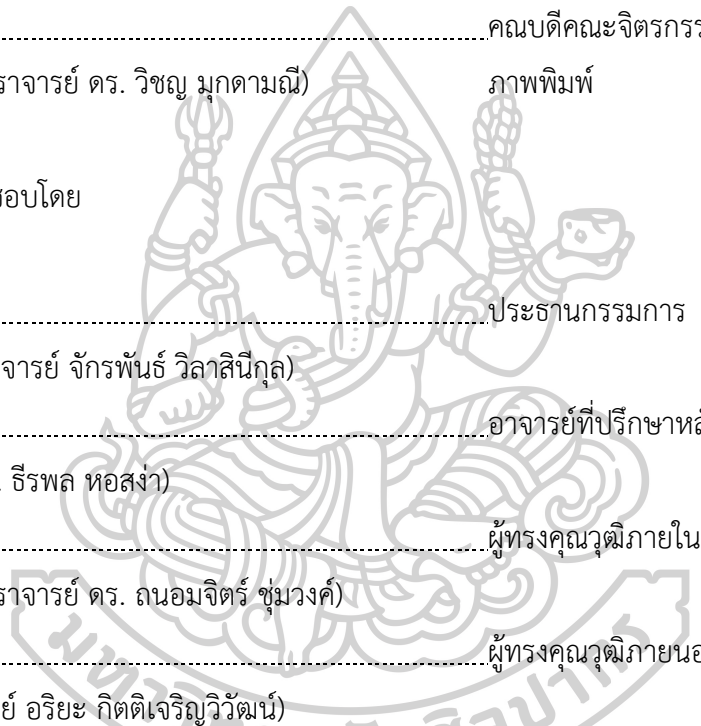
หัวข้อ	การทบทวนบทบาทของนักเรียนในสังคมไทย
โดย	นายภพธน ต้นดินนันทธร
สาขาวิชา	ทัศนศิลป์ แผน ก แบบ ก 2
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร. ชีรพล หอสง่า

คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

.....คนบดีคณะจิตรกรรม ประติมากรรมและ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชญ มุกตามณี) ภาพพิมพ์

พิจารณาเห็นชอบโดย
.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ จักรพันธ์ วิชาสินีกุล)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร. ชีรพล หอสง่า)
.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ถนอมจิตร ชุ่มวงศ์)
.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์ อริยะ กิตติเจริญวิวัฒน์)

630120039 : ทศนศิลป์ แผน ก แบบ ก 2

คำสำคัญ : เครื่องแบบนักเรียน , ศิลปะการต่อต้าน , ประติมากรรมสังคมนิยม

นาย ภาพน ตันตินันท์ธร: การทบทวนบทบาทของชุดนักเรียนในสังคมไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
หลัก : อาจารย์ ดร. ชีรพล หอสง่า

“การทบทวนบทบาทของชุดนักเรียนในสังคมไทย” เป็นผลมาจากการสืบค้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ อำนาจ เครื่องแบบนักเรียนไทย ประเด็นที่น่าสนใจคือ บทบาทหน้าที่ของนักเรียนในแต่ละยุคสมัยที่มีผู้นำประเทศเป็นทหาร และมีการปกครองแบบกึ่งเผด็จการ มักเกิดการต่อต้านหรือเพิกเฉยต่อกฎระเบียบผ่านเครื่องแบบนักเรียนอยู่เสมอ ทำให้เห็นว่าบทบาทหน้าที่ของนักเรียนในแต่ละยุคสมัยไม่มีแค่การเรียนหนังสือแต่มีส่วนร่วมในการเรียกร้องทางสังคมด้วย และเครื่องแบบนักเรียนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของอำนาจรัฐใช้ในการปลูกฝังความคิดแบบชาตินิยมให้คงอยู่ทุกยุคสมัย

ผู้ศึกษาใช้แนวคิดอำนาจนิยมและชีวอำนาจของ มิเชล ฟูโกต์ มาอธิบายถึงรูปแบบและการทำงานของอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียน และผลลัพธ์จากการศึกษาแนวคิดการต่อต้านและโต้ตอบอำนาจของมิเชล ฟูโกต์ ผู้ศึกษาใช้การสร้างคู่ตรงข้ามในการทำความเข้าใจรูปแบบความขัดแย้งที่จะสามารถนำมาเป็นหลักการในการต่อต้านแบบอารยะขัดขืนต่ออำนาจในเครื่องแบบนักเรียนเช่นเดียวกัน

โดยวิทยานิพนธ์มีความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1.ศึกษาทบทวนประวัติศาสตร์ของชุดนักเรียนด้วยกรอบแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามผ่านงานประติมากรรม 2.ศึกษาผลงานประติมากรรม Naturalistic realism ในประเทศไทย เพื่อเผยให้เห็นกระบวนการปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมเรื่องเครื่องแบบนักเรียนโดยรัฐ 3.สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมที่ใช้หลักการผสมผสานรูปแบบศิลปะ Propaganda art กับศิลปะ Naturalistic realism เพื่อนำเสนออีกรูปแบบของศิลปะ Resistance Art

ผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ “การทบทวนบทบาทของชุดนักเรียนในสังคมไทย” เป็นการนำเสนอการต่อต้านทางอ้อมต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัยผ่านกรอบแนวคิดวิภาษวิธีมาเป็นกลยุทธ์ในการเสียด ด้วยการนำเสนอประเด็นทางศิลปะผ่านผลงานประติมากรรม 3 ชิ้น 1. Scenario of Education นำเสนอประเด็นศิลปะเรื่องภาพแทนเด็กนักเรียนที่อยู่ในอนุสาวรีย์ให้กลายเป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านกฎระเบียบการแต่งกายด้วยการเปรียบเทียบเรื่องเล่าสองเรื่อง 2. Mana and G.I. นำเสนอประเด็นทางศิลปะเรื่องการจำลองสถานการณ์หน้าเสาธงมาเป็นบริบทร่วมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของตัวละคร 3. Dressed Inappropriate นำเสนอประเด็นทางศิลปะเรื่องการสวมบทบาทสมมุติผ่านการยกย่องและเชิดชูให้โดดเด่นด้วยการเอาสิ่งที่ผิดระเบียบไว้มาเชิดชู ผู้ศึกษาหวังว่าผลงานทางศิลปกรรมสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้คนในสังคมเข้าใจเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ของบทบาทเครื่องแบบนักเรียนในอีกแง่มุมที่ต่างไปจากเดิม

630120039 : Major Visual Arts

Keyword : School uniforms / Resistance art / Socialist realism Sculpture

MR. Pobtana TANTINANTRON : Reviewing the role of school uniforms in Thai society Thesis advisor : Teerapon Hosanga, Ph.D.

“Reviewing the role of school uniforms in Thai society” is the result of investigating the relationship between the state, power, and Thai school uniforms. The interesting point is the role and duty of students in each era with military leaders and semi-dictatorial rule. There is always resistance or ignorance of school uniform regulations. It shows that the role of students in each era is not only studying but also participating in social demands. School uniforms are one tool of power the state uses to instill nationalist ideas throughout the ages.

The researcher uses Michel Foucault's concepts of disciplinary power and biopower to explain the forms and functions of power embedded in school uniforms. As a result of studying Michel Foucault's concepts of resistance and counter-power, the researcher uses the creation of opposites to understand the forms of conflict that can be used as principles for civil disobedience to power even in school uniforms.

The thesis has the following aims and objectives: 1. Review the history of school uniforms using the conceptual framework of creating oppositions through sculpture. 2. Study the works of Naturalistic realism sculptures in Thailand to reveal the process of instilling beliefs and values about school uniforms by the state. 3. Create a sculpture that uses the principles of combining Propaganda art with Naturalistic realism to present another form of Resistance Art.

The creative work of the thesis “Reviewing the Role of School Uniforms in Thai Society” is a presentation of indirect resistance to school uniform regulations in each era through a dialectical framework as a strategy for friction. By presenting the art issue through 3 sculptures: 1. Scenario of Education presents the art issue of the image of schoolchildren in the monument becoming a symbol of resistance to dress regulations by comparing two stories. Mana and G.I. present the artistic issue of simulating the situation in front of the flagpole as a common context that creates relationships among the characters. 3. Dressed Inappropriate presents the artistic issue of role-playing through praise and glorification to jump. Stand out by glorifying things that are out of order. The researcher hopes that the artwork can be a part of helping people in society understand the historical context of the role of school uniforms in a different light than before.

กิตติกรรมประกาศ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์หัวข้อ “การทบทวนบทบาททชุดนักเรียนในสังคมไทย” ผู้ศึกษาขอน้อมรำลึกถึงพระคุณบิดามารดา ผู้คอยให้การสนับสนุนจนทำให้ผู้ศึกษาสำเร็จการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณคุณครูบาอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาประติมากรรม ผู้อบรม สั่งสอน ให้โอกาสแก่ผู้ศึกษา โดยเฉพาะอาจารย์ ดร. อีรพล หอสง่า อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ศึกษาชี้แนะแนวทางที่ดีในการพัฒนาผลงานศิลปะตลอดการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ จักรพันธ์ วิชาสินีกุล ผู้มอบโอกาสและมอบความรู้ใหม่ๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาและสร้างประสบการณ์ต่อผู้ศึกษา จากการเข้าร่วมโครงการ WorkShop ของคณะประติมากรรมไม่ว่าจะเป็น โครงการ Constructing Sculpture by Prof. Xu Zheng Long - Tsinghuan University , Language of Materials / Rhetorics of Form by Prof. Ingo Vetter - University of the Arts Bremen , Form Glass To Art Project by Gerry Cummins และ Jill Stehn และขอขอบคุณ อาจารย์พิเชษฐ เขียวประเสริฐ ผู้คอยสนับสนุนให้คำแนะนำต่อแนวทางในการหาความรู้และข้อมูลเป็นอย่างดี ขอขอบคุณอาจารย์อดิเรก โลหะกุลที่มอบทุนและแนวทางในการทำงานรวมถึงคณาจารย์ในภาควิชาประติมากรรมทุกๆ ท่าน ที่ให้คำปรึกษา แนะนำ เปิดโอกาสในการทำงานสร้างสรรค์ ท้ายสุดนี้ขอขอบคุณ พี่ๆ น้องๆ และเพื่อนปริญญโท ภาควิชาประติมากรรม โดยเฉพาะ นายวเรศ คุณาเจริญทรัพย์ และนายคมสัน เพ็ชรสิทธิ์ ผู้ให้คำแนะนำแนวทางในการแก้ปัญหาให้ผู้ศึกษาทำโครงการจนสำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์ “การทบทวนบทบาททชุดนักเรียนในสังคมไทย”

ภพธน ตันตินันท์ธรร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	2
1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 สมมุติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.5 ขั้นตอนของการศึกษา.....	9
1.6 แหล่งข้อมูล.....	9
1.7 อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นคว้า.....	10
1.8 คำสำคัญ.....	10
1.9 คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
บทที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์.....	12
2.1 ข้อมูลเอกสาร.....	14
2.1.1 ลักษณะการแต่งกายเครื่องแบบนักเรียนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน.....	14
2.1.2 บทบาทหน้าที่ของเครื่องแบบนักเรียนไทยในประวัติศาสตร์จนถึงร่วมสมัยในปัจจุบัน ของสังคมไทย.....	18

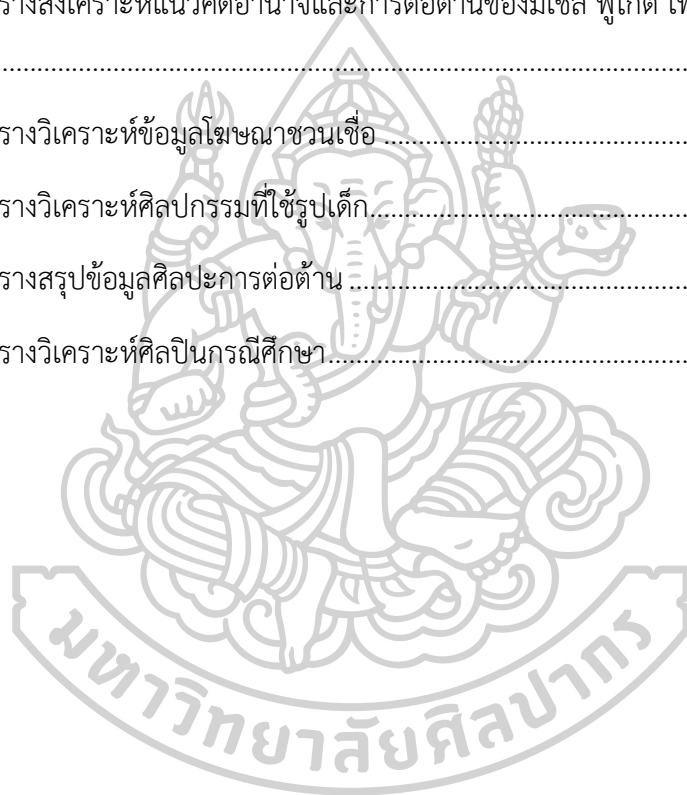

2.1.3	ประโยชน์และโทษของเครื่องแบบนักเรียน.....	38
2.1.4	ศึกษาเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และปัจจุบันผ่านภาพถ่ายของช่างภาพอิสระ	42
2.2	ข้อมูลเชิงทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง	49
2.2.1	แนวคิดเรื่องอำนาจ มิเชล ฟูโกต์ (Michael Foucault).....	49
2.2.1.1	แนวคิดอำนาจวินัย	50
2.2.1.2	แนวคิดชีวอำนาจ	52
2.2.1.3	แนวคิดเรื่องกลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจ	54
2.3	ข้อมูลศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา.....	59
2.3.1	โฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda).....	59
2.3.2	ศิลปกรรมที่ใช้รูปเด็กในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2481 – 2530.....	69
2.3.3	ศิลปะต่อต้าน (Resistance Art).....	77
2.3.4	ศิลปินกรณีสึกษา Yinka Shonibare	83
2.3.5	ศิลปินกรณีสึกษา Chris burden.....	85
2.3.6	ศิลปินกรณีสึกษา Charles Ray.....	87
2.3.7	ศิลปินกรณีสึกษา Auguste Rodin.....	89
2.4	สรุปเนื้อหาเพื่อใช้ในกระบวนการสร้างสรรค์	94
2.4.1	การสร้างประเด็นจากเนื้อหาที่พบในข้อมูลเอกสาร	94
2.4.2	ประเด็นทางศิลปะที่ใช้ในการนำเสนอจากการศึกษาข้อมูลทางศิลปกรรม	95
2.4.3	แผนภูมิความคิดของการสร้างสรรค์	97
บทที่ 3	กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน	98
3.1	แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่1	107
3.2	แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 2.....	113
3.3	แบบภาพร่างผลงานชิ้นที่ 2.....	117
3.4	แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 3.....	118

3.5 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบนำเสนอที่เป็นไปได้.....	119
3.6 ภาพกระบวนการออกแบบผลงานชิ้นที่3	121
บทที่ 4 ผลงานวิทยานิพนธ์และการวิเคราะห์ผลงาน	123
ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1 ฉากทัศน์การศึกษา , Scenario of Education.....	123
บทวิเคราะห์ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1	124
วิเคราะห์เนื้อหาและบริบท.....	125
สรุปผลการวิเคราะห์	126
ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2 มานะและจีไอ , Mana and G.I.....	128
บทวิเคราะห์ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2	129
วิเคราะห์เนื้อหาและบริบท.....	129
สรุปผลการวิเคราะห์	130
ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 3 การแต่งตัวไม่เหมาะสม , Dressed Inappropriate	132
บทวิเคราะห์ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 3	133
วิเคราะห์เนื้อหาและบริบท.....	133
สรุปผลการวิเคราะห์	135
บทที่ 5 สรุปผลการสร้างสรรค์.....	136
รายการอ้างอิง.....	139
ประวัติผู้เขียน.....	143

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางสรุปลักษณะเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัย.....	15
ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัย	36
ตารางที่ 3 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบที่พบในภาพถ่าย	46
ตารางที่ 4 ตารางสังเคราะห์แนวคิดอำนาจและการต่อต้านของมิเชล ฟูโกต์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ สร้างสรรค์.....	58
ตารางที่ 5 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโฆษณาชวนเชื่อ.....	67
ตารางที่ 6 ตารางวิเคราะห์ศิลปกรรมที่ใช้รูปเด็ก.....	75
ตารางที่ 7 ตารางสรุปข้อมูลศิลปะการต่อต้าน.....	81
ตารางที่ 8 ตารางวิเคราะห์ศิลปะป็นกรณีศึกษา.....	92

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 เครื่องแบบนักเรียนไทยอดีตจนถึงปัจจุบัน.....	15
ภาพที่ 2 การแต่งสมัยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปีพ.ศ.2453.....	21
ภาพที่ 3 การแต่งกายสมัยหลังรัฐประหาร ปีพ.ศ.2475	21
ภาพที่ 4 การแต่งกายของคนชนบทสมัยหลังรัฐประหาร ปีพ.ศ.2475.....	22
ภาพที่ 5 การแต่งกายของเด็กนักเรียนหลวง ปีพ.ศ.2475	22
ภาพที่ 6 เครื่องแบบนักเรียนสมัยก่อนการรัฐประหาร ปีพ.ศ.2468	23
ภาพที่ 7 เครื่องแบบนักเรียนสมัยหลังทำการรัฐประหาร ปีพ.ศ.2475	24
ภาพที่ 8 โปสเตอร์วัฒนธรรมไทย สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ปีพ.ศ.2475.....	24
ภาพที่ 9 สถาปัตยกรรมอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ปีพ.ศ.2475.....	25
ภาพที่ 10 ภาพการแต่งกายที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอเมริกัน.....	27
ภาพที่ 11 ภาพของเล่นในยุควัฒนธรรมอเมริกัน.....	28
ภาพที่ 12 ภาพแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของไทยและอเมริกา ปีพ.ศ.2500.....	29
ภาพที่ 13 การต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกา ปีพ.ศ.2518	30
ภาพที่ 14 ภาพการต่อต้านสงครามเวียดนามในอเมริกา ปีพ.ศ.2513	30
ภาพที่ 15 การแต่งกายเลียนแบบทหารของวงคาราว	31
ภาพที่ 16 การต่อต้านเครื่องแบบนักเรียนในโรงเรียน.....	33
ภาพที่ 17 การต่อต้านเครื่องแบบนักเรียนหน้ากระทรวงศึกษาธิการ	33
ภาพที่ 18 การแต่งกายผิดระเบียบของนักเรียนชาย.....	33
ภาพที่ 19 การแต่งกายผิดระเบียบของนักเรียนหญิง	34
ภาพที่ 20 ฉากเพลงเด็กเอ๋ยเด็กดีของจาก BOMB AT TRACK x MILL.....	35
ภาพที่ 21 การออกแบบเครื่องแต่งของติณห์ ตันโสภณ.....	35

ภาพที่ 22	การให้รางวัลเด็กนักเรียนหน้าเสาธง.....	39
ภาพที่ 23	การติดป้ายยกย่องเด็กนักเรียนหน้าโรงเรียน.....	40
ภาพที่ 24	การลงโทษนักเรียนให้อยู่นอกห้อง.....	41
ภาพที่ 25	การตัดผมนักเรียนที่ผิดระเบียบ.....	41
ภาพที่ 26	ภาพการแต่งกายของเด็กนักเรียนในสมัยจอมพลป.....	42
ภาพที่ 27	ภาพการแต่งกายของเด็กสมัยจอมพลป.....	43
ภาพที่ 28	ภาพนักเรียนนักศึกษาในการเดินทางต่อต้านอเมริกา.....	44
ภาพที่ 29	ภาพการเดินทางอเมริกา.....	44
ภาพที่ 30	ภาพนักเรียนประท้วงในโรงเรียน.....	45
ภาพที่ 31	ภาพนักเรียนนักเรียนประท้วงหน้ากระทรวงศึกษาธิการ.....	45
ภาพที่ 32	ภาพมิแชล ฟุโกต์.....	49
ภาพที่ 33	ภาพโปสเตอร์การแต่งกายในยุคสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม.....	61
ภาพที่ 34	ภาพโปสเตอร์ข้อควรปฏิบัติในยุคสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม.....	61
ภาพที่ 35	ภาพหน้าปกหนังสือลดอาหารในยุคสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม.....	62
ภาพที่ 36	ภาพฉากในหนังหนุมานเผชิญภัยครั้งใหม่ในยุคสมัยจอมพลพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	62
ภาพที่ 37	ภาพเนื้อเพลงหนักแผ่นดิน.....	63
ภาพที่ 38	ภาพเนื้อเพลงคสช.คืนความสุขให้ประเทศไทย.....	64
ภาพที่ 39	ภาพอนุสาวรีย์ยุวชนทหาร.....	66
ภาพที่ 40	ภาพประติมากรรมรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย.....	66
ภาพที่ 41	ภาพผลงานวงกลม,2495.....	70
ภาพที่ 42	ภาพผลงานรูปครอบครัวไทย,2483.....	70
ภาพที่ 43	ภาพผลงานประติมากรรมรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยภาพคุณค่า.....	73
ภาพที่ 44	ภาพผลงานอนุสาวรีย์ยุวชนทหาร.....	73
ภาพที่ 45	ภาพผลงาน Rule breaker ชุตนักเรียนแหกขบถต่อต้านกฎระเบียบ.....	78

ภาพที่ 46 ภาพการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มนักเรียน.....	79
ภาพที่ 47 ภาพการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มนักเรียน.....	79
ภาพที่ 48 ภาพการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มนักเรียนและเยาว์ชน	80
ภาพที่ 49 ภาพศิลปิน yinka shonibare	83
ภาพที่ 50 ภาพผลงาน Justice for All	84
ภาพที่ 51 ภาพศิลปิน Chris burden.....	85
ภาพที่ 52 ภาพผลงาน L.A.P.D. Uniforms.....	86
ภาพที่ 53 ภาพศิลปิน Charles Ray.....	87
ภาพที่ 54 ภาพผลงาน Family romance	88
ภาพที่ 55 ภาพศิลปิน Auguste Rodin.....	89
ภาพที่ 56 ภาพผลงาน The Burghers of Calais	89
ภาพที่ 57 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่1.....	108
ภาพที่ 58 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่1.....	109
ภาพที่ 59 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่1.....	109
ภาพที่ 60 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1	110
ภาพที่ 61 สื่อและรูปแบบที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 1	111
ภาพที่ 62 ภาพแบบร่างผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่1	112
ภาพที่ 63 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่2.....	114
ภาพที่ 64 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2	114
ภาพที่ 65 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2	115
ภาพที่ 66 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2	115
ภาพที่ 67 สื่อและรูปแบบที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 2	116
ภาพที่ 68 ภาพแบบร่างผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่2.....	117
ภาพที่ 69 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 3	119

ภาพที่ 70 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 3	119
ภาพที่ 71 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 3	120
ภาพที่ 72 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 3	120
ภาพที่ 73 สื่อและรูปแบบที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานชั้นที่ 3	121
ภาพที่ 74 ภาพแบบร่างผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 3	122
ภาพที่ 75 ภาพผลงาน ฉากทัศน์การศึกษา , Scenario of Education	123
ภาพที่ 76 ภาพผลงาน มานะและจีไอ , Mana and G.I.	128
ภาพที่ 77 ภาพผลงาน การแต่งตัวไม่เหมาะสม , Dressed Inappropriate.....	132

บทที่ 1

บทนำ

เครื่องแบบนักเรียนคือรูปแบบการแต่งกายของเด็กที่เข้ารับการศึกษาดังแต่อนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมระเบียบวินัยให้แก่เด็ก ทำให้เครื่องแบบนักเรียนกลายเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายอย่างหนึ่งของเด็กทุกยุคสมัยและอยู่คู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด เครื่องแบบนักเรียนจึงเป็นเหมือนภาพแทนของเด็กที่เข้าสู่ระบบการศึกษา ปฏิเสธไม่ได้ว่าเครื่องแบบนักเรียนไม่ใช่แค่เสื้อผ้าที่ไว้ห่อหุ้มร่างกายเหมือนเสื้อผ้าทั่วไป แต่เป็นเสื้อผ้าที่ทำให้ผู้สวมใส่ยอมรับข้อกำหนดที่ติดมาด้วยภายใต้กฎระเบียบของโรงเรียน ซึ่งข้อกำหนดการแต่งกายชุดเครื่องแบบนักเรียนมีระเบียบตั้งแต่ศีรษะไปจนถึงเท้า ทว่ากฎระเบียบที่ติดมานั้นไม่ได้แค่เสริมสร้างวินัยให้แก่เด็กเพียงอย่างเดียวแต่กลับลดทอนสิทธิเสรีภาพทางความคิดและพฤติกรรมของเด็กในการแสดงตัวตนผ่านการแต่งกาย

ปัจจุบันเด็กนักเรียนเริ่มต่อต้านกฎระเบียบที่มีอยู่ในเครื่องแบบนักเรียน เพื่อเรียกร้องการเคารพสิทธิเสรีภาพทางความคิดและการแต่งกายควรเกิดขึ้นกับทุกคนด้วยความสมัครใจไม่ใช่การบีบบังคับด้วยกฎระเบียบหรือบทลงโทษที่ทำให้เด็กกลัว อาจเป็นไปได้ว่ากฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของอำนาจ ที่ใช้จำกัดสิทธิเสรีภาพด้านการแสดงออกทางร่างกายและความคิดของเด็กไม่ให้หลุดออกไปจากกรอบของความเป็นระเบียบวินัย ทำให้สันนิษฐานได้ว่าเมื่อใดก็ตามที่เครื่องแบบนักเรียนถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจกดทับสิทธิเสรีภาพการแสดงออกทางความคิดและพฤติกรรมหรือละเมิดเรื่องแต่งกายของนักเรียนมากเกินไปก็จะส่งผลให้เกิดแรงต้านจากนักเรียนอยู่เสมอ

การศึกษาและการสร้างสรรค์ในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนในสังคมไทยมาเป็นโจทย์ในการศึกษา เพื่อสำรวจและทำความเข้าใจกลไกของอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียน และสร้างการสื่อสารผ่านผลงานศิลปะที่น่าเสนอถึงการต่อต้านทางอ้อมต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน เพื่อชี้ชวนให้คนในสังคมเห็นว่าเครื่องแบบนักเรียนไม่ใช่แค่สัญลักษณ์ของการมีระเบียบวินัยในตัวเด็กหรืออัตลักษณ์ของสถานศึกษา แต่เครื่องแบบนักเรียนยังเป็นสัญลักษณ์ของการสยบยอมต่ออำนาจที่แฝงอยู่ในตัวเครื่องแบบอีกด้วย แท้จริงแล้วเครื่องแบบนักเรียนเป็นเพียงแค่กรอบที่ให้นักเรียนประพฤติไปในทางที่ถูกต้องตามที่สังคมกำหนดไว้ หรือเป็นแค่การใช้กฎระเบียบระเบียบที่ทำหน้าที่เหมือนกดมาบังคับให้เด็กนักเรียนต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ โดยใช้เครื่องแบบนักเรียนมาเป็นฉากบังหน้าของอำนาจที่แฝงอยู่เพื่อให้เด็กเชื่อและศรัทธาจากกฎเกณฑ์ที่กำหนด มาจากสังคมว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องอยู่เสมอและไม่ควรที่จะท้าทายเพราะนั่นคือสิ่งที่ตั้งงามของสังคม

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เครื่องแบบ (Uniform) หมายถึง เครื่องแต่งกายที่แสดงให้เห็นว่าคนที่สวมใส่นั้นอยู่ในองค์กรหรือสังกัดเดียวกันและทำหน้าที่กำกับบทบาทหน้าที่ของผู้สวมใส่เพื่อทำให้คนในสังคมนั้นสามารถแยกแยะหน้าที่ต่างๆตามเครื่องแบบที่เห็นด้วยตาได้ ตัวอย่างเช่น ชุดตำรวจมีหน้าที่ปกป้องประชาชนและทรัพย์สิน ชุดนักโทษมีหน้าที่จำแนกผู้กระทำผิดทางกฎหมายและเพื่อป้องกันไม่ให้หลีกเลี่ยงจากที่คุมขัง ชุดเครื่องแบบนักเรียนบ่งบอกถึงสถานะว่าเป็นนักเรียนมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนและแสดงว่าผู้สวมใส่นั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะ เป็นต้น จะสังเกตได้ว่าผู้สวมใส่เครื่องแบบที่กล่าวมาข้างต้นนั้นทำให้เราสามารถรับรู้ได้ว่าแต่ละคนนั้นมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันและยังสามารถแยกแยะสถานะของแต่ละบุคคลได้ว่าที่มีหน้าที่และบทบาทอย่างไรต่อสังคม ดังนั้นเครื่องแบบไม่ได้มีไว้เพื่อแยกแยะผู้คนที่ทำหน้าที่ที่แตกต่างกันในสังคมเพียงอย่างเดียวแต่ยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้สวมใส่เครื่องแบบนั้นตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับบางอย่าง

ในกรณีนี้ผู้ศึกษามีความสนใจจำเพาะเจาะจงไปที่เครื่องแบบนักเรียน เพราะช่วงวัยและประสบการณ์ตรงผู้ศึกษาเคยผ่านสวมใส่เครื่องแบบนักเรียนมาก่อน เครื่องแบบนักเรียนกำหนดหน้าที่ของผู้สวม ต้องปฏิบัติตัวให้เหมาะสมและมีระเบียบวินัยตามที่โรงเรียนได้กำหนด มีการออกพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียนมาบังคับใช้ เพื่อที่จะส่งเสริมความมีระเบียบวินัยของเด็ก² ในขณะเดียวกันเราจะเห็นเครื่องแบบนักเรียนของโรงเรียนรัฐบาลที่อยู่ในละแวกกรุงเทพฯ จะมีลักษณะเป็นชุดเสื้อเชิ้ตสีขาวและกางเกงสีด้าและชุดเครื่องแบบของครูโรงเรียนรัฐบาลมีลักษณะเป็นเสื้อคอพับแขนสั้นหรือแขนยาวสีกากีและกางขาขาวหรือกระโปรงสีกากีซึ่งชุดเครื่องแบบของนักเรียนและครูของโรงเรียนรัฐบาลนั้นมีลักษณะของสีคล้ายกับชุดนักโทษและพัศดีราวกับว่านักเรียนนั้นได้กลายเป็นนักโทษที่ต้องมีผู้คุมผู้ดูแลและผู้ที่ยคอยทำหน้าที่จับตาอยู่³ เช่น เวลาเข้าแถวเคารพธงชาติเสร็จก็มีการตรวจระเบียบวินัยและแยกคนที่ผิดระเบียบออกมา เพื่อที่จะทำโทษหรือตักเตือนหรือครูฝ่าย

¹ พันธุ์ชนะ สุนทรพิพิธ, 2561, 'ยูนิฟอร์ม' กับ 'อำนาจ' การผลิตอุดมการณ์ความเชื่อในแบบคนเหล่าเดียวกัน, 19 กันยายน 2561, จาก <https://www.gqthailand.com/style/article/the-social-power-of-uniform>

² พระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พุทธศักราช 2482, หน้า 46 เล่ม 125 ตอนที่ 28ก ราชกิจจานุเบกษา 5 กุมภาพันธ์ 2551, จาก <https://dl.parliament.go.th/back office/viewer/2300/web/viewer.php>

³ ชัชฐรัมย์ ธรรมบุษดี, ชุดนักเรียนเท่าเทียมหรือเหลื่อมล้ำ, 17 กรกฎาคม 2563, จาก <https://web.facebook.com/shifterth/videos/307915540361796>

ปกครองที่ทำหน้าที่จับตาดูแลเด็กนักเรียนจากห้องวงจรปิดที่มาเรียนสายหรือกำลังจะโดดเรียน จะเห็นว่ามีอำนาจที่ซ่อนอยู่ภายใต้เครื่องแบบนั้นได้คอยบงการความคิดและพฤติกรรมให้อยู่ในรูปแบบของผู้ที่มีอำนาจคอยสั่งการและควบคุมผู้ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจ

ชุดเครื่องแบบนักเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญที่แสดงว่าผู้สวมใส่นั้นยอมรับบทบาทในโครงสร้างอำนาจที่รัฐเป็นผู้กำหนดผ่านการยกย่องชมเชย เช่น มารยาทดีเด่น แต่งกายเรียบร้อย การได้เกียรตินิยม หรือการภาคภูมิใจที่ได้เข้าศึกษาที่ตั้งและดี เป็นต้น ในทางกลับกันถ้าไม่ยอมรับจะเจอกับการสอดส่อง จับผิด เช่น การแต่งตั้งให้มีสารวัตรนักเรียนไว้คอยตรวจระเบียบนักเรียนด้วยตนเองโดยไม่ต้องให้ครูเป็นผู้ตรวจวินัย หรือจะไปสถานที่ต่างๆในวันเวลาที่มีเรียนคนภายนอกก็จะมองว่าเด็กคนนี้ได้โดดเรียนมาหรือไม่และจะพยายามติดต่อไปยังโรงเรียนเพื่อมารับให้เด็กกลับไปนั่งเรียน เป็นต้น

การยกย่องชมเชย หรือการจับผิด สอดส่องนักเรียน เปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือในการควบคุมคนผ่านกฎระเบียบที่ได้แทรกซึมผ่านชุดเครื่องแบบในระบบการศึกษา อีกทั้งเครื่องแบบนักเรียน ยังเปรียบเสมือนพลังอำนาจทางอ้อมหรืออำนาจการจัดระเบียบทางสังคม และการเมือง ที่เรียกว่า อำนาจสมัยใหม่⁴ ที่มีขึ้นเพื่อให้เกิดการปกครองของกลุ่มคนในสังคมได้อย่างมีระเบียบและทำให้เกิดการควบคุมทางสังคมสะดวกยิ่งขึ้น ฉะนั้นอำนาจสมัยใหม่นี้ได้แฝงอยู่ภายใต้ชุดเครื่องแบบนักเรียนจะทำหน้าที่ระเบียบวินัยพร้อมกับทำให้ตัวตนของผู้สวมใส่สูญหายไป⁵และทำให้ร่างกายของผู้ที่สวมใส่เครื่องแบบนั้นตกเป็นผู้กระทำ เสมือนเป็นหุ่นเชิดที่พร้อมจะตกเป็นทาสของอำนาจสมัยใหม่

จากการศึกษาข้างต้นผู้ศึกษาพบว่าเครื่องแบบนักเรียนมีอิทธิพลอย่างมากต่อชีวิตของเด็กและเยาวชน ซึ่งผู้ศึกษาตั้งข้อสรุปของผลกระทบของเครื่องแบบไว้ 3 ข้อ คือ 1. เครื่องแบบทำให้เกิดการแบ่งแยกและความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นในเด็กนักเรียน ส่งผลทำให้เกิดการเข้าถึงโอกาสที่ได้รับไม่เท่ากัน และทำให้เกิดการแบ่งแยกสถาบันนำไปสู่ความรุนแรง 2. ทำให้เด็กยอมจำนนต่ออัตลักษณ์ใหม่ที่เครื่องแบบมอบให้ ส่งผลให้ผู้สวมใส่มีข้อกำหนดและเงื่อนไขในการดำเนินชีวิต ทำให้ไม่มีอิสระ 3. เครื่องแบบนักเรียนถูกใช้เพื่อทำลายตัวตนของผู้สวมใส่ส่งผลทำให้ความเป็นคนลดเหลือเพียงแค่วัตถุชิ้นหนึ่ง ทำให้อำนาจสมัยใหม่สามารถเข้ามาควบคุมความคิดและพฤติกรรมของคนได้ โดยไม่ต้องมีตัวผู้มีอำนาจมาคอยควบคุม

⁴ เยาว์ เนาวรัตน์ และ สุวัฒน์ บุญเคลือบงานวิจัยเรื่อง “อำนาจสมัยใหม่ในเครื่องแบบนักเรียนไทย”, 29 พฤศจิกายน 2564 ,จาก <https://siamrath.co.th/n/60581>

⁵ สุวัฒน์ บุญเคลือบและนางเยาว์ เนาวรัตน์.(2559).อำนาจสมัยใหม่ในเครื่องแบบนักเรียนไทย. สืบค้น, 29 พฤศจิกายน 2564 ,จาก <https://multied.sri.cmu.az.th/wp-content/uploads/2016/02/อำนาจสมัยใหม่ในเครื่องแบบนักเรียนไทย-pd>

ฉะนั้นอำนาจสมัยใหม่ที่ปรากฏตัวอยู่ในชุดนักเรียนได้สร้างวาทกรรมให้การมีระเบียบวินัยเป็นบรรทัดฐานที่ดีของนักเรียน และทำให้ผู้สวมใส่เกิดการแยกแยะว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ ทำให้ผู้สวมใส่เคยชินและสยบยอมต่ออำนาจสมัยใหม่โดยไม่มีข้อกังขา ดังนั้นเครื่องแบบนักเรียนมีขึ้นเพื่อสร้างความแตกต่างตามบทบาทหน้าที่ในสังคม หรือเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้อำนาจสมัยใหม่ยังคงมีตัวตนอยู่เพื่อบงการผู้สวมใส่ให้เป็นไปตามความต้องการของรัฐ และยังเป็นตัวกระตุ้นให้คนในสังคมตัดสินคนเพียงแค່ภายนอก

ผู้ศึกษาพบว่ากลไกที่รัฐใช้เพื่อปลูกฝังกระตุ้นรณรงค์การแต่งเครื่องแบบหรือการแต่งกายตามที่รัฐเห็นควร มักทำผ่านการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งมีการทำมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยจะเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่ในยุคปลูกฝังชาตินิยมหรืออาจมีก่อนหน้านั้น ในยุคปลูกฝังชาตินิยมในช่วงพ.ศ.2481-พ.ศ.2500 มีการบังคับให้แต่งกายตามที่รัฐได้กำหนดเอาไว้ว่าสิ่งใดควรหรือสิ่งใดไม่ควร สิ่งที่เด่นชัดที่สุดคือการบังคับให้สวมหมวกและห้ามนุ่งโจงกระเบน แต่บางคนยังแต่งตัวตรงข้ามกับสิ่งที่รัฐได้ออกกฎหมายให้ทำตาม อาจเป็นไปได้ว่าอำนาจกระจายตัวไม่ทั่วถึงและคนก็เพิกเฉยเพราะอำนาจมาจัดการไม่ได้

ในยุคเผด็จการเต็มใบในช่วงพ.ศ.2500 - พ.ศ.2518 วิทยุรุ่นนักเรียนนักศึกษาใช้เครื่องแบบในฐานะสัญลักษณ์เพื่อต่อต้านผู้มีอำนาจ รวมทั้งแฟชั่นการแต่งกายล้อเลียนเครื่องแบบทหารได้รับความนิยม ซึ่งยุคนั้นได้มีการต่อต้านนโยบายบางอย่างของรัฐ ด้วยการแต่งกายเลียนแบบวิทยุรุ่นอเมริกันของกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ออกมาประท้วง ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับเครื่องแบบทหารจีไอ ในปัจจุบันนักเรียนพยายามแสดงออก เพื่อต่อต้านกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน โดยการแต่งกายตามกระแสนิยมไปโรงเรียนหรือพยายามแต่งกายที่ผิดจากกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน เช่น เอาเสื้อออกนอกกางเกง เขยิบสนรองเท้า กางเกงหรือกระโปรงสั้นกว่ากำหนด เป็นต้น เพื่อแสดงถึงความไม่พอใจต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่าเครื่องแบบนักเรียนนอกจากจะเป็นเครื่องมือควบคุมเด็กนักเรียนของผู้มีอำนาจให้อยู่ในระเบียบวินัย ยังมีอีกบทบาทหนึ่งที่เครื่องแบบนักเรียนถูกใช้เป็นเครื่องมือในการต่อต้านทางอ้อมต่ออำนาจสมัยใหม่ด้วย

เมื่อมองไปในประวัติศาสตร์ ศิลปะถูกผู้มีอำนาจใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ จูงใจ ปลูกระดม ให้คนทำอะไร หรือไม่ทำอะไร ผ่านรูปแบบโปสเตอร์ใบปิดโฆษณาชวนเชื่อ ภาพวาดภาพสรรเสริญผู้นำประเทศ อนุสาวรีย์ เป็นต้น การแสดงออกในรูปแบบนี้จัดเป็นศิลปะในการโฆษณาชวนเชื่อให้กับรัฐ (propaganda art) เป็นศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อยกย่องสรรเสริญผู้นำ ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะฟาสซิสต์ ตัวอย่างเช่น อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยและสถาปัตยกรรมอื่นๆอีกมากมาย⁶

⁶ ชาตรี ประภิตนทการ, 2563, ศิลปะสถาปัตยกรรมคณะราษฎร (ฉบับปรับปรุง), สำนักพิมพ์ มติชน, สนพ., หน้า 32-36

โดยรูปแบบทางศิลปะที่พบในโฆษณาชวนเชื่อส่วนใหญ่เป็นแบบศิลปะ Naturalistic realism⁷ ซึ่งศิลปะรูปแบบ Naturalistic realism นี้ก็กลับไปปรากฏอยู่ในการประท้วงต่อต้านอำนาจรัฐด้วยเช่นกัน

แม้ว่าศิลปะถูกใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ แต่ในทางตรงกันข้ามศิลปะก็เป็นเครื่องมือในการแสดงออกของการต่อต้านต่ออำนาจรัฐด้วย ในการประท้วงเรียกร้องต่างๆ เราจะพบป้ายโปสเตอร์ข้อความที่ต้องการเรียกร้องหรือข้อความที่เสียดสีล้อเลียนพฤติกรรมของรัฐ การเขียนภาพการ์ตูนล้อเลียนหรือเย้ยหยันต่อรัฐหรือผู้มีอำนาจมีอิทธิพล หรือการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ผ่านการจัดวางสิ่งของหรือการแสดงสดในพื้นที่ที่ไปประท้วง การแสดงออกเหล่านี้ถูกจัดอยู่ในรูปแบบศิลปะแห่งการต่อต้าน (Resistance Art) ซึ่งการกระทำที่ขัดแย้งต่อสิ่งที่รัฐได้กำหนดเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคม กระบวนการเหล่านี้มักนิยมใช้หลักการสร้างคู่ตรงข้ามมาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์

ศิลปะ Resistance Art และศิลปะ Naturalistic realism ทั้ง2มีรูปแบบการใช้ที่คล้ายคลึงกันคือด้วยรูปแบบ Naturalistic realism ในมุมมองของเจนนีส วงศ์วงษ์สุวรรณ ได้ให้ความหมายไว้ในบริบทของการวิเคราะห์เชิงวิจารณ์จะพบว่าความสมจริงที่เกินธรรมชาตินั้นมีลักษณะที่แสดงให้เห็นรูปแบบของการประท้วงประท้วงด้วยความเกินจริงกว่าธรรมชาติ ซึ่งคล้ายกับรูปแบบของศิลปะ Resistance Art ที่ใช้รูปแบบการประท้วงประท้วงเสียดสีมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางอ้อมกับรัฐ เนื่องจากศิลปะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการต่อสู้กับรัฐหรือผู้มีอำนาจโดยไม่ต้องใช้ความรุนแรงในการเรียกร้องหรือแก้ปัญหา ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์เสียดสีหรือเย้ยหยันต่อรัฐผ่านการแสดงออกด้วยศิลปะ ซึ่งเป็นเครื่องมือของรัฐหรือเป็นอาวุธของคนอ่อนแอ

อิทธิพลของศิลปะที่กล่าวไว้ข้างต้นได้มีวิธีการแสดงออกที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานที่แสดงออกถึงการต่อต้านแข็งขันต่ออำนาจรัฐด้วยการเสียดสีโฆษณาชวนเชื่อของรัฐผ่านเครื่องแบบนักเรียน แสดงการต่อสู้ของเด็ก วัยรุ่น นักเรียน ซึ่งเป็นเครื่องแบบล่าสุดในโครงสร้างอำนาจของเครื่องแบบ ที่ไร้อำนาจต่อรอง ไม่มีกำลัง ผ่านการใช้รูปแบบต่างๆเช่น การใช้สัญลักษณ์เปรียบเทียบ การล้อเลียนจากข้อมูลภาพทั้งในอดีตและปัจจุบัน การจัดวางเชิงสัญลักษณ์ หรือการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา เป็นต้น

ในแง่นี้ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าการใช้เครื่องแบบมาเป็นตัวแทนในการแข็งขันต่ออำนาจของรัฐมีมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะที่ผู้นำประเทศเป็นทหารและมีการปกครองแบบกึ่งเผด็จการ ซึ่งแต่ละยุคสมัยได้มีการบันทึกเหตุการณ์ต่างที่เกิดขึ้นผ่านเอกสารและภาพถ่าย เนื่องจากข้อมูล

⁷เจนนีส วงศ์วงษ์สุวรรณ, การวิเคราะห์เชิงวิจารณ์รูปแบบและสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย, 2530, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, หน้า 21

จากเอกสารบางครั้งนั้นถูกบิดเบือนหรือทำลายข้อเท็จจริงบางประการออกตามความต้องการของผู้ที่ต้องการบันทึก ส่งผลให้ข้อมูลที่พบจากภาพถ่ายนั้นมีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นภาพปรากฏเหลืออยู่ให้คนในปัจจุบันได้ตีความและค้นคว้าข้อมูล

ผู้ศึกษามีกลยุทธ์ในการนำเสนอ การเสียดสีโฆษณาชวนเชื่อของรัฐผ่านชุดเครื่องแบบนักเรียน โดยการใช้รูปแบบการแต่งกายที่ไม่ถูกระเบียบวินัยมาต่อต้านกับความเป็นระเบียบวินัย ผ่านแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามในลักษณะของการสร้างวาทกรรมคู่ตรงข้ามขึ้นหรือคู่ขัดแย้ง ผ่านการสร้างสรรคผลงานที่ใช้รูปแบบศิลปะแห่งการต่อต้าน โดยผสมผสานรูปแบบศิลปะต่างๆที่ปรากฏในการโฆษณาชวนเชื่อให้กับรัฐ กับรูปแบบจากศิลปะแบบ Naturalistic realism เข้าด้วยกัน ซึ่งจะดึงเอารูปแบบและวิธีการแสดงออกที่เป็นเอกลักษณ์ของศิลปะทั้งสองรูปแบบนำมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ในรูปแบบศิลปะแห่งการต่อต้าน

1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาทบทวนประวัติศาสตร์ของชุดนักเรียนด้วยการสร้างคู่ตรงข้ามผ่านงานประติมากรรม
2. ศึกษาผลงานประติมากรรม Naturalistic realism ในประเทศไทย เพื่อเผยให้เห็นกระบวนการปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมเรื่องเครื่องแบบนักเรียนโดยรัฐ
3. สร้างสรรคผลงานประติมากรรมที่ใช้หลักการผสมผสานระหว่างรูปแบบศิลปะ Propaganda art กับศิลปะ Naturalistic realism เพื่อสะท้อนแนวคิดชาตินิยมที่อยู่ในชุดเครื่องแบบนักเรียน

1.3 สมมุติฐานของการศึกษา

การสร้างสรรคผลงานประติมากรรมในหัวข้อ ศิลปะสัจจะนิยม : การทบทวนบทบาทชุดนักเรียนในสังคมไทย ผู้ศึกษามีสมมุติฐานเชิงความคิดและรูปแบบดังนี้

1.3.1 สมมุติฐานเชิงความคิด

- นำเสนอการเปรียบเทียบเรื่องเล่าสองเรื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของเนื้อหาเดิมในโฆษณาชวนเชื่อด้วยการสร้างเนื้อหาใหม่ที่ขัดแย้งต่อเนื้อหาเดิม เพื่อแสดงให้เห็นถึงการไม่ตีค่าและการไม่แบ่งแยกของเด็กด้วยเครื่องแบบนักเรียน

- นำเสนอแนวคิดที่ตรงกันข้ามระหว่างสิ่งที่ควรปฏิบัติในเครื่องแบบนักเรียนตามกฎระเบียบที่รัฐกำหนดกับสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติในเครื่องแบบนักเรียน เพื่อแสดงให้เห็นการต่อต้านทางอ้อมต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน

- นำเสนอแนวคิดกลยุทธ์การต่อต้านอำนาจด้วยการการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์และการสร้างบริบทหรือสถานการณ์ เพื่อแสดงการต่อต้านทางอ้อมต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนที่รัฐกำหนดและการปฏิเสธต่อค่านิยมของการปลูกฝังความเป็นชาตินิยมที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียน

1.3.2 สมมุติฐานเชิงรูปแบบ

- การสร้างภาพแทนของเด็กนักเรียนให้กลายเป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านทางอ้อมผ่านการแต่งกายที่ผิดจากระเบียบ

- การสร้างองค์ประกอบของรูปคนที่เรียงตำแหน่งเป็นระเบียบเปรียบเทียบกับไม่เป็นระเบียบให้เกิดความสมดุลแบบสมมาตร เน้นความต่างกันของเครื่องแต่งกาย

- การใช้รูปทรงคนในวัยที่ต่างกัน สร้างให้มีขนาดเท่ากัน ให้มีบทบาทที่เท่ากัน

- สร้างภาพลักษณ์ใหม่ของอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญด้วยการทำตรงข้ามกับหลักการสร้างในลักษณะคู่ตรงข้ามจากขยายใหญ่มาเป็นย่อขนาด

- การสร้างความขัดแย้งต่อการรับรู้ที่คุ้นเคยด้วยการใช้ภาพลักษณ์ของท่าทางที่สุภาพเรียบร้อยกับการแต่งกายที่ผิดระเบียบมาขัดแย้งกัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาลักษณะเครื่องแบบนักเรียนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ศึกษาบทบาทหน้าที่ของเครื่องแบบนักเรียนไทยในประวัติศาสตร์จนถึงร่วมสมัยในปัจจุบันของสังคมไทย โดยแบ่งจากยุคสมัยที่สังคมไทยมีการปกครองโดยทหารดังนี้
  - บทบาทเครื่องแบบนักเรียนในยุคปลูกฝังชาตินิยม ในช่วงพ.ศ.2481 - พ.ศ.2500
  - บทบาทเครื่องแบบนักเรียนยุคเผด็จการเต็มใบ ในช่วงพ.ศ.2500 - พ.ศ.2518

- บทบาทเครื่องแบบนักเรียนยุคร่วมสมัยในปัจจุบัน ในช่วงพ.ศ.2560 - พ.ศ.2566
- 3. ศึกษาเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และปัจจุบันผ่านภาพถ่ายของช่างภาพอิสระ
  - ภาพถ่ายยุคปลุกฝังชาตินิยมในช่วงพ.ศ.2481 - พ.ศ.2500
  - ภาพถ่ายยุคเผด็จการเต็มใบในช่วงพ.ศ.2500 - พ.ศ.2518
  - ภาพถ่ายยุคร่วมสมัยในปัจจุบันในช่วงพ.ศ.2560 - พ.ศ.2566
- 4. ศึกษาทฤษฎีอำนาจวินัย ชีวอำนาจ และกลยุทธ์การต่อต้านอำนาจ ของมิเชล ฟูโกต์

1.4.2 ขอบเขตด้านรูปแบบ

1. ศึกษาศิลปกรรมเกี่ยวกับศิลปะแห่งการต่อต้าน (Resistance Art)
2. ศึกษาหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญด้วยการเสียดสีภาพต้นทางของศิลปิน Yinka shonibare ในผลงาน Justice for All
3. ศึกษาหลักการซ้ำของรูปทรงและการจำลองสถานการณ์ผ่านการจัดวางของศิลปิน Chris burden ในผลงาน L.A.P.D. Uniforms (1993)
4. ศึกษาหลักการใช้สัดส่วนในการเปรียบเทียบของศิลปิน Charles Ray ในผลงาน Family romance 1993
5. ศึกษาการใช้ฐานให้เป็นส่วนหนึ่งของงานประติมากรรมของศิลปิน Auguste Rodin ในผลงาน The Burghers of Calais
6. ศึกษาหลักการวางองค์ประกอบแบบประติมากรรม Naturalistic realism ที่พบในงานประติมากรรมหุ่นสูงรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย
7. ศึกษารูปแบบศิลปะโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ (Propaganda art) ช่วงปี พ.ศ. 2481 – 2562
8. ศึกษาศิลปกรรมที่ใช้รูปเด็กในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2481 – 2530

1.5 ขั้นตอนของการศึกษา

1. ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากงานวิจัยภาคเอกสารและบทความต่างๆ ที่หาได้จาก ห้องสมุด วารสาร อินเทอร์เน็ต
2. ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากภาพถ่ายทั้งในประวัติศาสตร์และปัจจุบัน ที่พบเห็นได้จาก หนังสือ หรือภาพ บนอินเทอร์เน็ต
3. สร้างตารางสรุปข้อมูลในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ประกอบไปด้วยภาพ ข้อมูล งานประติมากรรม
4. วิเคราะห์ข้อมูลและสร้างกรอบแนวคิดวิภาษวิธี
5. นำข้อมูลมาวิเคราะห์และตั้งประเด็นการสร้างสรรค์สร้างสมมุติฐานและความเป็นไปได้ในการ เลือกใช้สื่อ รูปแบบวิธีการ เทคนิค วัสดุ และกลยุทธ์ต่างๆในการสร้างสรรค์ผลงาน ประติมากรรมที่สอดคล้องกับ แนวความคิดและเป้าหมาย
6. วิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ ประมวลผลและตรวจสอบตามกรอบแนวคิดหรือสมมุติฐาน และ เป้าหมายของการศึกษา
7. สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ประมวลความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเผยแพร่ ผลงาน สร้างสรรค์ ด้วยการจัดแสดงผลงานสร้างสรรค์ต่อสาธารณชน และการนำเสนอ ผลงานเพื่อตีพิมพ์ทางวิชาการต่างๆ

1.6 แหล่งข้อมูล

1. จากงานวิจัยหรือบทความต่าง ๆ ที่หาได้จากห้องสมุด วารสาร สื่ออินเทอร์เน็ต
  - 1.1 บทความ ยูนิฟอร์ม กับ อำนาจ ของ พันธุ์ชนะ สุนทรพิพิธ
  - 1.2 งานวิจัย อำนาจสมัยใหม่ในเครื่องแบบนักเรียนไทย ของรศ.ดร.เยาว์ เนาวรัตน์ และ อ.สุวัฒน์ บุญเคลือบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
  - 1.3 การวิเคราะห์เชิงวิจารณ์รูปแบบและสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ของ ผ.ศ.แจนนีส วงศ์สุรวัฒน์
2. จากการลงสำรวจพื้นที่จริง เช่น งานประติมากรรมนูนสูงบริเวณฐานอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย และสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นประท้วงของกลุ่มคนที่ออกมาต่อต้านการสวมใส่เครื่องแบบนักเรียนในปัจจุบัน
3. การพบปะพูดคุยกับอาจารย์ที่ปรึกษา

4. ผลงานจากศิลปินที่ได้รับอิทธิพลทางด้านความคิดและรูปแบบของศิลปิน Yinka shonibare , Chris burden , Charles Ray , Auguste Rodin

1.7 อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นคว้า

ในการศึกษาและการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมในโครงการวิทยานิพนธ์ แบ่งอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 2 หมวด ดังนี้

1. อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นคว้าการหาข้อมูลและเอกสารงานวิจัย ประกอบด้วย
  - กล้องถ่ายภาพ คอมพิวเตอร์ สมุดจดบันทึก
  - เอกสารงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง
  - การเผยแพร่ผลงาน สื่อและสิ่งพิมพ์ต่างๆที่ใช้ในการเผยแพร่ผลงาน
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน
  - อุปกรณ์ทดลองการทำแบบร่างก่อนปฏิบัติงานสร้างสรรค์
  - วัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน
  - อุปกรณ์และเครื่องมือปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ผลงาน

1.8 คำสำคัญ

- เครื่องแบบนักเรียน
- ศิลปะการต่อต้าน
- ประติมากรรม Naturalistic realism

1.9 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

Naturalistic realism แปลว่าความสมจริงตามธรรมชาติหรือสมจริงยิ่งกว่าธรรมชาติตามที่ ผ.ศ.แจนนีส วงศ์สุรวัฒน์ ได้อธิบายความหมายของคำว่า Naturalistic realism ไว้ในบริบทของการ วิเคราะห์เชิงวิจารณ์รูปแบบและสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในแง่ศิลปะ หากเปรียบเทียบ ระหว่างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยกับอนุสาวรีย์อย่างเป็นทางการบางแห่งในช่วงเวลาไม่ว่าจะเป็น เยอรมัน อิตาลีและรัสเซียการปรับตัวของรูปแบบที่พบอาจเรียกว่า Naturalistic realism ในการทำงานให้กับกับรัฐชาตินิยมที่เข้มแข็ง จะพบว่าอำนาจครอบงำรูปแบบที่ค่อนข้างอนุรักษ์นิยมเป็นที่ นิยมหรือเป็นประติมากรรมของยุคนั้นและเป็นที่ยอมรับอย่างเท่าเทียมกันสำหรับผู้นำประชาชนใน

ประเทศไทย^๘ จากความหมายเบื้องต้นที่กล่าวมาในบริบทที่พูดถึงรูปแบบของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ในมุมมองของผู้ศึกษา Naturalistic realism คือความสมจริงที่ยิ่งกว่าสมจริงตามธรรมชาติ โดยรูปแบบของ Naturalistic realism มีลักษณะที่ถูกกำหนดโดยรัฐในช่วงยุคสมัยการปลุกฝังความเป็นชาตินิยม ทำให้รูปแบบงานนั้นถูกแสดงออกให้เหมือนจริงยิ่งกว่าความสมจริงในธรรมชาติ นั้นหมายความว่ารูปแบบ Naturalistic realism เป็นศิลปะที่กำหนดทั้งเนื้อหาแนวคิดรวมไปถึงรูปแบบโดยรัฐ และ Naturalistic realism เป็นรูปแบบที่นิยมใช้ในช่วงรัฐที่เป็นยุคสมัยการปลุกฝังชาตินิยม เพื่อสร้างความหมายและถ่ายทอดเจตนารมณ์ของรัฐสู่ประชาชนในประเทศให้ได้รับความหมายไปในทิศทางเดียวกับรัฐในช่วงยุคนั้น

^๘ แจนนีส วงศ์สุรวัดน์, การวิเคราะห์เชิงวิจารณ์รูปแบบและสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย, 2530, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, หน้า 21

บทที่ 2

ข้อมูลเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนบทบาทเครื่องแบบนักเรียนในสังคมไทย เป็นผลมาจากการสืบค้นสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ อำนาจ และเครื่องแบบนักเรียนไทย โดยกลไกของรัฐในแต่และยุคสมัยที่มีผู้นำประเทศเป็นทหารมักนิยมใช้โฆษณาชวนเชื่อมาเป็นตัวการสำคัญในการกระจายอำนาจการปกครองแบบเผด็จการ รูปแบบของโฆษณาชวนเชื่อนั้นมีหลากหลายรูปแบบเช่น โปสเตอร์ภาพวาด ดนตรี งานประติมากรรมและสถาปัตยกรรม โฆษณาชวนเชื่อที่รัฐสร้างขึ้นมาเหล่านี้ได้แอบแฝงอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่อย่างแยบยล ผ่านการปลูกฝังระเบียบวินัยผ่านเครื่องแบบนักเรียน

เครื่องแบบนักเรียนเป็นเครื่องแบบที่ทุกคนในสังคมล้วนผ่านการสวมใส่กันมาตั้งแต่ยังเด็กเพื่อเข้าสู่ระบบของการศึกษาตามแต่ละสถาบัน เป็นช่องทางให้รัฐสามารถปลูกฝังค่านิยมที่แอบแฝงความเป็นเผด็จการและรักษากฎเกณฑ์ของอำนาจสมัยใหม่ไว้ภายใต้เครื่องแบบที่ดูเป็นเพียงแค่ชุดที่ให้เด็กไว้สวมใส่เพื่อไปโรงเรียน ส่งผลให้อำนาจสมัยใหม่ยังคงซ่อนตัวอยู่เครื่องแบบนักเรียนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นที่จะทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของเครื่องแบบนักเรียนในแต่และยุคสมัยของสังคมไทยและตรวจสอบกลไกการทำงานของอำนาจสมัยใหม่ที่รัฐได้ใช้โฆษณาชวนเชื่อมาเป็นเครื่องมือในการกระจายอำนาจสมัยใหม่ที่ซ่อนตัวอยู่ภายใต้เครื่องแบบนักเรียนผ่านการปลูกฝังเรื่องของการเป็นระเบียบวินัย ผู้ศึกษาได้แบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ประเภท

2.1 ข้อมูลเอกสาร เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนตั้งแต่เริ่มมีการสวมใส่เครื่องแบบนักเรียนจนถึงร่วมสมัยในปัจจุบันในประเทศไทย

- 2.1.1 ศึกษาลักษณะเครื่องแบบนักเรียนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- 2.1.2 ศึกษาบทบาทหน้าที่ของเครื่องแบบนักเรียนไทยในประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งจากยุคสมัยที่สังคมไทยมีการปกครองโดยทหารดังนี้
  - บทบาทเครื่องแบบนักเรียนในยุคปลูกฝังชาตินิยม พ.ศ.2481 - พ.ศ.2500
  - บทบาทเครื่องแบบนักเรียนยุคเผด็จการเต็มใบ พ.ศ.2500 - พ.ศ.2518
  - บทบาทเครื่องแบบนักเรียนยุคปัจจุบัน พ.ศ.2560 - พ.ศ.2566

- 2.1.3 ศึกษาประโยชน์และโทษของเครื่องแบบนักเรียน
- 2.1.4 ศึกษาเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และปัจจุบันผ่านภาพถ่ายของช่างภาพอิสระ
  - ภาพถ่ายยุคปลุกฝังชาตินิยม พ.ศ.2481 - พ.ศ.2500
  - ภาพถ่ายยุคเผด็จการเต็มใบ พ.ศ.2500 - พ.ศ.2518
  - ภาพถ่ายยุคปัจจุบัน พ.ศ.2560 - พ.ศ.2566

2.2 ข้อมูลจากทฤษฎี ที่อ้างอิงในการสำรวจรูปแบบและกลไกของอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนและวิธีการต่อต้านแบบอารายะชัดขึ้นต่ออำนาจในเครื่องแบบนักเรียน

- 2.2.1 ศึกษาทฤษฎีอำนาจวินัย ชีวอำนาจ และกลยุทธ์การต่อต้านอำนาจ ของมิแชล ฟูโกต์

2.3 ข้อมูลผลงานในการสร้างสรรค์ จากการสำรวจข้อมูลทางสังคมและการทบทวนข้อมูลทางศิลปะ

- 2.3.1 ศึกษารูปแบบศิลปะโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ (Propaganda art) ช่วงปี พ.ศ. 2481 – 2562
- 2.3.2 ศึกษาศิลปกรรมที่ใช้รูปเด็กในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2481 – 2530
- 2.3.3 ศึกษาศิลปกรรมเกี่ยวกับศิลปะแห่งการต่อต้าน (Resistance Art)
- 2.3.4 ศึกษาการใช้เครื่องแต่งกายในงานประติมากรรมรวมกับการซ้อนทับของศิลปิน yinka shonibare ในผลงาน Justice for All
- 2.3.5 ศึกษาการใช้เครื่องแบบจริงการจัดวางและการทำซ้ำของศิลปิน Chris burden ในผลงาน L.A.P.D. Uniforms (1993)
- 2.3.6 ศึกษาการใช้สัดส่วนในการเปรียบเทียบของศิลปิน Charles Ray ในผลงาน Family romance 1993
- 2.3.7 ศึกษาการใช้ฐานเป็นส่วนหนึ่งของงานของศิลปิน Auguste Rodin ในผลงาน The Burghers of Calais

2.1 ข้อมูลเอกสาร

2.1.1 ลักษณะการแต่งกายเครื่องแบบนักเรียนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เครื่องแบบนักเรียนไทยเริ่มใช้ในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยเครื่องแบบนักเรียนในช่วงต้นสมัยของรัชกาลที่ 5 จะมีเครื่องแบบนักเรียนชายเป็นส่วนใหญ่เพราะต้องการให้ข้าราชการเป็นทหารเพื่อเป็นกำลังของชาติในวันข้างหน้า⁹ ลักษณะทางกายภาพของเครื่องแบบนักเรียนในช่วงต้นสมัยรัชกาลที่ 5 นั้นจะประกอบไปด้วย หมวกกะโล่ เสื้อราชปะแตนสีขาว กระดุมทอง กางเกงเป็นแบบโจงกระเบนสีดำ สวมถุงเท้ายาวสีขาวหรือสีดำ และสวมรองเท้าหนังสีดำ แต่เนื่องด้วยในช่วงเวลานั้นถุงเท้าและรองเท้ามีราคาแพงทำให้เด็กนักเรียนหลายคนไม่ค่อยได้ใส่ไปเรียนต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 เครื่องแบบนักเรียนถูกปรับเปลี่ยนแค่ส่วนของกางเกงที่จากเดิมเป็นการนุ่งโจงกระเบนมาเป็นกางเกงตัดเป็นจีบมีลักษณะคล้ายกับโจงกระเบนและเปลี่ยนรูปแบบของกางเกงมาเป็นขาสั้นสีดำ โดยมีเสื้อและหมวกเป็นเหมือนกับสมัยของรัชกาลที่ 5¹⁰

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2479 มีการก่อตั้งยุวชนทหารและกำหนดให้นักเรียนในระดับมัธยมปีที่ 4 ต้องเป็นยุวชนทหาร ทำให้เครื่องแบบนักเรียนของเด็กมัธยม 4 ขึ้นไปกลายเป็นชุดยุวชนทหาร แทนชุดนักเรียน¹¹ โดยลักษณะทางกายภาพของเครื่องแบบยุวชนทหารประกอบไปด้วย หมวกทรงหม้อตาลสี kaki แกมเขียวหน้าหมวกมีอักษรว่ารักชาติยิ่งชีพ เสื้อเชิ้ตสี kaki แกมเขียว กางเกงขาสั้นสี kaki แกมเขียว ถุงเท้าสีดำ และรองเท้าหนังสีดำ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้ผ้าขาดแคลนผนวกกับเศรษฐกิจที่ยังไม่ฟื้นตัว ทำให้เครื่องแบบนักเรียนถูกปรับเปลี่ยนมาเป็น หมวกกะโล่สีขาว เสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีขาว กางเกงขาสั้นสี kaki เข็มขัดหนังสีน้ำตาล ถุงเท้าน้ำตาลและรองเท้าสีน้ำตาล

หลังพ.ศ. 2500 เป็นต้นมาเครื่องแบบนักเรียนถูกปรับเปลี่ยนไปตามข้อกำหนดของโรงเรียนจนมาถึงปัจจุบันที่ใส่กันอยู่¹² โดยโรงเรียนรัฐบาลเครื่องแบบนักเรียนมีลักษณะกายภาพเป็นเสื้อเชิ้ตแขนสั้นมีกระเป่าที่อกด้านซ้าย กางเกงสีดำหรือกางเกงสี kaki เข็มขัดสีดำหรือสีน้ำตาล ถุงเท้ายาวสีขาว

⁹ พงษ์พรรณ บัญเลิศ, 2558, 'วิวัฒนาการ'ชุดนักเรียน', สืบค้น 29 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.moe.go.th/วิวัฒนาการชุดนักเรียนrsq/>

¹⁰ เรื่องเดียวกัน

¹¹ บัณรส บัวคลี่, 2563, ยุคสมัย 'เครื่องแบบนักเรียนไทย' พัฒนาการที่เปลี่ยนไป, สืบค้น 29 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/judprakai/1075812>

¹² เรื่องเดียวกัน

หรือสีน้ำตาล และร้องเท้าสีดำหรือร้องเท้าสีน้ำตาลเป็นต้น ส่วนโรงเรียนเอกชนหรือนานาชาติ เครื่องแบบนักเรียนมีลักษณะกายภาพเป็น เสื้อเชิ้ตสีขาวมีกระเป๋าทิ้งอกด้านซ้าย กางเกงจะมีทั้งขาสั้น และขายาวสีของกางเกงเป็นสีน้ำเงินหรือลายสก๊อต เข็มขัดเป็นสีดำและบางโรงเรียนมีหัวเข็มขัดเป็น ตราประจำโรงเรียน ถุงเท้าสีขาและร้องเท้าผ้าหรือหนังสีดำเป็นต้น

ภาพที่ 1 เครื่องแบบนักเรียนไทยอดีตจนถึงปัจจุบัน

ที่มา : https://reanthamgas.blogspot.com/2015/06/blog-post_76.html

ตารางที่ 1 ตารางสรุปลักษณะเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัย

ลักษณะทางกายภาพของ เครื่องแบบ	บริบทของยุคสมัยที่บ่งบอกเครื่องแบบ	รูปแบบเฉพาะที่บ่ง บอกยุคสมัย
	เครื่องแบบนักเรียนหลวงในยุคสมัยรัชกาลที่ 5 ไปจนถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น ระบอบประชาธิปไตย โดยเด็กส่วนใหญ่ที่ใส่ เครื่องแบบนักเรียนจะเป็นลูกหลานขุนนาง ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนราษฎร์เพื่อเข้ารับราชการ ส่วนเด็กที่ได้รับการศึกษาจะไม่ได้ มีเครื่องแบบและเรียนในวัด	หมวกกะโล่ , เสื้อราชปะแตนสีขาว , กางเกงแบบโจงกระเบน , ถุงเท้ายาว และร้องเท้าหนังสีดำ

ลักษณะทางกายภาพของ เครื่องแบบ	บริบทของยุคสมัยที่บ่งบอกเครื่องแบบ	รูปแบบเฉพาะที่บ่ง บอกยุคสมัย
	<p>เครื่องแบบยุวชนทหารใส่แทนเครื่องแบบนักเรียนในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพสังคมในช่วงเวลานั้นมีการปกครองแบบเผด็จการทหารของจอมพล.พิบูลสงคราม เพื่อฝึกให้เด็กนักเรียนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ในช่วงมีสงครามและให้เด็กนักเรียนเป็นนายทหารกองหนุนในช่วงที่ทหารขาดแคลนจากสงครามเพื่อปกป้องประเทศชาติ</p>	<p>หมวกทรงหม้อตาลสี กากีแกมเขียว , เสื่อเช็ดแขนยาวสีกากี แกมเขียว , กางเกงขา สั้นสีกากีแกมเขียว , ถุงเท้ายาวและรองเท้า หนังสีดำ</p>
	<p>เครื่องแบบนี้ที่นักเรียนในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพสังคมมีการปกครองแบบเผด็จการทหารโดยมีจอมพล.พิบูลสงครามเป็นนายก ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองทำให้เสื้อผ้าขาดแคลน เด็กส่วนใหญ่จะไม่มีถุงเท้าและรองเท้าสวมใส่ และเด็กบางคนก็ไม่ได้รับการศึกษาเพราะโรงเรียนที่มีไม่เพียงพอต่อจำนวนเด็ก ทำให้เด็กบางคนต้องถูกผลักออกไปสู่ระบบการทำงาน</p>	<p>หมวกกะโล่สีขาว , เสื่อเช็ดแขนสั้น , กางเกงสีกากี , ถุงเท้า ยาวและรองเท้าสี น้ำตาล</p>
	<p>เครื่องนักเรียนโรงเรียนรัฐบาลในยุคหลังรัฐประหารพ.ศ.2500 สภาพสังคมมีการปกครองแบบเผด็จการทหารโดยมีจอมพลถนอม กิตติขจรเป็นนายกทำให้กฎระเบียบการแต่งกายเครื่องแบบนี้ที่นักเรียนมีความเข้มงวดขึ้น เช่น ระเบียบทรงผมชายต้องเกรียนและหญิงต้องสั้นยาวเสมอหู มีบทลงโทษให้กับผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบในเครื่องแบบนี้ที่นักเรียน</p>	<p>เสื่อเช็ดสีขาว , กางเกง สีกากี , เข็มขัดสี น้ำตาล , ถุงเท้าและ รองเท้าสีน้ำตาล</p>

ลักษณะทางกายภาพของ เครื่องแบบ	ยุคสมัยที่บ่งบอกของเครื่องแบบ	รูปแบบเฉพาะที่บ่ง บอกยุคสมัย
	<p>เครื่องแบบนักเรียนโรงเรียนรัฐบาลในปัจจุบัน ภายใต้ยุคสมัยของการรัฐประหารครั้งที่สองพ.ศ.2557 เป็นช่วงเวลาสังคมกับ มา มีผู้นำประเทศเป็นทหารอีกครั้ง กฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนใน โรงเรียนรัฐบาลเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง กฎระเบียบในบางข้อ เช่น ทรงผมชายเป็น รองทรงสูงส่วนหญิงสามารถไว้ผมยาวได้แต่ ต้องรัดและยาวไม่เกินหัวไหล่</p>	<p>เสื้อเชิ้ตสีขาว , กางเกง สีดำ , เข็มขัดสีดำ , ถุง เท้าขาวสีขาว , รองเท้าสีดำ</p>
	<p>เครื่องแบบนักเรียนโรงเรียนเอกชนและ นานาชาติในปัจจุบัน กฎระเบียบใน เครื่องแบบนักเรียนจะไม่เข้มงวดเท่ากับ โรงเรียนรัฐบาล ทรงผมชายสามารถไว้ยาว ได้แต่ไม่เกินหู ส่วนทรงผมหญิงสามารถไว้ ยาวได้ ลักษณะของชุดมีความเอกลักษณ์ เฉพาะประจำแต่ละโรงเรียนซึ่งแตกต่างจาก โรงเรียนรัฐบาล บุคคลภายนอกสามารถ แบ่งแยกได้จากลักษณะของเครื่องแบบ นักเรียน</p>	<p>เสื้อเชิ้ตสีขาวหรือสี ตามโรงเรียน , กางเกง สีน้ำเงินหรือกางเกง ลายสก๊อต , เข็มขัดสี ดำหรือมีหัวเข็มขัด ประจำโรงเรียน , ถุง เท้าสีสีขาว , รองเท้า ผ้าหรือหนังสีดำ</p>

ตารางที่ 1 ตารางสรุปลักษณะเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัย

ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

จากการศึกษาลักษณะของเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัยในไทย ผู้ศึกษาพบว่าลักษณะทางกายภาพของเครื่องแบบนักเรียนนั้นสามารถเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่เป็นภาพสะท้อนแต่ละเหตุการณ์ในยุคสมัยนั้น เนื่องจากเครื่องแบบนักเรียนในบางยุคสมัยมีเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถบ่งบอกได้ว่าอยู่ในช่วงเวลาไหนของยุคสมัยนั้น และเครื่องแบบนักเรียนยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับบริบททางสังคมไทยทุกยุคสมัย เช่น ในยุคที่เริ่มมีเครื่องแบบนักเรียนเป็นชุดราชประแตนสวมหมวกกะโล่สมัยรัชกาลที่5 เด็กที่สวมใส่ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานขุนนางและได้รับการศึกษาจากโรงเรียนราษฎร์และเข้ารับราชการหลังสำเร็จการศึกษา ส่วนเด็กที่ไม่ได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนราษฎร์ก็จะไปเรียน

โรงเรียนวัดและสู่ระบบการทำงาน ทำให้สภาพสังคมช่วงนั้นเกิดการแบ่งแยกของเด็กๆระหว่างมีการศึกษากับไร้การศึกษาเพราะเครื่องแบบนักเรียนในเวลานั้นมีเฉพาะเด็กที่เป็นลูกหลานขุนนาง ในยุคหลังรัฐประหารพ.ศ.2500เครื่องแบบนักเรียนเป็นเสื้อเชิ้ตสีขาวกางเกงน้ำตาส้มย้อมพลณอม กิตติจร เป็นช่วงที่กฎระเบียบการแต่งกายมีความเข้มงวดมากขึ้นและมีบทลงโทษสำหรับเด็กที่ไม่ปฏิบัติตาม เป็นช่วงยุคสมัยที่มีทรงผมชายเกรียนหญิงสั้นเสมอหูก่อนที่จะถูกเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ปัจจุบันเครื่องแบบนักเรียนรัฐบาลมีลักษณะเป็นเสื้อเชิ้ตสีขาวกางเกงสีดำ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนไม่ว่าจะเป็นเรื่องทรงผมชายสามารถไว้ทรงสูงได้และหญิงสามารถไว้ผมยาวแต่ต้องมัดผมและยาวไม่เกินหัวไหล่ เป็นต้น ผู้ศึกษาเห็นความน่าจะเป็นในการนำเอาลักษณะเฉพาะของเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัยมาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารถึงบริบทของเหตุการณ์แต่ละช่วงเวลาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้

2.1.2 บทบาทหน้าที่ของเครื่องแบบนักเรียนไทยในประวัติศาสตร์จนถึงร่วมสมัยในปัจจุบันของสังคมไทย

ปัญหาเรื่องของการสวมใส่เครื่องแบบนักเรียนไม่ได้เกิดขึ้นแค่ในปัจจุบันแต่มีมาตั้งแต่ในอดีต หากพิจารณาผ่านการมองประวัติศาสตร์ลงไปจะพบว่าเครื่องแบบนักเรียนไทยในสมัยก่อนนั้นเริ่มมีการสวมใส่ขึ้นในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ในช่วงสมัยนั้นต้องการให้สยามนั้นเทียบเท่าและทันสมัยตามชาติตะวันตก¹³ จึงถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของการมีอยู่ของเครื่องแบบนักเรียนไทย ภายหลังจากช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 5 การมีอยู่ของเครื่องแบบนักเรียนได้เด่นชัดจากการมีพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2482 ก็ถือกำเนิดขึ้น ภายใต้อาณัติพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

2.1.2.1 ยุคสมัยปลูกฝังชาตินิยม พ.ศ.2481 - พ.ศ.2500

ในยุคสมัยของจอมพล แปลก พิบูลสงครามหรือจอมพล ป. พ.ร.บ.เครื่องแบบนักเรียน ระบุไว้ว่า ‘เครื่องแบบทั้งหลายที่กำหนดให้นักเรียนจากโรงเรียนรัฐบาลในความควบคุมของกระทรวงธรรมการ โรงเรียนประชาบาล โรงเรียนเทศบาล และโรงเรียนราษฎร์ เครื่องแบบนักเรียนจะเป็นอย่างไร

¹³ ตรีนุช อิงคุทานนท์, 2563, เรื่องเก่าเล่าใหม่ของ ‘ชุดนักเรียน’ ที่ยังรกรากฝังลึกในประวัติศาสตร์โลก, สืบค้น 29 ตุลาคม 2565, จาก <https://themomentum.co/school-uniforms-of-the-world/>

จะให้แต่งเมื่อไหร่และโดยเงื่อนไขอย่างใดนั้น ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงธรรมการกำหนดไว้¹⁴ ประเทศไทยในช่วงนั้นมีจอมพล ป. เป็นผู้นำประเทศและยุคสมัยนั้นยังตรึงกลับยุคสมัยการปลุกฝังความเป็นชาตินิยม ทำให้รัฐในยุคนั้นจึงมีเป้าหมายที่จะปราบปรามฝ่ายอนุรักษนิยมและมีเป้าหมายที่จะผลักดันให้ชาติไทยเจริญก้าวหน้าผ่านนโยบายสร้างชาติ ที่ประกอบไปด้วยการสร้างชาติทางเศรษฐกิจ ทางวัฒนธรรม และทางการทหาร โดยขณะนั้นรัฐบาลจอมพล ป. มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเป็นหลัก¹⁵

รัฐในยุคสมัยจอมพล ป. ได้มองว่าการสร้างชาติทางวัฒนธรรมเป็นประการแรกที่ต้องให้ประชาชนปรับเปลี่ยนและให้ความร่วมมือในการสร้างภาพลักษณ์ของชาติไทยให้เจริญ ด้วยเหตุที่ว่าวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบเดิมในยุคนั้นบางอย่างดูเป็นบ้านป่าเมืองเถื่อนไม่มีความเป็นศิวิไลซ์ ทัดเทียมกลับชาติตะวันตก ฉะนั้นในสมัยปลุกฝังชาตินิยมรัฐจึงได้ให้ความสำคัญของชาติเท่ากับประชาชน ทำให้ประชาชนในยุคสมัยนั้นได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้มีอารยะมากขึ้น จะเห็นเด่นชัดที่สุดคือการปลุกฝังกระตุ้นรณรงค์การแต่งเครื่องแบบหรือการแต่งกายตามที่รัฐเห็นควร เช่นการสวมหมวกกะโล่ทุกครั้งเมื่อออกจากบ้าน สวมกางเกงขายาวขาสั้นแบบสากลหรือนุ่งผ้าถุงแทนการนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนสั้นแขนยาวคอตั้งและกัลดุมแทนการเปลือยกายท่อนบน สวมรองเท้าทุกครั้งเมื่อออกจากบ้านแทนการเดินด้วยเท้าเปล่า เป็นต้น รัฐบาลในยุคนั้นได้ชี้แจงเหตุผลการที่เปลี่ยนจากโจงกระเบนมาเป็นกางเกงหรือผ้าถุงนั้นประหยัดค่าใช้จ่ายกว่าอีกทั้งรัฐยังโฆษณาผ้าถุงว่าเป็นประเพณีของไทยมาแต่เดิมและเป็นสิ่งที่ทั่วโลกนิยมอยู่ในยุคนั้น¹⁶ ทำให้เกิดคำขวัญติดปากอย่าง ‘เชื่อผู้นำ ชาติพ้นภัย ผู้นำไปไหน ฉันทไปด้วย’¹⁷

วาทกรรมต่างๆที่รัฐได้แฝงอูบายที่แยบยลของการกระจายอำนาจและรักษาอำนาจผ่านวิธีการโฆษณาตัวเองเป็นเหตุให้ประชาชนในยุคนั้นเริ่มปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและปฏิบัติตามกฎระเบียบในเรื่อง

¹⁴ พระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พุทธศักราช 2482,2482, ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 56, ตอน 0 ก. หน้า 642-644.,สืบค้น 29 ตุลาคม 2565.,จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/17236>

¹⁵ ก้องสกล กวินรวีกุล, “การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487” .,สืบค้น 29 ตุลาคม 2565.,จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:116506

¹⁶ ศิลปวัฒนธรรม,2565,ย้อนดู “การแต่งกาย” สมัยจอมพล ป. รณรงค์ให้นุ่งผ้าถุง ชี้นำโลกกำลังนิยม,สืบค้น 29 ตุลาคม 2565,จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_11660#

¹⁷ กฤษัญญา ไชยศรี,2565,ประวัติศาสตร์ฉบับย่อของ ‘การโฆษณาชวนเชื่อ’ ในประเทศไทย,สืบค้น 29 ตุลาคม 2565,จาก <https://groundcontrolth.com/blogs/38>

ของการแต่งกายอย่างเคร่งครัด ในทางกลับกันสถานการณ์บ้านเมืองในช่วงนั้นไม่ค่อยเอื้ออำนวยความสะดวกในการกระจายข่าวสารสักเท่าไร ทำให้ประชาชนในยุคนั้นบางกลุ่มก็ไม่ปฏิบัติตามรัฐนิยมที่รัฐได้ออกมาเนื่องจากในยุคนั้นการกระจายข้อมูลข่าวสารอาจจะไม่ทั่วถึงและยังประสบกับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่2ทำให้ประชาชนหลายครอบครัวไม่มีเงินพอที่จะไปซื้อเครื่องแบบนักเรียนให้กับเด็กอีกทั้งวัตถุดิบและเสื้อผ้าอยู่ในขั้นขาดแคลน

กรณีของยุคสมัยที่จอมพล. ปิบูลสงครามปกครองประเทศและเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุของการเปลี่ยนแปลงนั้นรัฐบาลในยุคนี้ให้เห็นว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบที่มีการปกครองที่เป็นไปตามบุคคลคนเดียว จึงมีความเสี่ยงในการตัดสินใจและอาจนำไปสู่ความหายนะล่มจมของชาติโดยตรงเว้นแต่จะเร็วหรือช้าเพียงเท่านั้น¹⁸รัฐประหาร2475รัฐในยุคนี้เริ่มเข้าไปเปลี่ยนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ จึงเริ่มจากการประกาศนโยบายรัฐนิยม 10ประการเพื่อต้องการลบความเชื่อจากระบอบเก่าและสร้างชาติ ค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ให้กับประเทศไทย

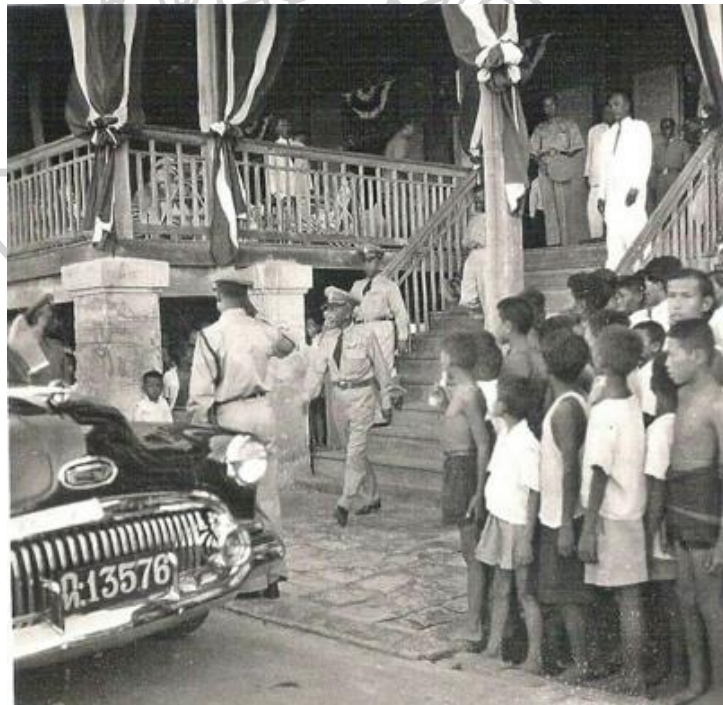
การโฆษณาชวนเชื่อไม่ใช่แค่ทำหน้าที่เพียงแค่การประชาสัมพันธ์หรือการสื่อสารเพียงอย่างเดียว แต่มีกลไกแฝงที่ทำหน้าที่บิดเบือนความคิดหรือการรับรู้ของประชาชนในยุคสมัยนั้นให้เป็นไปตามที่รัฐหรือผู้ปกครองในช่วงสมัยนั้นต้องการ โดยละเอียดความจริงต่างๆไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ ตระกูลหรือแม้กระทั่งข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเป้าหมายที่จะรักษาอำนาจและกระจายอำนาจของตนแก่ผู้ใต้การปกครอง ด้วยเหตุนี้เองโฆษณาชวนเชื่อจึงปรากฏและเห็นเด่นชัดในช่วงของยุคสมัยการปลูกฝังชาติ โฆษณาชวนเชื่อมีรูปแบบการแสดงออกที่หลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็น ใบบิดหรือโปสเตอร์ สื่อ เพลง ภาพยนตร์ และสถาปัตยกรรมต่างๆ เป็นต้น

¹⁸ ญัฐพล ใจจริง,2565,รัฐนิยม การสร้างไทยชาติขึ้นมาใหม่ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม,สืบค้น 30 ตุลาคม 2565,จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_572924

ภาพที่ 2 การแต่งสมัยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปีพ.ศ.2453

ที่มา: <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9630000074139>

ภาพที่ 3 การแต่งกายสมัยหลังรัฐประหาร ปีพ.ศ.2475

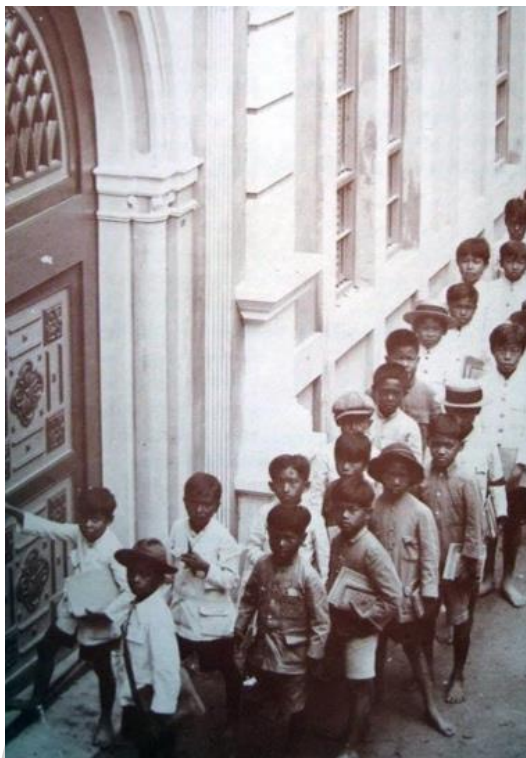
ที่มา: <https://www.pinterest.com/pin/431501208046322428/>

ภาพที่ 4 การแต่งกายของคนชนบทสมัยหลังรัฐประหาร ปีพ.ศ.2475
ที่มา: <https://www.pinterest.com/pin/431501208046322428/>

ภาพที่ 5 การแต่งกายของเด็กนักเรียนหลวง ปีพ.ศ.2475
ที่มา: <https://www.facebook.com/Yupparaj.Wittayalai/photos/a.297475643667406/1059801240768172/?type=3>

ภาพที่ 6 เครื่องแบบนักเรียนสมัยก่อนการรัฐประหาร ปีพ.ศ.2468
ที่มา <https://www.blockdit.com/posts/5c528203b631bb023e2f7141>

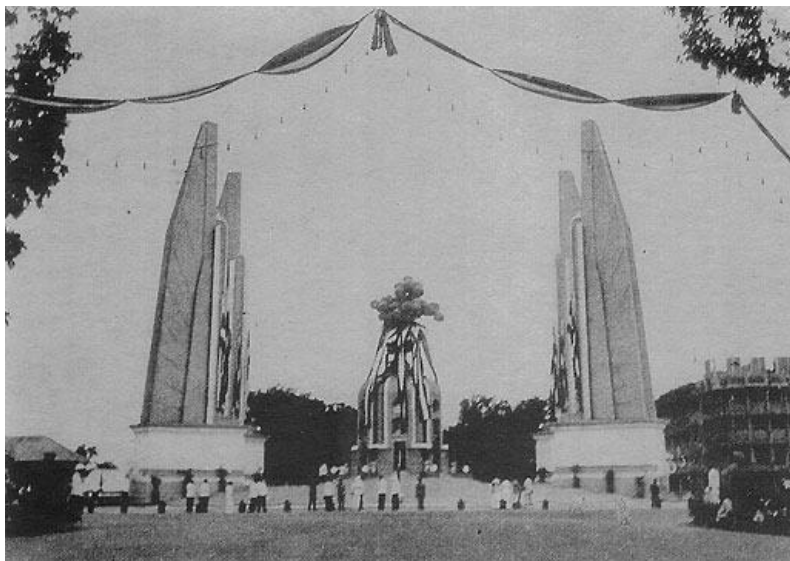
ภาพที่ 7 เครื่องแบบนักเรียนสมัยหลังทำการรัฐประหาร ปีพ.ศ.2475

ที่มา: <https://www.blockdit.com/posts/5f5491f63908b70c8ffeb472>

ภาพที่ 8 โปสเตอร์วัฒธรรมไทย สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ปีพ.ศ.2475

ที่มา: https://www.silpa-mag.com/quotes-in-history/article_11633

ภาพที่ 9 สถาปัตยกรรมอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ปีพ.ศ.2475

ที่มา: https://www.sarakadeelite.com/arts_and_culture/siam-new-normal/

อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาพบว่าในกรณีของยุคสมัยปลูกฝังชาตินิยมของยุคสมัยจอมพล ป. บทบาทของเครื่องแบบนักเรียนนั้นไม่ได้เป็นการปรับเปลี่ยนแค่เพียงเปลือกนอกของการแต่งกายตามที่รัฐได้ชี้แจงว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและเหมาะแก่การสร้างให้ชาติเจริญ ผู้ศึกษากลับมองว่าการที่เด็กนักเรียนมีเครื่องแต่งกายที่แลดูคล้ายกลับชุดของยุวชนทหารในยุคนั้น ราวกลับว่ารัฐในยุคนั้นกำลังปลูกฝังความรักชาติไปตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เด็กในสมัยนั้นค่อยๆซึมซับจนเริ่มรู้สึกเคยชินไปกลับอุดมการณ์แฝงที่รัฐต้องการฝังรากทางความคิดเกี่ยวกับการเชื่อในผู้นำผ่านการโฆษณาชวนเชื่อที่ปรากฏให้เห็นในยุคสมัยนั้นต่าง ๆ และให้อำนาจมีพื้นที่ซ่อนอยู่ภายใต้นโยบายหรือโฆษณาที่รัฐต้องการให้เด็กสวมใส่เครื่องแบบนักเรียน เมื่อเด็กนักเรียนเหล่านั้นโตมาจะส่งต่อวาทกรรมของรัฐสู่คนอีกรุ่นไปเรื่อยๆและจะไม่ต้องตั้งข้อกังขาถึงวาทกรรมของรัฐว่าควรหรือไม่ควรกระทำตามอย่างไร

อีกประการหนึ่งผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าโฆษณาชวนเชื่อที่รัฐได้นำมาเป็นเครื่องมือในกระจายอำนาจของตน กลับไม่สามารถกระจายอำนาจไปทั่วทุกพื้นที่ได้ในยุคนั้น เนื่องจากประชาชนในยุคนั้นบางกลุ่มก็ไม่ได้ปรับเปลี่ยนหรือกระทำตามที่รัฐคาดหวังให้เป็น ผู้ศึกษาจึงตั้งข้อสันนิษฐานว่าในยุคนั้นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการกระจายตัวของอำนาจ อาจเป็นเพียงแค่จุดเริ่มต้นของอำนาจที่กำลังฝังตัวผ่านวาทกรรมที่รัฐในยุคนั้นได้ปลูกฝังให้กลับเด็กที่สวมใส่เครื่องแบบนักเรียนและให้อำนาจยังคงมีพื้นที่อยู่หลังเครื่องแบบนักเรียนเพื่อไม่ให้รับรู้ถึงกลไกของอำนาจที่กระทำตัวอย่างแนบเนียนจนรู้สึกว่าเป็นแค่ความเคยชินที่ต้องใส่ตามๆกันมา ราวกับว่าจุดเริ่มต้นของการสวมใส่เครื่องแบบนักเรียนเป็นเพียง

แค่ผลผลิตที่ทำให้ชาติในยุคนั้นดูเป็นทันสมัยตามที่ผู้นำในยุคนั้นได้กล่าวไว้ในนโยบาย ในทางกลับกัน อาจเป็นจุดเริ่มต้นของการสืบสานอำนาจแบบเผด็จการให้คงอยู่เครื่องแบบนักเรียนในยุคต่อไป

2.1.2.2 ยุคสมัยเผด็จการเต็มใบ พ.ศ.2500 - พ.ศ.2518

ในช่วงหลังยุคการปลุกฝังชาตินิยมสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม ประเทศไทยเข้าสู่ยุคเผด็จการทหารตรงกับสมัยการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเวลานั้นอุดมการณ์ทางความคิดหลักของโลกได้ถูกแบ่งออกเป็นสองขั้วระหว่างโลกเสรีกับคอมมิวนิสต์ เนื่องด้วยสถานการณ์ของไทยอยู่ในช่วงสงครามเย็น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงเข้าร่วมกับฝ่ายโลกเสรีต่อต้านคอมมิวนิสต์ ด้วยการแพร่ข่าวให้ศรีโครม ปลุกปั่นต่อต้านและปราบปราม ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นหลังการรัฐประหารเมื่อพ.ศ. 2500และพ.ศ. 2501 หลังการทำรัฐประหารจอมพลสฤษดิ์ได้ออกกฎหมายห้ามตั้งพรรคการเมือง ยกเลิกรัฐธรรมนูญ และห้ามชุมนุมทางการเมืองเกินห้าคน พร้อมกวาดล้างผู้ที่ขัดแย้งกับรัฐบาล¹⁹ เพราะในช่วงนั้นผู้นำไทยมีความสัมพันธ์กับผู้นำของสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้ประเทศไทยในยุคนั้นต้องอยู่ข้างโลกเสรีเพื่อรักษาอำนาจเผด็จการทหารเอาไว้ ประเทศไทยได้ให้ที่พักอาศัยแก่ทหารอเมริกันในฐานะทัพที่อุ่ตะเถา ส่งผลให้วัฒนธรรมอเมริกันบางส่วนเริ่มแพร่กระจายเข้ามาในประเทศไทยหรือที่เรียกว่ายุควัฒนธรรมอเมริกัน

วัฒนธรรมอเมริกันเริ่มเข้ามาในไทยที่จังหวัดระยองบริเวณหมู่บ้านอุ่ตะเถาอำเภอบ้านฉางเป็นที่แรก เนื่องจากอเมริกามาตั้งฐานทัพในไทยเพื่อทำสงครามกับเวียดนามพ.ศ.2506-2515 ส่งผลให้พื้นที่บ้านหมู่บ้านอุ่ตะเถาและบ้านฉางมีความเจริญและเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจจากวัฒนธรรมอเมริกันที่เข้ามาในช่วงเวลานั้นทำให้เกิดธุรกิจแปลกใหม่ เช่น บาร์เบียร์ ไนต์คลับ อาบอบนวด และบังกะโล เป็นต้น เป็นช่วงเวลาเฟื่องฟูของวัฒนธรรมแบบอเมริกันทำให้ผู้คนในบ้านฉางเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปตามอเมริกัน ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลวัฒนธรรมการแต่งกายตามแฟชั่น เช่น การแต่งกายสไตล์ฮิปปี้ที่เน้นเสื้อผ้าสีสดใสและกางเกงขาบาน การแต่งกายสไตล์ดิสโก้ที่เน้นกางเกงเอวสูงขาบานเสื้อเชิ้ตหรือเสื้อยืดมีทั้งแขนสั้นและแขนยาว เป็นต้น หรืออิทธิพลจากข้าวของเครื่องใช้ที่อุปโภคและบริโภคต่างๆ

¹⁹ กฤษณะ โสภี,2565,การปราบปรามคอมมิวนิสต์ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501-2506,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_7717

เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องรับโทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม เตาไรต์ และของเล่น เป็นต้น ซึ่งอิทธิพลต่างๆที่เข้ามาในบ้านฉางนั้นทำให้วัฒนธรรมแบบอเมริกันเริ่มแพร่หลายในไทยจนมาถึงปัจจุบัน²⁰

ภาพที่ 10 ภาพการแต่งกายที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอเมริกัน
ที่มา:https://www.silpa-mag.com/quotes-in-history/article_11633

---

²⁰ เกียรติศักดิ์ ทิพย์ทิมาพันธ์, 2561, บทความวิจัยพลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนบ้านฉาง (พ.ศ. 2498-2560), สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <file:///Users/pobtana/Downloads/5019-Article%20Text-4729-1-10-20180603.pdf>

ภาพที่ 11 ภาพของเล่นในยุควัฒนธรรมอเมริกัน

ที่มา: https://www.sarakadeelite.com/arts_and_culture/siam-new-normal/

ภายหลังจอมพลสฤษดิ์เสียชีวิตลงในพ.ศ.2506 จอมพลถนอม กิตติขจรเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป ส่งผลให้สังคมไทยมีการปกครองแบบเผด็จการสืบต่อมา สหรัฐอเมริกายังคงสนับสนุนให้รัฐบาลชุดเก่าได้บริหารประเทศ เพื่อช่วยต่อการครอบงำทางการเมืองและกระจายวัฒนธรรมของตนสู่ไทย²¹ ความไกลห่างทางการเมืองผนวกกับการกระจายตัววัฒนธรรมอเมริกาเป็นเหตุให้สังคมไทยแตกออกเป็นสองฝ่าย ระหว่างฝ่ายซ้ายจัดเน้นในเรื่องของความเท่าเทียมในสังคม ต้องการเสรีนิยมประชาธิปไตยไม่เอาระบบกษัตริย์และต่อต้านพวกนายทุน ส่วนฝ่ายขวาจัดเน้นในเรื่องการปกครองที่มีกษัตริย์เป็นประมุขและมีเผด็จการเป็นอำนาจนิยม ต้องการความเป็นอนุรักษ์นิยมและชาตินิยม ซึ่งเผด็จการทหารในยุคนั้นก็ถือเป็นขวาจัดเพราะไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ทำให้นักเรียนนักศึกษาได้ออกมาวิจารณ์การปกครองของรัฐและออกมาต่อต้านสหรัฐอเมริกา

เหตุที่ทำให้เกิดการต่อต้านอเมริกามาจากการที่อเมริกาส่งทหารมาช่วยตัวประกันบนเรือมายาเกซ²² เนื่องจากหลังสงครามเวียดนามจบลงรัฐบาลเขมรแดงได้ใช้กำลังเข้ายึดเรือสินค้าของชาติอเมริกันในบริเวณอ่าวไทย ทำให้สหรัฐอเมริกาส่งทหารมาที่อู่ตะเภาโดยไม่ได้ขออนุญาตจากไทย

²¹ สิริรัตน์ เรื่องวงษ์วาร,การเมืองสมัย จอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกฯ ครั้งที่2,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,จาก<http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/Hi320/hi320-11.pdf>

²² รัฐศาสตร์ มสธ,2554,ผลกระทบจากวิกฤตการณ์มายาเกซ,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก<http://thaicafe.blogspot.com/2012/06/12-2518.html>

ผนวกกับบริชาร์ด นิกสันผู้นำอเมริกาที่สนับสนุนให้รัฐบาลไทยยังคงสืบอำนาจแบบเผด็จการเพื่อที่จะได้แสวงหาผลประโยชน์²³ ทำให้กลุ่มนักเรียนนักศึกษาเฝ้าระวังการกระทำเหล่านี้เป็นการรุกร้าอธิปไตยของไทย ส่งผลให้เกิดการเดินประท้วงจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปถึงหน้าสถานทูตสหรัฐอเมริกาในกรุงเทพฯ เพื่อกดดันให้สหรัฐอเมริกาถอนกำลังออกจากไทยและขอโทษต่อประเทศไทยอย่างเป็นทางการ ทำให้ภาพรวมของกลุ่มนักเรียนนักศึกษาเป็นในทิศทางของความเป็นฝ่ายซ้ายมากขึ้น

ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่เดินประท้วงนั้นไม่ได้มีการแต่งกายไปโปสเตอร์หรือข้อความที่ต้องเสียดสีและวิพากษ์วิจารณ์รัฐเพียงอย่างเดียว แต่ชุดเครื่องแต่งกายที่ไปเดินขบวนนั้นกลับไม่ใช่แค่ชุดนักเรียนหรือนักศึกษาแต่มีชุดแฟชั่นที่ได้รับความนิยมสูงแบบทหารจีไอของอเมริกา เนื่องจากยุคนั้นเกิดแฟชั่นนิยมการแต่งกายแบบทหารเกิดขึ้นเพื่อต่อต้านสงครามเวียดนามและเสียดสีนโยบายบางอย่างของรัฐในช่วงเวลานั้น ซึ่งการแต่งด้วยชุดแฟชั่นทหารนั้นนักเรียนและนักศึกษาไทยได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มนักเรียนนักศึกษาอเมริกาที่ต่อต้านสงครามเวียดนามด้วยการใส่ชุดทหารออกมาเดินประท้วงเพื่อให้ยุติสงครามเวียดนาม²⁴

ภาพที่ 12 ภาพแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของไทยและอเมริกา ปีพ.ศ.2500

ที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_30019

²³ ปิยนันท์ จำปีพันธ์, รัฐบาลจอมพล ถนอม ลอกคราบเผด็จการ หวังเป็นประชาธิปไตย, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_86798

²⁴ ชัยพร สิงห์ดี, 2560, บทความวิชาการ Life and networks of veteran vintage clothing dealers in Jatujak Market, Bangkok, Thailand (Proceeding), สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก https://icts13.chiangmai.cmu.ac.th/documents/FIINAL_R-SRI_NEW_MARCH_2019.pdf

ภาพที่ 13 การต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกา ปีพ.ศ.2518

ที่มา: <https://doct6.com/learn-about/how/chapter-2/2-3/2-3-1>

ภาพที่ 14 ภาพการต่อต้านสงครามเวียดนามในอเมริกา ปีพ.ศ.2513

ที่มา: <https://twitter.com/miscthailand/status/1267680484529598464>

ภาพที่ 15 การแต่งกายเลียนแบบทหารของวงคาราว

ที่มา: <https://www.facebook.com/carabaoofficial/photos>

ในยุคสมัยเผด็จการเต็มใบผู้ศึกษาสังเกตพบว่าบทบาทของเด็กนักเรียนและนักศึกษาที่ใส่เครื่องแบบนักเรียนหรือแต่งกายคล้ายชุดทหารจีไอในยุคสมัยนั้นได้กลายเป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านนโยบายบางอย่างของรัฐ และแสดงถึงภาพแทนของความเป็นฝ่ายซ้ายที่ต้องการท้าทายและต่อรองกับอำนาจรัฐในช่วงนั้นซึ่งเป็นการปกครองแบบเผด็จการ เนื่องจากรัฐในยุคนั้นยังคงเป็นทหารที่ขึ้นมาเป็นผู้นำปกครองประเทศไม่ได้ต่างอะไรไปจากยุคสมัยของการปลุกฝังชาตินิยม ถึงแม้ว่าในยุคเผด็จการเต็มใบยังไม่ค่อยเห็นชัดว่านักเรียนนักศึกษากำลังท้าทายกับอำนาจรัฐโดยตรงแต่เป็นการท้าทายทางอ้อม ด้วยการสลับเครื่องแบบนักเรียนที่เด็กหรือนักศึกษาควรสวมใส่ตามที่รัฐกำหนดกลับไปสวมใส่ชุดแต่งกายที่แลดูคล้ายกับทหารจีไอของอเมริกา ซึ่งการแต่งกายด้วยชุดทหารนั้นเป็นอิทธิพลที่นักเรียนนักศึกษาไทยได้มาจากกลุ่มนักเรียนนักศึกษาอเมริกาที่ทำกระประท้วงสงครามเวียดนามด้วยการใช้ชุดทหารออกมาเดินประท้วง ผู้ศึกษาตั้งข้อสันนิษฐานว่าบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนในยุคสมัยเผด็จการเต็มใบอาจเป็นจุดเริ่มต้นของการใส่ชุดไปรเวทไปโรงเรียนแทนการใส่เครื่องแบบนักเรียนก็เป็นได้

2.1.2.3 ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2560 - พ.ศ.2566

บทบาทของเครื่องแบบนักเรียนในสังคมไทยภายใต้ยุคสมัยของการรัฐประหารโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พ.ศ.2557 สังคมไทยได้กลับเข้าสู่การปกครองประเทศที่มีผู้นำเป็นทหารอีกครั้ง ในขณะที่ตัวรูปแบบของเครื่องแบบนักเรียนได้แปรเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงไม่

เปลี่ยนคือวาทกรรมที่ยังคงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนที่มาพร้อมกับคุณงามความดีของการสวมใส่เครื่องแบบนักเรียน ทำให้บทบาทของเครื่องแบบนักเรียนกลายเป็นวัฒนธรรมร่วมอย่างหนึ่งของระบบการศึกษา ภายใต้ข้อกำหนดการแต่งกายของเด็กนักเรียนที่ครอบคลุมตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า

ปฏิเสธไม่ได้ว่าความสัมพันธ์ของเครื่องแบบนักเรียนกับโฆษณาชวนเชื่อมักมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์หรือแนวคิดหลักของรัฐที่มีทหารในการปกครอง วาทกรรมเดิมที่บอกถึงคุณงามความดีของการใส่เครื่องแบบนักเรียนยังคงมีอยู่อย่างเห็นได้ไม่แปรเปลี่ยนเช่น เพื่อความเป็นระเบียบวินัย เพื่อให้เด็กภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการศึกษา หรือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดการแบ่งแยกชนชั้นของผู้สวมใส่ วาทกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดการตั้งคำถามของบทบาทและความสำคัญของเครื่องแบบนักเรียนจากกลุ่มเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ ทำให้เกิดการประท้วงต่อต้านเครื่องแบบนักเรียนภายใต้กรอบคิดเดียวกันคือ เครื่องแบบนักเรียน=การลิดรอนเสรีภาพทางร่างกาย ควรจะใส่หรือไม่²⁵ การลุกฮือของกลุ่มเด็กรุ่นใหม่ที่ออกมาต่อต้านรัฐในเรื่องของกฎเกณฑ์ในเครื่องแบบนักเรียนกลายเป็นสงครามยูนิฟอร์มระหว่างคนสองรุ่นคือผู้ใหญ่และเด็ก เพื่อเรียกร้องให้มีการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียน

กฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนนั้นบางอย่างเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพทางร่างกายของเด็กผู้สวมใส่ อาทิเช่น ทรงผมของนักเรียนชายและหญิงเป็นไปตามข้อกำหนดของโรงเรียน หรือเครื่องแบบนักเรียนที่ต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของโรงเรียน เป็นต้น ปัญหาที่สะสมมานานเหล่านี้เองได้สร้างแรงกระเพื่อมความคิดของเด็กรุ่นใหม่ที่มีต่อเครื่องแบบนักเรียน ทำให้เกิดกลุ่มนักเรียนเลวและภาคีนักเรียนkkc ในการจัดกิจกรรมกดดันการปฏิรูปการศึกษาทำให้เกิดเหตุการณ์ 1 ธันวาคม 2563 บอกเล่าเครื่องแบบนักเรียน²⁶ ปรากฏการณ์นี้กลายเป็นประเด็นทางสังคมอยู่ช่วงหนึ่งที่แสดงให้เห็นชัดว่าเด็กรุ่นใหม่เริ่มที่จะไม่สยบยอมต่อวาทกรรมที่มีอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนจากการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐตั้งแต่อดีตจนถึงยุคสังคมร่วมสมัย เด็กรุ่นใหม่ได้ใช้วิธีการต่อต้านทางอ้อมด้วยการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ผ่านการสวมเครื่องแบบนักเรียนที่เป็นชุดสีดำ การร่วมตัวกันสวมใส่ชุดไปรเวทไปโรงเรียนหรือการแต่งกายที่ผิดระเบียบในขณะที่ใส่ชุดนักเรียน เช่น การเอาเสื้อออกนอกกางเกง การใส่กางเกงหรือกระโปรงสั้นกว่ากฎระเบียบกำหนด การเหยียบส้นรองเท้า การกระทำบางอย่างของเด็กรุ่นใหม่ยิ่งทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการอารยะขัดขืนต่อกฎระเบียบในโรงเรียน

²⁵ มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 4 - 10 ธันวาคม 2563, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_378009

²⁶ ดวงนฤมล บุญแก้ววรรณ , 2563, ปฏิกริยาต่อการเคลื่อนไหว #1 ธันวาคมบอกเล่าเครื่องแบบ สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://waymagazine.org/bye-bye-uniform/>

ภาพที่ 16 การต่อต้านเครื่องแบบนักเรียนในโรงเรียน

ที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_30019

ภาพที่ 17 การต่อต้านเครื่องแบบนักเรียนหน้ากระทรวงศึกษาธิการ

ที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/politics/910556>

ภาพที่ 18 การแต่งกายผิดระเบียบของนักเรียนชาย

ที่มา: <https://nan2543.wordpress.com/author/nan2543/>

ภาพที่ 19 การแต่งกายผิดระเบียบของนักเรียนหญิง

ที่มา: <https://sbyoutofcontrol.wordpress.com>

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพ.ศ.2560-พ.ศ.2566 ผู้ศึกษาพบว่าบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนแต่เดิมที่เป็นภาพแทนของความเป็นระเบียบวินัยให้กับเด็กและเยาวชนที่สวมใส่กลับกลายเป็นสัญลักษณ์ของการอารยะขัดขืนต่อกฎระเบียบที่ล้าหลังในเครื่องแบบนักเรียน ทำให้ปฏิเสธไม่ได้ว่าเครื่องแบบนักเรียนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่รัฐใช้ระเบียบวินัยที่มากับเครื่องแบบมาเป็นตัวควบคุมความคิดและพฤติกรรมของเด็กให้อยู่ในกรอบเดียวกันผ่านการควบคุมทรงผมและการแต่งกาย เมื่อเด็กเข้าสู่โรงเรียนก็ต้องน้อมรับกฎเกณฑ์โดยอัตโนมัติ ถ้ายอมปฏิบัติตามก็จะถูกยกย่องและเชิดชูให้กลายเป็นแบบอย่างของเด็กดีแต่หากไม่ยอมปฏิบัติตามกฎเหล่านี้ก็จะมีบทลงโทษต่างๆตามมาโดยไม่มีข้อยกเว้น

กลไกของการเชิดชูและบทลงโทษเป็นการปลูกฝังที่รัฐยึดเยียดให้กับเด็กเป็นการตีเส้นให้เด็กอยู่ในกรอบที่วางไว้โดยไม่สามารถตั้งคำถามหรือตอบโต้ได้ ทำให้เห็นชัดเจนที่การควบคุมที่มากเกินไป โดยการบังคับอย่างไม่สมครใจนี้ทำให้เด็กรุ่นใหม่ได้ออกมาเรียกร้องและทำการต่อต้านต่างๆนาๆ สิ่งหนึ่งที่ผู้ศึกษาเห็นได้ชัดคือบทบาทของโฆษณาชวนเชื่อที่รัฐใช้เครื่องแบบนักเรียนมาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการปลูกฝังความคิดและพฤติกรรมของเด็กให้เป็นตามต้องการนั้น กลับถูกเด็กรุ่นใหม่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อต้านและเรียกร้องที่แสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ กรณีที่เห็นได้ชัดคือสื่อเพลงหน้าที่เด็ก 10 ประการที่รัฐชอบเปิดให้ฟังในวันเด็กกลับถูกเด็กรุ่นใหม่นำเสนอเนื้อหาที่ตรงกันข้ามกับที่รัฐนำเสนอแต่ใช้ชื่อเพลงเดียวกัน หรือกรณีการออกแบบเครื่องแบบนักเรียนรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะผิดจากรูปแบบเดิมโดยสิ้นเชิงมีลักษณะที่ผิดระเบียบ เช่น การเอาเสื้อออกนอกกางเกง การเหยียบสันรองเท้า การใส่รองเท้าที่ไม่ใช่นักเรียน เป็นต้น

กลยุทธ์การต่อต้านดังกล่าวทำให้เห็นว่าอำนาจที่ซ่อนตัวอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนไม่สามารถจะพรางตัวได้เหมือนสองยุคสมัยที่ผ่านมา ผู้ศึกษามองว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้อำนาจในเครื่องแบบนักเรียนแสดงตัวตนอย่างชัดเจนเป็นเพราะบริบทที่เปลี่ยนไปของสังคม กับความล้าหลัง

ของกฎระเบียบที่ไม่ถูกปรับเปลี่ยน ส่งผลให้เด็กรุ่นใหม่เห็นว่าบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนไม่ใช่ภาพแทนของความเป็นวินัยแต่กลับเป็นภาพแทนของการสยบยอมต่ออำนาจที่มีอยู่ในเครื่องแบบนักเรียน ผู้ศึกษามองว่าหลักฐานเชิงประจักษ์จากปรากฏการณ์ตลอดหลายยุคสมัยที่ผ่านมากลับสะท้อนไปในทิศทางเดียวกัน คือเมื่อใดก็ตามที่เครื่องแบบนักเรียนถูกนำมาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการใช้อำนาจ จากการลิดรอนสิทธิเสรีภาพทางด้านร่างกายหรือการบงการทางความคิดให้ไปในแนวทางเดียวกันผลที่ตามคือการออกมาต่อต้านแข็งขืนต่ออำนาจเกิดขึ้นเสมอ

ภาพที่ 20 ฉากเพลงเด็กเอ๋ยเด็กดีของจาก BOMB AT TRACK x MILLI
ที่มา: <https://thestandard.co/bomb-at-track-x-milli/>

ภาพที่ 21 การออกแบบเครื่องแต่งของติณห์ ตันโสภณ
ที่มา: <https://www.sanook.com/campus/1402248/>

ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัย

ยุคสมัย	เนื้อหาสำคัญ	รูปแบบที่พบ
ยุคสมัยปลุกฝัง ชาตินิยม พ.ศ.2481 - พ.ศ. 2500	<ul style="list-style-type: none"> -เกิดข้อกำหนดการแต่งกายที่บังคับให้คนในสังคมปรับเปลี่ยนไปตามที่รัฐเห็นสมควร -การใช้โฆษณาชวนเชื่อมาเป็นเครื่องมือในการกระจายอำนาจด้วยการควบคุมผ่านการแต่งกาย -ประชาชนบางกลุ่มไม่แต่งกายตามที่รัฐกำหนด ซึ่งมีปัจจัยมาจากการกระจายข่าวสารที่ไม่ทั่วถึง และเศรษฐกิจในประเทศยังไม่ฟื้นตัวทำให้คนไม่มีเงินพอที่จะซื้อเสื้อผ้าตามที่รัฐกำหนดให้แต่ง 	<ul style="list-style-type: none"> -การสวมหมวกกะโล่เป็นการแต่งกายที่มีลักษณะเฉพาะของคนในยุคสมัยปลุกฝังชาตินิยม -ลักษณะรูปทรงคนที่ใช้ในโฆษณาชวนเชื่อคู่มือมีความแข็งแรงและกำยำ -การแต่งกายของกลุ่มคนที่ไม่แต่งตัวตามรัฐด้วยการแต่งกายแบบเดิม
ยุคสมัยเผด็จการ เต็มใบ พ.ศ.2500 - พ.ศ. 2518	<ul style="list-style-type: none"> -เป็นช่วงที่วัฒนธรรมอเมริกาเริ่มเข้ามาในไทย -นักเรียนนักศึกษาเดินประท้วงต่อต้านอเมริกาให้ยกฐานทัพออกจากไทย -การแต่งกายคล้ายทหารของนักเรียนนักศึกษาที่อยู่ในการประท้วงเป็นอิทธิพลที่มาจาก การแต่งกายของเด็กวัยรุ่นอเมริกาที่ต่อต้านสงครามเวียดนาม 	<ul style="list-style-type: none"> -การแต่งกายคล้ายชุดทหารของนักเรียนนักศึกษา -การใช้ป้ายข้อความแสดงการไม่พอใจ -การใช้ลักษณะของการ์ตูนในภาพวาดที่อยู่ในการประท้วง
ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2560 - พ.ศ. 2566	<ul style="list-style-type: none"> -เกิดการต่อต้านกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน -การต่อต้านของเด็กนักเรียนที่เกิดขึ้นเป็นรูปแบบการต่อต้านแบบอารายขัดขืน -การเสียดสีเชิงสัญลักษณ์ของเด็กนักเรียนที่แสดงความไม่พอใจต่อเครื่องแบบ 	<ul style="list-style-type: none"> -การแต่งชุดไปรเวทไปโรงเรียน -การออกแบบชุดนักเรียนที่ฉีกออกจากรูปแบบเดิมที่เคยเห็น -การใช้สัญลักษณ์ของสีดำในเครื่องแบบนักเรียน -การจงใจแต่งกายผิดระเบียบเช่น เสื้อออกนอกกางเกง เขี้ยว ส้น ร้องเท้า ผมยาว ๆ

ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัย

ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลบทบาทเครื่องแบบนักเรียนทั้ง 3 ยุคสมัยโดยแบ่งจากการที่มีผู้นำประเทศเป็นทหาร ผู้ศึกษาพบว่าในยุคสมัยการปลุกฝังชาตินิยมบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนได้

กลายเป็นภาพแทนของผู้มีการศึกษาทำให้เครื่องแบบนักเรียนกลายเป็นตัวกำหนดชนชั้นวรรณะระหว่างคนที่มีโอกาสได้รับการศึกษากับคนที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ซึ่งอาจเป็นผลมาจากช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่2ที่ทำให้เสื้อผ้ามีราคาที่สูงทำให้คนในสังคมช่วงนั้นมีแค่กลุ่มคนที่เป็นลูกหลานขุนนางหรือเชื้อพระวงศ์มีโอกาสได้เข้าเรียนโรงเรียนของหลวงที่มีเครื่องแบบนักเรียน แต่ในทางกลับกันลูกหลานชาวบ้านชาวบ้านก็ไม่มีโอกาสได้สวมใส่เครื่องแบบนักเรียนเพราะมีราคาที่สูง ส่งผลให้เครื่องแบบนั้นจึงเป็นตัวแบ่งแยกชนชั้นในช่วงยุคสมัยปลูกฝังชาตินิยม ขณะเดียวกันบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนในยุคปลูกฝังชาตินิยมก็ทำหน้าที่ในฐานะฉากรูปที่ปิดบังการมีอยู่ของอำนาจเช่นกัน เนื่องจากอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนนั้นเป็นผลมาจากโฆษณาชวนเชื่อที่รัฐสร้างวาทกรรมผ่านเครื่องแต่งกายว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและควรทำตาม ซึ่งเครื่องแบบนักเรียนก็เป็นหนึ่งในเครื่องแต่งกายที่รัฐกำหนดให้แต่งเพื่อแฝงค่านิยมเกี่ยวกับความรักชาติตั้งแต่เด็ก เพื่อที่โตมาจะได้ง่ายต่อการควบคุมและเชื่อฟังโดยไม่ปฏิเสธ ทำให้อำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนซึมซับเข้าไปในตัวเด็กอย่างแนบเนียนจนเกิดเป็นความเคยชิน และสวมใส่ตามๆกันมาโดยไม่เกิดคำถามต่ออำนาจที่แฝงอยู่

ในยุคเผด็จการเต็มใบผู้ศึกษาพบว่าบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการต่อรองและเจรจากับอำนาจของรัฐ ด้วยการแสดงการต่อต้านทางอ้อมโดยการใส่ชุดคล้ายทหารจีไอเพื่อต่อต้านให้รัฐขับไล่ทหารอเมริกาออกจากไทย ซึ่งการแต่งกายของเด็กนักเรียนไทยที่ใส่ชุดคล้ายทหารจีไอนั้นเป็นอิทธิพลมาจากกลุ่มเด็กวัยรุ่นอเมริกาที่ต่อต้านสงครามเวียดนามด้วยการแต่งกายแบบทหารเดินประท้วงให้ยุติสงคราม ทำให้เด็กไทยรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายแบบทหารมาต่อต้านนโยบายรัฐไทยเหมือนกัน ผู้ศึกษามองว่าการสลั้ววัฒนธรรมการแต่งของเด็กและทหารเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง que เริ่มแสดงให้เห็นว่าเป็นการต่อต้านทางอ้อมต่ออำนาจที่แฝงอยู่ในชุดนักเรียน ซึ่งแต่เดิมาอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนในยุคปลูกฝังชาตินิยมไม่เคยถูกท้าทายหรือต่อต้าน แต่ในยุคเผด็จการเต็มใบอำนาจเริ่มส่งผลกระทบต่อผู้สวมใส่ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ซึ่งเป็นผลมาจากรัฐที่ปกครองแบบเผด็จการได้มุ่งจะควบคุมคนผ่านกฎระเบียบในการแต่งกายตั้งแต่ศีรษะไปถึงเท้า ทำให้เห็นอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนเริ่มแสดงตัวตนออกมาและไม่สามารถควบคุมผู้สวมใส่ได้ โดยจะเห็นได้จากการแต่งกายของเด็กนักเรียนที่ไม่ได้ชุดนักเรียนแต่ใส่ชุดคล้ายทหาร ซึ่งการแต่งกายดังกล่าวอาจเป็นจุดเริ่มต้นของการท้าทายกับอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนก็ได้

ปัจจุบันผู้ศึกษาพบว่าบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนเป็นภาพแทนของการสยบยอมต่ออำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียน เนื่องจากอำนาจที่กระทำผ่านกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนนั้นได้ส่งผลกระทบต่อเด็กสวมใส่อย่างเห็นได้ชัด เช่น การตัดทรงผมเกรียนของนักเรียนชายหรือทรงผมเสมอหูของนักเรียนหญิง ความยาวของกางเกงหรือกระโปรงที่ต้องเป็นไปตามกฎระเบียบ สิ่งต่างๆเหล่านี้ทำให้เด็กที่สวมใส่รู้สึกถึงการถูกกลืนสร้าภาพทางร่างกายมากเกินไป จนนำไปสู่การต่อต้านทางอ้อมที่แสดงออกในเชิงสัญลักษณ์เพื่อเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงกฎระเบียบให้เป็นไปตามสภาพ

สังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้ศึกษามองว่าการต่อต้านทางอ้อมที่เกิดขึ้นมาในยุคปัจจุบัน ทำให้เห็นว่าอำนาจไม่สามารถซ่อนตัวอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนได้อีกต่อไป ซึ่งเป็นผลมาจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปผนวกกับกฎระเบียบที่ไม่ถูกเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เด็กนักเรียนเห็นการมีอยู่ของอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนอย่างชัดเจน

จากข้อสรุปที่กล่าวมาข้างต้นผู้ศึกษาพบว่าสิ่งหนึ่งที่เป็นตัวแปรสำคัญทำให้เกิดการต่อต้านนั้น คือบริบททางสังคมเป็นตัวสำคัญที่ทำให้เห็นอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนปรากฏตัวชัดเจนขึ้น ซึ่งรูปแบบของการต่อต้านของนักเรียนมีลักษณะเป็นแบบการต่อต้านทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการไม่ใส่เครื่องแบบนักเรียนในยุคปลูกฝังชาตินิยม การสลัดเครื่องแบบนักเรียนมาเป็นชุดคล้ายทหารของนักเรียนในยุคเผด็จการเต็มใบ หรือการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เช่น การไว้ผมยาว เอาเสื้อออกนอกกางเกงหรือการเหยียบส้นรองเท้าของนักเรียนในยุคปัจจุบัน ล้วนเป็นการต่อต้านที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในการศึกษาการทบทวนบทบาทชุดนักเรียนในสังคมไทยจึงต้องนำรูปแบบของการต่อต้านทางอ้อมมาเป็นสื่อในการสร้างสรรค์ผลงาน

2.1.3 ประโยชน์และโทษของเครื่องแบบนักเรียน

เครื่องแบบนักเรียนเป็นประเด็นทางสังคมที่ถูกถามถึงอยู่บ่อยครั้งไม่ว่าเวลาจะผ่านไปเท่าไร การแต่งกายด้วยชุดนักเรียนยังคงถูกตั้งคำถามอยู่เสมอ และกลายเป็นประเด็นสำคัญที่เกิดการประท้วงในช่วงปีพ.ศ.2563ทำให้เกิดการแบ่งฝ่ายระหว่างผู้ใหญ่ที่มองว่าเครื่องแบบนักเรียนมีประโยชน์ต่อเด็กกับอีกฝ่ายที่เป็นเด็กนักเรียนที่มองว่าเครื่องแบบนักเรียนมีโทษ ทำให้เครื่องแบบนักเรียนนั้นมีทั้งประโยชน์และโทษรวมอยู่ในชุดเครื่องแบบนักเรียน ซึ่งประโยชน์ของเครื่องแบบนักเรียนตามพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พุทธศักราช 2551 กล่าวว่า เพื่อประโยชน์ในการประหยัคมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเพื่อเสริมสร้างวินัยให้แก่เด็กนักเรียน²⁷ หรือประโยชน์ของเครื่องแบบนักเรียนตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการกล่าวคือ เครื่องแบบนักเรียนเป็นการแสดงออกถึงสถานะของความเป็นเด็กนักเรียน และเป็นเรื่องของการบ่มเพาะลักษณะนิสัยของการ

²⁷ พระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พุทธศักราช 2482, หน้า 46 เล่ม 125 ตอนที่ 28ก
ราชกิจจานุเบกษา 5 กุมภาพันธ์ 2551, จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

สร้างความมีระเบียบวินัย การยอมรับในกฎกติกาการอยู่ร่วมกัน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในโรงเรียน²⁸

โดยประโยชน์ของเครื่องแบบนักเรียนนั้นมีการปลูกฝังผ่านกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เช่น กิจกรรมการแต่งตัวดีเป็นศรีแก่ตนเพื่อเป็นการยกย่องและส่งเสริมนักเรียนที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบและนำมาเป็นแบบอย่างให้กับเด็กคนอื่นๆให้ปฏิบัติตามเพื่อที่จะได้รับรางวัล การยกย่องชมเชยให้กับนักเรียนที่สร้างชื่อให้กับโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันทางการศึกษาหรือสอบติดมหาวิทยาลัยระดับต้นๆของประเทศ หรือการมอบรางวัลให้แก่เด็กนักเรียนที่มีการประพฤติตัวดีงาม และมีกิจกรรมารยาทที่ดี เป็นต้น กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในเครื่องแบบนักเรียนนั้นช่วยส่งเสริมให้เด็กนักเรียนเห็นความสำคัญของเครื่องแบบนักเรียนและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่เด็ก อีกทั้งเพื่อพัฒนาเด็กนักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเองและฝึกให้เด็กนักเรียนเคารพกฎระเบียบหรือกติกาที่มีอยู่ในโรงเรียน

สรุปประโยชน์ของเครื่องแบบนักเรียน

- เกิดภาพลักษณ์ที่เป็นมาตรฐานและสร้างเอกลักษณ์ให้โรงเรียน
- สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้สวมใส่
- ทำให้คนในสังคมรับรู้ได้ว่าเป็นนักเรียน
- เกิดความเสมอภาคของผู้สวมใส่ในโรงเรียนเดียวกัน
- ทำให้รู้จักการเคารพกฎกติกาของโรงเรียนและรู้บทบาทหน้าที่ของผู้สวมใส่

ภาพที่ 22 การให้รางวัลเด็กนักเรียนหน้าเสาธง

ที่มา: <https://www.prangku.ac.th>

²⁸ ญัฐพล ทีปสุวรรณ, รมว.ศธ.ย้ำ "ชุดนักเรียน" ยังจำเป็น-ลดเหลื่อมล้ำ, สืบค้น 1

ภาพที่ 23 การติดป้ายยกย่องเด็กนักเรียนหน้าโรงเรียน

ที่มา: https://tnews.teenee.com/etc/160745.html#google_vignette

โทษของเครื่องแบบนักเรียนผู้ศึกษาสังเกตเห็นจากประสบการณ์ตรงและการเฝ้าดูเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้พบว่าเครื่องแบบนักเรียนทำให้เกิดการแบ่งแยกและความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นในการศึกษา เช่นการถูกเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ใส่เครื่องแบบโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนเอกชนหรือนานาชาติ ส่งผลทำให้เกิดการเข้าถึงโอกาสที่ได้รับไม่เท่ากันในสังคม หรือการแบ่งแยกสถาบันที่นำไปสู่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งที่ได้รับรู้ได้จากข่าวส่งผลให้เด็กหวาดกลัวไม่กล้าที่จะสวมใส่เครื่องแบบนักเรียนหรือเข้าเรียนในโรงเรียนที่ถูกกระทำ อีกทั้งเครื่องแบบนักเรียนยังทำให้เด็กยอมจำนนต่ออัตลักษณ์ใหม่ที่เครื่องแบบมอบให้ ส่งผลให้ผู้สวมใส่มีข้อกำหนดและเงื่อนไขในการดำเนินชีวิต ทำให้ไม่มีอิสระ เช่น การลงโทษเด็กนักเรียนชายหญิงที่ไว้ผมยาวเกินกำหนดโดยการกล้อนผมหรือตัดผม ส่งผลให้เด็กสูญเสียความมั่นใจในตนเอง หรือการตัดกางเกงหรือกระโปรงที่มีขนาดความยาวไม่เป็นไปตามระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนและลงโทษด้วยการตีทำให้เด็กหวาดกลัวและหลีกเลี่ยงที่จะเข้าตรวจระเบียบ และเครื่องแบบนักเรียนยังทำลายตัวตนของผู้สวมใส่แก่กลุ่มเด็กที่เป็นเพศทางเลือกต้องสวมใส่เครื่องแต่งกายตามเพศที่เกิดทำให้เด็กสูญเสียความมั่นใจและกล้าที่จะแสดงตัวตนออกมา

โดยโทษของเครื่องแบบนักเรียนนั้นจะเห็นได้ชัดจากกิจกรรมการตรวจวินัยต่างๆในโรงเรียน เช่น การจัดตั้งสารวัตรนักเรียนเพื่อจับผิดเด็กที่แต่งกายไม่เรียบร้อย การตรวจวินัยตอนเช้าแถวเคารพธงชาติในตอนเช้า หรือการลงโทษนักเรียนเพื่อเป็นแบบอย่างไม่ให้นักเรียนคนอื่นกระทำตามผ่านการตีหรือเรียกออกมายืนหน้าห้องและหนักสุดคือไม่ให้เข้ามาเรียน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในโรงเรียนในการลงโทษหรือจับผิดนักเรียนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบในเครื่องแบบอย่างเคร่งครัดนั้น ทำให้เด็กนักเรียนเลือกที่จะหลีกเลี่ยงและแสดงการต่อต้านทางอ้อมเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง อันเนื่องมาจากความไม่พอใจต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนที่ส่งผลกระทบต่อเด็กที่สวมใส่จนลุกลามไปถึงการประท้วงที่เกิดขึ้นในสังคม

สรุปโทษของเครื่องแบบนักเรียน

- เกิดการแบ่งแยกของเครื่องแบบในแต่ละสถาบันนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงในการยกพวกตีกัน
- สูญเสียตัวตนของผู้สวมใส่ให้เห็นไปตามเพศกำเนิดที่ต้องแต่งกายตามระเบียบของชุดนักเรียน
- เกิดการแบ่งแยกและความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นจากเครื่องแบบนักเรียนต่างสถาบัน
- สูญเสียความมั่นใจของผู้สวมใส่เมื่อโดนบดขยี้โทษจากกฎระเบียบเครื่องแบบ
- เข้าถึงโอกาสที่ได้รับในสังคมที่ไม่เท่ากันจากสถาบันที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 24 การลงโทษนักเรียนให้อยู่นอกห้อง

ที่มา: <https://www.edunewssiam.com/th/articles/285613>

ภาพที่ 25 การตัดผมนักเรียนที่ผิดระเบียบ

ที่มา: <https://www.posttoday.com/politics/577333>

จากการศึกษาข้อมูลผู้ศึกษาพบว่าเครื่องแบบนักเรียนเปรียบเสมือนเหรียญสองด้านที่มีทั้งประโยชน์และโทษในเวลาเดียว ซึ่งประโยชน์ของเครื่องแบบนักเรียนนั้นผู้ศึกษามองว่าเป็นการสร้าง

วาทกรรมผ่านการปลูกฝังที่แสดงออกผ่านการให้รางวัลและการยกย่องชมเชย เพื่อให้เป็นแบบอย่างให้นักเรียนคนอื่นควรปฏิบัติตามและรักษาวัฒนธรรมการใส่เครื่องแบบนักเรียนเอาไว้สืบต่อกันมา ขณะเดียวกันผู้ศึกษามองว่าโทษของเครื่องแบบนักเรียนเป็นผลของกฎระเบียบที่เสริมสร้างวินัยให้นักเรียนนั้นมีลักษณะที่บังคับและมีบทลงโทษที่ไม่เหมาะสมต่อยุคสมัยในปัจจุบัน ส่งผลให้นักเรียนเริ่มแสดงการต่อต้านทางอ้อมอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดการเรียกร้องให้กฎระเบียบมีการปรับเปลี่ยนและให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป เพราะเครื่องแบบนักเรียนเป็นสิ่งที่เด็กต้องใส่ แน่แน่นอนว่าโทษของเครื่องแบบนักเรียนย่อมส่งผลกระทบต่อเด็กนักเรียนผู้สวมใส่อยู่เสมอ ผู้ศึกษาคิดว่าโทษนั้นมีการแสดงให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนกว่าประโยชน์ของเครื่องแบบนักเรียน และรับรู้ได้จากประสบการณ์ของทุกคนที่เคยสวมใส่มาก่อนผนวกกับข่าวที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ทำให้โทษในเครื่องแบบนักเรียนไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเป็นสิ่งที่พึงเกิดขึ้นแต่เกิดขึ้นมายาวนานโดยไม่มีการแก้ไขให้เกิดความพอดีต่อผู้สวมใส่

2.1.4 ศึกษาเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และปัจจุบันผ่านภาพถ่ายของช่างภาพอิสระ

2.1.4.1 ภาพถ่ายยุคปลูกฝังชาตินิยม พ.ศ.2481 - พ.ศ.2500

ภาพที่ 26 ภาพการแต่งกายของเด็กนักเรียนในสมัยจอมพลป

ที่มา: https://board.postjung.com/1063798#google_vignette

ภาพที่ 27 ภาพการแต่งกายของเด็กสมัยจอมพล

ที่มา: https://board.postjung.com/1063798#google_vignette

จากภาพถ่ายข้างบนเป็นช่วงเวลา พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นภาพที่ถ่ายโดย Dr. Robert Larimore Pendleton ในช่วงเวลานั้นเป็นยุคสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นช่วงเวลาที่มีการบังคับออกกฎระเบียบเรื่องของการแต่งกายเกิดขึ้นในสังคมไทย ลักษณะทางกายภาพของภาพที่ 26 จะพบว่า มีเด็กที่แต่งกายด้วยชุดนักเรียนยืนล้อมรอบครูผู้หญิงอยู่ เมื่อสังเกตเท้าของกลุ่มเด็กนักเรียนจะมีแค่บางคนใส่รองเท้า แต่ส่วนใหญ่ไม่ใส่รองเท้า และเด็กที่ไม่ได้แต่งกายด้วยชุดนักเรียนยืนหาบของอยู่ ภาพที่ 26 ทำให้เห็นว่า บทบาทของเด็กมีความแตกต่างกันระหว่างเด็กที่แต่งกายด้วยชุดนักเรียนแสดงให้รู้ว่าเป็นเด็กที่มีโอกาสได้รับการศึกษา แต่เด็กที่ไม่ได้มีโอกาสเรียนก็ต้องไปทำงานก่อนถึงช่วงวัยที่ต้องทำงาน ในส่วนของภาพที่ 27 ลักษณะทางกายภาพของภาพจะเห็นได้ว่าเป็นเด็กที่ไม่ได้แต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนยืนรอขายของให้กับเด็กกลุ่มหนึ่งอยู่ ซึ่งทำให้เห็นว่า บทบาทของเด็กที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาจะถูกผลักให้ต้องไปทำงานแทนการเรียนหนังสือ

2.1.4.2 ภาพยุคเผด็จการเต็มใบ พ.ศ.2500 - พ.ศ.2518

ภาพที่ 28 ภาพนักเรียนนักศึกษาในการเดินประท้วงต่อต้านอเมริกา

ที่มา: <https://doct6.com/learn-about/how/chapter-2/2-3/2-3-1>

ภาพที่ 29 ภาพการเดินประท้วงอเมริกา

ที่มา: https://www.silpa-mag.com/culture/article_45304

จากภาพถ่ายข้างบนเป็นช่วงเวลา พ.ศ.2518 ซึ่งเป็นภาพที่ถ่ายโดย Norman Peagam ซึ่งในช่วงเวลานั้นเป็นยุคสมัยของจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยมีการปกครองแบบเผด็จการทหาร ทำให้สังคมไทยในช่วงนั้นเต็มไปด้วยการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ลักษณะทางกายภาพของภาพที่28จะพบว่ามียุคชนชั้นที่ยืนอยู่บนรถมีบางคนแต่งกายด้วยชุดนักเรียนนักศึกษาและบางคนก็ไม่ได้แต่งกายด้วยชุดนักเรียนนักศึกษา รวมทั้งกลุ่มคนที่เดินอยู่แถวหน้าบนท้องถนนจะมีทั้งเด็กนักเรียนและนักศึกษาทั้งแต่งกายและไม่แต่งกายด้วยชุดนักเรียนนักศึกษาเดินจับมือกันเป็นแถวหน้ากระดาน ภาพที่28ให้เห็นว่าบทบาทของเด็กนักเรียนและนักศึกษาไม่ได้มีแค่หน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียนเพียงอย่างเดียว แต่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางสังคมอีกด้วย ในส่วนของภาพที่29มีลักษณะทางกายภาพของภาพจะเห็นว่ามียุคชนชั้นนักเรียนนักศึกษากำลังเดินประท้วงด้วย

การถือป้ายและชูป้ายที่มีรูปการ์ตูนล้อเลียนอยู่บนท้องถนน ซึ่งทำให้เห็นว่านักเรียนนักศึกษายังคงเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมที่แสดงบทบาททางสังคมอีกด้วย

2.1.4.3 ภาพถ่ายยุคปัจจุบัน พ.ศ.2560 - พ.ศ.2566

ภาพที่ 30 ภาพนักเรียนประท้วงในโรงเรียน

ที่มา: <https://www.bbc.com/thai/thailand-53719677>

ภาพที่ 31 ภาพนักเรียนนักเรียนประท้วงหน้ากระทรวงศึกษาธิการ

ที่มา: <https://www.bbc.com/thai/thailand-53837728>

จากภาพถ่ายข้างบนเป็นช่วงเวลา พ.ศ.2563 เป็นภาพที่ถ่ายโดย วสวัตดี ลุขะรัง ซึ่งในช่วงนั้นเป็นยุคสมัยของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นช่วงเวลาที่เกิดการประท้วงเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน ลักษณะทางกายภาพของภาพที่30จะพบว่ามีกลุ่มนักเรียนยืนรวมตัวกันอยู่ในโรงเรียน โดยนักเรียนด้านหน้า3คนชูสามนิ้วและนักเรียนอีกคนถือป้ายข้อความอยู่ ภาพที่30แสดงให้เห็นว่าบทบาทของนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อสังคมด้วยการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในโรงเรียน ในส่วนของภาพที่31มีลักษณะทางกายภาพของภาพจะพบว่ามีกลุ่มนักเรียนรวมตัวกันชูมือสามนิ้วและนั่งอยู่บนริมฟุตบอล ซึ่งทำให้เห็นว่านักเรียนมีบทบาทในการเรียกร้องทางสังคมมากขึ้นกว่าเดิมและขยายขอบเขตของการเรียกร้องจากโรงเรียนไปสู่พื้นที่สาธารณะ

ตารางที่ 3 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบที่พบในภาพถ่าย

ยุคสมัยและรูปภาพ	รูปแบบที่พบในภาพ	เนื้อหา
<p>ยุคปลุกฝังชาตินิยม</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - การแต่งกายของเด็กนักเรียนที่ไม่เป็นตามกฎของรัฐในช่วงนั้น เช่น การไม่ใส่หมวกกะโล่ การไม่ใส่ถุงเท้าและรองเท้า - การแต่งของเด็กที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา เช่น ไม่ได้ใส่เครื่องแบบนักเรียน 	<p>- เป็นช่วงการปกครองของจอมพล. พิบูลสงคราม สภาพสังคมในช่วงนั้นเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่2 ทำให้เด็กบางคนได้รับโอกาสทางการศึกษาและบางคนไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา ทำให้เกิดการแบ่งแยกเด็กจากเครื่องแบบ</p>
<p>ยุคปลุกฝังชาตินิยม</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - การแต่งกายของเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา เช่น ไม่ได้แต่งกายด้วยชุดนักเรียน มีการเปลือยกายท่อนบน ใส่ชุดทำงานคล้ายจับกัง 	<p>- เป็นช่วงการปกครองของจอมพล. พิบูลสงคราม ได้มีกฎระเบียบการแต่งกายเกิดขึ้นแต่ไม่ทั่วถึง เพราะเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่2 ทำให้เด็กบางคนไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาเนื่องจากเสื้อผ้าขาดแคลนและมีราคาสูง</p>
<p>ยุคเผด็จการเต็มใบ</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - ภาษาทางกายของเด็กที่อยู่ในการเดินทางประท้วง เช่น การเดินจับมือเป็นหน้ากระดาน การชูธง - ข้อความที่ติดอยู่บนรถที่มีเนื้อหาปฏิเสธไม่เอาอเมริกา - ภาพวาดเสียดสีที่ติดอยู่กับรถมีลักษณะเป็นรูปนกอินทรีมีปีกกางบาท และมีธงชาติอเมริกา 	<p>- เป็นช่วงการปกครองของจอมพลถนอม กิตติขจร มีการปกครองแบบเผด็จการทหาร และเป็นช่วงเวลาของไทยมีความสัมพันธ์กับอเมริกา เกิดการต่อต้านอเมริกาโดยนักเรียนและนักศึกษาทำให้อบตบของเด็กรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมต่อสังคมในการเรียกร้อง</p>

ยุคสมัยและรูปภาพ	รูปแบบที่พบในภาพ	เนื้อหา
<p>ยุคเผด็จการเต็มใบ</p> 	<p>-ตัวการ์ตูนล้อเลียนที่อยู่บนป้ายเรียกร้องมีลักษณะเป็นรูปคนใบหน้าใหญ่ตัวเล็ก และมีส่วนตัวเป็นนก</p> <p>-ข้อความบนป้ายที่แสดงการเสียดสีในลักษณะที่ปฏิเสธไม่เอาอเมริกา</p>	<p>-เป็นช่วงการปกครองแบบเผด็จการทหารของจอมพลถนอม กิตติขจร เกิดการต่อต้านอเมริกาโดยนักเรียนนักศึกษาออกมาเดินประท้วง ทำให้บทบาทของเด็กนักเรียนไม่ได้มีแค่การเรียนแต่มีบทบาททางสังคม</p>
<p>ยุคปัจจุบัน</p> 	<p>-การเสียดสีเชิงสัญลักษณ์ผ่านภาษาทางกายของเด็กนักเรียนด้วยการก้มหน้าและชูนิ้วเพื่อต่อต้านเผด็จการเรียกร้องประชาธิปไตย</p>	<p>-เป็นช่วงการปกครองของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา สภาพสังคมกลับมามีทหารเป็นผู้นำ เกิดการเรียกร้องเปลี่ยนแปลงระเบียบและยกเลิกการใส่เครื่องแบบนักเรียน มีการแสดงความคิดเห็นทางสังคมผ่านพื้นที่ในโรงเรียน</p>
<p>ยุคปัจจุบัน</p> 	<p>-การเสียดสีเชิงสัญลักษณ์ผ่านภาษาทางกายของเด็กนักเรียนด้วยการชูสามนิ้วเพื่อต่อต้านเรียกร้องประชาธิปไตย</p> <p>-การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ด้วยการผูกโบว์ขาวที่ข้อมือเพื่อเรียกร้องความยุติธรรม</p>	<p>-เป็นช่วงการปกครองของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา สภาพสังคมกลับมามีทหารเป็นผู้นำ เกิดการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของเด็กนักเรียนในพื้นที่สาธารณะเพื่อต่อต้านเผด็จการเรียกร้องประชาธิปไตย</p>

ตารางที่ 3 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบที่พบในภาพถ่าย
ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลภาพถ่ายทั้ง 3 ยุคสมัย ผู้ศึกษาสังเกตเห็นว่าบริบททางสังคมแต่ละยุคที่มีผู้นำประเทศเป็นทหารนั้นส่งผลให้บทบาทของเด็กนักเรียนมีการแสดงออกต่างกันอย่างออกไป โดยเป็นไปตามบริบทของสังคมในแต่ละช่วงเวลา ในยุคปลูกฝังชาตินิยมที่เห็นได้จากภาพถ่ายข้างต้นทำให้เห็นว่าเป็นช่วงการปกครองของจอมพลป.พิบูลสงคราม เกิดภาวะเบียดเบียนการแต่งกายบังคับใช้ทำให้เครื่องแบบนักเรียนกลายเป็นตัวแบ่งแยกของเสถียรภาพของเด็กระหว่างเด็กที่มีโอกาสได้รับการศึกษาและเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาต้องเข้าสู่การทำงานก่อนช่วงวัย ทำให้บทบาทของเด็กในช่วงปลูกฝังชาตินิยมไม่ได้มีแค่การเรียนเพียงอย่างเดียวแต่มีบทบาทในการทำงานก่อนถึงวัย ผู้ศึกษาพบว่ามีการแสดงออกของการต่อต้านชัดเจนต่อภาวะเบียดเบียนการแต่งกายที่เห็นจากลักษณะทางกายภาพในยุคปลูกฝังชาตินิยม เช่น การไม่สวมหมวกไม่สวมถุงเท้าและรองเท้า ในขณะที่ใส่ชุดนักเรียนเมื่ออยู่นอกพื้นที่การศึกษา หรือเด็กที่ไม่ได้รับโอกาสในการศึกษามีการแต่งกายที่ไม่เรียบร้อยเปลือยกายท่อนบนและบางคนสวมใส่ชุดไปรเวทไม่มีการสวมหมวกเมื่ออยู่นอกบ้าน เป็นต้น

ในยุคเผด็จการเต็มใบที่เห็นได้จากภาพถ่ายข้างต้นทำให้เห็นว่าเป็นช่วงการปกครองของจอมพลถนอม กิตติขจรมีการปกครองแบบเผด็จการทหารและมีความสัมพันธ์กับอเมริกาและเกิดการเดินประท้วงขับไล่อเมริกาจากเด็กนักเรียนและนักศึกษา ส่งผลให้บทบาทของเด็กนักเรียนไม่ได้มีแค่หน้าที่ในการเรียนหนังสือแต่มีเริ่มมีบทบาททางสังคมในการแสดงออกทางความคิดเห็นที่ต่างไปจากรัฐ ผู้ศึกษาพบว่าลักษณะการต่อต้านที่พบจากภาพถ่ายในยุคเผด็จการเต็มใบเป็นรูปแบบการต่อต้านทางอ้อมปราศจากความรุนแรง โดยการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ เช่น การเดินจับมือเป็นหน้ากระดานในการประท้วง การใช้ภาพวาดการ์ตูนล้อเลียนผู้นำอเมริกาที่ขี้นั่นส่วนหัวให้ดูใหญ่ตัวเล็กและมีลำตัวเป็นนก หรือการใช้เครื่องหมายกากบาทรูปนกอินทรีและธงชาติอเมริกา เป็นการแสดงให้เห็นถึงการไม่พอใจและต้องการเรียกร้องให้อเมริกาออกจากไทยโดยไม่ใช้ความรุนแรงแต่เป็นการต่อต้านทางอ้อมเชิงสัญลักษณ์ที่กดดันต่อผู้นำประเทศในช่วงเวลานั้น

ในยุคปัจจุบันที่เห็นได้จากภาพถ่ายข้างต้นทำให้เห็นว่าเป็นช่วงที่สังคมไทยกลับมามีผู้นำประเทศเป็นทหารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา สภาพสังคมมีลักษณะการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีนายกเป็นทหาร ทำให้เกิดการประท้วงและเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาวะเบียดเบียนในเครื่องแบบนักเรียนจากนักเรียน ทำให้บทบาทของเด็กนักเรียนมีการแสดงความคิดเห็นต่อสังคมมากขึ้นทั้งในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่โรงเรียน ผู้ศึกษาพบว่าลักษณะการต่อต้านที่พบจากภาพถ่ายในยุคปัจจุบันเป็นการต่อต้านทางอ้อมต่อภาวะเบียดเบียนในเครื่องแบบนักเรียนและการแสดงเชิงสัญลักษณ์ที่พบในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่โรงเรียน เช่น การสวมหมวกแก๊ปสีดำและชูสามนิ้วในโรงเรียน หรือการผู้โบว์ขาวที่ข้อมือและชูสามนิ้วในพื้นที่สาธารณะ เพื่อต่อต้านอำนาจเผด็จการเรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งทำให้เห็นว่าบทบาทของเด็กนักเรียนไม่ได้มีแค่การเล่าเรียนในโรงเรียนแต่ยังมีบทบาทต่อสังคมที่ขยายวงกว้างจากโรงเรียนไปสู่พื้นที่สาธารณะ

ผู้ศึกษาสนใจลักษณะทางกายภาพที่พบจากข้อมูลภาพถ่ายที่ปรากฏแต่ละช่วงยุคสมัยไม่ว่าจะเป็น ความแตกต่างของบทบาทเด็กที่ใส่ชุดนักเรียนและไม่ได้ใส่ชุดนักเรียนผ่านการแต่งกายที่ต่างกั น หรือภาษากายของเด็กนักเรียนที่แสดงออกเชิงสัญลักษณ์ เช่นภาพวาดการ์ตูนล้อเลียนผู้นำ ป้ายข้อความที่แสดงความรู้สึกถึงอารมณ์ของการปฏิเสธ การชูสามนิ้วหรือผูกโบว์ขาว เป็นต้น ผู้ศึกษาเห็นว่าสิ่งที่สนใจข้างต้นสามารถนำมาเป็นสื่อด้านรูปแบบอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสร้างสรรค์ และสามารถแสดงให้เห็นถึงการต่อต้านแบบอารายะชัดขึ้นได้โดยอ้างอิงจากลักษณะทางกายภาพที่พบในภาพถ่ายที่สามารถบ่งบอกบริบทของสังคมได้จากลักษณะการแต่งกายและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงยุคสมัยได้

2.2 ข้อมูลเชิงทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาจำเป็นต้องทำความเข้าใจรูปแบบและกลไกของอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนเสียก่อน ผ่านการมองหาแนวโน้มหรือกรอบความคิดให้เข้าใจการทำงานของอำนาจที่ปรากฏอยู่ในเครื่องแบบ ผู้วิจัยเห็นว่ากรอบแนวคิดที่เป็นไปได้ในการทำความเข้าใจเรื่องอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนนั้นมีอยู่จริง จากการศึกษาแนวคิดเรื่องของอำนาจวินัย ชีวอำนาจ และกลยุทธ์การต่อต้าน และตอบโต้อำนาจของ มิเชล ฟูโกต์ (Michael Foucault) เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของอำนาจและกลไกการทำงานที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนและวิธีการต่อต้านที่ได้ตอบกับอำนาจ

2.2.1 แนวคิดเรื่องอำนาจ มิเชล ฟูโกต์ (Michael Foucault)

ภาพที่ 32 ภาพมิเชล ฟูโกต์

ที่มา: <https://mgronline.com/daily/detail/9670000001262>

ฟูโกต์ เกิดที่เมืองปติเยร์ ประเทศฝรั่งเศส ในวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ. 1926 และมีอายุถึงวันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 1984 เป็นนักปรัชญา นักประวัติศาสตร์ความคิด นักทฤษฎีสังคม นักนิรุกติศาสตร์ และนักวิจารณ์วรรณกรรมชาวฝรั่งเศส ในฐานะนักทฤษฎีสังคม ฟูโกต์ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับความรู้ รวมถึงวิธีการที่สถาบันทางสังคมต่างๆ ใช้อำนาจและความรู้เป็นเครื่องมือในการควบคุมผู้คนในสังคม ความคิดของฟูโกต์มีอิทธิพลอย่างยิ่งทั้งในทางวิชาการและในทางการเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น ในขบวนการหลังอนาธิปไตย

แนวคิดเรื่องอำนาจในทัศนะของมิแชล ฟูโกต์ มีอยู่ 2 ประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีส่วนสำคัญในการอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียน ประเด็นแรกคือเรื่องของอำนาจวินัย (Disciplinary Power) ที่มีบทบาทในการควบคุมร่างกายและจิตใจของผู้คนในสังคม และประเด็นที่สองคือชีวอำนาจ (Biopower) ที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดรูปแบบพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของคนในสังคม ขณะเดียวกันผู้วิจัยก็สนใจแนวคิดเรื่องกลยุทธการต่อต้านและตอบโต้อำนาจที่ทำให้เข้าใจกระบวนการหรือวิธีการในการแข่งขันกับอำนาจในเครื่องแบบนักเรียน

2.2.1.1 แนวคิดอำนาจวินัย

แนวคิดเรื่องอำนาจวินัย (Disciplinary Power) ในทัศนะของมิแชล ฟูโกต์ อธิบายว่า วินัยเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของอำนาจที่สามารถเข้าไปแทรกแซงร่างกายและจิตใจมนุษย์ได้ง่าย โดยมุ่งไปที่ตัวบุคคลมากกว่ากลุ่มบุคคล ส่งผลให้อำนาจกระจายตัวและฝังตัวอยู่ในสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น บ้าน โรงเรียน หรือที่ทำงานก็ตาม เนื่องจากอำนาจวินัยมุ่งที่ควบคุมกิจวัตรและกิจกรรมต่างๆ ของบุคคลที่กำหนดรูปแบบผ่านสถาบันและแนวทางปฏิบัติของสังคม²⁹ ซึ่งอำนาจวินัยนั้นมีอยู่ 3 ลักษณะที่มุ่งกระทำต่อร่างกายให้เกิดสามัญสำนึกและความเคยชินโดยไม่สามารถปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงได้

ประการแรกคือการทำให้เป็นมาตรฐานหรือความเป็นปกติ ในลักษณะนี้อำนาจวินัยจะพยายามทำให้บุคคลและกลุ่มคิดและปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน ด้วยการสร้างมาตรฐานกฎเกณฑ์หรือความคาดหวังให้กับพฤติกรรมเพื่อให้บุคคลในสังคมมีการประพฤติตัวที่เหมือนกัน ขณะเดียวกันหากบุคคลมีความคิดหรือการกระทำที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานก็จะถูกตีตราว่าเป็น

²⁹ Institutional Racism and Individual Agency: A Case Study using Foucault's Disciplinary Power By Carmen Lavoie, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://ojs.uwindSOR.ca/index.php/csw/article/download/5906/4912?inline=1>

คนที่แปลกแยกและได้รับการลงโทษหรือถูกสั่งให้แก้ไข³⁰ เช่น เด็กเมื่อเข้าสู่สถาบันการศึกษาต้องสวมใส่เครื่องแบบนักเรียนและปฏิบัติตามกฎหรือระเบียบวินัยของโรงเรียนโดยสมัครใจ การทำงานของอำนาจวินัยในลักษณะนี้จะเห็นได้ชัดว่าอำนาจวินัยทำให้เด็กรู้สึกถึงความเคยชินที่ต้องสวมใส่เครื่องแบบนักเรียนและทำตามกฎของโรงเรียนเมื่อเข้าสู่สถาบันการศึกษาของโรงเรียนนั้น ว่าเมื่อไปโรงเรียนต้องแต่งตัวหรือกระทำตัวตามโรงเรียนที่กำหนดไว้

ประการสองคือการมีระบบสอดส่องเฝ้าระวัง ในลักษณะนี้อำนาจวินัยจะอาศัยการเฝ้าดูหรือสอดส่องความคิดและพฤติกรรมของบุคคล เพื่อให้แน่ใจว่าพฤติกรรมของบุคคลเป็นไปตามบรรทัดฐานที่ถูกกำหนดเอาไว้ ซึ่งการทำงานของระบบของการสอดส่องเฝ้าดูอาจเกิดขึ้นในเชิงกายภาพหรือทางจิตวิทยาที่เกิดจากความรู้สึกภายในของผู้ถูกเฝ้าดู กล่าวคือการเฝ้าระวังทางกายภาพเป็นการเฝ้าดูหรือติดตามพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเฝ้าดูจะช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลให้เป็นไปตามมาตรฐานที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมใดสังคมหนึ่ง³¹ เช่น เด็กนักเรียนเมื่อเจอครูนอกโรงเรียนเด็กจะมีพฤติกรรมตอบสนองอัตโนมัติแบบเดียวกันกับเวลาอยู่ในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแต่งกายหรือพฤติกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นแบบเดียวกันกับอยู่ในโรงเรียน

ประการสามคือการสร้างวินัยภายใน ในลักษณะนี้อำนาจวินัยจะทำให้บุคคลนำบรรทัดฐานและความคาดหวังของสังคมมาใช้และบังคับตนเอง โดยความกดดันที่เกิดขึ้นจากการบังคับตัวเอชนั้นไม่ได้มาจากการลงโทษหรือให้รางวัล แต่เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของการมีวินัยในตัวเองที่มาจากกิจวัตรประจำวันหรือตารางเวลาของตนเอง ซึ่งการกำหนดหรือเงื่อนไขต่างๆที่ฝึกวินัยให้ตัวเอชนั้นจะมีทิศทางเดียวกันกับบรรทัดฐานในสังคมหรือความคาดหวังของสังคม มีอยู่3วิธีการหลักคือ 1.การกำกับดูแลตนเองบุคคลจะคอยตรวจสอบความคิดพฤติกรรมหรือความปรารถนาของตัวเองต้องไม่ขัดแย้งกับบรรทัดฐานของสังคม เช่น เด็กนักเรียนจะรู้ว่าตัวเองต้องแต่งเครื่องแบบอะไรไปในแต่ละวันเมื่อไปโรงเรียน 2.การกำหนดเข้มทิศคุณธรรมบุคคลจะนำศีลธรรมทางสังคมมาเป็นตัวชี้วัดการกระทำของตนเองว่าถูกหรือผิดตามมาตรฐานของสังคม เช่น นักเรียนที่ปฏิบัติตัวตามตัวหน้าที่10ประการของเด็กดี 3.ความรู้สึกผิดและความละอายเมื่อบุคคลมีพฤติกรรมที่ต่างไปจากบรรทัดฐานทางสังคม บุคคล

³⁰ พิชาย รัตนดิลก,อำนาจในมุมมองนักปราชญ์ (15-3): มิเชล พูโกต์- อำนาจวินัย,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,จาก<https://mgronline.com/daily/detail/9670000005740>

³¹ พิชาย รัตนดิลก,อำนาจในมุมมองนักปราชญ์ (15-3): มิเชล พูโกต์- อำนาจวินัย,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,จาก<https://mgronline.com/daily/detail/9670000005740>

มักจะกระตุ้นจิตสำนึกของตนเองให้รู้สึกผิดและหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการทำผิดขึ้นอีกครั้ง เช่น เด็กที่ใส่เครื่องแบบนักเรียนไม่ตรงตามวันหรือตารางเรียนที่กำหนด³²

จากการศึกษาประเด็นของอำนาจวินัยตามทัศนคติของมิเชล ฟูโกต์ ผู้ศึกษาพบว่าอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนนั้นมีลักษณะการทำงานแบบเดียวกับอำนาจวินัย เมื่อนำกรอบคิดนี้มาตรวจสอบการทำงานของอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบแต่ละยุคสมัยที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลไว้ จะพบว่ากลไกการทำงานของอำนาจวินัยนั้นได้ทำงานผ่านกฎระเบียบวินัยที่ติดมากับตัวเครื่องแบบนักเรียน โดยทำงานร่วมกับบรรทัดฐานทางสังคมในแต่ละยุคสมัยและบทบาทของอำนาจวินัยในเครื่องแบบนักเรียนจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานไปตามบริบทของสังคมอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเราจะพบว่าอำนาจวินัยนั้นได้เริ่มต้นตั้งแต่ยุคสมัยปลูกฝังชาตินิยมและส่งต่อการทำงานของอำนาจไปยังยุคปัจจุบันได้โดยง่าย เพราะมีเครื่องแบบนักเรียนมาเป็นตัวช่วยอย่างหนึ่งในการปลูกฝังจิตใต้สำนึกของเด็กในเรื่องของการเสริมสร้างวินัย ขณะเดียวกันเครื่องแบบนักเรียนก็กลายเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนของอำนาจวินัยที่คอยทำหน้าที่ควบคุมกำกับความคิดและพฤติกรรมของผู้สวมใส่อยู่ในทุกยุคสมัยเลยทีเดียว จึงชี้ชัดได้ว่าเครื่องมือในการรักษาอำนาจวินัยและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างแนบเนียนคือเครื่องแบบนักเรียน

2.2.1.2 แนวคิดชีวอำนาจ

แนวคิดเรื่องชีวอำนาจหรืออำนาจชีวะ (Biopower) เป็นคำศัพท์ที่แปลจากภาษาฝรั่งเศสว่า biopouvoir หมายถึงอำนาจที่มีชีวิตและทำงานได้เองโดยไม่มียึดโยงหรือผูกติดกับตัวผู้มีอำนาจหรือศูนย์กลางอำนาจแต่เป็นอำนาจที่ควบคุมคนได้อย่างแยบยลตั้งแต่ร่างกายจนไปถึงจิตใต้สำนึกของคนคนนั้นที่ยอมทำตามอำนาจนั้นโดยสมัครใจ ซึ่งชีวอำนาจนี้เป็นอำนาจในจิตใจของคนและคนก็ใช้ชีวอำนาจนั้นมาควบคุมบังคับตนเอง³³ โดยเป้าหมายของชีวะอำนาจคือการให้คนที่ยอมรับอำนาจนั้นรับเอาวาทกรรมซึ่งเป็นอำนาจที่มาในรูปแบบของความจริงและความรู้ที่เข้ามาควบคุมจัดระเบียบสอดส่องตรวจตราเรือนร่างของตัวผู้ที่ยอมทำตามโดยไม่ได้เป็นการใช้อำนาจที่มาบังคับให้กระทำ

³² พิชาย รัตนติลก, อำนาจในมุมมองนักปราชญ์ (15-3): มิเชล ฟูโกต์- อำนาจวินัย, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9670000005740>

³³ จารุณี วงศ์ละคร, อำนาจชีวะในทัศนะของ มิเชล ฟูโกต์, วารสารปณิธาน:วารสารวิชาการ ด้านปรัชญาและศาสนา, ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2561, หน้า 114

ตาม³⁴ จะเห็นว่าชีวอำนาจนั้นเป็นอำนาจที่มุ่งกระทำต่อร่างกายของคนโดยมุ่งตรงไปที่เรือนร่างและจิตใจสำนึกของคนผ่านกระบวนการสร้างบรรทัดฐานอันเป็นลักษณะเด่นของสังคมสมัยใหม่ โดยหน้าที่กลไกหลักของชีวอำนาจนั้นทำงานผ่านระเบียบวินัยรวมถึงระบบกฎเกณฑ์ตลอดจนเงื่อนไขต่างๆ โดยระเบียบวินัยนั้นเป็นเทคนิคของการใช้อำนาจของสังคมและอำนาจนี้เองก็ได้ยึดมือของระเบียบวินัยในการแสดงจุดยืนที่เข้าไปมีบทบาทต่อร่างกาย กิริยาท่าทาง และการใช้ชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล โดยการแทรกตัวเข้าไปจ้องมองและสอดส่องอย่างใกล้ชิดซึ่งระเบียบวินัยนี้เองถือเป็นอุปกรณ์สำคัญของชีวอำนาจก็เพื่อที่จะกำกับผู้คนให้อยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน³⁵ พูโกต์พูดถึงการออกแบบเรือนจำสมัยใหม่หรือที่เรียกว่า The Panopticon ที่มีลักษณะเป็นหอสูงอยู่ตรงกลางเพื่อให้ผู้คุมได้ตรวจตาและสอดส่องพฤติกรรมของนักโทษที่อยู่ในห้องซึ่งที่ล้อมรอบหอ โดยอาศัยเครื่องมือที่หลากหลายในการเฝ้ามอง ซึ่งในเรื่องของเครื่องแบบนักเรียนนั้นก็ได้มีการเฝ้ามองระหว่างผู้สวมใส่ด้วยกันเองโดยกรรมการแต่งตั้งให้มีสารวัตรนักเรียนในการตรวจวินัยนักเรียนด้วยกันเองโดยไม่ต้องมานั่งเฝ้ามองผ่านการติดกล้องวงจรปิดในโรงเรียนอย่างเดียว

จากการศึกษาประเด็นของชีวอำนาจในทัศนคติของมิแชล พูโกต์ ผู้วิจัยพบว่ากลไกการทำงานของชีวอำนาจได้อาศัยเครื่องแบบนักเรียนมาเป็นกลางในการควบคุมความคิดและพฤติกรรมของเด็กผ่านกฎระเบียบที่ติดมาในตัวเครื่องแบบ ซึ่งชีวอำนาจนั้นจะมุ่งกระทำให้เกิดความรู้สึกที่เคยชินหรือสมัครใจที่จะทำโดยมุ่งเป้าไปที่จิตใจสำนึกของบุคคลโดยตรง โดยชีวอำนาจนั้นมีความสัมพันธ์กับอำนาจวินัยในลักษณะของการนำวินัยมาปลูกฝังความคิดของบุคคลให้ตรงกับบรรทัดฐานที่ตั้งไว้ของสังคม ขณะเดียวกันชีวอำนาจจะมุ่งแทรกซึมให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกเคยชินหรือปกติและยอมทำตามโดยไม่คิดที่จะขัดแย้งหรือโต้ตอบ แต่อาศัยความคุ้นชินให้เป็นปกติทั่วไปที่ทุกคนต่างต้องทำกันทั่วไป หากมองมาในกรณีของเครื่องแบบนักเรียนจะพบว่าทั้ง 3 ช่วงยุคสมัยชีวอำนาจและอำนาจวินัยกระทำควบคู่ส่งผลกันและกันต่อผู้สวมใส่เครื่องแบบนักเรียนอย่างเห็นได้ชัดเจน

หากมองย้อนกลับไปในกรณียุคสมัยปลูกฝังชาตินิยมเครื่องแบบนักเรียนเป็นกฎระเบียบอย่างหนึ่งของสังคมยุคนั้นสำหรับคนที่อยากมีการศึกษาต้องแต่งกายตามที่สังคมยุคนั้นกำหนด ทำให้เกิดความเคยชินของคนที่ได้รับรู้และส่งต่อกันมาเรื่อยๆ หลายยุคสมัย ว่าเมื่อไหร่ที่มีการศึกษาเล่าเรียนก็

³⁴ วรยุทธ มูลเสรีรัฐ, การต่อต้านขัดขืนอำนาจและการครอบงำโดยไม่ใช้ความรุนแรง, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://prachatai.com/journal/2017/01/69852>

³⁵ ทองกร โภคธรรม, ร่างกายใต้บังคับ ปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๓, มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนาโครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2558, หน้า 13-14, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565

ต้องสวมใส่ชุดนักเรียนไปเพื่อปกป้องบอกให้คนทั่วไปรับรู้ว่าเป็นนักเรียนเป็นผู้มีการศึกษาหรืออนาคตของชาติ วาทกรรมเหล่านี้ทำให้คนเกิดความเคยชินและยอมรับเอาวาทกรรมมาเป็นแม่แบบในการกระทำตามๆกันอย่างต่อเนื่อง หรืออีกมุมมองหนึ่งที่แสดงว่าชีวอำนาจและอำนาจวินัยทำงานร่วมกันอย่างชัดเจนในกรณีของเด็กนักเรียนที่สวมใส่เครื่องแบบนักเรียนอยู่นอกโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นการไปคูหนังหรือเดินเล่นที่ห้างสรรพสินค้ามักจะมีพฤติกรรมเดียวกันกับตอนอยู่ในโรงเรียน จะสังเกตเห็นชัดว่าต่อให้เครื่องแบบอยู่นอกเขตของโรงเรียนก็ใช้ว่าตัวระเบียบวินัยจะหลุดออกจากผู้สวมใส่แต่อย่างไร ฉะนั้นไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ว่าความคุ้นชินหรือความปกตินี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชีวอำนาจและอำนาจวินัยยังอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนจะทำหน้าที่ควบคุมและกำกับพฤติกรรมความคิดของผู้สวมใส่อยู่ทุกยุคสมัยได้อย่างแนบเนียน และสามารถส่งต่อกันไปจากรุ่นสู่รุ่นเมื่อเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาก็สวมเครื่องแบบนักเรียนโดยอัตโนมัติ ไม่แปลกเลยที่เด็กจะเป็นแค่ร่างทรงของเครื่องแบบและเครื่องแบบก็เป็นเพียงแค่หุ่นเชิดชิ้นหนึ่งของอำนาจเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาอำนาจวินัยและชีวอำนาจของมิเชล ฟูโกต์ ผู้ศึกษาพบว่ารูปแบบการทำงานที่แสดงให้เห็นอำนาจวินัยและชีวอำนาจในแฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียน สามารถแปลงมาเป็นหลักการทางศิลปะได้ เช่น การจัดระเบียบในการวางองค์ประกอบของงาน การซ้ำกันของรูปทรงที่มีลักษณะและท่าทางเหมือนกัน ลักษณะทางกายภาพของเครื่องแบบนักเรียนที่เหมือนกัน การขยับเขยื้อนด้วยขนาดของรูปทรงคนและการสร้างให้โดดเด่นในลักษณะเชิดชูเป็นต้น ผู้ศึกษาเห็นความเป็นไปได้ว่าหลักการทางศิลปะที่พบในอำนาจวินัยและชีวอำนาจสามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ในการสร้างสรรค์ครั้งที่ได้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นรูปธรรมของอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียน

2.2.1.3 แนวคิดเรื่องกลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจ

แนวคิดเรื่องของกลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจของ มิเชล ฟูโกต์ อธิบายว่า การต่อต้านอำนาจเป็นเหมือนกฎธรรมชาติที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ที่มีอำนาจที่นั้นย่อมมีการต่อต้านเกิดขึ้น เพราะอำนาจมีเป้าหมายที่เด่นชัดในการครอบงำและควบคุมทั้งความคิดและพฤติกรรมให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการ ส่งผลให้ผู้ถูกควบคุมสร้างความขัดแย้งขึ้นมาเพื่อที่จะได้ตอบโต้กับอำนาจไม่ว่าจะเป็นการเฉยเมยหรือตั้งคำถามต่อผู้มีอำนาจ ผ่านกลยุทธ์ที่หลากหลายในการแสดงออกถึงการต่อต้าน ทว่าอำนาจนั้นยึดโยงกับบริบทของสังคมและกระจายตัวไปทั่วทุกโครงสร้างในสังคม ขณะเดียวกันก็สร้างโอกาสให้บุคคลและกลุ่มคนในการทำทายต่ออำนาจในระดับต่างๆ ซึ่งโครงสร้างอำนาจมักจะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันและความไม่ยุติธรรมยังคงอยู่ ในบางครั้งอำนาจก็สร้าง

เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความไม่พอใจและความขุ่นเคืองซึ่งเป็นฉนวนเหตุให้เกิดการต่อต้านขึ้นมาได้³⁶ โดยการต่อต้านอำนาจของ มิเชล ฟูโกต์ มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ

ประการแรกคือการต่อต้านดำรงอยู่ภายในระบบอำนาจและแพร่หลาย เนื่องจากการต่อต้านไม่ใช่การตอบสนองต่ออำนาจภายนอกที่กระทำต่อบุคคลเท่านั้น แต่เป็นลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่ทุกที่และอำนาจมักจะไม่นิ่งงันและโต้แย้งอยู่เสมอ ซึ่งการต่อต้านไม่จำกัดเพียงบางเวลา สถานที่หรือบุคคลเพียงเท่านั้นแต่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาแม้จะมองไม่เห็นก็ตาม และการต่อต้านไม่ได้เกิดขึ้นแค่ในรัฐบาลหรือองค์กรทางสังคมเพียงอย่างเดียวยังรวมไปถึงในครอบครัว โรงเรียนและความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบอื่นๆด้วย³⁷

สิ่งที่สำคัญของการต่อต้านไม่ได้นำไปสู่การโค่นล้มระบบอำนาจเก่าเสมอไป เพียงแต่ทำให้ระบบเหล่านั้นมีประสิทธิภาบน้อยลงและเปิดโอกาสในการสร้างพื้นที่สำหรับอำนาจรูปแบบใหม่ที่มีความยุติธรรมมากกว่าเก่า เช่นกรณีของเด็กโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาเมื่อ 1 ธันวาคม 2563 ที่ต้องการสวมชุดไปรเวทไปเรียนแทนชุดนักเรียนเพียงเพราะระเบียบวินัยบางอย่างไม่ถูกปรับเปลี่ยนให้ทันกับบริบทในสังคมยุคนี้ ทำให้เด็กรวมตัวกันต่อต้านเครื่องแบบนักเรียนเพื่อเรียกร้องให้ปรับปรุงระบบการศึกษาในเรื่องของกฎระเบียบที่ติดมากับเครื่องแบบนักเรียนให้เป็นไปตามยุคสมัยของสังคมที่พัฒนาอยู่ตลอดเวลา จะพบว่าการต่อต้านนั้นเกิดขึ้นแม้ในเรื่องใกล้ตัวหรือเรื่องเพียงเล็กน้อยที่พบอยู่ในชีวิตประจำวันก็สามารถลุกลามไปถึงระดับใหญ่ในสังคมได้เหมือนกัน

ประการสองคือการต่อต้านมีความหลากหลาย สามารถเกิดขึ้นตั้งแต่ในชีวิตประจำวันไปจนถึงการต่อสู้ร่วมกันของกลุ่มคนต่อโครงสร้างอำนาจที่กดขี่ ซึ่งการต่อต้านอำนาจไม่ได้มีเพียงแค่รูปแบบเดียวแต่สามารถแสดงออกได้หลากหลายตามสถานการณ์หรือบริบทในขณะนั้น โดยเหตุของการต่อต้านอาจมาจากบุคคลเพียงคนเดียวที่ไม่เห็นด้วยหรือกลุ่มคนที่มีมุมมองและแรงจูงใจที่มีทิศทางเดียวกัน ก็อาจส่งผลไปถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมขนาดใหญ่ได้³⁸ เช่น เหตุการณ์การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนที่เป็น LGBTQ+ และกลุ่มนักเรียนเลวที่รวมตัวกันประท้วงเรื่องเครื่องแบบนักเรียน หรือการแสดงออกทางศิลปะของศิลปินกลุ่ม Unmuted Project ที่ไม่เห็นด้วยต่อเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้น

³⁶ พิชาย รัตนดิลาอำนาจในมุมมองนักปราชญ์ (15-4): มิเชล ฟูโกต์ – กลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจ , สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9670000007842>

³⁷ เรื่องเดียวกัน

³⁸ พิชาย รัตนดิลาอำนาจในมุมมองนักปราชญ์ (15-4): มิเชล ฟูโกต์ – กลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจ , สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9670000007842>

ในสังคมด้วยการแสดงนิทรรศการ ‘Unmuted Project’ ณ สวนครูอุ่งในช่วงเดือนสิงหาคม 2563 เป็นต้น

กลยุทธ์ของการต่อต้านสามารถทำได้ตั้งแต่ในระดับเล็กได้โดยการการหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือกฎระเบียบในเรื่องเล็กน้อย เช่น ใส่เครื่องแบบนักเรียนที่สั้นกว่าที่กำหนดหรือทรงผมที่ผิดระเบียบเพียงเล็กน้อย และในระดับใหญ่คือการปฏิบัติหรือการคว่ำบาตรต่อเรื่องที่ต้องการเรียกร้อง เช่น การรวมตัวกันของเด็กนักเรียนใส่ชุดไปเวทไปโรงเรียนหรือการรวมตัวกันชุมนุมของเด็กนักเรียนหน้ากระทรวงศึกษาธิการในวันที่ 1 ธันวาคม 2563 ซึ่งการเลือกกลยุทธ์ในระดับนี้นั้นขึ้นอยู่กับบริบทเฉพาะและพลวัตของอำนาจในขณะนั้น ที่สำคัญกลยุทธ์การต่อต้านนั้นสามารถปรับเปลี่ยนในลักษณะที่คาดเดาไม่ได้และพัฒนาปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ซึ่งการกระทำบางอย่างนั้นอาจถูกตีความว่าเป็นการต่อต้านหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับบริบทและความความตั้งใจของผู้กระทำ

ประการสามคือการต่อต้านเป็นการกระทำเชิงกลยุทธ์ จะไม่สามารถกำหนดหรือมีรูปแบบที่เป็นสากลที่ตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับความพันธึเชิงอำนาจและบริบทเฉพาะของสังคมในช่วงเวลานั้น จำเป็นต้องต้องมีการเจรจาต่อรองและปรับตัว การต่อต้านลักษณะนี้จะมุ่งเน้นที่จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายเฉพาะของบุคคลหรือกลุ่มคนและขับเคลื่อนรูปแบบวิธีการต่อต้านไปตามพลวัตของอำนาจที่เผชิญอยู่ เพื่อหากกลยุทธ์ที่สามารถทำให้บรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ อาจเกี่ยวข้องกับการแทรกแซงเชิงวาทกรรมหรือการหาแนวร่วมในการปฏิบัติการแบบกำหนดเป้าหมายที่ส่งผลให้โครงสร้างอำนาจนั้นอ่อนตัวลงและเกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการควบคุมให้เป็นแบบใหม่ โดยการต่อต้านจะกลายเป็นกลยุทธ์ก็ต่อเมื่อมีวิธีการ เวลา และทรัพยากรในเวลานั้น³⁹ เช่นในกรณีการเดินประท้วงของนักเรียนและนักศึกษาที่บางคนแต่งกายคล้ายชุดทหารออกมาประท้วงขับไล่ให้ทหารอเมริกาออกจากไทย หรือในปัจจุบันที่เด็กนักเรียนใส่ชุดไปเวทไปโรงเรียนในวันเปิดเทอมวันแรก เป็นต้น

ประการที่สี่คือการต่อต้านเป็นสิ่งที่ต้องผลิตและใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นการต่อต้านที่พัฒนามาจาก วาทกรรม เรื่องเล่า หรือบรรทัดฐานที่ครอบงำสังคม ผ่านการนำเสนอวิสัยทัศน์และรูปแบบทางสังคมใหม่ขึ้นมา แนวทางการต่อต้านนี้จะไม่ใช่การรื้อระบบที่มีอยู่แต่เป็นการสร้างระบบใหม่ขึ้นมาควบคู่ไปกับระบบเก่า⁴⁰ ลองนึกถึงภาพทรงผมนักเรียนที่ถูกปรับเปลี่ยนจากทรงนักเรียนหัวเกรียนเป็นรองทรงสั้นหรือสูงได้ หรือเรื่องของชุดลูกเสือเนตรนารีที่ถูกยกเลิกให้เหลือแค่ชุดนักเรียนกับชุดพลจะ เห็นว่าการต่อต้านนี้ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนแค่บางเรื่องเพื่อควบคู่ไปตามบริบทของ

³⁹ พิชาย รัตนดิถลอำนาจในมุมมองนักปราชญ์ (15-4): มิเชล พูโกต์ – กลยุทธ์การต่อต้าน และตอบโต้อำนาจ ,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9670000007842>

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน

สังคมที่เปลี่ยนแปลง แต่กฎระเบียบเรื่องอื่นๆที่อยู่ในชุดเครื่องแบบนักเรียนยังคงอยู่เหมือนเดิม เช่น การทำกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นหน้าเสาธงยังคงทำอยู่แม้สวมใส่ชุดไปรเวทก็ตาม รูปแบบของการต่อต้านนี้เป็นการแสดงออกผ่านศิลปะ ดนตรี วรรณกรรม หรือการผลิตทางวัฒนธรรมในรูปแบบอื่นๆ ที่ส่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือบั่นทอนความชอบธรรมของวาทกรรมและบรรทัดฐานที่ครอบงำสังคมอยู่ วิธีการต่อต้านรูปแบบนี้จะเป็นการสร้างเรื่องราวใหม่ๆเพื่อท้าทายความเชื่อเดิม ทำให้คนในสังคมเห็นด้วยและร่วมมือกันต่อต้านให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กลยุทธ์เหล่านี้สามารถสร้างความหวุ่นไหวแก่กลุ่มที่มีอำนาจในสังคมได้อย่างชัดเจน

จากการศึกษาประเด็นกลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจของ มิเชล ฟูโกต์ ผู้ศึกษาพบว่าการต่อต้านนั้นดำรงอยู่ในบริบททางประวัติศาสตร์และมีหลักฐานที่ปรากฏให้เห็น ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยปลูกฝังชาตินิยมที่เด็กหรือกลุ่มคนในสังคมยุคนั้นไม่ได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดของรัฐถือเป็นการต่อต้านในระดับเล็กที่เป็นเรื่องในชีวิตประจำวัน การต่อต้านของกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ใส่ชุดคล้ายทหารจีไอ และเดินประท้วงรัฐบาลในยุคสมัยเผด็จการเต็มใบ หรือในยุคปัจจุบันที่เด็กนักเรียนทำการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์โดยนำศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องและต่อสู้กับรัฐ การต่อต้านที่ปรากฏทั้ง 3 ยุคสมัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการต่อต้านนั้นมีความสัมพันธ์กับอำนาจในลักษณะที่เป็นผลลัพธ์ จากการทำงานของอำนาจที่มากเกินไปหรือส่งผลกระทบต่อการสูญเสียสิทธิเสรีภาพในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปของบุคคลหรือกลุ่มคนก็ตาม ปฏิเสธไม่ได้ว่าการต่อต้านอำนาจอาจจะไม่สามารถรื้อถอนโครงสร้างที่กดขี่ในสังคมได้หมด แต่สิ่งที่เห็นได้เด่นชัดคือการต่อต้านนั้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเชิงบวกที่เกิดความยุติธรรมต่อวิถีชีวิตของคนและเคารพสิทธิเสรีภาพของคนในสังคมมากขึ้น ถึงแม้ว่าอำนาจยังคงอยู่และปรับตัวตามการต่อต้านอยู่เสมอก็ตาม แต่อย่างน้อยผลลัพธ์ของการต่อต้านที่เกิดขึ้นในอดีตได้เปรียบเสมือนกระบอกเสียงที่คอยย้ำเตือนคนอีกรุ่นให้เรียนรู้บทเรียนจากประวัติศาสตร์แล้วนำไปเปลี่ยนแปลงสังคมไม่ให้อำนาจต้องเจอกับปัญหาที่ซ้ำรอย

จากการศึกษากลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจของ มิเชล ฟูโกต์ ผู้ศึกษาพบหลักการและรูปแบบที่สามารถแสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์และการตอบโต้อำนาจได้ เช่น ลักษณะทางกายภาพของเครื่องแบบที่ผิดไปจากกฎระเบียบ การสลับบทบาทของเครื่องแบบระหว่างนักเรียนและทหาร และการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ผ่านอากัปกริยาท่าทางหรือการเสียดสีล้อเลียนผ่านตัวการ์ตูน เป็นต้น ผู้ศึกษาเห็นความเป็นไปได้ว่ารูปแบบทางศิลปะที่พบสามารถนำมาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการต่อต้านแบบอารายะชัดขึ้นต่ออำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียน

ตารางที่ 4 ตารางสังเคราะห์แนวคิดอำนาจและการต่อต้านของมิเชล ฟูโกต์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์

ด้านเนื้อหา	หลักการ	รูปแบบ
อำนาจวินัยเป็นอำนาจที่ทำงานผ่านวินัยด้วยการควบคุมบุคคลจากสถาบันและแนวทางปฏิบัติทางสังคมต่างๆ ซึ่งมุ่งกระทำผ่านร่างกายของบุคคลให้เกิดสามัญสำนึกและความเคยชินโดยไม่สามารถปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงได้	-การทำให้เป็นมาตรฐานด้วยการกำหนดกฎเกณฑ์การปฏิบัติให้เป็นไปแนวทางเดียวกับบรรทัดฐานทางสังคม -การเฝ้ามองจับผิดบุคคลที่มีพฤติกรรมต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม	-การซ้ำเหมือนกัน เช่น ลักษณะของเครื่องแบบ ท่าทาง ขนาดเท่ากัน -การจัดวางองค์ประกอบให้มีความเป็นระเบียบ
ชีวอำนาจเป็นอำนาจที่มุ่งกระทำต่อจิตใต้สำนึกของบุคคลให้เกิดความสมัครใจและควบคุมร่างกายของตนเองให้เป็นไปตามบรรทัดฐานเดียวกับสังคม โดยชีวอำนาจทำงานผ่านระเบียบวินัยที่มีอยู่ในสังคม	-การควบคุมร่างกายของบุคคลผ่านกฎระเบียบในแต่ละสังคม -การเฝ้ามองจับผิดระหว่างบุคคลในสังคมเดียวกัน	-การใช้ภาษากายผ่านท่าทาง -ลักษณะของเครื่องแบบ -การจัดวางของจุดเด่น
กลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจเป็นเหมือนกฎธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้โดยเป็นผลมาจากการใช้อำนาจที่ควบคุมบุคคลให้สูญเสียสิทธิเสรีภาพ โดยการต่อต้านจะเกิดขึ้นพร้อมกับการใช้อำนาจอยู่เสมอ	-การต่อต้านสามารถแสดงออกผ่านศิลปะ ดนตรี และวรรณกรรม -การต่อต้านสามารถแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ -การสร้างการกระทำสิ่งตรงข้ามกับสิ่งที่รัฐหรือสังคมห้าม	-ลักษณะของเครื่องแบบที่ผิดไปจากกฎระเบียบ -การล้อเลียนด้วยท่าทางหรือตัวละครในของเล่น -การสลับบทบาทของเครื่องแบบ

ตารางที่ 4 ตารางสังเคราะห์แนวคิดอำนาจและการต่อต้านของมิเชล ฟูโกต์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์

ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ผู้ศึกษานำเอาแนวคิดอำนาจวินัยและชีวอำนาจมาทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียน ทำให้เห็นว่าอำนาจมีตัวตนอยู่จริงในเครื่องแบบนักเรียนและส่งผลกระทบให้ผู้สวมใส่สูญเสียสิทธิเสรีภาพจากการถูกควบคุมผ่านกฎระเบียบที่ตีตราในเครื่องแบบนักเรียนและบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดในแต่ละยุคสมัยเครื่องแบบเพื่อให้เห็นว่าอำนาจทั้งสองรูปแบบเป็นต้นเหตุของการต่อต้านที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย ผู้ศึกษาเห็นว่ารูปแบบการทำงานของอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนสามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ เช่น ลักษณะกายภาพของเครื่องแบบ การซ้ำกันของท่าทางและเครื่องแบบ การจัดระเบียบและขับเน้นให้

เกิดจุดเด่นในการสร้างองค์ประกอบเป็นต้น รูปแบบดังกล่าวที่พบผู้ศึกษาสนใจที่จะนำมาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียน และผู้ศึกษาสนใจแนวคิดกลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจมาเป็นกรอบวิเคราะห์รูปแบบที่จะใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของผู้ศึกษา ด้วยการนำลักษณะการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์มาเป็นสื่อหนึ่งในผลงานศิลปะ เช่น ลักษณะทางกายภาพของเครื่องแบบที่ผิดไปจากกฎระเบียบ การสลับบทบาทของเครื่องแบบ การล้อเลียนด้วยท่าทางหรือตัวละครในของเล่นและการกระทำคู่ตรงข้ามกับกฎหรือระเบียบที่รัฐและสังคมห้ามเป็นต้น ผู้ศึกษาสนใจที่จะนำรูปแบบดังกล่าวมาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงการต่อต้านแบบอารายะชัดขึ้นต่ออำนาจในเครื่องแบบนักเรียนและเพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีการตอบโต้กับอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนสามารถกระทำได้โดยปราศจากความรุนแรง และผลลัพธ์ที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดกลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจแสดงให้เห็นแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้าม ผู้ศึกษาสนใจที่จะนำแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามมาเป็นแนวคิดหลักในการสร้างสรรค์

2.3 ข้อมูลศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารผู้ศึกษาพบว่าศิลปะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่รัฐใช้ในการปลูกฝังค่านิยมที่ต้องการสู่เด็กในแต่ละรุ่นผ่านการใช้รูปแบบโฆษณาชวนเชื่อ ในขณะเดียวกันศิลปะก็กลายเป็นเครื่องมือในการต่อต้านที่เด็กใช้แสดงออกเชิงสัญลักษณ์เช่นเดียวกัน ทำให้เห็นว่าบทบาทของศิลปะนั้นเปรียบเสมือนเหรียญสองด้านซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ที่นำไปใช้ในบริบทหรือบทบาทที่เอนตามความต้องการที่จะสื่อสาร ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องศึกษารูปแบบทางศิลปะทั้งสองฝั่งเพื่อทำความเข้าใจและค้นหากลยุทธ์ทางการสื่อสารที่นำมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานของผู้ศึกษา

2.3.1 โฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda)

โฆษณาชวนเชื่อ หมายถึง รูปแบบการสื่อสารอย่างหนึ่งที่มีจุดประสงค์ในการชักจูงทัศนคติของประชาชนในสังคมให้เป็นไปตามอุดมการณ์หรือมุมมองบางอย่างที่สามารถกระจายชุดความคิดออกไปสู่สังคมเป็นทอดๆได้ และมักเป็นไปในลักษณะการนำเสนอข้อมูลหรือเหตุผลเพียงด้านเดียว อาจมีการบิดเบือนข้อเท็จจริง หลอกลวง หรือแทรกแซงวัตถุประสงค์บางอย่างแอบแฝงไว้ผ่านการโฆษณาเพื่อชักจูงหรือโน้มน้าวจิตใจให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าของผู้ที่โฆษณาชวน

เชื่อ⁴¹ ซึ่งโฆษณาชวนเชื่อมีอิทธิพลต่อสังคมไทยและเห็นเด่นชัดมากที่สุดในช่วงยุคสมัยปลุกฝังชาตินิยม โดยรัฐในช่วงนั้นใช้ศิลปะมาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการสร้างความเชื่อเกี่ยวกับการรักชาติให้คนในสังคมเชื่อและเห็นไปตามที่รัฐต้องการ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าศิลปะที่มีอยู่ในโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda art) มีอยู่ในรูปแบบการนำเสนอของโฆษณาชวนเชื่อที่หลากหลายโดยจะแยกออกดังนี้

1. Propaganda Poster เป็นภาพวาดโปสเตอร์ที่แสดงเนื้อหาและข้อความที่สื่อสารให้คนในสังคมรับรู้ได้จากภาพวาด โฆษณาชวนเชื่อรูปแบบนี้เป็นวิธีการที่แสดงออกให้คนในสังคมรับรู้และเข้าใจง่าย ซึ่งโฆษณาชวนเชื่อรูปแบบนี้เป็นแบบแรกๆ ที่ไทยได้เริ่มนำมาใช้เพื่อสื่อสารเรื่องกฎและข้อห้ามที่รัฐคิดขึ้นมาเพื่อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนไทย⁴² ผู้ศึกษาพบว่าโฆษณาชวนเชื่อรูปแบบโปสเตอร์นั้นเริ่มมีขึ้นในสมัยการปกครองของจอมพล. ปิบูลสงคราม โดยลักษณะเด่นของโฆษณาชวนเชื่อรูปแบบโปสเตอร์จะเป็นการสื่อสารผ่านข้อความและรูปภาพ เช่น โปสเตอร์นำเสนอภาพการแต่งกายแบบไทยไม่มีอารายะที่เป็นภาพคนนุ่งโจงกระเบน โพกหัว เปลือยกายท่อนบน กับภาพการแต่งกายแบบไทยมีอารายะที่เป็นการแต่งกายตามสากลเป็นภาพคนสวมหมวก สวมเสื้อและรองเท้า ผู้หญิงนุ่งผ้าถุง หรือโปสเตอร์นำเสนอข้อความในสิ่งที่ควรทำและอย่าทำในการสร้างชาติไทยที่เป็นภาพทหารขึ้นนิ้วและมีข้อความเกี่ยวกับการชวนให้คนในชาติมีความสามัคคีกัน และภาพที่เป็นกลุ่มคนปิดปากมีการขบเขี้ยวคนให้ใหญ่และมีข้อความห้ามพูดเมื่ออยู่ร่วมกัน เป็นต้น ผู้ศึกษาพบว่าโฆษณาชวนเชื่อโปสเตอร์มีหลักการและรูปแบบทางศิลปะที่น่าสนใจ เช่น รูปแบบการนำเสนอในเชิงเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ควรทำและไม่ทำ การใช้ภาพแทนของคนในการสื่อสารที่มีขนาดเท่ากันหรือหลักการขบเขี้ยวเฉพาะส่วนที่ต้องการสื่อสารให้เห็นเป็นภาพแทนการพูด เป็นต้น

⁴¹ บุญรอด ศรีสมบัติ, เอกสารประกอบการบรรยายการปฏิบัติการจิตวิทยาสนับสนุนการปฏิบัติการพิเศษหน้า 59, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.geocities.ws/cgscsos/psyop-4.pdf>

⁴² กฤษฎิญา ไชยศรี, ประวัติศาสตร์ฉบับย่อของ 'การโฆษณาชวนเชื่อ' ในประเทศไทย, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://groundcontrolth.com/blogs/38>

ภาพที่ 33 ภาพโปสเตอร์การแต่งกายในยุคสมัยจอมพล.พิบูลสงคราม
ที่มา: <https://board.postjung.com/1246553>

ภาพที่ 34 ภาพโปสเตอร์ข้อควรปฏิบัติในยุคสมัยจอมพล.พิบูลสงคราม
ที่มา: <https://board.postjung.com/1246553>

2. Propaganda Film เป็นภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาสอดแทรกเกี่ยวกับการรักชาติและความสำคัญของทหารที่เป็นรั้วของชาติ โดยในภาพยนตร์ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในลักษณะที่มีเนื้อหาให้เกี่ยวกับการปราบผู้ก่อการร้ายหรือพวกคอมมิวนิสต์ ซึ่งภาพยนตร์เนื้อหาเหล่านี้เป็นกระบวนการปลูกฝังความชอบธรรมที่ใช้ความรุนแรงในการจัดและปราบปรามผู้ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป⁴³ ผู้ศึกษาพบว่าภาพยนตร์โฆษณาชวนเชื่อในหนังสืออดทหารเป็นภาพยนตร์เรื่องแรกที่รัฐบาลจอมพล. พิบูลสงครามจัดทำขึ้น และหนังเรื่องนี้เป็นการชวนให้คนในสังคมรับรู้ถึงคุณ

⁴³ กฤษฎิญา ไชยศรี, ประวัติศาสตร์ลัทธิขงจื๊อของ 'การโฆษณาชวนเชื่อ' ในประเทศไทย, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://groundcontrolth.com/blogs/38>

งามความดีของทหารและนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีของทหารที่เสียสละชีวิตเพื่อชาติและเป็นรั้วของชาติ หรือหนังหนุมานเผด็จภัยครั้งใหม่เป็นภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องแรกของไทยและถูกนำมาฉายในช่วงการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยเนื้อหาในภาพยนตร์เป็นการนำเสนออุดมการณ์ทางการเมืองและการต่อสู้กับระบอบคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็นเป็นต้น ผู้ศึกษาพบว่าภาพยนตร์โฆษณาชวนเชื่อมีรูปแบบและหลักการทางศิลปะที่น่าสนใจ เช่น การจำลองฉากหรือสถานการณ์บนปกหนัง การสวมบทบาทสมมุติให้กับตัวละคร การใช้ภาพแทนของคนผ่านตัวการ์ตูนในการสื่อสาร เป็นต้น

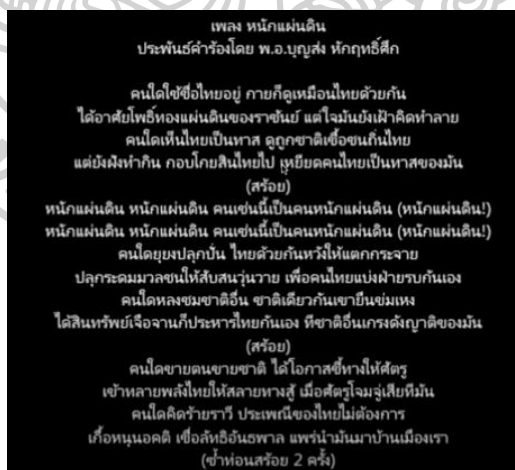

ภาพที่ 35 ภาพหน้าปกหนังเลือดทหารในยุคสมัยจอมพล.พิบูลสงคราม
ที่มา: <https://thaibunternrg.fandom.com/th/wiki>

ภาพที่ 36 ภาพฉากในหนังหนุมานเผด็จภัยครั้งใหม่ในยุคสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
ที่มา: <https://www.fapot.or.th/main/news/640>

3. Propaganda Music เป็นบทเพลงที่มีเนื้อหาปลุกใจและปลุกฝังให้คนในสังคมเห็นความสำคัญของทหารที่เข้ามาสร้างความสงบให้กับสังคมในยุคสมัยที่ทหารขึ้นมาเป็นรัฐบาล เช่นเพลงหนักแผ่นดินในอดีตที่เนื้อหาของเพลงมุ่งแบ่งแยกให้คนในชาติแบ่งออกเป็นสองกลุ่มและตีกรอบความเป็นคนดีของคนในชาติว่าควรเป็นแบบใด⁴⁴ ผู้ศึกษาพบว่าเพลงในโฆษณาชวนเชื่อในอดีตจะถูกแต่งขึ้นเพื่อต่อต้านกลุ่มคนที่มีความคิดแบบระบอบคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็นอย่างเช่นเพลงหนักแผ่นดินหรือรักแผ่นดินสะท้อนเนื้อหาของ การเชื่อชวนให้คนในชาติเป็นศัตรูกันและแบ่งคนในชาติออกเป็นสองฝ่าย โดยคนใดที่มีพฤติกรรมตามเนื้อเพลงจะถูกกลายเป็นคนนอกและต้องถูกกำจัดออกไป ซึ่งเนื้อหาของเพลงโฆษณาชวนเชื่อในปัจจุบันเช่นเพลงคสช.คืนความสุขให้กับประเทศไทย ที่มีเนื้อหาถ้อยที่ถ้อยอาศัยและนำเสนอความดีของทหารที่เข้ามาทำให้สังคมสงบ ซึ่งไม่ได้มีเนื้อรุนแรงเท่ากับเพลงหนักแผ่นดินในอดีต โดยผู้ศึกษามองว่าวัตถุประสงค์ในเนื้อหาของเพลงทั้งในอดีตและปัจจุบันไม่ได้ต่างไปจากกันมากคือการปลุกฝังให้คนในสังคมเชื่อไปในทางเดียวกันกับอุดมการณ์ทางสังคมที่ผู้นำในเวลานั้นคิดว่าเป็นสิ่งที่ถูกและควรให้คนในสังคมเชื่อไปแบบเดียวกันและสร้างความชอบธรรมในการปราบปรามคนที่มีความคิดเห็นต่างหรือสร้างปัญหาให้สังคมเกิดความขัดแย้ง

ภาพที่ 37 ภาพเนื้อเพลงหนักแผ่นดิน

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=L1rO2WQQal>

⁴⁴ กฤษฎีกา ไชยศรี,ประวัติศาสตร์ฉบับย่อของ ‘การโฆษณาชวนเชื่อ’ ในประเทศไทย,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,จาก<https://groundcontrolth.com/blogs/38>

วันที่ชาติและธงตราชา มวลประชายูมาพันภัย
 ขอดุแลคุ้มครองด้วยใจ นี้คือคำสัญญา
 วันที่ชาติเผชิญพาลภัย ไฟลุกโชนขึ้นมาทุกครา
 ขอเป็นคนทีเดินเข้ามา ไม่อาจให้สายไป
 เพื่อนารักกลับมา ต้องไม่เวลาหาไร
 โปรด จงรอดได้ไหม จะข้ามผ่านความบาดหมาง
 เราจะทำตามสัญญา ขอเวลาอีกไม่นาน
 แล้วแผ่นดินที่งดงามจะคืนกลับมา
 เราจะทำอย่างซื่อตรง ขอแค่เธอจงไวใจและศรัทธา
 แผ่นดินจะดีไม่ช้า ขอคืนความสุขให้เธอ ประชาชน
 วันที่ต้องเหน็ดเหนื่อยก็รู้ จะขอสู้กับอันตราย
 ชาติทหารไม่ยอมแพ้พ่าย นี้คือคำสัญญา
 วันที่ชาติเผชิญพาลภัย ไฟลุกโชนขึ้นมาทุกครา
 ขอเป็นคนทีเดินเข้ามา ไม่อาจให้สายไป
 แผ่นดินจะดีไม่ช้า ความสุขจะคืนกลับมา ประเทศไทย

ภาพที่ 38 ภาพเนื้อเพลงคสช.คืนความสุขให้ประเทศไทย

ที่มา:<https://www.youtube.com/watch?v=r2Xl8V3PNdU>

4. Propaganda statue เป็นรูปปั้นประติมากรรมบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีลักษณะร่างกายกำยำซึ่งขังอยู่ในท่าทางที่ดูแข็งแรงแข็งแกร่งและอดทนในหน้าที่ โดยถ้าเป็นลักษณะของกลุ่มคนจะนำเสนอเป็นฉากของการทำกิจกรรมบางอย่างหรือถ้าเป็นบุคคลจะนำเสนอในลักษณะที่นึกถึงและเชิดชูคุณงามความดีตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งรูปปั้นประติมากรรมไม่ว่าจะบุคคลหรือกลุ่มคนนั้นจะมุ่งเน้นให้เห็นถึงเรื่องราวที่สำคัญของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้รับรู้และเข้าใจตามเนื้อหาที่ได้เรียนมาในตำราเรียน⁴⁵ ผู้ศึกษาพบว่าประติมากรรมในโฆษณาชวนเชื่อที่พบในประเทศไทยมีลักษณะตรงกับรูปแบบงานแบบศิลปะ Naturalistic realism ศิลปะรูปแบบนี้จะนิยมใช้ในช่วงที่เป็นรัฐนิยมทำให้อำนาจของรัฐจะมีเหนือรูปแบบ กล่าวคือ อำนาจที่สามารถกำหนดทิศทางของเนื้อหาและแนวคิดรวมไปถึงรูปแบบทางศิลปะด้วย⁴⁶ เช่นงานประติมากรรมรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เป็นประติมากรรมนูนสูงรูปคนที่มีขนาดใหญ่กว่าคนจริง โดยภาพคนที่พบในอนุสาวรีย์จะไม่มีการแสดงภาพบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อเชิดชูเกียรติเป็นการเฉพาะราวกับว่าทุกบุคคลที่อยู่ภาพประติมากรรมนูนสูงมีความเท่าเทียมและสำคัญเท่ากัน มีการจำลองฉากหรือสถานการณ์ที่ต่างกันไม่ว่าจะเป็น ภาพฉากการทำงานนำเสนอให้เห็น

⁴⁵ ฤกษ์ฤฎิญา ไชยศรี,ประวัติศาสตร์ฉบับย่อของ ‘การโฆษณาชวนเชื่อ’ ในประเทศไทย,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,จาก<https://groundcontrolth.com/blogs/38>

⁴⁶ แฉนีส วงศ์สุรวัฒน์,การวิเคราะห์เชิงวิจารณ์รูปแบบและสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย,2530,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,หน้าที่21

กิจกรรมต่างๆที่มีความสำคัญต่อสังคมและทุกคนมีบทบาทสำคัญเท่ากัน ภาพฉากการต่อสู้เป็นการนำเสนอบทบาทของทหารในการต่อสู้เพื่อรัฐธรรมนูญ ภาพฉากการวางแผนนำเสนอถึงภาพบรรยากาศของกลุ่มทหารที่กำลังรวมตัวกันวางแผนอยู่ และภาพอุดมคติที่มีการนำเสนอให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของกีฬา การศึกษา ศาสนา และกิจกรรมทางสังคม เป็นต้น⁴⁷ หรือประติมากรรมอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา เป็นประติมากรรมบุคคลลอยตัวมีขนาดที่ใหญ่กว่าคนจริงยืนอยู่ในท่าทางที่กำลังจะพุ่งไปข้างหน้าซึ่งแตกต่างไปจากขนบของการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลที่มีท่าทางสุภาพเรียบร้อยแบบที่สังคมพึงประสงค์ และมีฐานรองรับงานประติมากรรมที่มีขนาดใหญ่กว่าตัวบุคคลเพื่อขบเน้นให้เห็นความสำคัญของบุคคลที่ยืนอยู่บนฐาน โดยประติมากรรมอนุสาวรีย์บุคคลจะเป็นการเชิดชูเกียรติและคุณงามความดีของบุคคลตอนที่ยังมีชีวิตอยู่และเพื่อให้คนรุ่นหลังระลึกถึงและรับรู้คุณความดีที่เคยทำในประวัติศาสตร์ ผู้ศึกษาพบหลักการและรูปแบบทางศิลปะที่พบจากประติมากรรมในโฆษณาชวนเชื่อ เช่น การนำเสนอผลงานด้วยประติมากรรมนูนสูง การจัดวางองค์ประกอบให้เกิดเนื้อหาเรื่องผ่านการจำลองฉากหรือกิจกรรม การใช้ภาพแทนบุคคลให้เกิดความเท่าเทียมกัน และการขบเน้นบุคคลผ่านการเชิดชูด้วยอนุสาวรีย์บุคคล ที่แสดงภาพลักษณ์ที่ตรงกันข้ามกับขนบในการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลแบบดั้งเดิม เป็นต้น

---

⁴⁷ แจนนีส วงศ์สุรวัฒน์, การวิเคราะห์เชิงวิจารณ์รูปแบบและสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์

ภาพที่ 39 ภาพอนุสาวรีย์ยุวชนทหาร

ที่มา <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9630000097349>

ภาพที่ 40 ภาพประติมากรรมรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

ที่มา: <https://prachatai.com/journal/2007/06/13221>

ตารางที่ 5 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโฆษณาชวนเชื่อ

ข้อมูลภาพ	รูปแบบ	หลักการและกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์
	<p>-ภาพวาด2มิติ</p> <p>-การนำเสนอเชิงเปรียบเทียบชายชาวระหว่างสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ</p> <p>-การใช้ภาพแทนของคนมาเป็นตัวสื่อสาร</p> <p>-ภาพลักษณ์ของการแต่งกายที่แตกต่างกัน</p>	<p>-การนำเสนอรูปแบบเชิงเปรียบเทียบ</p> <p>-การใช้ภาพแทนของคนในการสื่อสาร</p> <p>-ลักษณะการแต่งกายที่แตกต่าง</p>
	<p>-ภาพวาด2มิติ</p> <p>-การใช้ข้อความในการสื่อสาร</p> <p>-การใช้ภาพแทนคน</p> <p>-การใช้ท่ากับกิริยาของคนในการสื่อความหมายผ่านทางท่าทาง</p> <p>-การขบขันเฉพาะจุดในรูปทรงคน</p>	<p>-การใช้ภาพแทนของคนในการสื่อสาร</p> <p>-การขบขันบางส่วนของรูปทรง</p>
	<p>-ภาพวาด2มิติ</p> <p>-การใช้ภาพแทนคนในการสื่อสาร</p> <p>-การใช้สีในการสื่อสาร</p> <p>-การจำลองฉากสถานการณ์</p> <p>-การใช้ข้อความระบุงเนื้อหา</p>	<p>-การใช้ภาพแทนของคนมาเป็นตัวละคร</p> <p>-การจำลองฉากหรือสถานการณ์</p>

ข้อมูลภาพ	รูปแบบ	หลักการและกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์
	<ul style="list-style-type: none"> -ภาพ3มิติ -การใช้ภาพแทนคนในการสื่อสารด้วยตัวการ์ตูน -การใช้สีในการสื่อสาร -การจำลองฉากสถานการณ์ -การใช้ท่าทางในการสื่อความหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> -การใช้ภาพแทนคนผ่านตัวการ์ตูนมาเป็นตัวละคร -การใช้สีเหมือนจริง -การจำลองฉากหรือสถานการณ์
	<ul style="list-style-type: none"> -ประติมากรรมนูนสูง -การใช้ภาพแทนของคนในการสื่อสาร -การใช้ท่ากิริยาของคนในการสื่อความหมายผ่านท่าทาง -การขบเน้นร่างกายของคนให้มีลักษณะกำยำแข็งแรง -การจำลองฉากสถานการณ์ในการสื่อสาร 	<ul style="list-style-type: none"> -การใช้ประติมากรรมนูนสูงนำเสนอ -การจำลองฉากหรือสถานการณ์ในการสื่อสาร -การใช้ภาพแทนของคน -การขบเน้นร่างกายของคนให้ดูกำยำแข็งแรง
	<ul style="list-style-type: none"> -ประติมากรรมอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา -การใช้ภาพแทนของคนในการสื่อสาร -การขบเน้นความสำคัญด้วยฐาน -การใช้ท่ากิริยาของคนในการสื่อความหมายผ่านท่าทาง 	<ul style="list-style-type: none"> -การใช้ภาพแทนของคนในการสื่อสาร -การนำเสนอผลงานแบบอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ -การใช้ฐานในการขบเน้นให้มีความสำคัญ

ตารางที่ 5 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโฆษณาชวนเชื่อ

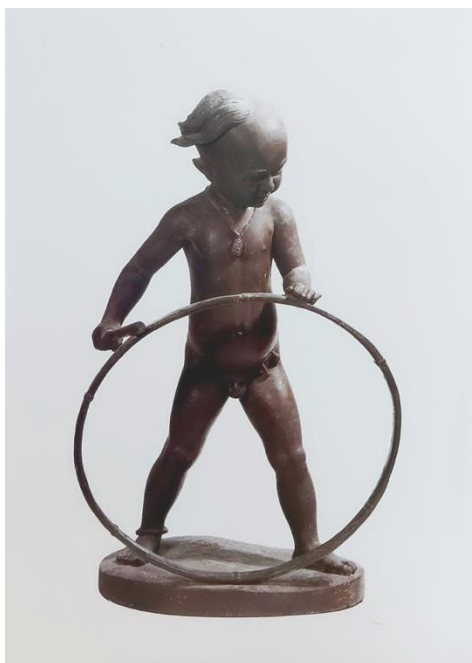
ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลศิลปะที่อยู่ในโฆษณาชวนเชื่อแต่ละรูปแบบมักนิยมใช้เมื่อมีผู้นำการปกครองเป็นทหารและมีวัตถุประสงค์ในการปลุกฝังอุดมการณ์ของตนสู่คนในสังคม ผ่านการนำเสนอเนื้อหาของการสร้างเรื่องราวเพียงด้านเดียวหรือสร้างความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาที่เห็นได้ชัดจากภาพยนตร์และบทเพลง ในส่วนของภาพโปสเตอร์จะเป็นการสื่อสารในเรื่องของกฎระเบียบข้อบังคับที่ควรทำและห้ามทำตาม ผู้นำช่วงนั้นเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีและในส่วนของงานประติมากรรมจะเป็นการเชิดชูบทบาทสำคัญของบุคคลให้มีความสำคัญเท่ากันหรือให้ความสำคัญกับกิจกรรมต่างๆที่ทำให้สังคมเกิดการพัฒนา ผู้ศึกษาพบว่าศิลปะที่ปรากฏมีทั้ง 2 มิติและ 3 มิติที่มีรูปแบบทางศิลปะที่นำเสนอด้วยภาพแทนบุคคลด้วยคนและตัวการ์ตูน การจำลองฉากหรือสถานการณ์ การสร้างองค์ประกอบในเชิงเปรียบเทียบเป็นต้น และ 3 มิติที่มีรูปแบบทางศิลปะที่นำเสนอด้วยประติมากรรมนูนสูงและลอยตัว การสร้างองค์ประกอบด้วยฉากหรือสถานการณ์ การขยับเน้นบุคคลด้วยการเชิดชูหรือขยับเน้นด้วยขนาดของฐานให้ใหญ่กว่าขนาดของคนที่ยืนอยู่ เป็นต้น โดยศิลปะที่พบในโฆษณาชวนเชื่อทั้ง 2 มิติและ 3 มิติส่วนใหญ่จะใช้ภาพแทนของคนกลุ่มคนหรือตัวการ์ตูนในการสื่อสารลักษณะของคนปรากฏในโฆษณาชวนเชื่อส่วนใหญ่มีการขยับเน้นให้ดูกำยำและแข็งแรง การใช้ฉากกิจกรรมผ่านท่าทางของคนในการสื่อความหมาย และการจำลองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นต้น ซึ่งศิลปะที่พบในโฆษณาชวนเชื่อมีลักษณะคล้ายกับศิลปะ Naturalistic realism ที่เน้นเนื้อหาสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมและขยับเน้นให้บุคคลมีความสำคัญที่เท่ากัน ผู้ศึกษาสนใจที่จะนำเอารูปแบบและภาษาศิลปะมาใช้ในการสร้างสรรค์ เช่น การสร้างองค์ประกอบในการเปรียบเทียบผ่านการจำลองฉากสถานการณ์ การใช้ภาพแทนบุคคลในลักษณะตัวการ์ตูน การใช้สีเสมือนจริงและสีคล้ายของเล่น การขยับเน้นบุคคลด้วยการเชิดชูผ่านอนุสาวรีย์บุคคล เป็นต้น

2.3.2 ศิลปกรรมที่ใช้รูปเด็กในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2481 – 2530

ผู้ศึกษาศึกษาผลงานศิลปกรรมที่ใช้รูปเด็กในกรณีศึกษาของช่วงเวลา พ.ศ. 2481 – 2530 เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงยุคสมัยของการปลุกฝังชาตินิยมและช่วงเวลาดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นงานที่มีลักษณะคล้ายรูปแบบ Naturalistic realism โดยผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษารูปเด็กที่ปรากฏอยู่ในศิลปกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เห็นความแตกต่างของศิลปกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นแนวคิดแบบชาตินิยมยังคงอยู่ในงานศิลปกรรมและมักนิยมใช้รูปแบบ Naturalistic realism มาเป็นรูปแบบในการนำเสนอ อีกทั้งผู้ศึกษาสนใจที่จะนำหลักการและภาษาทางศิลปะที่พบมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ที่ใช้รูปเด็กมาเป็นส่วนหนึ่งของผลงานประติมากรรม

กรณีรูปเด็กที่พบในงานศิลปกรรมโดยศิลปิน

ภาพที่ 41 ภาพผลงานวงกลม,2495

ที่มา: <http://www.art-centre.su.ac.th/36233591358536213617.html>

ภาพที่ 42 ภาพผลงานรูปครอบครัวไทย,2483

ที่มา: <https://today.line.me/th/v2/article/X8PvVI>

ผลงานวงกลม,2495ของศิลปินสิทธิเดช แสงหิรัญ เป็นผลงานประติมากรรมที่นำเสนอภาพของเด็กไทยอยู่ในท่าทางการเล่นพื้นบ้าน ตัวผลงานแสดงให้เห็นความมีชีวิตชีวาจากท่าทางและการแสดงออกของใบหน้าเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับสัญลักษณ์ของวงกลมที่เด็กจับอยู่สื่อถึงวงกลมแห่งชีวิตที่หมุนไปเรื่อยๆ ตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่⁴⁸ โดยรูปแบบของผลงานประติมากรรมมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับลักษณะของ Naturalistic realism เนื่องจากเมื่อใช้กรอบของเวลาที่จัดสร้างผนวกกับรูปแบบทางศิลปะมาวิเคราะห์ จะพบว่ารูปเด็กที่ปรากฏในผลงานนั้นถูกนำเสนอในลักษณะเดียวกับ Naturalistic realism กล่าวคือมีการขยับเน้นให้ลักษณะของตัวเด็กให้มีความกำยำแต่ยังคงอยู่ในสัดส่วนของช่วงวัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิดประติมากรรมชาตินิยมอยู่พร่างๆ เมื่อนำผลงานมาเปรียบเทียบกับเด็กในช่วงวัยเดียวกันจะพบว่าเด็กในผลงานของศิลปินนั้นมีลักษณะที่สมจริงเกินธรรมชาติเพราะเด็กในช่วงวัยเดียวกันแทบจะหาความเป็นไปได้ค่อนข้างยากที่เด็กจะมีลักษณะทางกายภาพที่กำยำบึกบึนแข็งแรงซึ่งไม่แปลกที่ตัวผลงานนั้นจะถูกสะท้อนออกมาในรูปแบบ Naturalistic realism เพราะรูปแบบดังกล่าวนั้นพยายามที่จะนำเสนอและสะท้อนอิทธิพลของแนวคิดแบบลัทธิฮีโรนิซึมวีรบุรุษ (Heroic Realism) ที่นิยมใช้ในช่วงยุคสมัยปลูกฝังชาตินิยม เพื่อใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองรวมถึงอุดมคติของผู้นำประเทศที่คาดหวังอยากให้คนในชาติมีแบบอย่างเดียวกับวีรบุรุษ⁴⁹ และทำหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองของชาติ ส่งผลให้ตัวผลงานของศิลปินที่ใช้รูปเด็กมีลักษณะที่แฝงให้เห็นอุดมการณ์บางอย่างของรัฐในช่วงเวลานั้น

ผลงานครอบครัวไทย,2483เป็นอีกชิ้นของศิลปินที่ทำมาก่อนผลงานวงกลม,2495 ในตัวผลงานครอบครัวไทย,2483เป็นการนำเสนอภาพอุดมคติของศิลปินที่ต้องนำเสนอภาพครอบครัวยุคใหม่ที่ประกอบไปด้วยพ่อที่เป็นทหาร เคียงข้างด้วยแม่ที่อุ้มลูก แสดงให้เห็นความอบอุ่นที่เกิดขึ้นในครอบครัว⁵⁰ โดยลักษณะของประติมากรรมกลุ่มที่ศิลปินนำเสนอด้วยการกำหนดตัวละครจากภาพลักษณ์เพศและสัดส่วนทำให้บ่งบอกสถานะที่ชัดเจนของตัวละครได้ ซึ่งลักษณะเชิงกายภาพของ

⁴⁸ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย,สุดยอดผลงานศิลปะร่วมสมัยในสมัยรัชกาลที่๙,2566, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,จาก

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=619540670361413&id=100069164561072&set=a.246750774307073&locale=th_TH

⁴⁹ The Editors of Encyclopædia Britannica, Socialist Realism art,2567,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,จาก<https://www.britannica.com/art/Socialist-Realism>

⁵⁰ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย,สุดยอดผลงานศิลปะร่วมสมัยในสมัยรัชกาลที่๙,2566, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,จาก https://www.facebook.com/photo.php?fbid=619540670361413&id=100069164561072&set=a.246750774307073&locale=th_TH

ผลงานครอบครัวไทย, 2483 แสดงให้เห็นรูปแบบ Naturalistic realism อย่างชัดเจนเมื่อเอากรอบของรูปแบบศิลปะมาวิเคราะห์ จะพบว่ารูปทรงคนไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ทั้งชายหญิงหรือเด็กจะถูกขยับเน้นให้ดูกำยำและบึกบึนอยู่ ซึ่งเป็นการนำเสนอความจริงที่ยิ่งกว่าความจริงตามธรรมชาติ และเมื่อตรวจสอบผ่านกรอบของเวลาในการสร้างผลงานทำให้เห็นชัดเจนว่าตัวผลงานครอบครัวสะท้อนไปแนวทางเดียวกับรูปแบบ Naturalistic realism เพราะว่าผลลัพธ์ของงานนั้นแน่นอนว่าเป็นการนำเสนอภาพอุดมคติของศิลปินที่คาดหวังให้ครอบครัวหรือภาพลักษณ์ของคนเป็นไปในทิศทางเดียวกับรัฐยุคปลูกฝังชาตินิยมต้องการ เพื่อปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองสู่คนทั่วไป

ปฏิเสธไม่ได้ว่ารูปแบบ Naturalistic realism ที่ปรากฏผ่านงานศิลปินสิทธิเดช แสงหิรัญ ที่นำเสนอการใช้รูปเด็กในผลงานที่มีลักษณะกำยำแข็งแรงและบึกบึนกว่าความเป็นจริงไม่ว่าจะเป็นผลงานครอบครัวไทย, 2483 และผลงานวงกลม, 2495 สะท้อนให้เห็นว่ารูปเด็กที่ถูกนำเสนอภายใต้ภาพลักษณ์ที่เกินกว่าความเป็นจริงนั้นเป็นการถ่ายทอดนโยบายบางอย่างของรัฐในยุคปลูกฝังชาตินิยมต้องการที่จะปลูกฝังภาพอุดมคติตามรัฐเห็นควรหรือในรูปแบบที่สังคมพึงประสงค์ในบริบทของช่วงเวลานั้น ในมุมมองของผู้ศึกษาผลงานทั้ง 2 ชิ้นของศิลปินที่ใช้รูปเด็กในการนำเสนอ นั้นมีความเป็นไปได้ที่สะท้อนให้เห็นว่าเป็นประติมากรรมชาตินิยมที่ใช้ในการสร้างภาพอุดมคติหรือนโยบายไปในทิศทางเดียวกับรัฐในบริบทช่วงนั้นอย่างปฏิเสธได้ยาก เพราะด้วยรูปแบบของผลงานที่ปรากฏผนวกกับบริบทของช่วงเวลา จะพบว่าศิลปะรูปแบบ Naturalistic realism มักนิยมใช้ในยุคปลูกฝังชาตินิยม และได้อิทธิพลเชิงแนวคิดแบบลัทธิสัจนิยมวีรบุรุษ (Heroic Realism) กล่าวคือนำเสนอแม่แบบหรือภาพแทนของอุดมคติบางอย่างเพื่อให้คนในชาติรับเอาความคาดหวังดังกล่าวไปปรับใช้และกระทำตามหรือเห็นดีเห็นงามไปกับสิ่งที่รัฐบอกโดยไม่เกิดการตั้งคำถามหรือปฏิเสธ ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ผ.ศ. แจนนี่ส วงศ์สุวรรณได้กล่าวไว้ในเรื่องของรูปแบบงาน Naturalistic realism ว่าอำนาจของรัฐในยุคปลูกฝังชาตินิยมนั้นอยู่เหนือรูปแบบและแนวคิดของศิลปิน

กรณีรูปเด็กที่พบในงานศิลปกรรมโดยรัฐ

ภาพที่ 43 ภาพผลงานประติมากรรมรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยภาพคุณค่า
ที่มา: <https://parliamentmuseum.go.th/2564/ar64-monument.html>

ภาพที่ 44 ภาพผลงานอนุสาวรีย์ยุวชนทหาร
ที่มา: <https://mgronline.com/onlinection/detail/9630000097349>

ผู้ศึกษาพบว่างานศิลปกรรมที่ใช้รูปเด็กโดยรัฐเป็นผู้จัดสร้างนั้นปรากฏให้เห็นในผลงาน ประติมากรรมนูนสูงรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยภาพคุณค่าโดยมีศิลปินสิทธิเดช แสงศิริชัยเป็นประติมากร ร่วมสร้างงานประติมากรรมรอบอนุสาวรีย์ ลักษณะทางกายภาพของเด็กทั้งสองคนที่ปรากฏมี ร่างกายกำยำทั้งคู่และอยู่ในท่าทางที่จริงจังในการเรียนหนังสือซึ่งรับรู้ได้จากโต๊ะและสมุดที่ถืออยู่ ซึ่ง รูปเด็กถูกใช้ในการนำเสนอภาพอุดมคติของภาพลักษณ์เด็กที่รัฐในบริบทของยุคปลุกฝังชาตินิยม ต้องการ คือคาดหวังให้เด็กมีร่างกายที่กำยำแข็งแรงและพร้อมที่เข้าสู่ระบบราชการทหาร⁵¹ เพื่อ ปกป้องและเสียสละเพื่อชาติ ขณะเดียวกันภาพลักษณ์เด็กที่ปรากฏในภาพคุณค่ามีลักษณะที่ไม่ต่างไป จากผลงานส่วนตัวของศิลปินสิทธิเดช แสงศิริชัย คือนำเสนอด้วยรูปแบบ Naturalistic realism ไม่ แปลกที่รูปเด็กที่พบในศิลปกรรมของรัฐหรือของศิลปินจะมีลักษณะเดียวกันและมีเป้าหมายหรือ ผลลัพธ์สะท้อนไปที่ทิศทางเดียวกันคือ นำเสนอความคาดหวังหรือนโยบายบางอย่างที่เป็นอุดมคติของ รัฐที่ต้องการปลุกฝังแก่ประชาชน ในเรื่องของบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองของชาติ

หรือผลงานศิลปกรรมที่ใช้รูปเด็กมาเป็นภาพลักษณ์ของอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาอย่าง อนุสาวรีย์ยุวชนทหาร,2524ที่ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐมอบหมายให้กรมศิลปกรเป็นผู้สร้าง จะเห็นว่า ลักษณะทางกายภาพของอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดามีลักษณะการนำเสนอภาพลักษณ์ที่แตกต่างไปจาก ขนบของอนุสาวรีย์บุคคลทั่วไปแบบเดิมที่ใช้รูปบุคคลอยู่ในท่าทางที่สุขุมเรียบร้อย แต่อนุสาวรีย์ยุวชน ทหารกลับนำเสนอรูปเด็กที่สวมใส่ชุดยุวชนทหารอยู่ในท่าทางที่กำลังพุ่งไปข้างหน้าราวกับกำลังจะ ออกไปสู้รบ เมื่อดูลักษณะของท่าทางและอาวุธที่พุ่งไปข้างหน้า รูปเด็กที่ปรากฏในอนุสาวรีย์บุคคล ธรรมดานี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดของการสร้างคู่ตรงข้ามอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือนำเสนอด้วยท่าทาง และตัวละครที่แตกต่างไปจากขนบแบบเดิมของการสร้างอนุสาวรีย์บุคคล รูปเด็กที่ถูกนำเสนอสะท้อน ให้เห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองของชาติพร้อมที่จะเสียสละชีพเพื่อชาติ ซึ่งในบริบทของช่วงเวลาในการสร้างนั้นยังคงเป็นช่วงเวลาคาบเกี่ยวของยุคปลุกฝังชาตินิยมกับยุค เผด็จการเต็มใบ ทำให้รูปเด็กที่ปรากฏอยู่บนอนุสาวรีย์นั้นถือได้ว่าเป็นแม่แบบของการปลุกฝังค่านิยม ของความเป็นวีรบุรุษให้กับเด็กในรุ่นหลังเอาเป็นแบบอย่างและเห็นความสำคัญของหน้าที่ตนเองใน ฐานะพลเมืองของชาติ

⁵¹ แจนนี่ส วงศ์สุรวัดณ์,การวิเคราะห์เชิงวิจารณ์รูปแบบและสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย,2530,สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565,หน้าที่

ตารางที่ 6 ตารางวิเคราะห์ศิลปะกรรมที่ใช้รูปเด็ก

ข้อมูลภาพ	รูปแบบ	หลักการและกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์
 <p>ผลงานครอบครัวไทย2483</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประติมากรรม Naturalistic realism - นำเสนอภาพแทนด้วยรูปทรงคน - การใช้ลักษณะทางกายภาพที่จับแน่นให้ดูกำยำแข็งแรงเกินจริง - การกำหนดตัวละครด้วยเพศและช่วงวัย 	<ul style="list-style-type: none"> - นำเสนอประติมากรรมด้วยรูปแบบ Naturalistic realism - การใช้รูปเด็กที่จับแน่นให้ดูกำยำเกินความเป็นจริง - การกำหนดตัวละครด้วยช่วงวัย
 <p>ภาพผลงานวงกลม,2495</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประติมากรรม Naturalistic realism - นำเสนอภาพแทนด้วยรูปเด็ก - การที่จับแน่นให้ดูกำยำแข็งแรงเกินจริง - การนำเสนอสัญลักษณ์ผ่านท่าทางการเล่น 	<ul style="list-style-type: none"> - นำเสนอประติมากรรมด้วยรูปแบบ Naturalistic realism - การใช้รูปเด็กที่จับแน่นให้ดูกำยำเกินความเป็นจริง - นำเสนอสัญลักษณ์ผ่านท่าทาง

ข้อมูลภาพ	รูปแบบ	หลักการและกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์
 <p>รูปเด็กในภาพ คุณ ค่าใน ประติมากรรมนูนสูงอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประติมากรรม Naturalistic realism - นำเสนอภาพแทนด้วยรูปเด็ก - การที่ขยับเน้นให้ดูกำยำ แข็งแรงเกินจริง - การแสดงอารมณ์ผ่านการขยับเน้นของหน้าตา 	<p>นำเสนอประติมากรรมด้วยรูปแบบ Naturalistic realism</p> <ul style="list-style-type: none"> - การใช้รูปเด็กที่ขยับเน้นให้ดูกำยำเกินความเป็นจริง - การสื่ออารมณ์ผ่านท่าทางและใบหน้า
 <p>อนุสาวรีย์ยุวชนทหาร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประติมากรรม Naturalistic realism - นำเสนอภาพแทนด้วยรูปเด็ก - การที่ขยับเน้นให้ดูกำยำ แข็งแรงเกินจริง - นำเสนอภาพลักษณะที่ต่างไปจากขนบของอนุสาวรีย์บุคคลด้วยท่าทางและตัวละคร - ใช้เครื่องแบบในการระบุตัวตัวละคร 	<p>นำเสนอประติมากรรมด้วยรูปแบบ Naturalistic realism</p> <ul style="list-style-type: none"> - นำเสนอภาพลักษณะของอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาที่ผิดไปจากขนบเดิมของหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลด้วยท่าทางและรูปลักษณะ - การนำเสนอภาพแทนด้วยเด็กและระบุตัวด้วยเครื่องแบบ

ตารางที่ 6 ตารางวิเคราะห์ศิลปกรรมที่ใช้รูปเด็ก

ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

จากการศึกษาศิลปกรรมที่ใช้รูปเด็กทั้ง 2 กรณีศึกษาข้างต้นผู้ศึกษาพบว่ารูปแบบทางศิลปะที่ปรากฏในผลงานประติมากรรมเป็นรูปแบบ Naturalistic realism ที่มีการนำเสนอภาพแทนของเด็กในการขยับเน้นให้ดูกำยำและบึกบึนมีความสมจริงที่เกินจริงคล้ายกับภาพอุดมคติ ซึ่งศิลปกรรมกรณีศึกษาที่ใช้รูปเด็กที่นำมาเป็นกรณีศึกษานั้นสะท้อนผลลัพธ์และเป้าหมายไปในทางเดียวกัน คือปลุกฝังบทบาทหน้าที่ของเด็กในฐานะพลเมืองของชาติและความสำคัญของชาติที่สำคัญกว่าชีวิตของตน ผู้ศึกษาพบแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามที่ปรากฏในการสร้างอนุสาวรีย์ยุวชนทหาร ที่ใช้ท่าทางและตัวละครด้วยเด็กอยู่ในท่าทางที่ต่างไปจากขนบเดิมที่นิยมใช้ท่าทางสุภาพเรียบร้อยและมักนิยมเป็นผู้ใหญ่ ผู้ศึกษาสนใจที่จะนำแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามมาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์พร้อมทั้งนำ

รูปแบบและภาษาทางศิลปะที่พบไม่ว่าจะเป็น การนำเสนอภาพแทนด้วยเด็ก การขบขันของร่างกาย ที่ดูกำยำบึกบึน การใช้ภาษากายสื่ออารมณ์ และการนำเสนอประติมากรรมในรูปแบบ Naturalistic realism มาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์

2.3.3 ศิลปะต่อต้าน (Resistance Art)

ศิลปะต่อต้าน (Resistance Art) คือศิลปะที่ถูกใช้เพื่อต่อต้านผู้มีอำนาจอันฉ้อฉล หรือต่อต้านสงคราม ความรุนแรง การแบ่งแยก กตจี มีทั้งรูปแบบจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ซึ่งศิลปะรูปแบบนี้ได้เกิดขึ้นจากกระแสการเคลื่อนไหวทางสังคมทางการเมืองในเรื่องของผู้มีอำนาจอันมิชอบในสังคมอย่างรัฐ กฎหมาย หรืออำนาจการเมืองที่กดขี่ประชาชนอย่างไม่เป็นธรรม ไปจนถึงการต่อต้านสงคราม ความรุนแรง การแบ่งแยกสีผิว และการกตจีทางเพศ ซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นโดยนักเคลื่อนไหวเพื่อที่จะรณรงค์ทางการเมืองและยังเป็นการขับเคลื่อนมวลชน ในการชุมนุมทางการเมือง อย่างเช่นการประท้วงหรือเดินขบวน โดยศิลปะการประท้วงนั้นทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างจิตสำนึกทางสังคมโดยการสร้างผลงานศิลปะกรรมผ่านสื่อสารมวลชน เช่น ป้าย ภาพสัญลักษณ์ โปสเตอร์ สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่ใช้ในการสื่อสารหรือประเด็นที่เฉพาะเจาะจง⁵²

ปัจจุบันก็มีการแสดงออกทางศิลปะผ่านเครื่องแต่งกายในการต่อต้านกับอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนโดยมีผลงานของ ตินห์ ตัน โสภณ เป็นนักออกแบบชาวไทยในชุดผลงาน Rule breaker ที่ออกแบบเป็นชุดนักเรียนที่มีลักษณะหลากหลายและต่างไปจากระเบียบที่แต่ละโรงเรียนกำหนด ชุดเหล่านี้สร้างขึ้นเพื่อให้เด็กรุ่นใหม่ที่มีความมั่นใจ กล้าแสดงความเป็นตัวเองออกมาและแสดงให้คนในสังคมเห็นว่าไม่ควรยึดติดกับเครื่องแบบและแสดงการต่อต้านต่อกฎระเบียบที่ล้าสมัยในเครื่องแบบนักเรียน โดยลักษณะทางกายภาพของงานมีลักษณะเป็นเครื่องแบบนักเรียนที่ผสมทั้งเพศชายและเพศหญิงเข้าด้วยกัน มีการขยายขนาดของกางเกงใหญ่กว่าปกติหรือการคอลลาจบางส่วนของกางเกงมาผสมกันเป็นชุดรูปแบบใหม่ที่แปลกตาไปจากเดิมที่ยังดูคล้ายชุดเครื่องแบบนักเรียนอยู่

---

⁵² ภาณุ บุญพิพัฒนาพงศ์, Resistance Art ศิลปะแห่งการต่อต้าน ประท้วงอำนาจ ยุติธรรมด้วยศิลปะ, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://themomentum.co/resistance-art-1/>

ภาพที่ 45 ภาพผลงาน Rule breaker ชุดนักเรียนแหกขบถต่อต้านกฎระเบียบ
ที่มา:https://www.matichon.co.th/foreign/news_2374478

ผู้ศึกษาพบว่าศิลปะการต่อต้านไม่ได้เกิดขึ้นแค่ศิลปินเพียงอย่างเดียวแต่บุคคลธรรมดาทั่วไปก็นำเสนอศิลปะรูปแบบนี้ได้เหมือนกัน โดยศิลปะที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์การต่อต้านต่างๆที่อยู่ในสังคมไทยของกลุ่มนักเรียนที่เรียกร้องก็นำศิลปะมาเป็นเครื่องมือแสดงออกทางความคิดเห็นทางการเมืองเหมือนกัน โดยส่วนใหญ่จะนำเสนอในเชิงสัญลักษณ์บนพื้นที่สาธารณะอย่างพวก ภาพล้อเลียนป้ายข้อความต่างๆ การแสดงสดหรือนำสัญลักษณ์ของวัตถุมาใช้สื่อสารประเด็นหรือข้อเรียกร้องทางการเมืองในช่วง 1 ธันวาคม 2563 เพื่อกดดันให้รัฐเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางการเมืองให้เป็นไปตามข้อเรียกร้องของประชาชนที่ชุมนุม ซึ่งการแสดงออกในรูปแบบนี้เป็นการต่อต้านแบบอารยะขัดขืนที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาหรือข้อเรียกร้องแต่เป็นการนำกระบวนการทางศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการตั้งคำถาม วิพากษ์วิจารณ์ต่อความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม

ภาพที่ 46 ภาพการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มนักเรียน
ที่มา: <https://www.thaipost.net/main/detail/76589>

จากภาพด้านบนจะพบว่ารูปแบบทางศิลปะของภาพด้านซ้ายเป็นแบบศิลปะจากวัตถุ ภาษาทางศิลปะที่พบในภาพด้านซ้ายจะเป็นการนำเสนอสัญลักษณ์ที่ตีความของวัตถุมาเสียดสีเชิงสัญลักษณ์ โดยลักษณะทางกายภาพของภาพด้านซ้ายเป็นการนำเสนอภาพหรือที่มีข้อความแสดงเนื้อหาในเชิงเสียดสีวางอยู่บนพื้นที่สาธารณะ และฉากข้างหลังเป็นแบ็คกราวด์เป็นรูปการ์ตูนชูสามนิ้วอยู่ มีการขบขันโบว์สีขาวให้มีขนาดใหญ่แปะอยู่บนสายรุ้ง และนกพิราบขาว ในส่วนของภาพด้านขวาจะพบว่าเป็นรูปแบบทางศิลปะเป็นแบบศิลปะการแสดงสดที่ใช้ตัวคนในการสื่อสารผ่านทางท่าทาง โดยภาษาทางศิลปะที่พบเป็นการนำเสนอภาษาทางกายและข้อความที่สื่อสาร มีลักษณะทางกายภาพของภาพเป็นเด็กผู้ชายกำลังอยู่ในท่าทางนอนเหมือนประสบอุบัติเหตุมาและมีการชู3นิ้วอยู่ มีข้อความที่แสดงเนื้อหาในเชิงเสียดสี

ภาพที่ 47 ภาพการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มนักเรียน
ที่มา: <https://www.brandthink.me/content/uniformofthailandstudent>

จากภาพด้านบนจะพบว่ารูปแบบทางศิลปะของภาพถ่ายซ้ายและด้านขวาเป็นแบบศิลปะการจัดวาง โดยลักษณะทางกายภาพของภาพถ่ายซ้ายเป็นการแขวนเสื้อนักเรียนกางเกงนักเรียนและมีโบว์สีขาวผูกอยู่ไว้ ในส่วนของภาพด้านขวามีลักษณะทางกายภาพของภาพเป็นธงสีรุ้งที่ห่อล้อมรอบกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ซึ่งภาษาทางศิลปะที่ปรากฏในภาพด้านซ้ายจะเป็นการนำเสนอสัญลักษณ์ที่ตีความกับ

วัตถุในและความหมายของการจัดวางในการสื่อสารในส่วนของภาพด้านขวาภาษาทางศิลปะที่ปรากฏเป็นการนำสัญลักษณ์ของสิ่งและการทอหุ้มมาเป็นตัวสื่อสาร

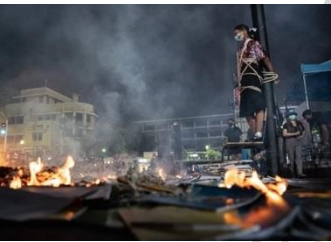

ภาพที่ 48 ภาพการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มนักเรียนและเยาวชน
ที่มา:<https://adaymagazine.com/art-practices-in-the-protest/>

จากภาพด้านบนจะพบว่ารูปแบบทางศิลปะของภาพด้านซ้ายเป็นศิลปะการแสดงสด ภาษาทางศิลปะที่พบในภาพด้านซ้ายเป็นนำเสนอภาษาทางกายและการจำลองฉากสถานการณ์ โดยลักษณะทางกายภาพของภาพด้านซ้ายจะเป็นนักเรียนหญิงมัดอยู่ที่เสาและมีหนังสือที่เผาไหม้อยู่ล้อมรอบ ในส่วนของภาพด้านขวาจะเป็นศิลปะรูปแบบการจัดวาง ภาษาทางศิลปะที่พบในภาพด้านขวามีการฉายข้อความลงบนวัตถุและการทอผ้าลงวัตถุ โดยลักษณะทางกายภาพของภาพด้านขวาจะมีการนำผ้าที่ข้อความต่างมาทอและฉายข้อความขนาดใหญ่ที่ลงวัตถุ

ตารางที่ 7 ตารางสรุปข้อมูลศิลปะการต่อต้าน

ข้อมูลภาพ	รูปแบบทางศิลปะ	ภาษาทางศิลปะ	หลักการและกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์
	<p>ศิลปะการออกแบบเสื้อผ้า</p> <p>-ชุดนักเรียนที่ต่างไปจากกฎระเบียบ เช่น กางเกงเป็นกระโปรง เสื้อคล้ายของผู้หญิง</p>	<p>-การคอลลาจของเสื้อผ้า</p> <p>-การผสมรูปทรงเสื้อผ้า</p> <p>-การขยายขนาดเสื้อผ้า</p>	<p>-นำเสนอเครื่องแบบนักเรียนที่ผิดระเบียบ เช่น กางเกงสั้นเกิน การผสมชุดชายหญิง การขยายขนาด กางเกงใหญ่เกินกว่าปกติ</p>
	<p>ศิลปะวัตถุสำเร็จรูป</p> <p>- พวงหรีด</p> <p>-ป้ายข้อความ</p> <p>-ภาพการ์ตูน</p>	<p>-การนำเสนอสัญลักษณ์ผ่านวัตถุ</p> <p>-การจัดวางวัตถุ</p> <p>-การใช้สีในเชิงสัญลักษณ์</p>	<p>-การนำเสนอสัญลักษณ์ของวัตถุและการเสียดสีด้วยสัญลักษณ์</p> <p>-การใช้การ์ตูนล้อเลียน</p> <p>-การแสดงสัญลักษณ์ผ่านท่าทาง</p>
	<p>ศิลปะการแสดงสด</p> <p>-ข้อความในกระดาษ</p> <p>-ชุดนักเรียน</p> <p>-ท่าทางแสดงสัญลักษณ์</p>	<p>-ภาษาทางกาย</p> <p>-ป้ายข้อความ บ่งบอกอารมณ์ความรู้สึก</p> <p>-สัญลักษณ์ของวัตถุ</p>	<p>-การใช้ภาษาทางกายในการสื่อสาร</p> <p>-การใช้ข้อความสะท้อนอารมณ์</p> <p>-การแสดงสัญลักษณ์ด้วยท่าทางและวัตถุ</p>
	<p>ศิลปะการจัดวาง</p> <p>-เสื้อนักเรียน</p> <p>-กางเกงนักเรียน</p> <p>-โบว์สีขาว</p>	<p>-การจัดวาง</p> <p>-การใช้สัญลักษณ์ของวัตถุ</p> <p>-การแขวน</p> <p>-การผูก</p>	<p>-การใช้สัญลักษณ์ของวัตถุ</p> <p>-การจัดวางบนพื้นสาธารณะ</p> <p>-การสื่อสัญญะผ่านการแขวนและผูก</p>

ข้อมูลภาพ	รูปแบบทางศิลปะ	ภาษาทางศิลปะ	หลักการและกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์
	ศิลปะการจัดวาง - การห่อธงสีรุ้งล้อมรอบ	- การใช้สีในเชิงสัญลักษณ์ - การจัดวาง - การใช้สัญลักษณ์ของวัตถุ	- การใช้สัญลักษณ์ของวัตถุ - การใช้สีในเชิงสัญลักษณ์ - การสื่อผ่านผ่านการห่อล้อมรอบ - การขยายขนาดจริง
	ศิลปะการแสดงสด - ชุดนักเรียน - โต๊ะนักเรียน - หนังสือ - เสาดัง - เชือก	- ภาษาทางกาย - การจำลองฉาก - การสวมบทบาทสมมติ	- การสื่อสารผ่านภาษาทางกาย - การจำลองฉากหรือสถานการณ์ - การสื่อผ่านผ่านการเผาและการมัด
	ศิลปะการจัดวาง - การห่อผ้าขาว - ข้อความเขียนและฉาย - สีข้อความ	- การฉายข้อความ - การขยายขนาด - การห่อหุ้ม - การขั้บแน่นด้วยสี	- การฉายภาพหรือข้อความลงวัตถุ - การขั้บแน่นด้วยสีและขนาด - การสื่อผ่านผ่านการห่อหุ้ม

ตารางที่ 7 ตารางสรุปข้อมูลศิลปะการต่อต้าน

ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

จากการศึกษาศิลปะการต่อต้านผู้ศึกษาพบว่ารูปแบบทางศิลปะที่เกิดขึ้นในการประท้วงมีความสอดคล้องกับแนวคิดแบบวิภาษวิธีด้วยการแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งต่อบรรทัดฐานทางสังคมและแสดงออกด้วยการกระทำที่ต้องข้ามของกฎระเบียบ เพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีการใช้รูปแบบศิลปะที่หลากหลาย เช่น ศิลปะการจัดวาง ศิลปะจากวัตถุสำเร็จรูป ศิลปะการแสดงสด และศิลปะการออกแบบ เป็นต้น โดยแต่ละรูปแบบทางศิลปะที่พบมีการใช้ภาษาทางศิลปะที่น่าสนใจ

เช่น การคอลลาจชุดนักเรียนที่ผสมระหว่างชุดนักเรียนชายและหญิง การขยายขนาดกางเกงให้ใหญ่เกินและสั้นเกิน การสื่อนัยยะผ่านทางภาษากายไม่จะเป็นการนอนหรือการถูกมัต การแสดงนัยยะผ่านการจัดวางด้วยการแขวนหรือห่อหุ้มในพื้นที่สาธารณะ หรือการสร้างบรรยากาศด้วยการจำลองเหตุการณ์เป็นต้น ผู้ศึกษาสนใจที่จะนำแนวคิดของศิลปะการต่อต้านมาใช้ในประเด็นของการสร้างเนื้อหาของผลงานให้ได้ผลลัพธ์เดียวกับศิลปะการต่อต้าน และนำรูปแบบที่พบเห็นในศิลปะที่อยู่ในการประท้วงมาเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ผลงานที่นำภาษาทางศิลปะที่พบไม่ว่าจะเป็นการใช้กากับปฏิกิริยาของคนผ่านภาษากาย การเสียดสีเชิงสัญลักษณ์ของวัตถุ การจำลองฉากสถานการณ์ การฉายภาพลงบนวัตถุ หรือลักษณะทางกายภาพชุดนักเรียนที่ผิดไปจากระเบียบด้วยการขยับเน้นให้มีขนาดสั้นเกินกว่าปกติ มาเป็นสื่อหนึ่งที่ใช้ในผลงานสร้างสรรค์ของผู้ศึกษา

2.3.4 ศิลปินกรณีสึกษา Yinka Shonibare

ภาพที่ 49 ภาพศิลปิน yinka shonibare

ที่มา: <https://ukdhm.org/yinka-shonibare-1962-race-class-and-cultural-identity/>

Yinka Shonibare เป็นศิลปินชาวอังกฤษ เกิดในกรุงลอนดอนประเทศอังกฤษ วันที่ 9 สิงหาคม 2505 เขาพิการตอนอายุ 18 ปี เกิดจากการอักเสบข้อไขสันหลังทำให้ร่างกายบางส่วนเป็นอัมพาต แนวคิดผลงานส่วนใหญ่ของเขาย่จะเกี่ยวกับการตรวจสอบเชื้อชาติชนชั้นและการสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่ยู่่งแยงระหว่างแอฟริกาและยุโรปและประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น เอกลักษณ์ที่สำคัญของศิลปินคือการใช้ผ้าอังกการา หรือที่เรียกว่าผ้าที่พิมพ์ด้วยขี้ผึ้งของชาวดัตช์ ผลงานนั้นจะใช้ผ้าอังกการาของชาวแอฟริกันที่มีสีสันสดใสมาสร้างเป็นงานประติมากรรมซึ่งภายหลังผ่านนี้ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ใหม่ของอัตลักษณ์และความเป็นอิสระของแอฟริกัน ผลงานศิลปะส่วนใหญ่ของศิลปินนั้นจะใช้รูปทรงคนที่ไร้หัวไร้ใบหน้าสวม

เครื่องแต่งที่ผสมผสานกันระหว่าง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทั้งสามทวีป โดยเครื่องแต่งกายต่าง ๆ นั้น จะเป็นยุคแบบ Victoria มีทั้งอัตลักษณ์ ที่แสดงเอกลักษณ์ของชาวอังกฤษ ตัวลายและสีสันบนผ้า นั้น เป็นเอกลักษณ์ของชาวแอฟริกัน

ภาพที่ 50 ภาพผลงาน Justice for All

ที่มา: <https://www.stephenfriedman.com/artists/100-yinka-shonibare-cbe-ra/works/12714/>

ในผลงาน Justice for All เป็นผลงานที่ศิลปินต้องการนำเสนอให้เห็นถึงความยุติธรรมควรมีกับทุกคนในโลกใบนี้โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติหรือสีผิว เนื่องจากศิลปินได้พบกับเหตุการณ์ความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับคนผิวดำในคดี George Floyd ที่ตำรวจผิวขาวได้ทำเกินกว่าเหตุจนเสียชีวิต เหตุการณ์ครั้งนั้นส่งผลให้ศิลปินสร้างผลงานชิ้นนี้ขึ้นมา เพื่อตอบโต้กับสังคมในเรื่องของความไม่เป็นธรรมที่คนผิวดำได้ถูกปฏิบัติอย่างไม่ชอบทำ เพราะการปฏิบัติที่เหมาะสมหรือความชอบธรรมไม่ค่อยได้เกิดกับกลุ่มคนที่มีเชื้อสายแอฟริกันหรือกลุ่มคนผิวดำสักเท่าไร ซึ่งผลงาน Justice for All ศิลปินได้นำรูปแบบของ Lady Justice หรือเทพีแห่งความยุติธรรมมาเปลี่ยนรูปลักษณ์ให้ต่างไปจากเดิม

ผลงานชิ้นดังกล่าวเป็นประติมากรรมสื่อผสมที่ใช้รูปทรงคนอยู่ในท่าทางยืนตรงกางแขนออก มือทั้งสองข้างถือดาบและตราชั่ง ส่วนหัวนั้นถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นลูกโลก สีผิวเหมือนหินเทอร์ควอยส์ มีรอยสักคล้ายขนเผ่าในแอฟริกา ชุดที่สวมใส่นั้นมีลักษณะคล้ายชุดกระโปรงแบบ Victoria ที่มีลวดลายสีสันสดใสแบบ Ankara ลักษณะกายภาพของผลงานดังกล่าวเป็นเหมือนการบ่งบอกถึงความ

ยุติธรรมควรมีแม้กับคนที่มีเชื้อสายแอฟริกัน เมื่อลองดูผลลัพธ์ของผลงานที่ศิลปินนำเสนอกลยุทธ์ในลักษณะของการเสียดสีเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบต้นทางที่เป็นสัญลักษณ์ของความยุติธรรม นำมาปรับเปลี่ยนในลักษณะดังกล่าวข้างต้นจะทำให้เห็นความหมายของความยุติธรรมที่ศิลปินกำลังนำเสนอ นั้นมีลักษณะที่เน้นให้เห็นถึงเชื้อชาติแอฟริกันอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นสัญลักษณ์ของลวดลายที่อยู่บนผ้าและลายบนผิวหนังที่สื่อถึงชาวแอฟริกัน การใช้ลูกโลกจำลองที่หันหน้าทวีปแอฟริกามาไว้ด้านหน้าของรูปทรงแทนการใช้หัวคนที่มีเชื้อสายแอฟริกันทั่วโลกไม่มีการแบ่งเชื้อชาติแม้กระทั่งคนที่มีสายเลือดแอฟริกัน ก็ตาม ท่าทางของรูปทรงที่ยืนตรงและแขนสองข้างกางออกอย่างเท่ากันเป็นนัยยะที่ทำให้รู้สึกถึงความสื่อตรงมากกว่าท่าทางในงาน Lady Justice ทำให้ผลงาน Justice for All อาจเป็นภาพแทนความยุติธรรมของกลุ่มคนที่มีเชื้อสายชาวแอฟริกันก็ได้

2.3.5 ศิลปินกรณีศึกษา Chris burden

ภาพที่ 51 ภาพศิลปิน Chris burden

ที่มา: <https://magasin3.com/en/artist/chris-burden-2/>

Chris burden เป็นศิลปินชาวอเมริกัน มีการทำงานศิลปะหลายรูปแบบทั้งศิลปะการแสดงสด ประติมากรรมและการจัดวาง ส่วนใหญ่ศิลปินจะทำงานศิลปะการแสดงสดเป็นส่วนใหญ่ ผลงานการแสดงสดของศิลปินนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการสร้าง ความรุนแรงกับร่างกายของตัวเอง โดยบีบบังคับให้ผู้ชมต้องตะลึงไปกับภาพของศิลปินที่ถูกทรมานและการได้รับความเจ็บปวด ผลงานส่วนใหญ่มีแนวคิดที่สื่อถึงการทำลายขีดจำกัดของร่างกายและจิตใจด้วยการกระทำที่รุนแรงต่อร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการอดอาหาร การสร้างบาดแผล และการกระทำอื่นๆที่ทำให้ร่างกายอยู่ในสภาวะของความทุกข์ทรมานและความสิ้นหวัง

ภาพที่ 52 ภาพผลงาน L.A.P.D. Uniforms

ที่มา: <https://amodernmatter.com/article/l-a-p-d-uniform/>

ในผลงาน L.A.P.D. Uniforms เป็นผลงานที่ศิลปินต้องการนำเสนอถึงการใช้อำนาจโดยมิชอบของผู้สวมใส่เครื่องแบบจากภาครัฐ ผลงานชิ้นนี้ศิลปินได้แรงบันดาลใจมาจากเหตุการณ์จลาจลในลอสแอนเจลิส ในปี 1992 เกิดขึ้นมาหนึ่งปีหลังเหตุการณ์ที่ตำรวจลอสแอนเจลิส 4 คนที่ใช้ความรุนแรงเกินเหตุได้ทำร้ายร่างกายขณะจับกุมหรือคนร้าย คิง เป็นชายผิวดำและเพื่อนสองคนในข้อหาเมาแล้วขับ เหตุการณ์นี้เป็นชนวนเหตุให้เกิดการประท้วงที่รุนแรงในลอสแอนเจลิสเป็นเวลา 6 วัน หลังจากการพิจารณาคดีของตำรวจ 4 คนนั้นได้ฟื้นผิดจากข้อกล่าวหาทั้งหมด เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ศิลปินสร้างผลงานชิ้นนี้ขึ้นมาจากการมองเห็นอำนาจของคนในเครื่องแบบที่กระทำต่อคนทั่วไปในทางที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากตำรวจเป็นภาพแทนของการรักษากฎหมายและความชอบธรรมที่ประชาชนได้ไว้วางใจกลับไปใช้อำนาจที่ติดมากับเครื่องแบบในทางที่ไม่ถูกไม่ควร

ผลงานชิ้นดังกล่าวเป็นประติมากรรมจัดวางที่ใช้เครื่องแบบตำรวจลอสแอนเจลิสแบบเต็มยศมีขนาดใหญ่กว่าปกติทั่วไป นำมาติดตั้งและจัดวางเข้ากับผนังในหอศิลป์เป็นหน้ากระดานโดยเครื่องแบบแต่ละชุดนั้นถูกจัดวางให้แขนเสื้อนั้นกางออกจนเกือบแตะปลายแขนเสื้อของอีกตัวราวกับว่าเครื่องแบบเหล่านั้นได้กำลังล้อมรอบผู้ชมในขณะที่ดูผลงานอยู่ ลักษณะกายภาพของผลงานดังกล่าวเป็นเหมือนการจำลองบรรยากาศจากสถานการณ์ที่ให้ความรู้สึกเหมือนกำลังถูกคุกคามจากเครื่องแบบที่ล้อมรอบอยู่ เมื่อลองดูผลลัพธ์ของผลงานที่ศิลปินนำเสนอออกฤทธิ์ในลักษณะของการใช้เครื่องแบบมาเป็นภาพแทนของอำนาจ ไม่ว่าจะเป็วิธีกรขยายขนาดของเครื่องแบบที่คนทั่วไปไม่สามารถใส่ได้ อาจเป็นการแสดงถึงอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบทำให้ผู้สวมใส่ดูพิเศษกว่าคนทั่วไป หรือ

การจัดวางในลักษณะล้อมรอบที่คล้ายกับการปิดล้อมกลุ่มผู้ชุมนุม อาจเป็นการสื่อถึงวิธีการที่ตำรวจนิยมใช้ตอนมีเหตุการณ์ประท้วง ทำให้ผลงานชิ้นนี้เปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบวิพากษ์วิจารณ์ และตั้งคำถามเกี่ยวกับความถูกต้องและความชอบธรรมของการใช้อำนาจที่มีอยู่ในเครื่องแบบ ในอีกมุมหนึ่งผลงานชิ้นนี้อาจเป็นการตีความหมายผ่านประสบการณ์ร่วมกับวัตถุที่ศิลปินได้นำเสนอ เพื่อให้ผู้ชมได้ตรวจสอบว่าอำนาจที่อยู่ในเครื่องแบบของภาครัฐนั้นมักถูกใช้ไปในทางที่ไม่ดีเป็นส่วนใหญ่ หรือการรับรู้จากเหตุการณ์ต่างๆที่เป็นฉนวนเหตุให้เกิดการต่อต้านประท้วงก็ตาม

2.3.6 ศิลปินกรณีศึกษา Charles Ray

ภาพที่ 53 ภาพศิลปิน Charles Ray

ที่มา: <https://events.uiowa.edu/26852>

Charles Ray เป็นศิลปินชาวอเมริกัน มีการทำงานศิลปะหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นภาพถ่าย ศิลปะการจัดวางหรือประติมากรรม ผลงานศิลปะโดยส่วนใหญ่จะเป็นประติมากรรมรูปแบบ Realistic ที่นำเสนอด้วยรูปทรงคนเป็นส่วนใหญ่และมีขนาดที่ใหญ่และเล็กเกินความเป็นจริง ผลงานของศิลปินมีการนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆที่เจอในชีวิตประจำวันและการใช้สำนวนเปรียบเทียบในการสื่อสาร ทำให้งานศิลปะของศิลปินสามารถตีความได้จากท่าทางและการขยายหรือย่อขนาดที่ศิลปินนิยมใช้เป็นกลยุทธ์หลักในการสื่อสารความหมายต่างๆให้กับผู้ชมงาน

ภาพที่ 54 ภาพผลงาน Family romance

ที่มา: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/848094>

ในผลงาน Family romance เป็นผลงานที่ศิลปินต้องการนำเสนอให้เห็นถึงความเท่าเทียมของอำนาจที่เกิดขึ้นในครอบครัว ผลงานชิ้นนี้ศิลปินได้ตั้งคำถามกับโครงสร้างของอำนาจที่มีอยู่ในครอบครัวมักจะเป็นพ่อหรือแม่จะเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าลูกอยู่เสมอ ในทางกลับกันถ้าลูกมีอำนาจเท่าเทียมกับพ่อแม่จะถูกรับมองว่าผิดแปลกไปจากความเป็นจริงในสังคมมั้ย ซึ่งชื่อของผลงานศิลปินได้นำมาจากแนวคิดเรื่องความรักในครอบครัวของ Sigmund Freud ที่กล่าวว่าลูกไม่สามารถมองพ่อแม่เป็นคนธรรมดาได้เพราะพ่อแม่จะรักษาอำนาจให้อยู่เหนือลูกเสมอ วลีดังกล่าวส่งผลให้ศิลปินนำมาตั้งเป็นชื่อของผลงานที่ต้องการสะท้อนความหมายของครอบครัวในอุดมคติที่ศิลปินต้องการจะสื่อสารให้เห็นถึงความสมดุลของอำนาจที่เกิดขึ้นในครอบครัว

ผลงานชิ้นดังกล่าวเป็นประติมากรรมกลุ่มคนเหมือนจริงที่ใช้เรื่องราวของครอบครัวในการสื่อสาร ประกอบไปด้วยพ่อแม่และลูก 2 คนยืนจับมือกันอยู่ในระนาบเดียวกัน โดยขนาดของคนทั้ง 4 คนนั้นมีขนาดที่เท่ากันแต่สัดส่วนทางกายวิภาคที่แตกต่างกัน ทำให้ผลงานชิ้นนี้สามารถระบุตัวละครได้จากสัดส่วนของคนในงาน ลักษณะกายภาพของผลงานดังกล่าวเป็นเหมือนการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นในครอบครัว กลยุทธ์ที่ศิลปินได้ใช้การขยายและย่อขนาดที่เอาสัดส่วนมาเป็นตัวระบุตัวละครทำให้ผลลัพธ์ของผลงานดูแปลกประหลาดไปจากความเป็นจริง ซึ่งศิลปินอาจจะต้องการสร้างความเข้าใจของสังคมเกี่ยวกับความสมดุลของอำนาจที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยใช้ขนาดที่เท่ากันแต่ต่างกันที่สัดส่วนที่อาจสื่อสารถึงเรื่องของความเท่าเทียมกันภายในครอบครัว หรือทำทางกำบังที่แสดงออกถึงความสามัคคีกันครอบครัวอาจสื่อถึงการเรียกร้องความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในครอบครัว ทำให้ผลงานชิ้นนี้ชวนให้คนในสังคมเริ่มสำรวจความปกติที่เกิดขึ้นในครอบครัวนั้นไม่อาจจะปกติก็เป็นไปได้

2.3.7 ศิลปินกรณีศึกษา Auguste Rodin

Auguste Rodin เป็นศิลปินชาว

ภาพที่ 55 ภาพศิลปิน Auguste Rodin

ที่มา: <https://www.britannica.com/topic/The-Burghers-of-Calais-sculpture->

Auguste Rodin เป็นประติมากรชาวฝรั่งเศส ผลงานศิลปะโดยส่วนใหญ่จะเป็นประติมากรรมรูปแบบเหมือนจริง มีทั้งสำริดและหินอ่อน ซึ่งผลงานส่วนใหญ่ของศิลปินจะมีการติดตั้งในพื้นที่สาธารณะรวมถึงการได้สร้างอนุสรณ์สถานในช่วงปีค.ศ.1884สำหรับเมือง Calais บริเวณสวนสาธารณะ Parc Richelieu ประเทศฝรั่งเศส ในผลงาน The Burghers of Calais ผู้ศึกษาสนใจผลงานชุดดังกล่าวเนื่องจากเป็นผลงานประติมากรรมที่มีการใช้ฐานมาเป็นส่วนหนึ่งของงานและผู้ศึกษาสนใจสนใจในที่จะศึกษาในกรณีของการซ้อนทับกันของฐานที่มีอยู่แล้วในผลงานกับฐานที่นำมารองงานอีกครั้งเติมผลงานติดตั้งระดับพื้นดินยกผลงานขึ้นบนฐาน

ภาพที่ 56 ภาพผลงาน The Burghers of Calais

ที่มา: <https://pennds.org/arth503640/items/show/21>

ในผลงาน The Burghers of Calais เป็นหนึ่งในประติมากรรมที่โดดเด่นของศิลปิน ผลงานชิ้นดังกล่าวเป็นการสร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงความกล้าหาญของชาวเมืองCalaisทั้ง6คนที่ได้เสียสละชีวิตตัวเองเพื่อยุติการสังหารหมู่ทั้งเมือง จากเหตุการณ์ช่วงสงครามร้อยปีระหว่างราชอาณาจักรอังกฤษกับฝรั่งเศส ผลงาน The Burghers of Calais ไม่ได้ถูกสร้างรูปปั้นตามแบบวีรบุรุษและเกียรติยศตามแบบชนบเดิมอย่างที่คนทั่วไปคาดหวัง รูปปั้นในผลงานประติมากรรมเหล่านี้กลับสร้างด้วยความเจ็บปวดและถูกเหยียดหยาม ส่งผลในงานประติมากรรมชุดนี้เกิดข้อถกเถียงหลังสร้างเสร็จในปี.ศ.1889 และเปิดตัวครั้งแรกในปี.ศ.1895ที่สวนสาธารณะ Parc Richelieu , Calais ซึ่งผลงานชิ้นนี้ได้ถูกย้ายไปติดตั้งที่ด้านหน้าศาลากลางเมือง Calais ในปี.ศ.1924 ทว่าผลงานดังกล่าวแต่เดิมศิลปินตั้งใจที่จะติดตั้งผลงานในระดับเดียวกับพื้นดินแต่ภายหลังก็ถูกย้ายไปติดตั้งบนแท่นฐานงานอีกชั้นหนึ่ง ผลงาน The Burghers of Calais ไม่ได้ถูกนำเสนอให้มีภาพลักษณ์เดียวกับวีรบุรุษแต่กลับแสดงให้เห็นถึงความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานและความเชื่อในเรื่องโชคชะตาของกลุ่มคนที่สละชีวิต สำหรับศิลปินแล้วนี่คือสิ่งที่กล้าหาญเป็นความกล้าหาญของการเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวม ทำให้ผลงานชิ้นนี้ไม่จำเป็นต้องนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดูเหมือนวีรบุรุษเพราะความกล้าหาญนั้นได้ถูกแสดงออกมาให้เห็นและเป็นที่ยอมรับทั้งข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และคำเล่าขานต่างๆ

ในส่วนฐานของงานเมื่อมองจากภาพด้านซ้ายด้านบนผลงานที่กำหนดที่ติดตั้งในระดับติดพื้นซึ่งมีความน่าสนใจตรงนี้ว่าการสร้างอนุสรณ์สถานไม่จำเป็นต้องยกขึ้นฐานงานอีกชั้นหนึ่งก็สามารถแต่ให้เห็นว่าเป็นอนุสรณ์สถานได้โดยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรำลึกและคุณงามความดีของความกล้าหาญของบุคคลที่สละชีวิตเพื่อส่วนรวม ประเด็นการติดตั้งฐานอยู่ในระดับพื้นดินเท่ากับคนทั่วไปราวกับว่าผลงานชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งและทุกคนสามารถถูกสรรเสริญได้โดยไม่จำเป็นต้องทำให้ดูสูงส่งกว่าคนทั่วไป และคนทั่วไปก็สามารถอยู่ในอนุสรณ์ได้เมื่อทำสิ่งที่ดีต่อประเทศชาติ ในส่วนภาพด้านขวาผลงานชิ้นดังกล่าวถูกติดตั้งลงบนฐานรองงานประติมากรรมอีกชั้นหนึ่ง ทำให้เห็นว่าตัวงานมีลักษณะที่อยู่สูงกว่าบุคคลทั่วไปและเป็นตามชนบเดิมของการสร้างอนุสรณ์บุคคล เมื่อตัวงานถูกเทรินขึ้นบนแท่นฐาน ทำให้เห็นว่างานนั้นดูมีพลังและถูกขยับเน้นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากตัวงานแต่เดิมมีขนาดใหญ่กว่าปกติอยู่แล้วแต่แท่นฐานของงานก็มีขนาดสูงพอๆกับความสูงคนทั่วไปในยุโรป เมื่อมองภาพรวมของผลงานที่ถูกติดตั้งขึ้นบนฐาน ประเด็นที่น่าสนใจคือเรื่องของการซ้อนทับกันของฐานที่อยู่ในผลงานกับแท่นฐานที่ถูกนำมาวางทับกันอีกที ทำให้ผลงานแสดงให้เห็นว่าเมื่อตัวงานเป็นส่วนกับแท่นฐานทำให้งานแสดงให้เห็นความเป็นอนุสรณ์สถานตามชนบหรือตามหลักการสร้างอนุสรณ์สถาน ซึ่งแน่นอนว่าอนุสรณ์สถานนั้นเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อรำลึกและเชิดชูเกียรติของบุคคลนั้นๆ แต่ที่น่าแปลกคือเมื่องานอนุสาวรีย์บุคคลถ้าไม่มีแท่นฐานรองงานงานศิลปะชิ้นนี้ยังเป็นอนุสาวรีย์อยู่มัยหรือเป็นเพียงแค่ประติมากรรมกลุ่มคนทั่วไป

งานชิ้นนี้เมื่อมีพื้นฐานมารองงานอีกทีในมุมมองของผู้ศึกษามองว่าผลลัพธ์ของงานชิ้นนี้ แสดงให้เห็นถึงการประชดประชั้นของคนที่ต้องการจะให้งานเป็นอนุสาวรีย์โดยเอาผลงานขึ้นไปไว้บนแท่นเพื่อให้คนทั่วไปรับรู้ว่างานอนุสาวรีย์บุคคลต้องมีแท่นฐานและอยู่ในระดับเงยหัวมองถึงจะเป็นอนุสาวรีย์บุคคล แต่ที่น่าแปลกคือเมื่อฐานของผลงานกับถูกเทรินกันอีกระดับทำให้ปฏิเสธไม่ได้ว่างานดังกล่าวเหมือนไม่ได้ถูกออกแบบมาโดยศิลปิน แต่ผลงานชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อเอากรอบคิดของผ.ศ. แจกนีส วงศ์สุรวิวัฒน์มาวิเคราะห์จะเห็นว่าอำนาจของรัฐสามารถกำหนดทิศทางของเนื้อหาและรูปแบบและรวมไปถึงแนวคิดอีกด้วย ซึ่งผลงานชิ้นนี้เมื่อลองเทียบกันระหว่างภาพซ้ายที่ไม่มีแท่นฐานกับภาพขวาที่มีแท่นฐาน แน่แน่นอนว่าตัวผลงานทั้งสองนั้นแสดงผลลัพธ์ของงานแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในแง่ของการรับรู้ เพราะเมื่อลองมองแนวคิดของศิลปินจะเห็นว่าศิลปินมีการนำเสนอแนวคิดคู่ตรงข้ามในการสร้างอนุสาวรีย์อย่างเห็นได้ชัดเจน เพราะผลงานที่ทำเสร็จไม่ได้ถูกออกแบบมาให้ติดตั้งบนแท่นฐานแต่ควรติดตั้งในระดับพื้นดินเทียบเท่ากับคนทั่วไป โดยไม่มีการแบ่งแยกว่าคนในรูปปั้นมีความพิเศษกว่าคนทั่วไป แต่กลับสะท้อนให้รู้ว่าทุกคนนั้นมีความพิเศษเฉพาะของแต่ละคนโดยไม่จำเป็นต้องแบ่งแยกว่าใครเหนือกว่าใคร

ตารางที่ 8 ตารางวิเคราะห์ศิลปะป็นกรณีศึกษา

ผลงานศิลปะ	ประเด็นในการนำเสนอ	รูปแบบทางศิลปะและวัสดุ	หลักการและกลยุทธทางศิลปะ	หลักการและกลยุทธในการสร้างสรรค์
<p>Yinka Shonibare</p> <p>ผลงาน Justice for All</p>	<p>สัญลักษณ์ ความยุติธรรม ของกลุ่มคนที่มีเชื้อสายชาวแอฟริกัน</p>	<p>ประติมากรรม สื่อผสม -ไฟเบอร์กลาส, ปูน, เสื้อผ้า</p>	<p>- การเสียดสีรูปแบบต้นทางของสัญลักษณ์ - การใช้สัญลักษณ์ของวัตถุในการสื่อความหมาย - การใช้หลักการอนุสาวรีย์บุคคลมาสื่อความหมาย</p>	<p>- การเสียดสีรูปแบบต้นทางเพื่อนำเสนอความหมายในอีกมุม - การนำหลักการอนุสาวรีย์บุคคลมาสร้างผลงาน</p>
<p>Chris Burden</p> <p>ผลงาน L.A.P.D. Uniforms</p>	<p>ภาพสะท้อนของอำนาจในเครื่องแบบรัฐ</p>	<p>ศิลปะการจัดวาง ศิลปะจากวัสดุสำเร็จรูป - เสื้อผ้า, ไม้แขวน, พลาสติก</p>	<p>- การจำลองสถานการณ์ผ่านการจัดวาง - การใช้สัญลักษณ์ของวัตถุในการสร้างความหมาย - การขยายขนาดที่ใหญ่กว่าปกติ</p>	<p>- การนำเสนอบริบทด้วยการจำลองฉากหรือสถานการณ์ - การใช้เครื่องแบบในการสื่อสารเนื้อหาและระบุตัวละคร</p>

ผลงานศิลปิน	ประเด็นในการนำเสนอ	รูปแบบทางศิลปะและวัสดุ	หลักการและกลยุทธ์ทางศิลปะ	หลักการและกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์
<p>Charles Ray</p> <p>ผลงาน Family romance</p>	<p>ความเท่าเทียมของอำนาจในครอบครัวอุดมคติ</p>	<p>ประติมากรรม Realistic</p> <p>- ยางซิลิโคน, ฝอยเทียม, ตาเทียม</p>	<p>- การใช้หลักการกายภาคในการนำเสนอ</p> <p>- การใช้สัดส่วนตัวละคร</p> <p>- การขยายและย่อขนาด</p> <p>- การทำสีเหมือนจริงดูมีชีวิต</p> <p>- การใช้ภาษาทางกายในการสื่อความหมาย</p>	<p>- การใช้หลักการกายวิภาคในการนำเสนอผลงาน</p> <p>- การใช้ขนาดที่เท่ากันและสัดส่วนต่างกันในการระบุตัวละคร</p> <p>- การใช้ภาษาทางกายในการสื่อสาร</p>
<p>Auguste Rodin</p> <p>ผลงาน The Burghers of Calais</p>	<p>การรำลึกและเชิดชูความกล้าในเหตุการณ์สงครามร้อยปี</p>	<p>ประติมากรรมกลุ่ม Realistic</p> <p>- สำริด, ซีเมนต์</p>	<p>- การใช้หลักการคู่ตรงข้ามในการสร้างอนุสาวรีย์บุคคล</p> <p>- การขับเน้นเฉพาะหัวและมือ</p> <p>- การใช้ภาษาทางกายสร้างปฏิสัมพันธ์</p> <p>- การใช้ฐานเป็นส่วนหนึ่งของงาน</p>	<p>- การใช้หลักการคู่ตรงข้ามของการสร้างอนุสาวรีย์บุคคล</p> <p>- การซ้อนทับกันของฐานกับแท่นฐาน</p>

ตารางที่ 8 ตารางวิเคราะห์ศิลปินกรณีศึกษา

ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

2.4 สรุปเนื้อหาเพื่อใช้ในกระบวนการสร้างสรรค์

2.4.1 การสร้างประเด็นจากเนื้อหาที่พบในข้อมูลเอกสาร

จากการศึกษาข้อมูลทางบทบาทหน้าที่ของเครื่องแบบนักเรียนในแต่ละยุคสมัยโดยแบ่งจากผู้นำประเทศเป็นทหาร ผู้ศึกษาพบว่าในยุคปลุกฝังชาตินิยมบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนแสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกชนชั้นระหว่างผู้มีการศึกษาและไม่มีการศึกษาด้วยเครื่องแบบนักเรียน ในช่วงนั้นได้มีกฎระเบียบเกี่ยวกับการแต่งกายเกิดขึ้นและเครื่องแบบนักเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้ทุกคนต้องใส่เมื่อไปโรงเรียน ผู้ศึกษาพบว่า การต่อต้านที่เกิดขึ้นในช่วงปลุกฝังชาตินิยมนั้นเป็นไปในทิศทางของการไม่แต่งกายตามที่รัฐกำหนด ซึ่งมีสาเหตุมาจากภาวะหลังสงครามโลกครั้งที่2ให้สิ่งของต่างๆในยุคนั้นมีราคาแพงผนวกกับการกระจายข้อมูลข่าวสารที่ไม่ทั่วถึงทำให้เด็กบางคนในยุคนั้นไม่ได้แต่งกายตามที่รัฐได้กำหนดเอาไว้ ในยุคเผด็จการเต็มใบผู้ศึกษาพบว่าบทบาทของเครื่องแบบนักเรียนเป็นภาพแทนของการเป็นฝ่ายซ้ายที่ต่อต้านรัฐบาล ช่วงเวลานั้นมีการต่อต้านทหารอเมริกาให้ออกจากไทย โดยเด็กนักเรียนและนักศึกษาได้รับอิทธิพลการแต่งกายคล้ายทหารจากกลุ่มวัยรุ่นในอเมริกาที่เดินประท้วงสงครามเวียดนาม ซึ่งนักเรียนและนักศึกษาบางกลุ่มก็ได้แต่งกายคล้ายทหารเพื่อประท้วงให้รัฐบาลเอาทหารอเมริกาออกจากไทย ในยุคปัจจุบันผู้ศึกษาพบว่าเครื่องแบบนักเรียนเป็นสัญลักษณ์ของการสยบยอมต่ออำนาจในเครื่องแบบนักเรียน ทำให้นักเรียนในช่วงยุคนี้ได้ออกมาต่อต้านเพื่อเรียกร้องให้เปลี่ยนกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนให้เป็นไปตามบริบทของสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นผู้ศึกษาพบว่ากรณีการต่อต้านกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนมักเกิดขึ้นในช่วงที่มีผู้นำประเทศเป็นทหารและขึ้นอยู่กับรูปแบบของการปกครองในช่วงนั้นว่าสร้างผลกระทบต่อนักเรียนมากน้อยแค่ไหน ทำให้ผู้ศึกษาเลือกวิธีการแบ่งข้อมูลออกตามยุคสมัยที่เกิดการต่อต้านเกี่ยวกับกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน โดยจะแยกประเด็นออกเป็น3ประเด็นจากการแบ่งตามยุคสมัยดังต่อไปนี้

1. ประเด็นที่1 การเพิกเฉยต่อกฎระเบียบในการแต่งกายชุดนักเรียนในยุคสมัยปลุกฝังชาตินิยม
2. ประเด็นที่2 การเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นเครื่องมือสัญลักษณ์ในการแข็งขันอำนาจรัฐ
3. ประเด็นที่3 การต่อต้านทางอ้อมต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนในยุคสังคมนปัจจุบัน

2.4.2 ประเด็นทางศิลปะที่ใช้ในการนำเสนอจากการศึกษาข้อมูลทางศิลปกรรม

จากการศึกษาข้อมูลศิลปกรรมผู้ศึกษาพบว่าศิลปะในโฆษณาชวนเชื่อและศิลปะการต่อต้าน มีการนำเสนอประเด็นทางศิลปะเกี่ยวกับการสร้างภาพแทน การจำลองฉากสถานการณ์ และการสวมบทบาทสมมุติ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นความเป็นไปได้ที่จะนำมาเป็นประเด็นในการสร้างรูปแบบทางศิลปะของผู้ศึกษา โดยการนำหลักการต่างๆที่พบเจอจากข้อมูลในศิลปกรรมมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานของผู้ศึกษา เช่น การใช้วิธีการเสียดสีรูปแบบต้นทางจากกรณีศึกษาศิลปิน Yinka Shonibare ในผลงาน Justice for All การสร้างบริบทด้วยการจำลองฉากหรือสถานการณ์จากกรณีศึกษาศิลปิน Chris Burden ในผลงาน L.A.P.D. Uniforms การใช้สัดส่วนที่ต่างกันในขนาดที่เท่ากันจากกรณีศึกษาศิลปิน Charles Ray ในผลงาน Family Romance การใช้ภาษาทางกายในการสื่อความหมายจากกรณีศึกษาศิลปะในโฆษณาชวนเชื่อและศิลปะการต่อต้านเป็นต้น ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าแต่ละประเด็นที่สนใจนั้นสามารถแยกประเด็นทางศิลปะได้ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นที่1 ภาพแทน

- ผู้ศึกษาพบว่า การนำเสนอด้วยภาพแทนคนที่พบในศิลปะโฆษณาชวนเชื่อและศิลปะการต่อต้านสามารถสะท้อนประเด็นทางสังคมในเรื่องของการต่อต้านอารายะขัดขึ้นโดยใช้เป็นสัญลักษณ์ ตัวบุคคล หรือสถานที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นและแสดงบทบาทของตัวละครที่แตกต่างกันได้ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นความเป็นไปได้ที่จะนำเสนอศิลปะด้วยภาพแทนมาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ชุดนี้ เช่น การใช้ภาพแทนบุคคลด้วยคนหรือตัวละครในของเล่น การใช้สีเปรียบเทียบระหว่างเหมือนจริงและของเล่น การใช้ลักษณะทางกายภาพของการแต่งกายของชุดนักเรียนที่มีความเฉพาะเจาะจงบ่งบอกยุคสมัย การแสดงอากัปกิริยาท่าทางเป็นต้น

2. ประเด็นที่2 การจำลองสถานการณ์

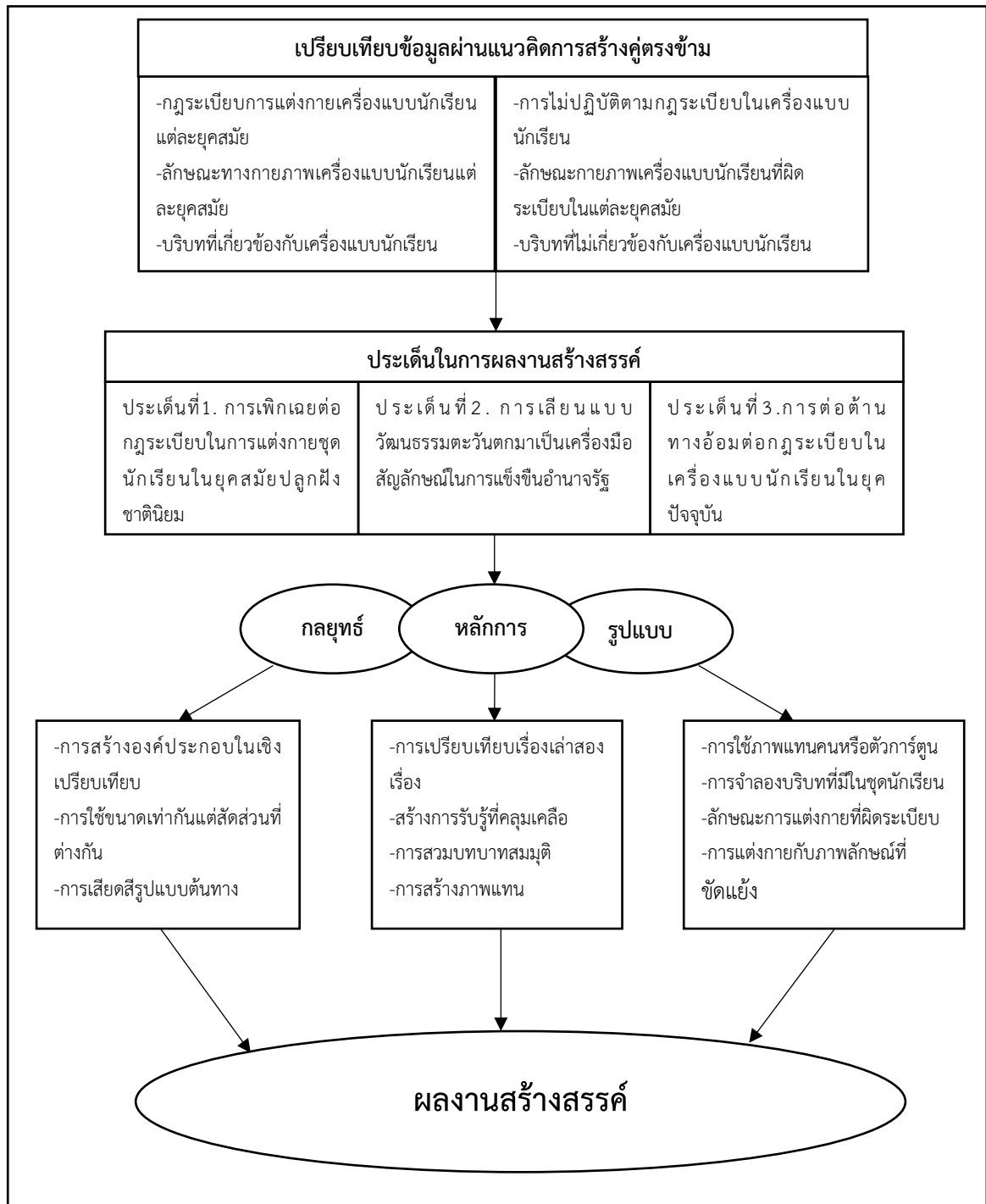
- ผู้ศึกษาพบว่า การนำเสนอบริบทของงานด้วยการจำลองสถานการณ์ที่พบในกรณีศึกษาศิลปิน Chris Burden สามารถเชื่อมโยงการรับรู้ของผู้ชมกับเหตุการณ์ตรงหน้าได้ และทำหน้าที่ย้ำเตือนถึงเหตุการณ์ในความทรงจำที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกับพื้นที่นั้นได้ ด้วยการสร้างพื้นที่หรือเหตุการณ์เสมือนรวมกับผลงานประติมากรรมรูปแบบจัดวาง ผู้ศึกษาเห็นความเป็นไปได้ที่จะนำการจำลองสถานการณ์มาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ชุดนี้ เช่น การจัดวางองค์ประกอบเชิงเปรียบเทียบผ่านการจำลองบริบทการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การจำลองบริบทหน้าเสาธง การสร้างบริบทของอนุสาวรีย์บุคคล เป็นต้น

3. ประเด็นที่3 การสวมบทบาทสมมุติ

--ผู้ศึกษาพบว่า การสวมบทบาทสมมุติที่พบในกรณีศึกษาศิลปิน Yinka Shonibare และ Charles Ray ทำหน้าที่อุปมาอุปไมยระหว่างผลงานศิลปะกับเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นบนสังคม ซึ่งสามารถสร้างความเข้าใจของผู้ชมกับตัวละครผ่านเครื่องแต่งกายและอากัปกริยาของรูปทรง ผู้ศึกษาเห็นความเป็นไปได้ที่จะนำการสวมบทบาทสมมุติมาเป็นกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ชุดนี้ เช่น การกำหนดตัวละครจากลักษณะของการแต่งกาย และท่าทางที่แตกต่างกัน การใช้ตัวละครจากวรรณกรรมหรือของเล่นมาเป็นตัวสื่อบ่งบอกยุคสมัย เป็นต้น

2.4.3 แผนภูมิความคิดของการสร้างสรรค์

แผนภาพที่ 1. แผนภูมิความคิดของการสร้างสรรค์

ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

บทที่ 3

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลงานในโครงการวิทยานิพนธ์ “การทบทวนบทบาทของครูผู้สอนในสังคมไทย” ผลวิเคราะห์จากการสืบค้นข้อมูลเชิงประจักษ์ ข้อมูลทางทฤษฎี บทความทางวิชาการ การวิเคราะห์ผลงานศิลปะ นำไปสู่การค้นหาประเด็นทางเนื้อหา และศึกษาความเป็นไปได้ในภาษาทางศิลปะเพื่อใช้ในการสื่อสารสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมในวิทยานิพนธ์ การทบทวนบทบาทของครูผู้สอนในสังคมไทย มีความมุ่งหมายในการนำเสนอการต่อต้านด้านกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนในแต่ละยุคสมัยที่ผู้นำการปกครองเป็นทหาร เพื่อสะท้อนให้คนในสังคมเห็นว่ากฎระเบียบที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนนั้นมีการแฝงการปลูกฝังค่านิยมแบบเผด็จการซ่อนอยู่ เครื่องแบบนักเรียนยังเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่รัฐใช้อำนาจจวินัยในการควบคุมให้ผู้สวมใส่เป็นไปตามบรรทัดฐานที่สังคมต้องการง่ายต่อการกำหนดความคิดและพฤติกรรมให้เป็นไปในทางเดียวกับรัฐโดยไม่ให้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างได้

ผู้ศึกษาต้องการให้วิทยานิพนธ์นี้สามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ให้สังคมยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็กรุ่นใหม่เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบบางอย่างในเครื่องแบบนักเรียนให้เป็นตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเพื่อให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของอัตลักษณ์ตัวตนและการแสดงออกความคิดเห็นหรือการแสดงออกอย่างอิสระของตนโดยไม่เดือดร้อนเบียดเบียนผู้อื่น เด็กคืออนาคตของชาติผู้ใหญ่ในสังคมควรยอมรับฟังปัญหาที่เด็กต้องเจอกับกฎระเบียบในเครื่องแบบที่ไม่ถูกแก้ไขให้ตรงจุดและเป็นไปตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปไม่เหมือนที่ผ่านมาในอดีต

การสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ชุดนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นศึกษาออกเป็น 3 ส่วนโดยแต่ละชิ้นจะสะท้อนเนื้อหาการต่อต้านกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัย ซึ่งผู้วิจัยมีกระบวนการสร้างสรรค์ทางกลยุทธ์ศิลปะที่แตกต่างกันในการนำเสนอแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นทางเนื้อหา

ประเด็นที่ 1 การเพิกเฉยต่อกฎระเบียบในการแต่งกายชุดนักเรียนในยุคสมัยปลูกฝังชาตินิยม

-นำเสนอภาพแทนเด็กนักเรียนเรียนที่มีการต่อต้านแฝงอยู่ด้วยการแบ่งแยกเครื่องแบบและยกย่องเชิดชูในแบบอนุสาวรีย์

ประเด็นที่2 การเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นเครื่องมือสัญลักษณ์ในการแข่งขัน
จีนอำนาจรัฐ

-นำเสนอการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ด้วยการเลียนแบบวัฒนธรรมและเครื่องแต่งกาย
จากอำนาจที่เหนือกว่ารัฐ

ประเด็นที่3 การต่อต้านทางอ้อมต่อภาวะเบียดเบียนในเครื่องแบบนักเรียนในยุคสังคมนิยม
ปัจจุบัน

-นำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญด้วยการใช้รูปลักษณ์ของเด็ก
นักเรียนผิดระเบียบ

ประเด็นทางทัศนศิลป์

-ประเด็นที่1 สร้างภาพแทนของเด็กที่อยู่ในอนุสาวรีย์เปลี่ยนให้กลายเป็นสัญลักษณ์
ในการต่อต้านกฎระเบียบการแต่งกาย ด้วยการเสียดสีรูปแบบต้นทางในโฆษณาชวนเชื่อ
กฎระเบียบการแต่งกายผ่านการสร้างองค์ประกอบในเชิงเปรียบเทียบ ภาพแทนจึงทำหน้าที่
เป็นสัญลักษณ์ด้วยการแสดงออกของการแต่งกายที่ผิดไปจากกฎระเบียบการแต่งกายชุด
นักเรียน

-ประเด็นที่2 สร้างความเข้าใจที่คลุมเครือด้วยสัดส่วนต่างกันแต่มีขนาดเท่ากันเป็น
การสร้างการรับรู้เชิงสัญลักษณ์ที่รับรู้จากภายนอกสามารถแสดงการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์
ผ่านการนำเสนอด้วยลักษณะเฉพาะของตัวละครเด็กในวรรณกรรมและตัวละครผู้ใหญ่ในของ
เล่น ด้วยการขบขันให้เกิดความผิดปกติของร่างกายด้วยการใช้สัดส่วนต่างกันในการแบ่งแยก
แต่มีขนาดที่เท่ากัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ต่อการปลูกฝังความเป็น
ชาตินิยมที่อยู่ในชุดนักเรียนและชุดทหารนั้นมีการปลูกฝังผ่านหนังสือเรียน, ของเล่น,
ตัวการ์ตูน

-ประเด็นที่3 สร้างบทบาทสมมติผ่านการยกย่องและเชิดชูให้โดดเด่นด้วยการเอาสิ่ง
ที่ผิดระเบียบไว้ม่าเชิดชู เป็นการสร้างการรับรู้เชิงสัญลักษณ์ที่รับรู้จากภายในด้วยการ
นำเสนอภาพลักษณ์กับการแต่งกายที่ขัดแย้งกันผ่านรูปแบบอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ เพื่อแสดง
ให้เห็นการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ต่อกฎระเบียบการแต่งกายชุดนักเรียนและกระตุ้นให้คนใน
สังคมเลิกตัดสินคนจากการแต่งกายเพียงอย่างเดียว

กลยุทธ์ในการนำเสนอที่ได้จากวิเคราะห์ข้อมูล

-การสร้างองค์ประกอบเชิงเปรียบเทียบผ่านการแต่งกายที่พบจากศิลปะในโฆษณา
ชวนเชื่อรูปแบบโปสเตอร์

-ภาพแพนเด็กหรือตัวละครจากวรรณกรรมและของเล่นที่พบจากศิลปะในโฆษณา
ชวนเชื่อรูปแบบโปสเตอร์และภาพยนตร์

-สัดส่วนต่างกันแต่ขนาดเท่ากันที่พบจากศิลปินกรณีสึกษา Charles Ray

-หลักการของอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญที่พบจากประติมากรรมในโฆษณาชวนเชื่อที่เป็น
อนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ

-สร้างบริบทด้วยการจำลองฉากหรือสถานการณ์ที่พบจากศิลปินกรณีสึกษา Chris
burden

-การเสียดสีรูปแบบต้นทางเช่นอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญที่พบจากศิลปินกรณีสึกษา
Yinka Shonibare

-ใช้ภาษาภายในการสื่อสาร เช่น ท่าทางการไหว้หรือทำความเคารพ อากัปกิริยาใน
ห้องเรียนและนอกห้องเรียน

-สลับบทบาทของเครื่องแต่งกายระหว่างชุดนักเรียนและชุดทหารที่พบจากข้อมูล
เอกสารในการต่อต้านสงครามเวียดนามที่นักเรียนไทยได้รับอิทธิพลมาจากเด็กวัยรุ่นใน
อเมริกา

-การใช้แทนฐานมาเทรินกันให้เป็นส่วนหนึ่งของงานที่พบจากศิลปินกรณีสึกษา Auguste
Rodin

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลงมาเป็นรูปแบบทาง ศิลปะ

-ผู้ศึกษาใช้กรอบทฤษฎีแนวคิดอำนาจนิยมและชีวอำนาจของมิเชล ฟูโกต์ ในการอธิบายกลไก
ของอำนาจที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียนแต่ละยุคสมัย สามารถแสดงออกผ่านกฎระเบียบการต่าง
กายหรือบรรทัดฐานทางสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย และอำนาจทั้งสองนั้นมีเครื่องแบบ
นักเรียนเป็นเครื่องมือในการแสดงอำนาจต่อผู้สวมใส่ โดยผู้ศึกษาพบว่าการแสดงให้เห็นถึงอำนาจนิยม
และชีวอำนาจสามารถแสดงให้เห็นรูปธรรมของอำนาจผ่านการนำเสนอกลยุทธ์ทางศิลปะได้ เช่น การ
จัดระเบียบในการวางองค์ประกอบของงาน การซ้ำกันของรูปทรงที่มีลักษณะและท่าทางเหมือนกัน
ลักษณะทางกายภาพของเครื่องแบบนักเรียนที่เหมือนกัน การขั้บเน้นด้วยขนาดของรูปทรงคนและ
การสร้างให้โดดเด่นในลักษณะเชิงดู เป็นต้น

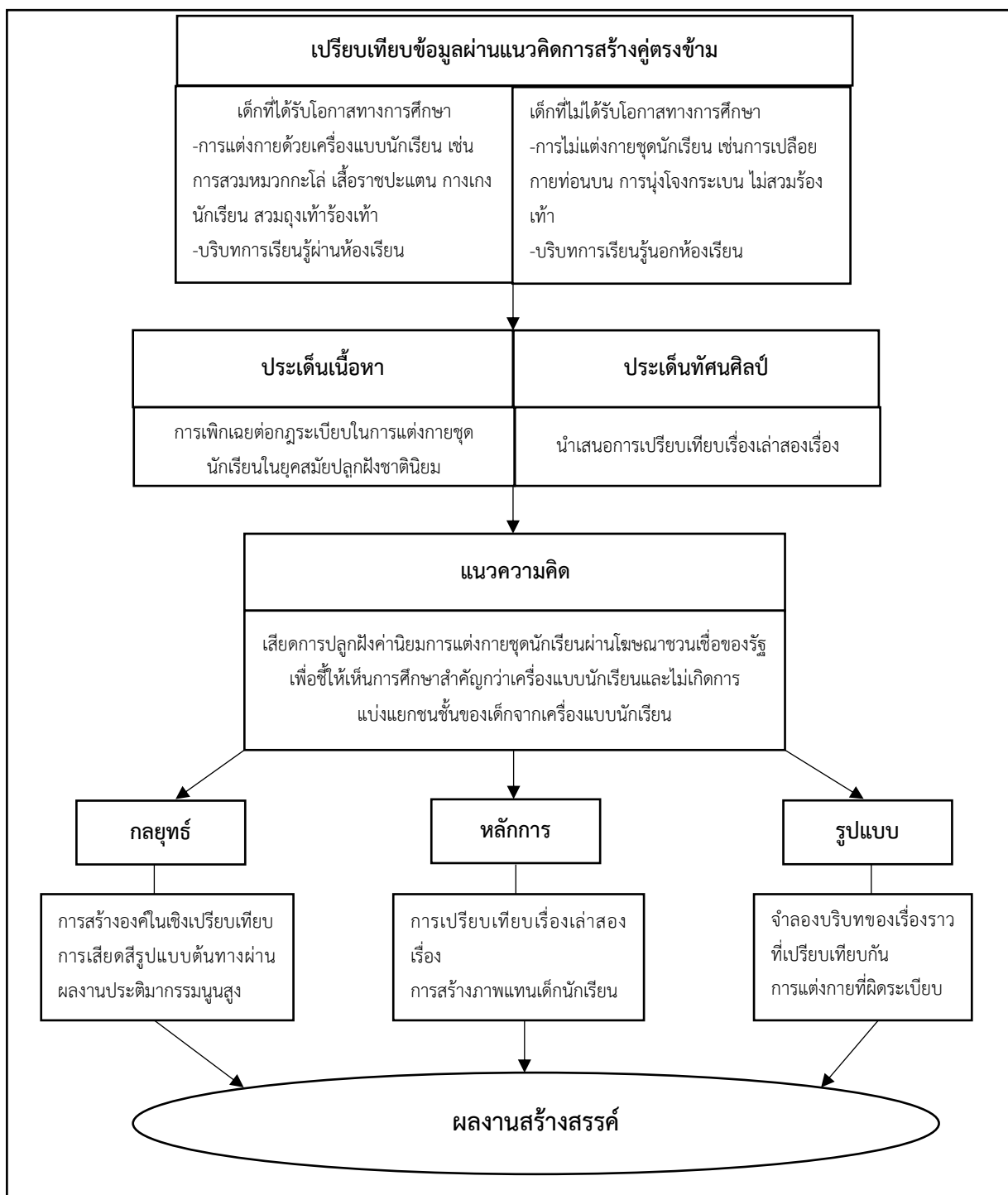
-ผู้ศึกษาใช้กรอบทฤษฎีแนวคิดกลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจของมิเชล ฟูโกต์ที่นำ
ผลลัพธ์ของการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าวทำให้ได้แนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามมาใช้ในการวิเคราะห์
รูปแบบของการต่อต้านที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยและนำมาสร้างกลยุทธ์การต่อต้านแบบอารายะชัดขึ้น
โดยผู้ศึกษาพบว่าการอบแนวคิดกลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจของมิเชล ฟูโกต์สามารถนำมา

เป็นกลยุทธ์และรูปทางศิลปะได้ เช่น ลักษณะทางกายภาพของเครื่องแบบที่ผิดไปจากกฎระเบียบ การสลับทบาทของเครื่องแบบระหว่างนักเรียนและทหาร เป็นต้น และการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ผ่านอากัปกริยาท่าทางหรือการเสียดสีล้อเลียนผ่านตัวการ์ตูนการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ที่ขัดแย้งต่อการรับรู้จากภายนอกด้วยลักษณะทางกายของเครื่องแบบนักเรียนที่ผิดไปจากกฎระเบียบ และแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้าม เช่น ลักษณะการขัดแย้งต่อการรับรู้จากภายในด้วยการสร้างความขัดแย้งของภาพลักษณ์กับการแต่งกายที่แตกต่างกัน หรือการสร้างความขัดแย้งในเนื้อหาของการวางองค์ประกอบเชิงเปรียบเทียบในผลงาน เป็นต้น

กำหนดทิศทางการสร้างประเด็นที่เนื้อหา1ประเด็นทัศนศิลป์ที่1และจุดมุ่งหมายการสร้างสรรค

- **ประเด็นที่เนื้อหา1:** การเพิกเฉยต่อกฎระเบียบในการแต่งกายชุดนักเรียนในยุคสมัยปลูกฝังชาตินิยม
  - นำเสนอภาพแทนเด็กนักเรียนเรียนที่มีการต่อต้านแฝงอยู่ด้วยการแบ่งแยกเครื่องแบบและยกย่องเชิดชูในแบบอนุสาวรีย์
- **ประเด็นทางทัศนศิลป์ที่1:** นำเสนอการเปรียบเทียบเรื่องเล่าสองเรื่องผ่านการสร้างภาพแทนของเด็กที่อยู่ในอนุสาวรีย์เปลี่ยนให้กลายเป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านกฎระเบียบการแต่งกาย ด้วยการเสียดสีรูปแบบต้นทางในโฆษณาชวนเชื่อกฎระเบียบการแต่งกายผ่านการสร้างองค์ประกอบในเชิงเปรียบเทียบ ภาพแทนจึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ด้วยการแสดงออกของการแต่งกายที่ผิดไปจากกฎระเบียบการแต่งกายชุดนักเรียน
- **กลยุทธ์ในการนำเสนอประเด็นที่1:** การนำเสนอผลงานในรูปแบบกรรมสูงโดยสร้างองค์ประกอบในเชิงเปรียบเทียบระหว่างบริบทในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่แฝงการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ผ่านการแต่งกาย
- **เป้าหมายในการสื่อสารทางศิลปะ:** เสียดสีโฆษณาชวนเชื่อเรื่องการแต่งกายทำให้คนในสังคมเกิดการแบ่งแยกชนชั้นจากการแต่งกายและนำเสนอให้เห็นความเท่าเทียมของคนที่แต่งกายต่างกันสามารถอยู่บริบทเดียวกันได้โดยแฝงนัยยะให้เห็นการต่อต้านกฎระเบียบจากการแต่งกายที่ผิดไปจากกฎข้อบังคับ

แผนภูมิการสร้างสรรค์ประเด็นที่1

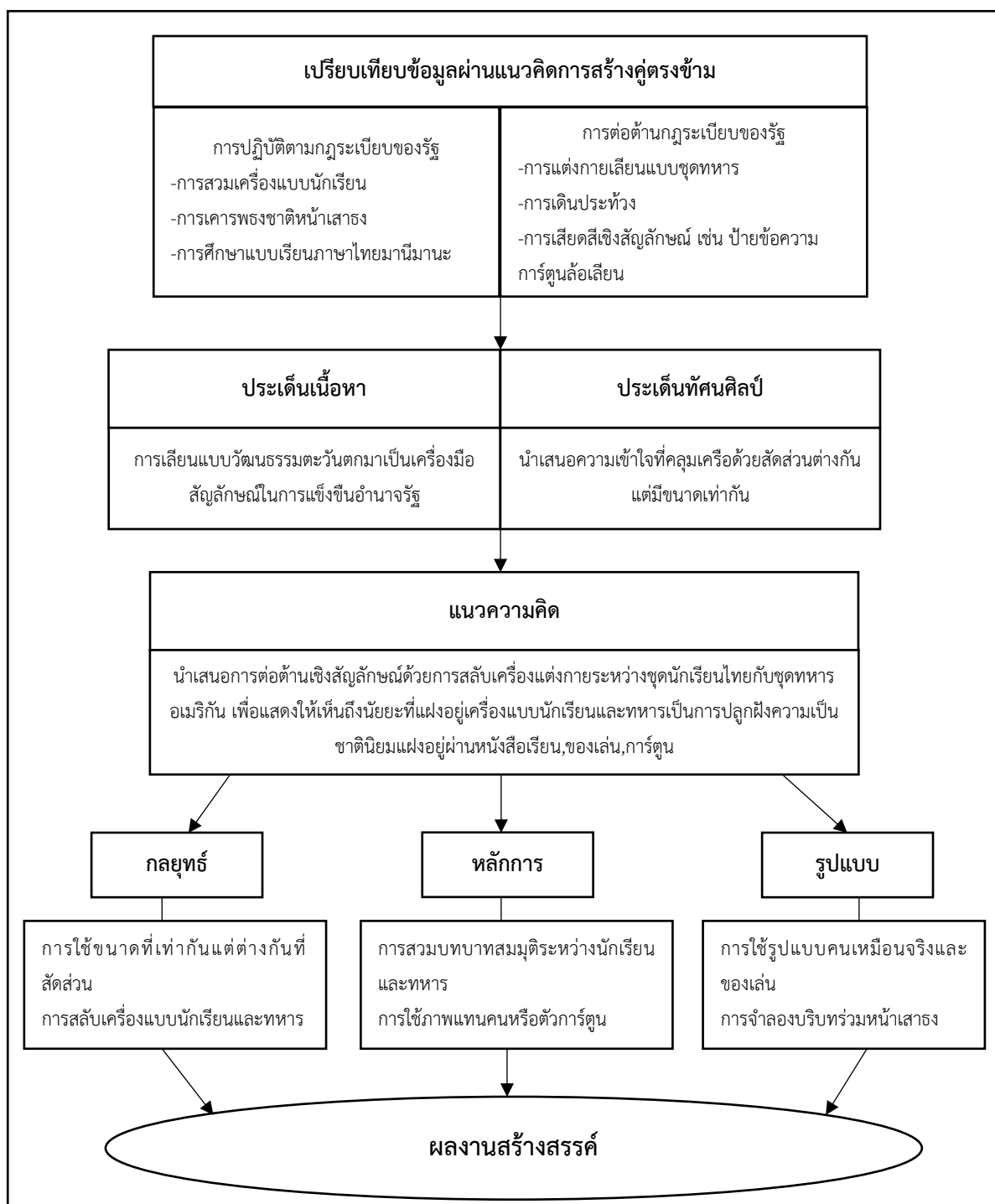
แผนภาพที่2: แผนภูมิแนวคิดการสร้างสรรค์ประเด็นที่1

ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

กรอบกำหนดทิศทางการสร้างประเด็นที่เนื้อหา2ประเด็นทัศนศิลป์ที่2และจุดมุ่งหมายการสร้างสรรค

- **ประเด็นที่เนื้อหา2:** การเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นเครื่องมือสัญลักษณ์ในการแข่งขันอำนาจรัฐ
  - นำเสนอการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ด้วยการเลียนแบบวัฒนธรรมและเครื่องแต่งกายจากอำนาจที่เหนือกว่ารัฐ

- **ประเด็นทางทัศนศิลป์ที่2:** นำเสนอความเข้าใจที่คลุมเครือด้วยสัดส่วนต่างกันแต่มีขนาดเท่ากันเป็นการสร้างการรับรู้เชิงสัญลักษณ์ที่รับรู้จากภายนอกสามารถแสดงการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ ผ่านการนำเสนอด้วยลักษณะเฉพาะของตัวละครเด็กในวรรณกรรมและตัวละครผู้ใหญ่ในของเล่น ด้วยการขับเน้นให้เกิดความผิดปกติของร่างกายด้วยการใช้สัดส่วนต่างกันในการแบ่งแยกแต่มีขนาดที่เท่ากัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ต่อการปลูกฝังความเป็นชาตินิยมที่อยู่ในชุดนักเรียนและชุดทหารนั้นมีการปลูกฝังผ่านหนังสือเรียน, ของเล่น, ตัวการ์ตูน

- **กลยุทธ์ในการนำเสนอประเด็นที่2:** การสลับบทบาทของตัวละครในการแต่งกายโดยการนำลักษณะเฉพาะของตัวละครเด็กในวรรณกรรมและตัวละครผู้ใหญ่ในของเล่นมาสร้างใหม่ด้วยการปรับใช้ขนาดที่เท่ากันแต่ต่างกันที่สัดส่วนผ่านการสร้างบริบทร่วมหน้าเสาธง

- **เป้าหมายในการสื่อสารทางศิลปะ:** นำเสนอนัยยะที่แฝงการปลูกฝังชาตินิยมที่อยู่ในชุดนักเรียนชุดทหารกับแบบเรียนและของเล่น เป็นการปลูกฝังค่านิยมเรื่องบทบาทหน้าที่ของตนในชาติทั้งคู่ และแสดงให้เห็นการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ที่สลับเครื่องแต่งกายสามารถทำให้รัฐไม่สามารถปฏิเสธว่าเป็นสิ่งไม่ได้

แผนภูมิการสร้างสรรค์ประเด็นที่2

แผนภาพที่3. แผนภูมิแนวคิดการสร้างสรรค์ประเด็นที่2

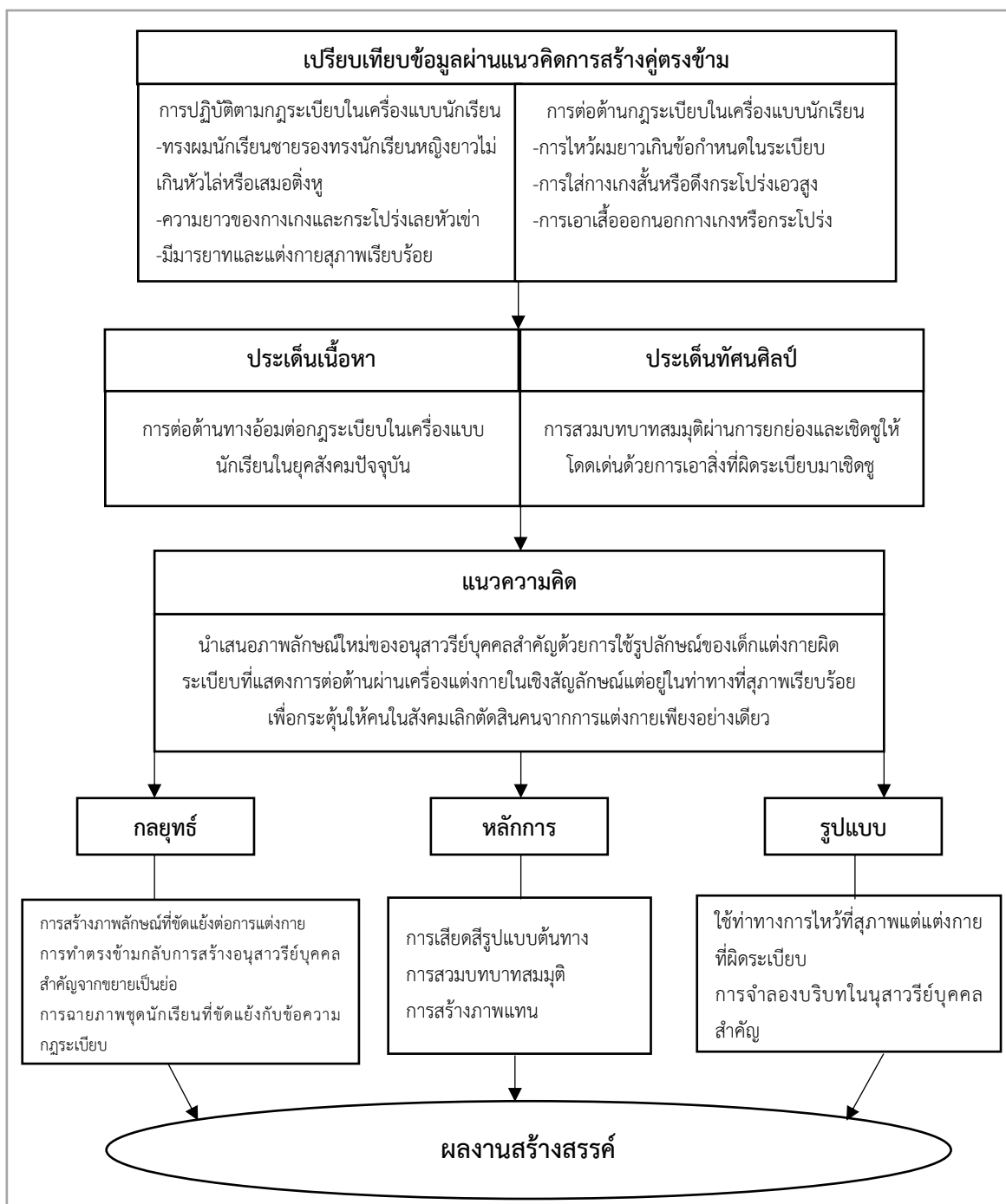
ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

กรอบกำหนดทิศทางการสร้างประเด็นที่เนื้อหา3ประเด็นทัศนศิลป์ที่3และจุดมุ่งหมายการสร้างสรรค์

- **ประเด็นที่เนื้อหา3:** การต่อต้านทางอ้อมต่อภาวะเปียบในเครื่องแบบนักเรียนในยุคสังคมปัจจุบัน
  - นำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญด้วยการใช้รูปลักษณ์ของเด็กนักเรียนผิวดำ ระบาย
- **ประเด็นทางทัศนศิลป์ที่3:** สร้างบทบาทสมมุติผ่านการยกย่องและเชิดชูให้โดดเด่นด้วยการเอาสิ่งที่มีดิตรระบายมาเชิดชู เป็นการสร้างการรับรู้เชิงสัญลักษณ์ที่รับรู้จากภายในด้วยการนำเสนอภาพลักษณ์กับการแต่งกายที่ขัดแย้งกันผ่านรูแบบอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ เพื่อแสดงให้เห็นการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ต่อภาวะเปียบการแต่งกายชุดนักเรียนและกระตุ้นให้คนในสังคมเลิกตัดสินคนจากการแต่งกายเพียงอย่างเดียว
- **กลยุทธ์ในการนำเสนอประเด็นที่3:** นำเสนอผลงานในรูปแบบประติมากรรมอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญที่นำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของอนุสาวรีย์โดยนำหลักการสร้างมาทำตรงกันข้ามจากการขยายมาเป็นย่อและสร้างการรับรู้ที่ขัดแย้งต่ออนุสาวรีย์ด้วยการนำสิ่งที่มีดิตรหรือไม่ควรทำนำมาเชิดชูแทนสิ่งที่ตั้งงามผ่านการแต่งกายที่ผิวดำอยู่ท่าทางที่สุภาพเรียบร้อย การฉายภาพชุดนักเรียนที่ผิวดำระบายขัดแย้งกับข้อความที่เป็นภาวะเปียบในชุดนักเรียนเป็นการนำเสนอให้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความปกติที่ขัดแย้งต่อภาวะเปียบ
- **เป้าหมายในการสื่อสารทางศิลปะ:** เสียชื่อเสียงของคนในสังคมที่ตัดสินคนจากการแต่งกายและเลือกปฏิบัติเฉพาะกลุ่มคนที่แต่งตัวดีโดยไม่ได้มองถึงภายใน และแสดงให้เห็นการต่อต้านทางอ้อมในภาวะเปียบเครื่องแบบนักเรียนไม่ได้เป็นตัวชี้วัดคุณค่าของคนผ่านการแต่งกาย

แผนภูมิการสร้างสรรค์ประเด็นที่3

แผนภาพที่4. แผนภูมิแนวคิดการสร้างสรรค์ประเด็นที่3

ที่มา : ทำขึ้นโดยผู้ศึกษา

3.1 แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 1

3.1.1 การประมวลความคิดเพื่อสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1

จากกรณีศึกษา : บทบาทเครื่องแบบนักเรียนในยุคปลูกฝังชาตินิยม พ.ศ.2481 - พ.ศ.2500 ผู้ศึกษาพบว่าเด็กในยุคสมัยนั้นมีการเพิกเฉยต่อกฎข้อบังคับการแต่งกายคือ การได้ไม่ได้แต่งกายตามที่รัฐกำหนดเอาไว้ เช่น การเปลือยกายท่อนบน การนุ่งโจงกระเบน ไม่สวมหมวกกะโล่ เป็นต้น

วิเคราะห์ข้อมูล : เมื่อวิเคราะห์ผ่านแนวคิดอำนาจวินัยและชีวอำนาจจากกรณีศึกษาจะพบว่าอำนาจทั้งสองทำงานผ่านกฎระเบียบการแต่งกายมาเป็นเครื่องมือในการกระจายอำนาจและรักษาอำนาจผ่านเครื่องแบบนักเรียน และขณะเดียวกันการเพิกเฉยโดยไม่มีตั้งใจของเด็กที่ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับการแต่งกายถือเป็นการทำตรงกันข้ามกับกฎระเบียบซึ่งแสดงให้เห็นแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามกับสิ่งที่ควรทำมาขัดแย้งกับสิ่งที่ควรปฏิบัติ

ประเด็นเนื้อหา : การเพิกเฉยต่อกฎระเบียบในการแต่งกายชุดนักเรียนในยุคสมัยปลูกฝังชาตินิยม

ประเด็นทางศิลปะ : นำเสนอการเปรียบเทียบเรื่องเล่าสองเรื่องผ่านการสร้างภาพแทนของเด็กที่อยู่ในอนุสาวรีย์เปลี่ยนให้กลายเป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านกฎระเบียบการแต่งกาย

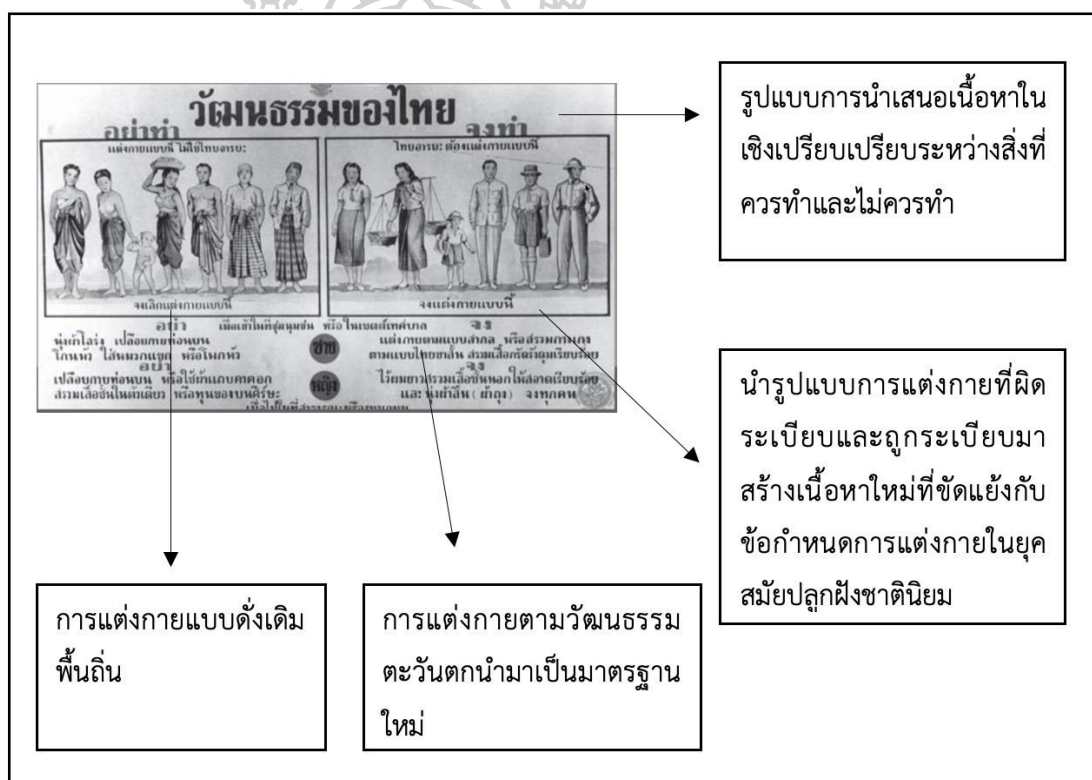
แนวความคิดของการสร้างสรรค์ : เสียดสีการปลูกฝังค่านิยมการแต่งกายชุดนักเรียนผ่านโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับการใส่หรือไม่ใส่เครื่องแบบนักเรียนและการศึกษามีความสำคัญมากกว่าเครื่องแบบนักเรียน โดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นของเด็กระหว่างผู้ที่มีการศึกษาและไม่มีการศึกษาผ่านเครื่องแบบนักเรียน นำเสนอภาพแทนอนุสาวรีย์เด็กนักเรียนเรียนที่มีการต่อต้านแฝงอยู่ด้วยการแบ่งแยกเครื่องแบบและสร้างบริบทของเนื้อหาในเชิงเปรียบเทียบ

สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ผลงานชิ้นที่ 1 : ผู้ศึกษาได้นำหลักการและรูปแบบการสร้างผลงานมาจากการสร้างภาพแทนของบุคคลธรรมดากับการจำลองสถานการณ์หรือฉากในการเล่าเรื่องที่พบในฐานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ผู้ศึกษาพบว่าภาพแทนบุคคลธรรมดาที่พบในอนุสาวรีย์แสดงบทบาทหน้าที่ต่างๆในสังคมไม่ว่าจะเป็นเด็ก ชาวนา ครู ทหาร ฯ โดยนำเสนอให้ทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกันตามศิลปะรูปแบบ Naturalistic realism และการนำเสนอรูปแบบในเชิงเปรียบเทียบที่พบในภาพวาดโปสเตอร์ในโฆษณาชวนเชื่อเรื่องกายแต่งกาย ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าลักษณะการแต่ง

กายที่ปรากฏในภาพโปสเตอร์และอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยมีลักษณะที่มีความเฉพาะเจาะจงที่บ่งบอกยุคสมัยได้และการใช้ภาพแทนของบุคคลธรรมดาแนะนำเสนอให้เด็กทุกคนมีความเท่าเทียมกันผ่านการใช้นาฬิกาที่เท่ากันมีการแต่งกายต่างกันแต่อยู่ในบริบทเดียวกัน และการนำเอาลักษณะการแต่งกายของเด็กที่สวมใส่เครื่องแบบนักเรียนและไม่ได้ใส่เครื่องแบบนักเรียนมาเป็นตัวละครในการสื่อสาร ด้วยเหตุข้างต้นจึงเป็นข้อมูลสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงานในวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1

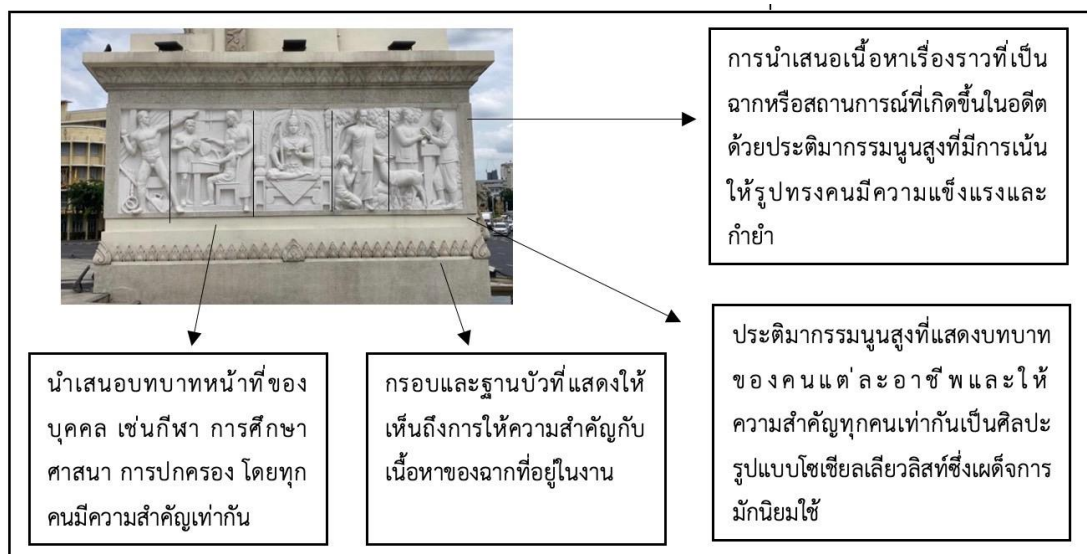
3.1.2 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบนำเสนอที่เป็นไปได้

3.1.2.1 ข้อมูลเชิงภาพจากโฆษณาชวนเชื่อในภาพวาดโปสเตอร์

ภาพที่ 57 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.2.2 สื่อจากโฆษณาชวนเชื่อในประติมากรรมนูนสูงอนุสาวรีย์

ภาพที่ 58 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.2.3 ข้อมูลเชิงภาพจากการแต่งกายของเด็กในยุคสมัยปลุกฝังชาตินิยม

ภาพที่ 59 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

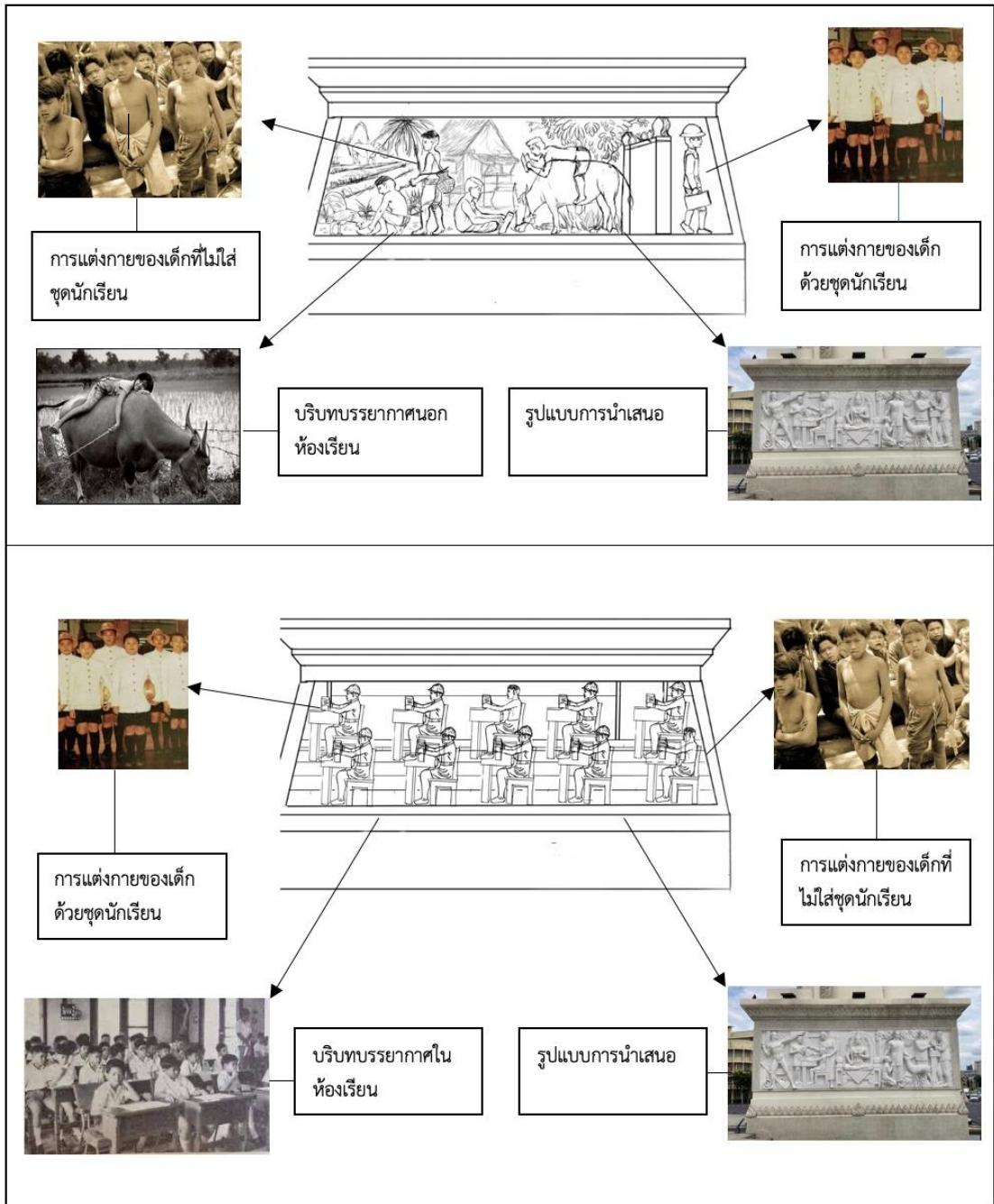
3.1.2.4 บรรยากาศในภาพ

 <p data-bbox="344 757 730 887">ภาพบรรยากาศของเด็กในห้องเรียน</p>	 <p data-bbox="963 757 1449 887">ภาพบรรยากาศของเด็กที่อยู่นอกห้องเรียน</p>
--	---

ภาพที่ 60 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

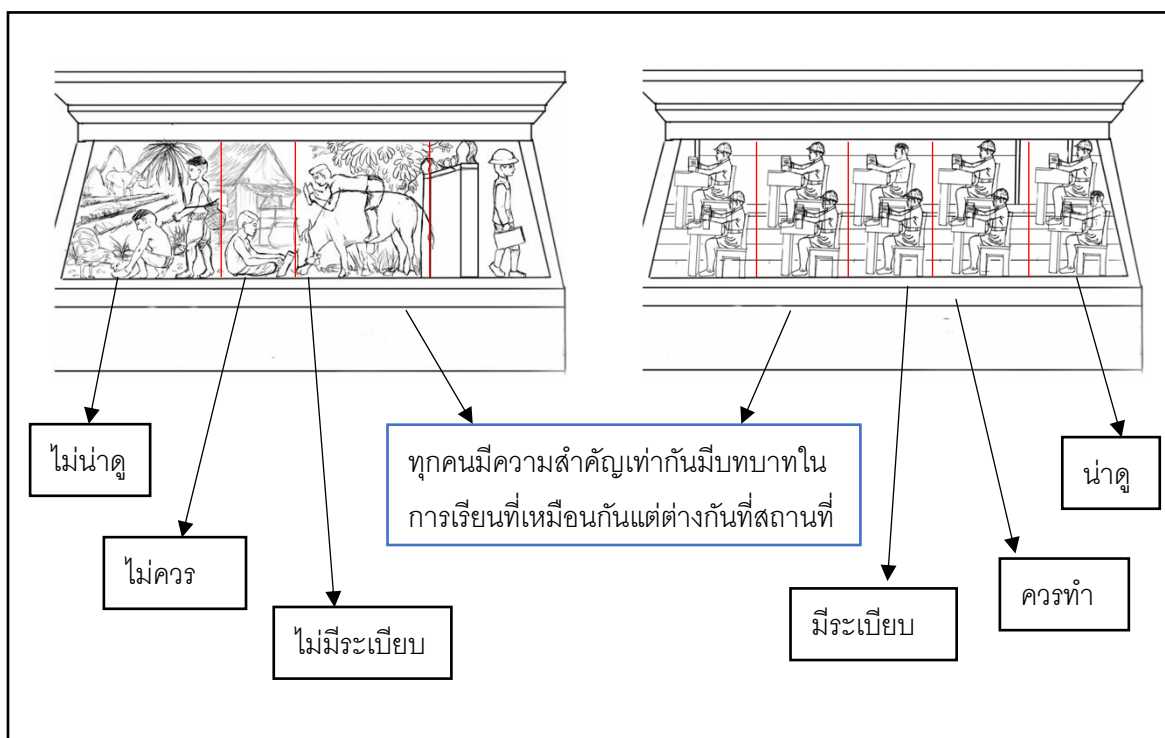

3.1.3 ภาพกระบวนการออกแบบผลงานชิ้นที่ 1

ภาพที่ 61 สื่อและรูปแบบที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 1
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.4 ภาพแบบร่างผลงานชิ้นที่1

ภาพที่ 62 ภาพแบบร่างผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่1

ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

ภาพร่างความเป็นไปได้ในการนำเสนอผลงานชิ้นที่ 1 เป็นการนำข้อมูลจากการสำรวจ ประติมากรรมในอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยโดยผู้ศึกษาพบว่าหลักการนำเสนอเนื้อหาด้วยการสร้างภาพแทน ของนักเรียน มีการกำหนดเนื้อหาของเรื่องราวโดยใช้ฉากหรือสถานการณ์มาเป็นส่วนหนึ่งในการ สื่อสาร และมีการขับเน้นรูปทรงคนให้ดูแข็งแรงและกำยำ โดยเนื้อหาที่แสดงในงานประติมากรรมนี้ ช่วยกระตุ้นให้คนในสังคมรับรู้ถึงประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในสังคมไทย ผู้ศึกษามองว่า กลยุทธ์ในการนำเสนอและรูปแบบดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเนื้อหาที่แสดงการต่อต้านกฎระเบียบใน เครื่องแบบนักเรียนได้ ด้วยการนำเสนอเนื้อหาการแต่งกายที่ผิดระเบียบและสร้างเรื่องราวในเชิง เปรียบเทียบผ่านฉากของบริบทในห้องเรียนเป็นสิ่งควรทำเพราะไม่มีการแยกแยะเด็กจากเครื่องแบบ และบริบทในวิถีชนบทไม่ควรทำเพราะมีการแบ่งแยกเด็กจากเครื่องแบบ โดยการสร้างภาพแทนของ เด็กนักเรียนมาเป็นตัวละครในการสื่อสารที่แสดงอากัปกริยาต่างๆ เพื่อแสดงการต่อต้านด้วยการเสียด ส์โฆษณาชวนเชื่อที่รัฐในยุคหนึ่งได้ใช้การแต่งกายมาเป็นตัวกำหนดในการแยกสถานะของเด็กที่มี การศึกษาและไร้การศึกษา

3.2 แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 2

3.2.1 การประมวลความคิดเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2

จากกรณีศึกษา : บทบาทเครื่องแบบนักเรียนในยุคเผด็จการเต็มใบพ.ศ.2500 - พ.ศ.2518 ผู้ศึกษาพบว่าลักษณะการต่อต้านที่แสดงออกของเด็กในยุคสมัยนั้นคือการแต่งกายคล้ายชุดทหารที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัยรุ่นอเมริกาที่ต่อต้านสงครามเวียดนาม ซึ่งรัฐในช่วงนั้นไม่สามารถปฏิเสธว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำได้

วิเคราะห์ข้อมูล : เมื่อวิเคราะห์จากกรอบแนวคิดอำนาจวินัยและชี้อำนาจจากกรณีศึกษาจะพบว่าอำนาจได้แสดงตัวผ่านเครื่องแบบนักเรียนและทหาร และกระจายอำนาจทั้งสองผ่านการปลูกฝังในบทเรียนโดยมีตัวละครมาเป็นแบบอย่างให้ปฏิบัติตาม ขณะเดียวกันการต่อต้านที่ปรากฏจากกรณีศึกษาซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิดแบบคู่ตรงข้ามโดยการแต่งกายขัดแย้งต่อกฎระเบียบการแต่งกายของเด็กนักเรียน ด้วยการสลับชุดนักเรียนเป็นชุดทหาร

ประเด็นเนื้อหา : การเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นเครื่องมือสัญลักษณ์ในการแข่งขันอำนาจรัฐ

ประเด็นทางศิลปะ : นำเสนอความเข้าใจที่คลุมเครือด้วยสัดส่วนต่างกันแต่มีขนาดเท่ากัน

แนวความคิด : นำเสนอการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ด้วยการสลับเครื่องแต่งกายระหว่างชุดนักเรียนไทยกับชุดทหารอเมริกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงนัยยะที่แฝงอยู่เครื่องแบบนักเรียนและทหารเป็นการปลูกฝังความเป็นชาตินิยมแฝงอยู่ผ่านหนังสือเรียน, ของเล่น, การ์ตูน

สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ผลงานชิ้นที่ 2 : ผู้ศึกษาได้นำหลักการและรูปแบบการสร้างผลงานมาจากการจำลองสถานการณ์ของศิลปิน Chris burden และการสร้างบทบาทสมมุติกับการใช้ขนาดที่เท่ากันแต่ต่างกันที่สัดส่วนจากศิลปิน Charles Ray ผู้ศึกษาพบว่าหลักการและรูปแบบของผลงานศิลปินทั้งสองมีความน่าสนใจที่จะเอานำมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานได้ด้วยการจำลองบริบทหน้าเสาธงมาเป็นฉากร่วมระหว่างเด็กและทหารและการสร้างความเข้าใจที่คลุมเครือด้วยขนาดที่เท่ากันแต่ต่างที่สัดส่วน และผู้ศึกษาได้นำการสวมบทบาทสมมุติให้กับตัวละครผ่านภาพประกอบในตำราเรียนและของเล่นนำมาเป็นตัวละครหลักในการสื่อสาร ด้วยเหตุข้างต้นจึงเป็นข้อมูลสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงานในวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2

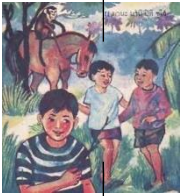

3.2.2 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบนำเสนอที่เป็นไปได้

3.2.2.1 หลักการและรูปแบบที่ได้จากศิลปนิพนธ์ศึกษา

	<p>การสร้างบริบทของงานด้วยการจำลองสถานการณ์ผ่านการจัดวาง</p>
	<p>การสร้างบทบาทสมมุติและการสร้างความเข้าใจที่คลุมเคลือผ่านการใช้นาขนาดเท่ากันแต่ต่างกันที่สัดส่วน</p>

ภาพที่ 63 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานนิพนธ์ชั้นปีที่ 2
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.2.2.2 สื่อทั้งสองแสดงนัยยะแฝงการปลูกฝังบทบาทหน้าที่พลเมืองของชาติ

<p>ภาพประกอบตำราเรียน</p> <p>ตัวละครมานะจากโฆษณาชวนเชื่อในวรรณกรรมมีการสวมบทบาทสมมุติให้กับเด็ก</p>	<p>ตัวละครเอกในของเล่น</p> <p>ของเล่นทหารมีนัยยะแฝงปลูกฝังแนวคิดอเมริกันเป็นพระเอกแสดงความเป็นคนดีและเก่งให้กับเด็ก</p>
---	---

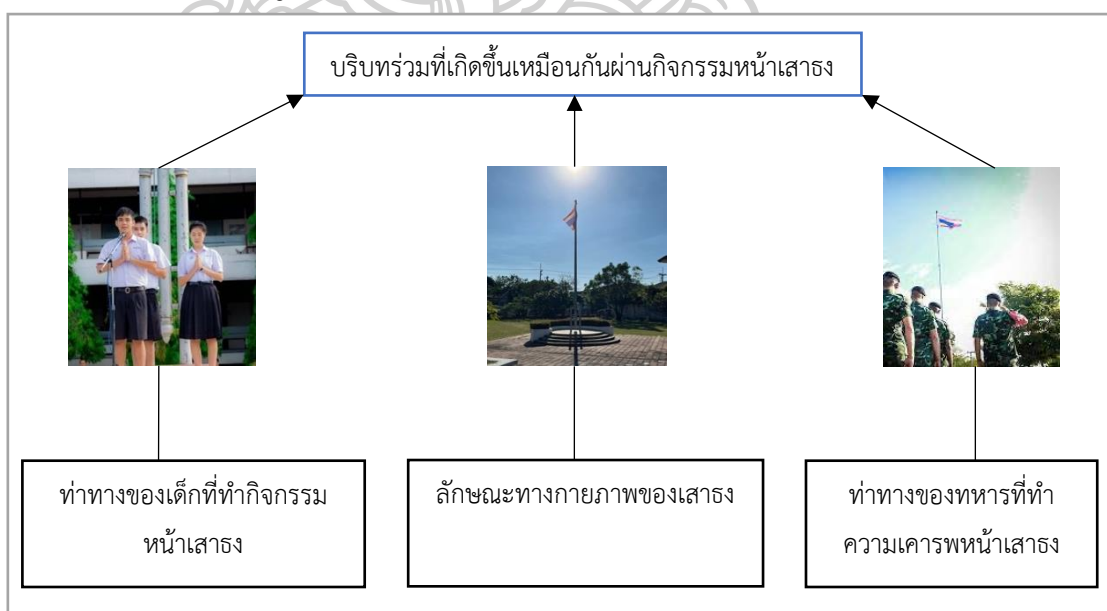
ภาพที่ 64 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานนิพนธ์ชั้นปีที่ 2
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.4.1 ข้อมูลเชิงภาพจากการแต่งกายในยุคเผด็จการเต็มใบ

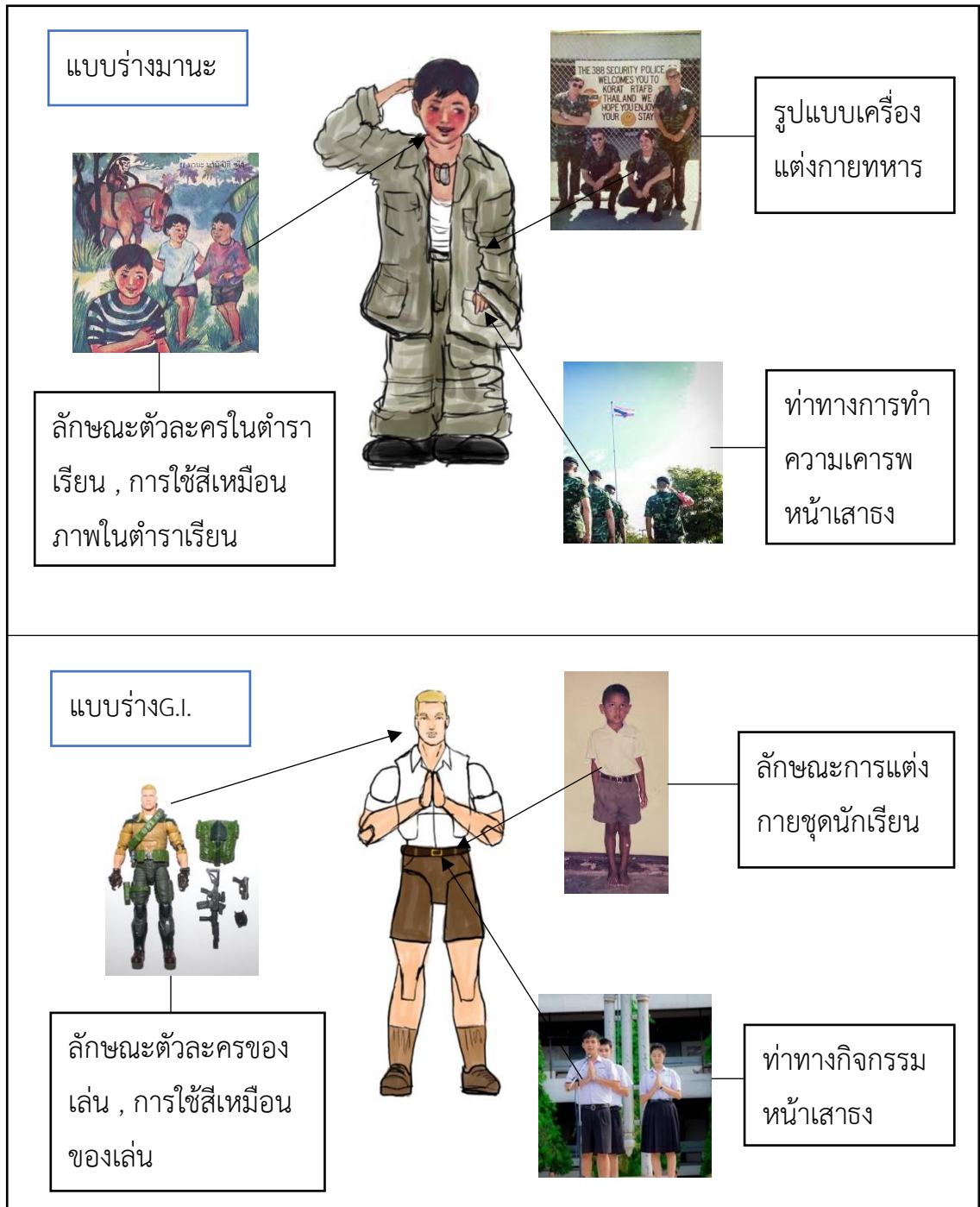
ภาพที่ 65 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.4.2 ข้อมูลเชิงภาพที่มีบริบทร่วมของเด็กและทหาร

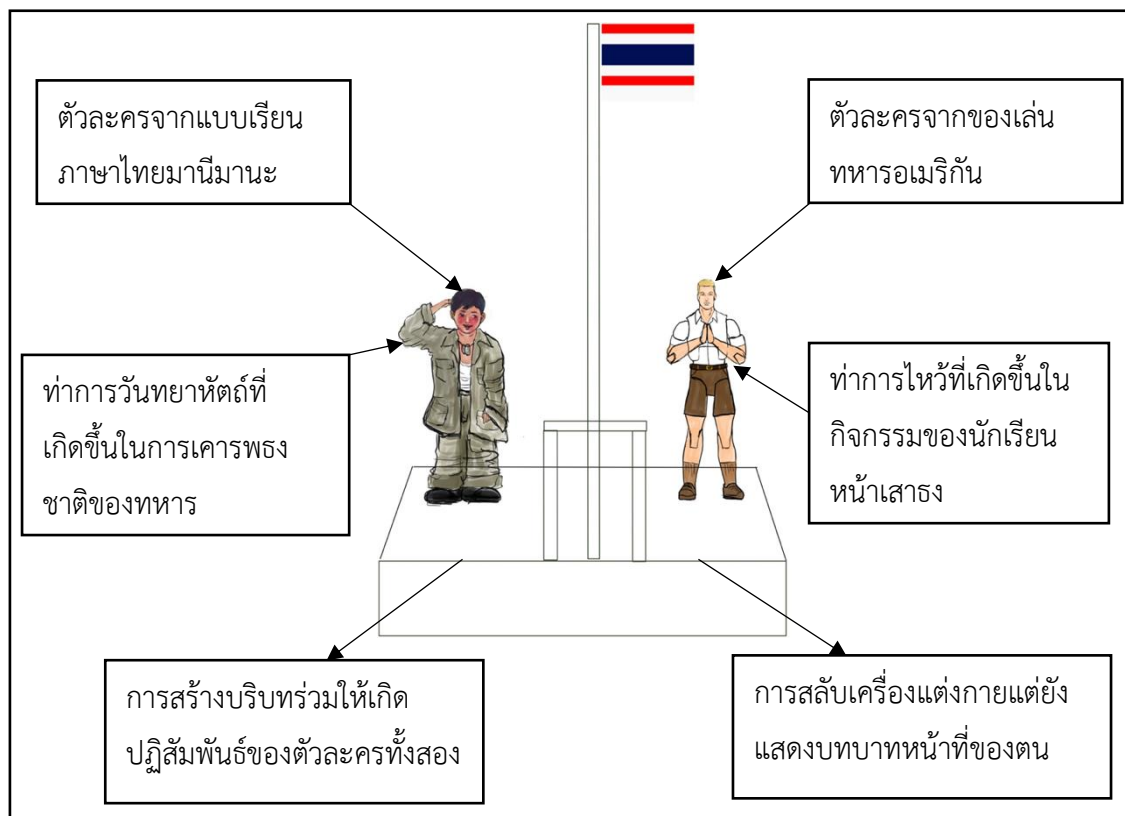
ภาพที่ 66 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.5 ภาพกระบวนการออกแบบผลงานชิ้นที่2

ภาพที่ 67 สื่อและรูปแบบที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 2
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.3 แบบภาพร่างผลงานชิ้นที่ 2

ภาพที่ 68 ภาพแบบร่างผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 2

ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

ภาพร่างความเป็นไปได้ในการนำเสนอผลงานชิ้นที่ 2 เป็นการสร้างบทบาทสมมุติจากแบบเรียนภาษาไทยเรื่องมานีมานะมาเป็นกลยุทธ์ในการเสียดสี โดยสลับเครื่องแต่งกายของเด็กนักเรียนกับทหารจีไอเพื่อสะท้อนเนื้อหาเกี่ยวกับการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์กับกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน โดยการสร้างภาพแทนของเด็กนักเรียนให้มีรูปแบบเหมือนสีภาพประกอบหนังสือกับทหารจีไอในรูปแบบของเล่น ในขนาดที่เท่ากันต่างกันที่สัดส่วน อยู่ในอวกาศปฏิกิริยาของชุดเครื่องแบบที่แสดงความเคารพอยู่หน้าเสาธงเป็นบริบทร่วมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างตัวละครทั้งสองตัว และเพื่อสะท้อนความหมายแฝงที่มีอยู่ในแบบเรียนและของเล่นทหารนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการปลุกฝังบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมืองของชาติอยู่ทุกยุคสมัย

3.4 แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 3

3.4.1 การประมวลความคิดเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 3

จากกรณีศึกษา : บทบาทเครื่องแบบนักเรียนในยุคร่วมสมัยในปัจจุบันพ.ศ.2560 - พ.ศ.2566 ผู้ศึกษาพบลักษณะการต่อต้านของเด็กนักเรียนต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ผ่านชุดนักเรียนเช่น การสวมเสื้อเข้าในกางเกง แค่วันหน้าหรือเอาเสื้อออกนอกกางเกง การสวมกางเกงที่มีขนาดสั้นเกินกำหนดหรือ การดึงกระโปรงขึ้นเป็นเอวสูงเพื่อให้ดูสั้น การเหยียบส้นรองเท้า เป็นต้น

วิเคราะห์ข้อมูล : เมื่อวิเคราะห์ผ่านแนวคิดอำนาจนิยมและชีวอำนาจจากกรณีศึกษาข้างต้นจะพบว่าอำนาจทั้งสองทำงานผ่านกฎระเบียบที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนและมีเครื่องแบบนักเรียนเป็นเครื่องในการใช้อำนาจต่อผู้สวมใส่ ขณะเดียวกันต่อต้านทางอ้อมของเด็กต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนแสดงให้เห็นแนวคิดแบบวิภาษวิธีด้วยแต่งกายที่ตรงกันข้ามกับกฎระเบียบ

ประเด็นเนื้อหา : การต่อต้านทางอ้อมต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน

ประเด็นทางศิลปะ : สร้างบทบาทสมมติผ่านการยกย่องและเชิดชูให้โดดเด่นด้วยการเอาสิ่งที่ผิดระเบียบไว้มานำเชิดชู

แนวความคิด : นำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญด้วยการใช้รูปลักษณ์ของเด็กแต่งกายผิดระเบียบที่แสดงการต่อต้านผ่านเครื่องแต่งกายในเชิงสัญลักษณ์แต่อยู่ในท่าทางที่สุภาพเรียบร้อยเพื่อกระตุ้นให้คนในสังคมเลิกตัดสินคนจากการแต่งกายเพียงอย่างเดียว

สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ผลงานชิ้นที่ 3 : ผู้ศึกษาได้นำหลักการและรูปแบบการสร้างผลงานมาจากหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาและการเสียดสีรูปแบบต้นทางของศิลปินกรณีศึกษา Yinka Shonibare ผู้ศึกษาพบว่าหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาที่พบในสังคมและผลงานศิลปะของศิลปินจะมีการสร้างความสำคัญของบุคคลด้วยการขยายขนาดและสร้างฐานขึ้นมาเพื่อขบเน้นความสำคัญของรูปทรงด้านบน และการจัดวางให้มีลักษณะสูงกว่าระดับสายตาเพื่อให้เกิดการมองในลักษณะที่เงยหน้าขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่อยู่ตรงหน้า และนำหลักการฉายภาพที่วัตถุที่พบจากศิลปะการต่อต้านพบว่าการใช้ข้อความสื่ออารมณ์ที่ขัดแย้งกับวัตถุที่ฉายทับลงไปเพื่อสื่อสารความหมายแบบอุปมาอุปไมย ผู้ศึกษานำหลักการและรูปแบบที่พบมาสร้างผลงานชิ้นที่3ด้วยการทำตรงกันข้ามกับหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาจากการขยายขนาดมาเป็นย่อขนาด การฉายภาพเครื่องแบบนักเรียนที่ผิดระเบียบมาขัดแย้งกับข้อความที่เป็นกฎระเบียบมาเป็นฉากหลังของผลงาน และสร้าง

การรับรู้ที่ขัดแย้งต่ออนุสาวรีย์บุคคลสำคัญด้วยการนำสิ่งที่ผิดหรือไม่ควรทำนำมาเชิดชู แทนสิ่งที่ดีงาม

3.5 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบนำเสนอที่เป็นไปได้

3.1.5.1 สื่อเชิงภาพจากศิลปกรรมและศิลปนิพนธ์ศึกษา

 <p data-bbox="406 880 794 1151">นำหลักการสร้างและองค์ประกอบต่างๆในอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา เช่น การขยายขนาดของตัวบุคคล และการใช้ฐานเทรินกับแท่นฐานในงานให้เป็นขึ้นเดียวกัน</p>	 <p data-bbox="1029 880 1321 1151">รูปแบบการเสียดสีภาพต้นทางด้วยการย่อขนาดและขับเน้นความสำคัญด้วยฐาน</p>
---	---

ภาพที่ 69 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 3
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.5.2 สื่อเชิงภาพจากศิลปกรรมและศิลปนิพนธ์ศึกษา

 <p data-bbox="422 1646 758 1870">ลักษณะทางกายภาพการแต่งกายผิดระเบียบ เช่น ความสั้นของกางเกง เขยิบสั้นรองเท้า ถุงเท้าสั้น</p>	 <p data-bbox="1013 1646 1353 1870">การฉายภาพหรือข้อความที่สื่อสะท้อนอารมณ์ลงบนวัตถุด้วยการขับเน้นด้วยขนาดและสี</p>
--	--

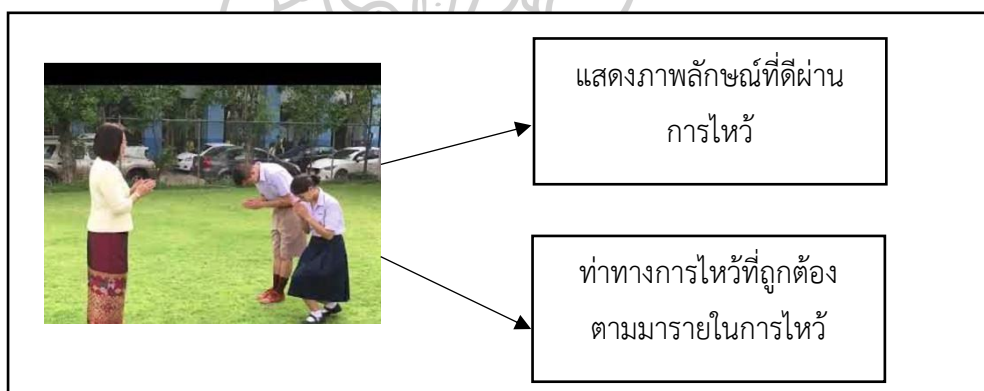
ภาพที่ 70 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 3
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.5.3 ข้อมูลเชิงภาพจากการแต่งกาย

ภาพที่ 71 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 3
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.5.4 สื่อจากท่าทางการไหว้

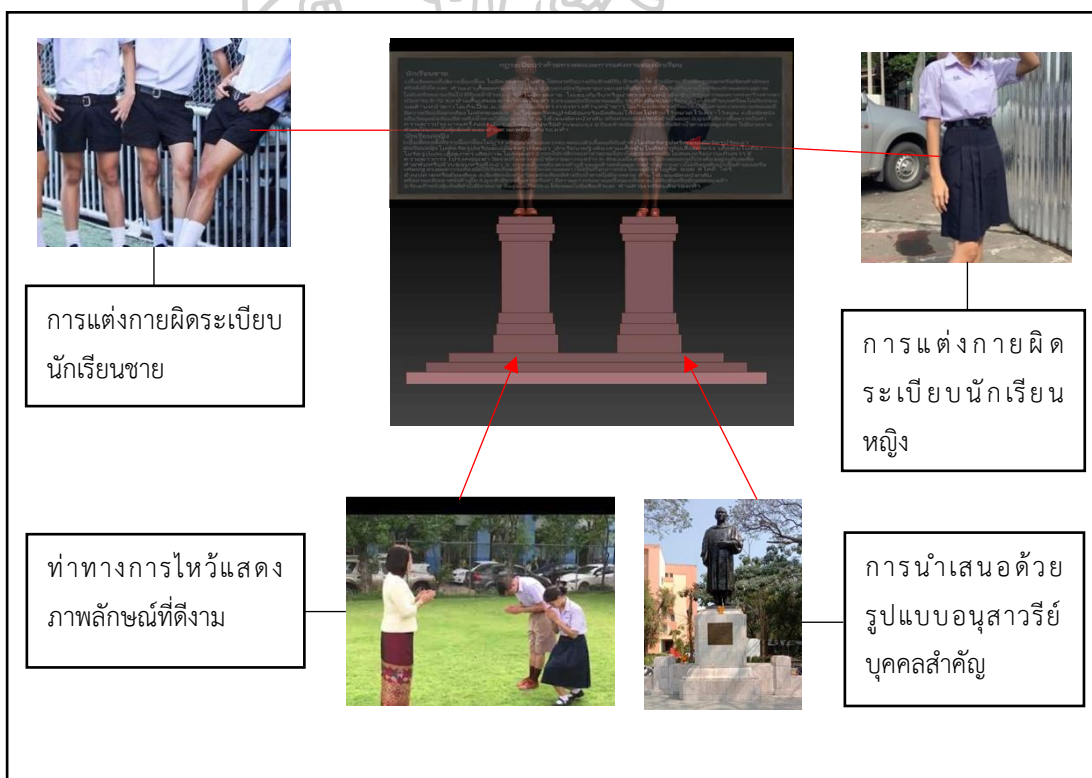
ภาพที่ 72 วิเคราะห์สื่อและรูปแบบการนำเสนอที่เป็นไปได้ : ผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 3
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.5.5 ข้อความที่ฉายเป็นฉลากหลังของงาน

“กฎระเบียบว่าด้วยทรงผมและการแต่งกายของนักเรียน นักเรียนชาย 1. เสื้อเชิ้ตคอตั้งสีขาวเนื้อเกลี้ยง ไม่มีลวดลายในตัวไม่หนาหรือบางเกินห้ามมีจีบ ห้ามตีเกร็ด ห้ามมีสาบ ห้ามติดรูปลูกหรือเขียนตัวอักษรหรือสิ่งอื่นใด และห้ามเอาเสื้อออกนอกกางเกง 2. กางเกงนักเรียนชายกางเกงขาสั้นสีดำ กากิ น้ำเงินหรือตามโรงเรียนกำหนดทรงสุภาพไม่คับหรือหลวมเกินไป มีจีบหน้าข้างละ 2 จีบ ไม่มีลวดลาย ไม่เย็บทับจีบหรือผ่าตรงส่วนหน้าติดซิปกความยาวของกางเกงกว้างจากขาประมาณ 8-12 ซม. ห้ามสั้นเสมอเขาหรือเหนือเขา 3. ทรงผมนักเรียนชายผมสั้นจะต้องตัดผมเกรียนศรีษะผมด้านบนศรีษะไม่เกิน 3 ซม. ผมด้านหน้ายาวไม่เกิน 5 ซม. ผมยาวจะต้องตัดทรงรองทรงด้านหน้ายาวไม่เกินคิ้วและกลางศรีษะให้เป็นไปตามความเหมาะสมและมีความเรียบร้อยจะต้องไม่ตัดซอยผม ไม่ใส่เลดฉีดสเปรย์ย้อมหรือ

ฉีดสีผมให้ผิดไปห้ามไว้หนวดไว้เคราไว้จอน 4.เข็มขัดหนังหรือวัสดุหนังเทียมสีดำหรือน้ำตาลไม่มีลวดลายห้ามใช้เข็มขัดหนังกลับหรือสวมกลับเอาหนังด้านในออก 5.ถุงเท้าสีขาวพื้นขาวหรือดำมีความยาวประมาณครึ่งน่องเมื่อสวมไม่พับพันหรือม้วนขอบถุงเท้า 6.รองเท้าหนังหรือผ้าใบหุ้มสนสีดำน้ำตาลชนิดผูกเชือก ไม่มีลวดลายหัวมนไม่แหลมไม่หุ้มข้อเท้าและห้ามสวมเหยียบส้นรองเท้า นักเรียนหญิง 1.เสื้อเชิ้ตคอตั้งสีขาวเนื้อเกลี้ยงไม่บางหรือหนาเกินสมควร ขนาดของตัวเสื้อพอดีกับลำตัว ไม่ตัดรัดรูปหรือเย็บเม้มรัดรูปรัดเอว นักเรียนหญิงต้องสวมเสื้อซับในสีขาวทับเสื้อยกทรง เสื้อซับในต้องไม่รัดรูปและเสื้อยกทรงสีสุภาพไม่สกุดตา 2.กระโปรงสีกรมเทาขายกระโปรงโดยรอบเสมอกัน ไม่สอบหรือบานเกินควร มีความยาวกระโปรงคลุมเข่าวัดจากกึ่งกลางสะบ้ามีความยาวระหว่าง 5-15ซ.ม.เมื่อสวมกระโปรงขอบกระโปรงต้องอยู่ระดับสะดือ ห้ามพับหรือม้วนขอบหรือดึงเอวสูง 3.ทรงผมสั้นจะต้องตรงด้านข้างและด้านหลังผมยาวเท่ากันความยาวไม่เกินระดับปกเสื้อด้านบนหรือยาวเสมอหู ทรงผมยาวจะต้องมัดให้เรียบร้อยหรือถักเปียปลายผมยาวไม่เกินกึ่งกลางหลัง โดยจะต้องไม่ตัด ซอย สไลด์ ไดร้ ม้วนปลายหรือย้อมสีผม 4.เข็มขัดหนังหรือวัสดุหนังเทียมสีดำหรือน้ำตาลไม่มีลวดลายห้ามใช้เข็มขัดหนังกลับหรือสวมกลับเอาหนังด้านใน 5.ถุงเท้าสีขาวพื้นขาวหรือดำมีความยาวประมาณครึ่งน่องเมื่อสวมไม่พับพันหรือม้วนขอบถุงเท้า 6.รองเท้าหนังหุ้มสนสีดำไม่มีลวดลาย ส้นสูงไม่เกิน3ซ.ม.ไม่แหลมไม่หุ้มข้อเท้าและห้ามสวมเหยียบส้นรองเท้า”

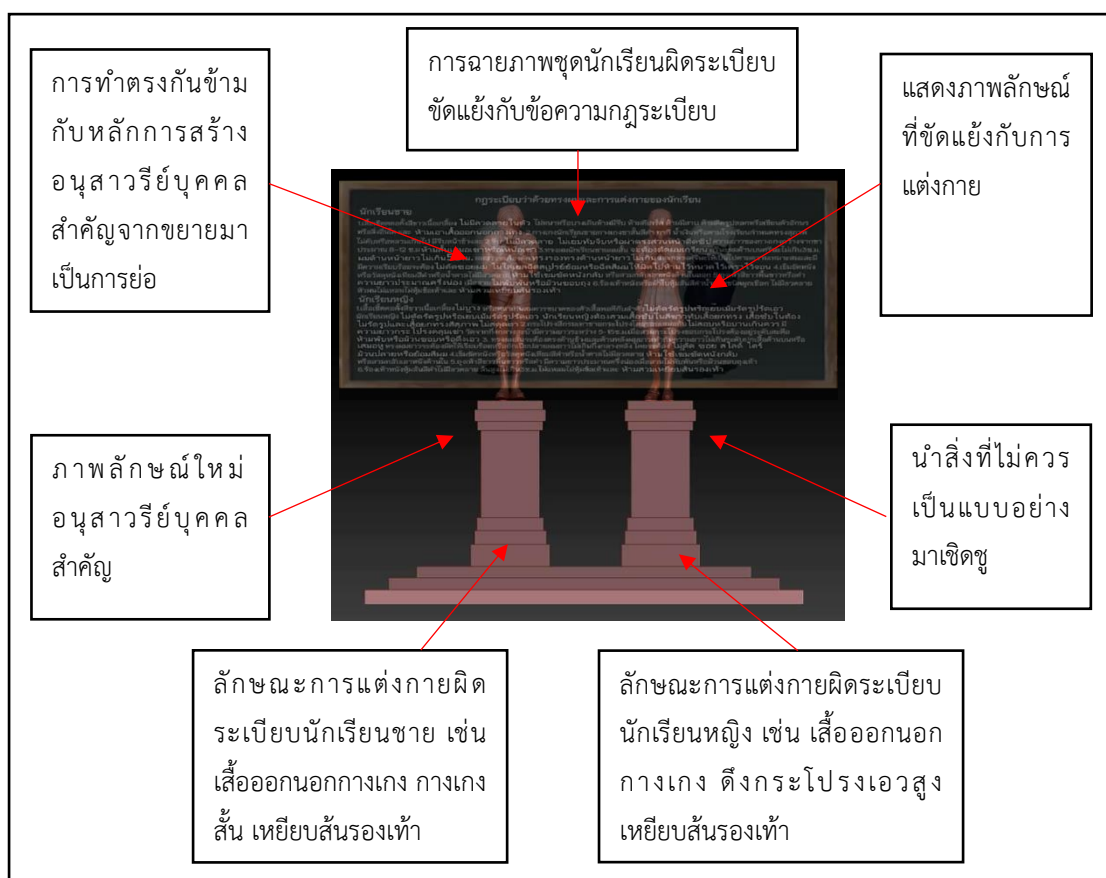
3.6 ภาพกระบวนการออกแบบผลงานชิ้นที่3

ภาพที่ 73 สื่อและรูปแบบที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นที่ 3
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

3.1.6 แบบภาพร่างผลงานชิ้นที่ 3

ภาพที่ 74 ภาพแบบร่างผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 3

ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

ภาพร่างความเป็นไปได้ในการนำเสนอผลงานชิ้นที่ 3 เป็นนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา ด้วยการสร้างความขัดแย้งต่อหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาที่ส่วนใหญ่มักจะนิยมขยายขนาดเท่าครึ่งถึง 2 เท่าที่ความต่างจากขนาดของคนจริงกลายเป็นย่อขนาดให้เล็กลงกว่าความเป็นจริง และสร้างความขัดแย้งระหว่างภาพลักษณ์และการแต่งกาย โดยใช้ท่าทางอากัปกริยาการไหว้บุคคลในระดับ 2 ตามกระทรวงวัฒนธรรมเป็นการไหว้ผู้ที่อาวุโสกว่าแต่อยู่เครื่องแต่งกายชุดนักเรียนที่ผิตรีะเปียบ เพื่อนำเสนอให้เห็นการต่อต้านทางอ้อมต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนที่ถูกปกปิดไว้นำมาเชิดชูเสมือนเป็นแบบอย่างที่ดีควรทำ เพื่อแสดงการแต่งกายผิตรีะเปียบไม่ใช่ตัวบ่งบอกถึงการไม่มีมารยาทและเพื่อกระตุ้นการรับรู้ของคนในสังคมให้เห็นความสำคัญกับสิ่งที่ถูกมองข้ามและการมองคนเพียงแค่ว่าเลือกนอกหรือด้านเดียว การถ่ายภาพชุดนักเรียนที่ผิตรีะเปียบมาทับกับข้อความกฎระเบียบเครื่องนักเรียนมาเป็นฉากหลัง เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าการต่อต้านทางอ้อมจากการแต่งกายผิตรีะเปียบ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นปกติจากกฎระเบียบที่มากเกินไป

บทที่ 4

ผลงานวิทยานิพนธ์และการวิเคราะห์ผลงาน

การวิเคราะห์ผลงานวิทยานิพนธ์เป็นสิ่งสำคัญกับผู้วิจัย ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้ทบทวนความเข้าใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่นำเสนอออกมา และเป็นการทบทวนถึงความถูกต้องในการใช้ข้อมูลเชิงความคิดมาแปรเปลี่ยนเป็นเชิงรูปแบบทางศิลปะ เพื่อจะให้เห็นว่าผลลัพธ์ของงานศิลปะที่ทำมานั้น สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ในกรวิจัยหรือไม่ ภายใต้วิทยานิพนธ์ “การทบทวนบทบาทชุดนักเรียนในสังคมไทย” ประกอบไปด้วยผลงานประติมากรรม 3 ชุด ที่นำเสนอประเด็นแตกต่างกันโดยผลงานแต่ละชุดนั้นมีการใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารและภาษาทางศิลปะที่แตกต่างกัน

ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 1 ฉากทัศน์การศึกษา , Scenario of Education

ภาพที่ 75 ภาพผลงาน ฉากทัศน์การศึกษา , Scenario of Education

ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

บทวิเคราะห์ผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 1

วิเคราะห์กายภาพ

ผลงาน ฉากทัศน์การศึกษา , Scenario of Education เป็นผลงานประติมากรรมนูนสูง 2 ชั้นที่ประกอบด้วย 4 ส่วนได้แก่ 1.กรอบบัวสี่เหลี่ยมที่มีลักษณะเลียนแบบกรอบบัวใต้ฐานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย 2.ฉากของบริบทที่แสดงเนื้อหาของเรื่องราวเกี่ยวกับการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน 3.รูปทรงคนที่เป็นเด็กแสดงอากัปกริยาของการเรียนหนังสือ 4.เครื่องแต่งกายที่มีลักษณะเป็นการแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนและกายแต่งกายแบบวิถีชนบทที่เกิดขึ้นในยุคสมัยปลูกฝังชาตินิยมพ.ศ.2481 - พ.ศ.2500 ซึ่งประติมากรรมนูนสูงทั้งสองชั้นมีเนื้อหาของเรื่องราวที่แตกต่างกัน และเหมือนว่าเปรียบเทียบบริบทของเด็กที่กำลังเรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

ประติมากรรมนูนสูงชั้นแรกจะเป็นฉากของบรรยากาศในห้องเรียนของเด็กนักเรียนทั้ง 8 คน อยู่ในท่าทางการเรียนหนังสือและมีทิศทางหันหน้าเข้าห้องเรียนไปในทางเดียวกัน ที่มีการแต่งกายแตกต่างกันออกจากภาพรวมที่ส่วนใหญ่แต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนแต่มีอยู่ 2 คนที่แต่งกายชุดนักเรียน ลักษณะของเด็กที่ปรากฏในงานมีการขับเน้นให้รูปร่างของเด็กดูมีความกำยำแข็งแรง เมื่อมองภาพรวมของผลงานดูเหมือนว่าเด็กนั้นดูไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันเลยแต่แต่ละคนต่างจดจ่อกับการเรียนของตนเอง ทำให้ผลลัพธ์ของเรื่องราวที่เกิดขึ้นในประติมากรรมนูนสูงชั้นแรกนั้นสะท้อนความรู้สึกร่วมกันของบรรยากาศที่มีความเคร่งขรึมและจริงจังต่อหน้าที่ของเด็กที่เรียนหนังสือ ทุกคนมีความสำคัญเท่ากัน โดยไม่มีการแบ่งเด็กจากการแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียน และสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษามีความสำคัญกว่าการแต่งกายเครื่องแบบนักเรียน

ประติมากรรมนูนสูงชั้นที่สองจะเป็นฉากของบรรยากาศในการเรียนนอกห้องเรียนของเด็กทั้ง 4 คนและอีก 1 คนที่กำลังมุ่งหน้าเข้าโรงเรียน การแต่งกายของเด็กนั้นเห็นได้ชัดเจนว่ามีการแต่งกายที่แปลกแยกออกจากภาพรวมของเด็กในลักษณะที่เด็กส่วนใหญ่ไม่มีการแต่งกายด้วยชุดนักเรียนและมีอยู่ 1 คนที่แต่งกายด้วยชุดเครื่องแบบนักเรียน เด็กแต่ละคนมีการแสดงอากัปกริยาการเรียนหนังสือที่แตกต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็น การนั่งเรียนบนหลังควาย การนั่งเรียนบนพื้นหน้าบ้าน หรือการยืนเรียนขณะรอทำกิจกรรมบางอย่างอยู่ และเด็กอีกคนหนึ่งที่กำลังมุ่งหน้าเข้าไปเรียนในโรงเรียน การแสดงออกของภาษากายที่เกิดขึ้นในผลงานชั้นที่สองนี้ทำให้พอตีความได้ว่าเป็นการนำเสนอฉากของการเรียนที่อยู่นอกห้องเรียน ลักษณะของเด็กที่ปรากฏในงานนั้นมีการขับเน้นให้รูปร่างของเด็กมีรูปร่างที่กำยำและแข็งแรง เมื่อมองภาพรวมของผลงานดูเหมือนว่าเด็กที่ไม่แต่งกายชุดนักเรียนนั้นดูมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันอยู่และอีกคนดูเหมือนไม่มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กทั้ง 4 คน เนื่องจากการแต่งที่แปลกแยกออกจากกลุ่มเด็กในผลงานและทิศทางที่เหมือนราวกับที่กำลังมุ่งหน้าไปในที่เรียนของตนเอง ทำให้

ผลลัพธ์ของเรื่องราวที่เกิดขึ้นในประติมากรรมนูนสูงชิ้นที่สองนั้นสะท้อนความรู้สึกของบรรยากาศในการเรียนที่ดูสบายใจและไม่มีภาระกดดันเหมือนอยู่ในห้องเรียน และสะท้อนให้เห็นว่าไม่ใช่เครื่องแบบนักเรียนก็สามารถเรียนได้เหมือนกันแต่การเรียนอย่างเป็นทางการเป็นระบบต้องใส่เครื่องแบบนักเรียน

การจัดวางองค์ประกอบของผลงานที่แตกต่างกันระหว่างเป็นระเบียบและไม่เป็นระเบียบ โดยฝั่งที่มีความเป็นระเบียบจะเป็นฉากของห้องเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นจากการจัดวางของตัวละครเด็กนักเรียนที่นั่งเรียนมีลักษณะท่าทางของเด็กที่เหมือนกัน ถูกจัดวางเป็นเป็นแถวหน้ากระดานมีระยะห่างที่เท่ากันและมีทิศทางของหน้าไปในทางเดียวกัน ซึ่งการจัดวางองค์ประกอบที่เป็นระเบียบเมื่อวิเคราะห์ผ่านแนวคิดอำนาจวินัยและชีวอำนาจ ซึ่งอำนาจทั้งสองแสดงรูปธรรมให้เห็นผ่านการจัดวางองค์ประกอบที่เป็นระเบียบ ด้วยการใช้ท่าทางที่ซ้ำเหมือนกัน ขนาดของเด็กนักเรียนที่เท่ากัน ทิศทางของงานที่ไปในทางเดียวกัน ในส่วนของการจัดวางองค์ประกอบที่ไม่เป็นระเบียบจะเป็นฝั่งของฉากที่เรียนนอกห้องเรียน โดยจะเห็นได้จากลักษณะของทิศทางของตัวละครที่ไม่ไปทางเดียวกัน ขนาดของตัวละครที่ต่างกัน ระยะห่างของตัวละครที่ไม่เท่ากัน ซึ่งลักษณะการจัดวางองค์ประกอบดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวคิดกลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้อำนาจ ด้วยการจัดวางองค์ประกอบที่ไม่เป็นระเบียบ ด้วยลักษณะการแต่งกายของเด็กที่ผิดระเบียบ ขนาดของเด็กที่ไม่เท่ากัน ทิศทางของตัวละครไปกันคนละทาง

การเน้นความสำคัญของเรื่องราวผ่านการใช้กรอบบัวที่มีรูปแบบอ้างอิงมาจากกรอบใต้ฐานงานประติมากรรมนูนสูงในอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เพื่อนำความหมายของกรอบบัวที่สื่อถึงการให้ความสำคัญกับเรื่องราวที่อยู่ในผลงานมาเป็นส่วนหนึ่งของผลงานที่สื่อถึงการให้ความสำคัญกับเรื่องราวอีกมุมมองหนึ่งที่ไม่เคยมีอยู่ในอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

วิเคราะห์เนื้อหาและบริบท

ผลงาน ฉากทัศน์การศึกษา , Scenario of Education เป็นการนำเสนอให้เห็นถึงการเพิกเฉยต่อกฎระเบียบการแต่งกายของเครื่องแบบนักเรียนในสมัยปลูกฝังชาตินิยม โดยการเสียดสีโฆษณาชวนเชื่อเรื่องการแต่งกายตามรัฐนิยมในสมัยนั้นด้วยการสร้างรูปแบบการแต่งกายที่ไร้ระเบียบวินัยมาต่อต้านกับความเป็นระเบียบวินัย หากวิเคราะห์ผ่านแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามในลักษณะของการสร้างวาทกรรมคู่ตรงข้ามขึ้นหรือคู่ขัดแย้ง ผ่านการสร้างภาพลักษณ์เด็กที่ไม่แต่งกายชุดนักเรียนแต่งกายด้วยชุดไปรเวทอยู่ในท่าทางกำลังอ่านหนังสือทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่มีการแบ่งชนชั้นหรือสถานะทางสังคมจากเครื่องแบบที่มาเป็นตัวกำหนดให้ผู้สวมใส่แบ่งแยกชนชั้นทางสังคมกับคนทั่วไป ด้วยการใช้หลักการ

สร้างภาพแทนของเด็กนักเรียนมาเป็นตัวละครหลักในอนุสาวรีย์นูนสูง โดยภาพแทนเด็กนักเรียนจะทำหน้าที่เป็นตัวแสดงสถานะของตัวละครจากลักษณะของกายแต่งกายและท่าทางที่แตกต่างกันในแต่ละบริบทของฉากที่สร้างขึ้นในผลงาน ซึ่งจะแสดงให้เห็นทิศทางของเรื่องราวผ่านฉากที่กำหนดขึ้น

การจำลองฉากในเชิงเปรียบเทียบของการเรียนหนังสือที่มีบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อสื่อสารให้เห็นถึงการเรียนรู้โดยไม่ต้องคำนึงถึงการใส่เครื่องแบบมาเป็นตัวกำหนดของผู้ที่เรียนหนังสือและการให้ความสำคัญของการเรียนรู้มากกว่าความสำคัญของการแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนมาเป็นตัวกำหนดสถานะของคนที่มีการศึกษา โดยการจำลองฉากทั้งสองเรื่องราวทำหน้าที่เชื่อมโยงการรับรู้ของผู้ชมกับเหตุการณ์ตรงหน้าที่สร้างขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นประสบการณ์ของผู้ชมที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่จำลองขึ้นผ่านประติมากรรมนูนสูงชิ้นนี้

ซึ่งผลงาน ฉากทัศน์การศึกษา , Scenario of Education เป็นการเสียดสีค่านิยมการแต่งกายชุดนักเรียนผ่านโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ ซึ่งเป็นการเสียดสีรูปแบบต้นทางของภาพประกอบโปสเตอร์โฆษณาชวนเชื่อเรื่องการแต่งกาย โดยการนำเสนอบริบทของการต่อต้านกฎระเบียบการแต่งกายชุดนักเรียนด้วยการใช้ความผิดระเบียบมาเป็นเครื่องมือในการแสดงออกของเด็กนักเรียนที่สะท้อนถึงที่มาของการฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือกฎระเบียบนั้นเคยเกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตและวิธีการแบบนี้ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งที่เด็กนักเรียนในยุคปัจจุบันนั้นได้แสดงออกการต่อต้านกฎระเบียบในชุดนักเรียนด้วยการเสียดสีเชิงสัญลักษณ์อีกด้วย

สรุปผลการวิเคราะห์

ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่1 ฉากทัศน์การศึกษา , Scenario of Education เป็นการนำเสนอการต่อต้านการปลูกฝังค่านิยมการแต่งกายชุดนักเรียนผ่านโฆษณาชวนเชื่อ ด้วยการเสียดสีรูปแบบต้นทางของโฆษณาชวนเชื่อภาพประกอบโปสเตอร์การแต่งกาย โดยเปลี่ยนจากรูปแบบศิลปะสองมิติมาเป็นสามมิติด้วยประติมากรรมนูนสูง โดยมีการนำเสนอหลักการทางศิลปะด้วยภาพแทนที่ทำหน้าที่แสดงสถานะของตัวละครผ่านการแต่งกายด้วยชุดนักเรียนและไม่ใส่ชุดนักเรียน มีการแสดงภาษากายในการสื่อสารที่แตกต่างจากบริบทของเรื่องราว การจำลองฉากของเรื่องเรื่องในลักษณะเปรียบเทียบคล้ายกับโฆษณาชวนเชื่อโปสเตอร์ โดยจำลองบริบทของการเรียนระหว่างในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่มีการจัดวางองค์ประกอบที่ขัดแย้งกันระหว่างเป็นระเบียบและไม่เป็นระเบียบ ซึ่งผลงาน Scenario of Education แสดงให้เห็นรูปแบบทางศิลปะไซเคียวลิสต์ ที่ให้ความสำคัญกับตัวละครในผลงานเท่ากันในการเรียนที่แตกต่างกันที่สถานที่ มีลักษณะคล้ายกับงานประติมากรรมนูนสูงรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยที่แสดงให้เห็นความสำคัญของทุกคนในแต่ละอาชีพไม่มีใครมีความสำคัญมากกว่ากัน โดยผลงาน Scenario of Education แสดงให้เห็นผลลัพธ์เดียวกับศิลปะการ

ต่อต้าน ด้วยการนำเสนอภาพแทนอนุสาวรีย์เด็กนักเรียนที่มีการต่อต้านแฝงอยู่ด้วยการแบ่งแยก
เครื่องแบบการแต่งกายที่ต่างกันอยู่ในบริบทการเรียนเหมือนกัน และผลงาน Scenario of
Education มีการนำเสนอเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์ผ่านการสร้างประวัติศาสตร์อีกเนื้อหาหนึ่งที่ไม่ได้
ถูกนำเสนอขึ้นมาขัดกับเนื้อหาในประวัติศาสตร์ เพื่อชวนให้คนในสังคมรับรู้ถึงมุมมองที่รัฐไม่ได้นำเสนอ
ให้คนรับรู้ตั้งแต่แรกและพยายามปกปิดปัญหาที่เคยเกิดขึ้นมาโดยนำเสนอเรื่องราวในประวัติศาสตร์
เพียงด้านเดียว ทำให้ผลงานชิ้นนี้จึงสร้างความหมายในเชิงอุปมาอุปไมยเหมือนเหรียญสองด้านเพื่อให้
คนในสังคมตีความและเปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้มีแค่ด้านเดียวอย่างที่รู้มา

ผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 2 มานะและจีไอ , Mana and G.I.

ภาพที่ 76 ภาพผลงาน มานะและจีไอ , Mana and G.I.
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

บทวิเคราะห์ผลงานวิทยานิพนธ์ขั้นที่ 2

วิเคราะห์กายภาพ

ผลงาน มานะและจีไอ , Mana and G.I. เป็นผลงานประติมากรรมที่ประกอบด้วยกัน 2 ส่วนได้แก่ 1. รูปทรงคนที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ 2.ฉากของการนำเสนอบริบทหน้าเสาธง รูปแบบของผลงานประติมากรรมเด็กและผู้ใหญ่นั้นมีการแสดงออกของกายภาพที่แตกต่างกัน โดยเด็กนั้นมีลักษณะที่นำมาจากภาพประกอบแบบเรียนภาษาไทยมานะแต่มีการแต่งกายที่คล้ายกับชุดทหารของจีไอและอยู่ในท่าทางการทำความเคารพด้วยท้าวันทยาหัตถ์ ลักษณะของเสื่อคู่ไม่สมส่วนกับขนาดของร่างกายราวกับว่าชุดที่สวมใส่นั้นมีขนาดใหญ่กว่าตัวและเป็นไซส์สำหรับผู้ใหญ่ ส่วนผู้ใหญ่นั้นมีลักษณะที่เป็นของเล่นแต่งกายด้วยชุดเครื่องแบบนักเรียนของโรงเรียนรัฐบาลที่เป็นเสื้อเชิ้ตสีขาวกางเกงน้ำตาสีและอยู่ในท่าทางการไหว้ ขนาดของรูปทรงคนทั้งสองนั้นมีขนาดที่เท่ากันแต่มีสัดส่วนที่แตกต่างกันระหว่างสัดส่วนเด็ก6ส่วนและผู้ใหญ่7ส่วนครึ่ง งานประติมากรรมทั้งสองคนถูกจัดวางอยู่บนพื้นที่ของการจำลองฉากบริบทหน้าเสาธง เมื่อมองภาพรวมของผลงานชิ้นนี้เป็นเหมือนการจำลองฉากของกิจกรรมที่เครื่องแบบทั้งสองมีส่วนร่วมกันอยู่ในลักษณะที่เป็นกิจกรรมการเคารพหน้าเสาธง และลักษณะของการใช้สีในรูปทรงคนในผลงานนั้นดูมีความต่างกันอยู่โดยสีที่อยู่ในรูปทรงเด็กนั้นมีลักษณะสีแบบในภาพประกอบแบบและรูปทรงผู้ใหญ่มีลักษณะเป็นสีแบบของเล่น

วิเคราะห์เนื้อหาและบริบท

ผลงาน มานะและจีไอ , Mana and G.I. เป็นการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ต่อภาวะเปียบในเครื่องแบบนักเรียนด้วยการสลับเครื่องแบบนักเรียนและทหารอเมริกันแต่ยังคงแสดงบทบาทหน้าที่ตามเครื่องแบบที่สวมใส่และสะท้อนนัยยะแฝงที่อยู่ในเครื่องแบบนักเรียนและเครื่องแบบทหารเป็นการปลุกฝังชาตินิยมแฝงอยู่ผ่านหนังสือเรียน,ของเล่น,การ์ตูน ซึ่งผลงาน Mana and G.I. มีการนำเสนอ นัยยะแฝงที่อยู่ตัวละครแต่ละตัวผ่านการสวมบทบาทสมมุติให้กับตัวละครทั้งสองมาเป็นกลยุทธ์ในการเสียดสี ซึ่งการสวมบทบาทสมมุติทำหน้าที่สร้างความเข้าใจผู้ชมกับความหมายของประวัติศาสตร์ตัวละคร ภูมิหลัง เครื่องแต่งกายของตัวละครที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง โดยตัวละครเด็ก “มานะ ”มาจากแบบเรียนภาษาไทยป.1-ป.6ฉบับพ.ศ.2521 และตัวละครจีไอมาจากของเล่น G.I.JOEจากค่ายHasbro ซึ่งตัวละครทั้งสองสะท้อนการปลุกฝังบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของชาติและแนวคิดชาตินิยมอยู่ทุกยุคสมัย

ผลงาน Mana and G.I. แสดงให้เห็นการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ต่อภาวะเปียบในเครื่องแบบนักเรียนในยุคสมัยเผด็จการทหารเต็มใบ ยชการท่าคู้ตรงข้ามกับภาวะเปียบการแต่งชุดนักเรียน ด้วยการสลั้ววัฒนธรรมาการทำความเคารพและเครื่องแต่งกายของเด็กนักเรียนและทหารจีไอ โดยการเสียดสีการปลุกฝิ่งค่านิยมแบบทหารให้กับเด็กนักเรียนที่แฝงผ่านกิจกรรมต่างๆของชุดนักเรียนนั้นมีความใกล้เคียงกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในค่ายฝึกทหาร

ผลงาน Mana and G.I. แสดงการใช้รูปแบบของคนที่แตกต่างกันนี้ระหว่างเสมือนจริงกับของเล่นเป็นการสื่อถึงการให้ความสำคัญกับเด็กมากกว่าผู้ใหญ่เนื่องจากเด็กเป็นอนาคตของชาติจึงอยากได้รับฟังความคิดเห็นของเด็กมากกว่าการตัดสินใจของผู้ใหญ่เพียงฝ่ายเดียว และลักษณะของสิ่งที่แตกต่างกันระหว่างเด็กที่มีลักษณะคล้ายสีภาพประกอบแบบเรียนกับทหารที่มีลักษณะสีคล้ายของเล่นซึ่งสีทำหน้าหน้าที่แยกแยะลักษณะเฉพาะของตัวละครและสื่อให้เห็นที่มาของตัวละครแต่มั่ว

การจำลองสถานการณ์ในบริบทผลงาน Mana and G.I. เป็นการสร้างฉากเสมือนหน้าเสอาจมาเป็นบริบทร่วมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของตัวละครทั้งสองตัวผ่านการแสดงภาษากายของการทำความเคารพหน้าเสอาจตามแต่ละเครื่องแบบที่สวมใส ซึ่งการจำลองสถานการณ์ทำหน้าที่ตอกย้ำให้เห็นเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นต่อเครื่องแบบทั้งสองและช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้ชมที่เคยเกิดขึ้นกับสถานการณ์ตรงหน้าที่จำลองขึ้นมา เพื่อสื่อสารถึงนัยยะแฝงของกิจกรรมที่ปลุกฝิ่งความเป็นชาตินิยมให้กับเด็กนักเรียนมีการกระทำผ่านกิจกรรมยามเข้าหน้าเสอาจอยู่ทุกยุคสมัย

ผลงาน Mana and GI เป็นการสะท้อนบริบทของกิจกรรมที่แฝงนัยยะการปลุกฝิ่งชาตินิยมให้กับเด็กนักเรียน เพื่อให้คนในสังคมรับรู้ถึงความเป็นชาตินิยมที่ยังคงปลุกฝิ่งให้กับเด็กนักเรียนอยู่ทุกยุคสมัยนั้นแอบแฝงอยู่ในกิจกรรมของเด็กนักเรียนที่ทำในทุกๆเช้าก่อนเข้าเรียนและอยู่ในแบบเรียนกับของเล่น และสะท้อนเนื้อหาของบริบทในการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ที่เด็กในยุคสมัยเผด็จการเต็มใบนั้นได้ใช้เครื่องแบบทหารมาเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับภาวะเปียบในเครื่องแบบและอำนาจรัฐในยุคนั้น ส่งผลให้วิธีการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์กลายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งให้กับเด็กในยุคปัจจุบันที่ต่อต้านภาวะเปียบในเครื่องแบบนักเรียนที่ปรากฏให้เห็นในกิจกรรมหน้าเสอาจด้วยการใส่ชุดไปรเวทเคารพธงชาติในตอนเช้า

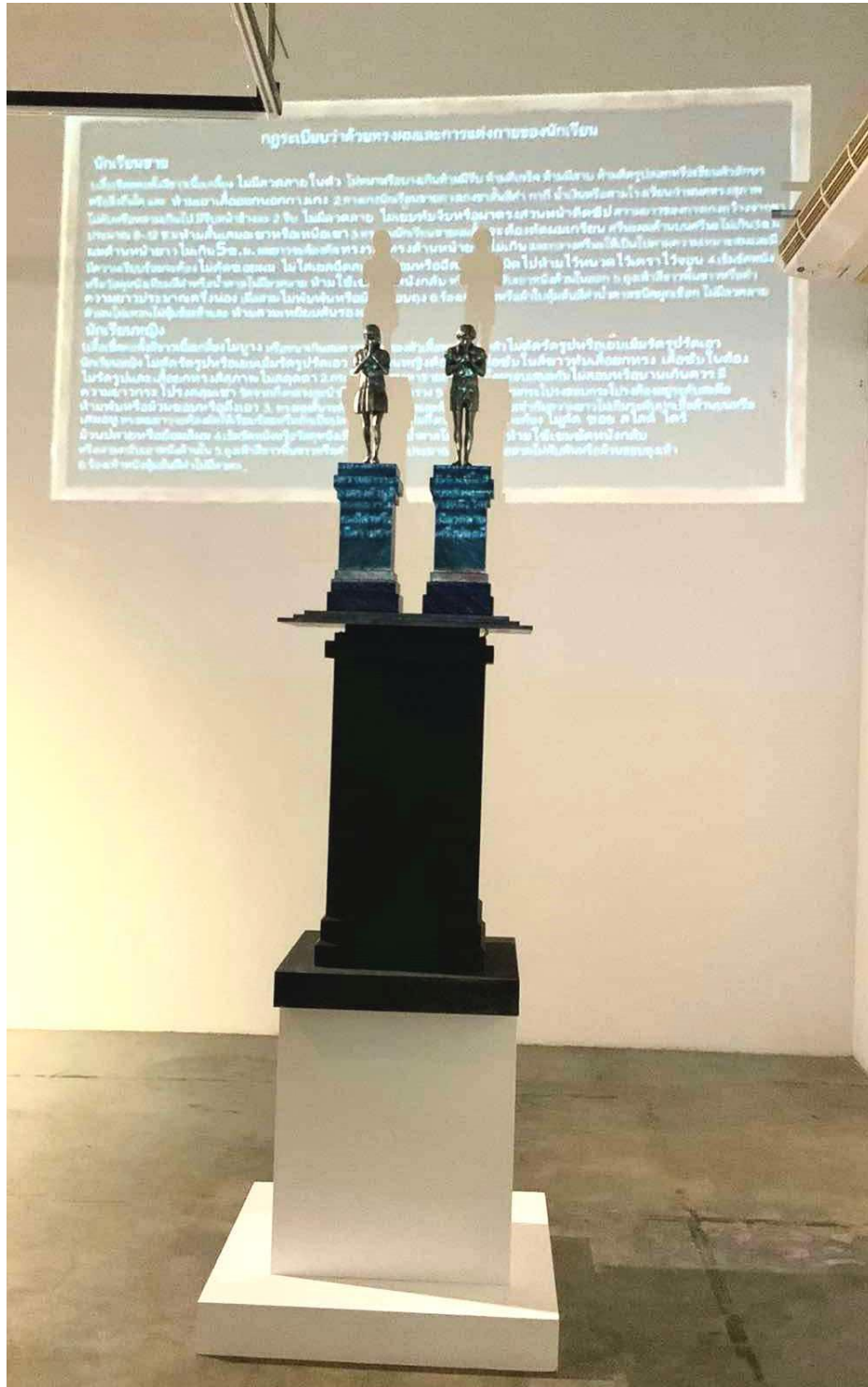
สรุปผลการวิเคราะห์

ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่2 มานะและจีไอ , Mana and G.I. เป็นการนำเสนอการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ต่อภาวะเปียบในเครื่องแบบนักเรียน ด้วยการสวมบทบาทสมมุติให้กับตัวละครเด็กและผู้ใหญ่มากจากแบบเรียนและของเล่น ซึ่งกลยุทธ์การสวมบทบาทมาเป็นวิธีการเสียดสีประชดประชันต่อภาวะเปียบการแต่งกาย โดยลักษณะเฉพาะของตัวละครที่หยิบยกมาใช้แสดงให้เห็นเรื่องราวจากภูมิ

หลังและนัยยะแฝงที่อยู่ในตัวละครทั้งสอง และการสวมบทบาทสมมุติยังทำหน้าที่อุปมาอุปไมยระหว่างผลงานศิลปะกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นบนสังคมให้ผู้ชมได้ตีความ ผลงาน Mana and G.I. มีการสร้างความเข้าใจที่คลุมเคลือด้วยการใช้ขนาดที่เท่ากันของวัยที่ต่างกันและลักษณะของรูปทรงที่แตกต่างกันและการใช้สีที่แสดงลักษณะของตัวละครที่หยาบยกมานำเสนอ ทำให้ผลลัพธ์ของงานแสดงให้เห็นความขัดแย้งของรูปทรงคนที่ขัดกับความเป็นจริงเสมือนเป็นภาพทางอุดมคติที่มาต่อต้านกับภาพของความจริงและมีลักษณะคล้ายกับผลงาน Family Romance ที่นำหลักการความขัดแย้งในการสร้างรูปทรงคนให้มีขนาดเท่ากันแต่สัดส่วนต่างกันซึ่งแสดงให้เห็นภาวะผิดปกติของคน และผลงาน Mana and G.I. แสดงให้เห็นผลลัพธ์เดียวกับศิลปะการต่อต้าน ด้วยการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ด้วยการสลับการแต่งกายที่ผิดไปจากกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนมาต่อต้านทางอ้อมต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน

ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่ 3 การแต่งตัวไม่เหมาะสม , Dressed Inappropriate

ภาพที่ 77 ภาพผลงาน การแต่งตัวไม่เหมาะสม , Dressed Inappropriate
ที่มา : ทำโดยผู้ศึกษา

บทวิเคราะห์ผลงานวิทยานิพนธ์ชั้นที่ 3

วิเคราะห์กายภาพ

ผลงาน การแต่งตัวไม่เหมาะสม , Dressed Inappropriate เป็นผลงานประติมากรรม อนุสาวรีย์เด็กนักเรียนชายและหญิง ที่แต่งกายผิดระเบียบแต่อยู่ในท่าทางการไหว้ที่ถูกระเบียบ ขนาดของผลงานมีขนาดที่เล็กตรงข้ามกับอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาที่พบเห็นในสังคม สีของรูปอนุสาวรีย์บุคคลที่ปรากฏในงานมีลักษณะที่คล้ายกับสีเม็ดมะขามที่พบในงานบรอนซ์และสีของฐานมีลักษณะคล้ายสีของหินอ่อน ทำให้ผลงานชิ้นนี้มีการนำเสนอหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาในทางตรงกันข้ามกับหลักการที่ทั่วไปเน้นการขยายขนาดให้ใหญ่กว่าจริงแต่กลับย่อขนาดให้เล็กกว่าจริง เมื่อลองสังเกตรายละเอียดของผลงานในรูปทรงคนที่เป็นเด็กนักเรียนชายและหญิงจะมีทรงผมที่ยาวเกินข้อกำหนดของทรงผมนักเรียน กางเกงหรือกระโปรงที่มีขนาดที่สั้นกว่ามาตรฐานในกฎระเบียบการแต่งกายชุดนักเรียน ถุงเท้าที่มีขนาดสั้นกว่าปกติและการเหยียบส้นรองเท้า รายละเอียดดังกล่าวที่เห็นนั้นเป็นเหมือนสิ่งที่ห้ามทำในการแต่งกายด้วยชุดนักเรียนตามกฎระเบียบที่อยู่ในโรงเรียนและกระทรวงศึกษาธิการ

ผลงาน Dressed Inappropriate มีการใช้สีที่ลักษณะคล้ายกับสีผิวโลหะที่นิยมใช้ในอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาที่พบทั่วไปในสังคม สีในผลงานจึงทำหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เห็นความสำคัญของบุคคลที่ยืนอยู่บนอนุสาวรีย์มีความสำคัญเท่ากับอนุสาวรีย์บุคคลทั่วไป และการตัดกันของสีของรูปทรงคนที่คล้ายกับผิวโลหะกับสีฐานที่คล้ายผิวหินอ่อน แสดงให้เห็นการใช้ความขัดแย้งในการขับเน้นรูปคนให้เด่นกว่าฐานของงาน

ผลงาน Dressed Inappropriate มีการฉายภาพชุดนักเรียนที่ผิดระเบียบมาทับกับข้อความกฎระเบียบชุดนักเรียนที่ปรากฏบนกระดานดำมาเป็นฉากหลังของผลงาน ลักษณะดังกล่าวที่ปรากฏบนฉากหลังเป็นเหมือนผลลัพธ์ที่เกินขึ้นอยู่ปกติของเด็กนักเรียนที่ปฏิเสธต่อกฎระเบียบที่มากและเยอะเกินไป

วิเคราะห์เนื้อหาและบริบท

ผลงาน การแต่งตัวไม่เหมาะสม , Dressed Inappropriate เป็นการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของอนุสาวรีย์ธรรมดาด้วยการนำภาพลักษณะนักเรียนที่แต่งกายไม่เรียบร้อยมายกย่องเชิดชูให้โดดเด่นเป็นการสร้างการรับรู้เชิงสัญลักษณ์ที่รับรู้จากภายในโดยใช้ความขัดแย้งมาเป็นหลักการในการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ ผ่านการสวมบทบาทสมมติให้กับตัวละครชายหญิงเสมือนเป็นแม่แบบอย่าง

ดีควรทำตามกัน โดยภาพแทนของเด็กชายและหญิงจะทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดสถานะของตัวละคร ผ่านท่าทางการไหว้ที่สุภาพแต่ลักษณะการแต่งกายที่ผิดไปจากระเบียบ

ผลงาน Dressed Inappropriate เป็นการนำเสนอให้เห็นถึงการต่อต้านฝ่าฝืนกฎระเบียบ การแต่งกายเครื่องแบบนักเรียน ผ่านการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดากลายเป็นอนุสาวรีย์ของคนต่อต้านอำนาจนิยมจากกฎระเบียบการแต่งกายชุดนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามในการใช้ภาพลักษณ์ใหม่ของอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญมาขัดแย้งกับภาพลักษณ์อนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาตามชนบ โดยต้องการเสียดสีโฆษณาชวนเชื่อของรัฐที่สร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาเป็นแม่แบบหรือแบบอย่างให้กับคนในสังคมปฏิบัติตามเพื่อที่ครั้งหนึ่งจะได้กลายเป็นคนสำคัญที่ถูกยกย่องและชมเชยจากคนทั่วไป ผลงานชิ้นนี้เป็นการนำหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาทำในทิศทางตรงกันข้ามกับกระบวนการสร้างที่เปลี่ยนจากการขยายมาเป็นการย่อ เพื่อสื่อสารให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่ผิดระเบียบไว้มานำเสนอให้เห็นในลักษณะของการเชิดชู เพื่อสะท้อนให้คนในสังคมเห็นว่าการต่อต้านกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนนั้นเป็นเรื่องที่ปกติและเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่เรื่องใกล้ตัวที่อยู่ในโรงเรียนจนถึงปัญหาในสังคม ซึ่งการแต่งกายผิดระเบียบไม่ใช่ตัวชี้วัดของการมีมารยาทที่ดีในสังคม

ผลงาน Dressed Inappropriate มีการใช้วิธีการย่อขนาดที่เล็กกว่าความเป็นจริงหรือผิดไปจากหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดานั้นเป็นการสื่อถึงการให้ความสำคัญกับสิ่งที่อยู่ตรงหน้าไม่ว่าจะเป็นปัญหาใหญ่หรือเล็กก็ไม่ควรที่จะมองข้ามหรือเพิกเฉย การใช้ท่าทางการไหว้ที่ถูกต้องแต่อยู่ในการแต่งกายที่ผิดระเบียบนั้นเป็นการสื่อถึงการไม่ตัดสินคนเพียงเพราะการแต่งกายเพียงอย่างเดียวแต่ควรที่จะตัดสินคนจากการประพฤติตนด้วย

ผลงาน Dressed Inappropriate มีขนาดที่เล็กคล้ายกับงานประติมากรรมโมเดลจำลองอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา มาเป็นหลักการที่แสดงออกของการใช้ความขัดแย้งในการสร้างอนุสาวรีย์ที่ตรงข้ามกับหลักการขยายอนุสาวรีย์ทั่วไปมาเป็นกลยุทธ์ในการเสียดสี เพื่อเสียดสีค่านิยมการยกยอเชิดชูคนหรือให้ความสำคัญกับภูมิหลังคนผ่านการขยายให้ใหญ่กว่าขนาดของคนจริง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลบนอนุสาวรีย์มีความสำคัญที่เท่ากันไม่ได้อยู่ที่ขนาดแต่อยู่ที่คุณค่าของบุคคล ซึ่งผลงานชิ้นนี้มีการการสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการต่อต้านทางอ้อมกับกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนที่เด็กนักเรียนได้แสดงออกในบริบทของสังคมปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา

ผลงาน Dressed Inappropriate มีการฉายภาพชุดนักเรียนที่ผิดระเบียบมาทับบนข้อความกฎระเบียบมาเป็นฉากหลังของผลงาน เพื่อให้สังคมเห็นว่าการต่อต้านทางอ้อมหรือปฏิเสธกฎข้อความบังคับจากชุดเครื่องแบบนักเรียนมักเกิดจนเป็นความปกติที่เห็นอยู่ทุกวันและเป็นผลมาจากกฎระเบียบที่มากเกินไป ซึ่งแสดงให้เห็นแนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามในการใช้ความขัดแย้งผ่านภาพที่ผิดระเบียบมาขัดแย้งกับข้อความที่เป็นกฎระเบียบ

สรุปผลการวิเคราะห์

ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นที่3 การแต่งตัวไม่เหมาะสม , Dressed Inappropriate เป็นการนำเสนอการต่อต้านกฎระเบียบทางอ้อมต่อเครื่องแบบนักเรียนด้วยการขีดขูสิ่งที่มีผิดต่อระเบียบการแต่งกายชุดนักเรียน เพื่อต้องการเสียดสีค่านิยมของคนในการตัดสินเด็กเพียงด้านเดียวจากการเชื่อฟังและทำตามกฎระเบียบที่อยู่ในเครื่องแบบนั้นเป็นเด็กดีและเด็กที่ไม่ดีนั้นคือไม่ทำตามกฎของโรงเรียน ผลงานชิ้นนี้จึงเป็นตัวกระตุ้นให้คนในสังคมเลิกตัดสินเด็กที่การแต่งกายเพียงด้านเดียว และสะท้อนให้เห็นว่าการต่อต้านกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนนั้นเป็นเรื่องที่ปกติและเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาจากกฎระเบียบที่ล้าหลังและส่งผลกระทบต่อผู้สวมใส่มากเกินไป ซึ่งผลงาน Dressed Inappropriate มีการนำเสนอภาพลักษณ์ที่ขัดแย้งต่อการแต่งกายสอดคล้องกับงาน Rule breaker ที่นำเสนอให้เห็นความคิดสร้างสรรค์ในการออกเครื่องแบบนักเรียนที่หักล้างกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนออกและถูกนำเสนอให้เห็นภาพลักษณ์ใหม่ของเครื่องแบบนักเรียนที่ผิดระเบียบ แต่กระตุ้นให้เด็กนักเรียนมีความมั่นใจและกล้าที่จะแสดงตัวตนผ่านการแต่งชุดนักเรียน ผลงาน Dressed Inappropriate ยังสะท้อนให้เห็นประเด็นภาษาทางศิลปะในการใช้ภาษาของโมเดลจำลองมาขัดแย้งกับหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา ที่ใช้การย่อขนาดเล็กมาหักล้างกับการขยายขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นการใช้หลักการที่ตรงกันข้ามกับหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาเป็นกระบวนการสร้างงาน และผลงาน Dressed Inappropriate สะท้อนให้เห็นผลลัพธ์ของงานศิลปะรูปแบบศิลปะการต่อต้าน ที่ใช้ความขัดแย้งมาหักล้างกับกระบวนการสร้างและใช้ภาพลักษณ์ของรูปทรงคนที่ขัดแย้งกับการแต่งกายมาเป็นกลยุทธ์ที่แสดงให้เห็นการต่อต้านทางอ้อมต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนผ่านผลงานประติมากรรมโมเดลจำลองอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา

บทที่ 5

สรุปผลการสร้างสรรค์

การสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์ในวิทยานิพนธ์หัวข้อ “การทบทวนบทบาททศุดนักเรียนในสังคมไทย” ผู้ศึกษาเริ่มต้นจากความสนใจในเรื่อง การต่อต้านกฎระเบียบวินัยในเครื่องแบบนักเรียนของเด็กในปัจจุบันที่กลายเป็นกระแสหลักทางสังคมที่วิพากษ์วิจารณ์การกระทำของเด็กที่ขัดขึ้นต่อกฎระเบียบในการแต่งชุดไปรเวทเพื่อไปเข้าเรียนหรือการรวมตัวกันของเด็กนักเรียนหน้ากระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎระเบียบที่ติดมากับเครื่องแบบนักเรียน การแสดงออกทางความคิดและพฤติกรรมของเด็กที่มีต่อกฎระเบียบในเครื่องนักเรียนนั้นเป็นเหมือนการตั้งคำถามถึงบทบาทที่แท้จริงของเครื่องแบบนักเรียนและสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กนั้นใครเป็นคนกำหนด อีกทั้งการต่อต้านของเด็กต่อเครื่องแบบนักเรียนนั้นมักจะเกิดขึ้นในช่วงที่รัฐมีการปกครองโดยทหาร ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาเรื่องราวการต่อต้านกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนตั้งแต่อดีตที่มีเครื่องแบบนักเรียนเกิดขึ้นจนมาถึงปัจจุบันที่เริ่มกลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมที่ทำให้เกิดการขัดแย้งทางความคิดของคนสองช่วงวัย ผู้ศึกษาพบว่ารูปแบบของการต่อต้านนั้นเป็นแบบอารายะขัดขึ้นสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนต่อกฎระเบียบในเครื่องแบบได้ จึงนำมาสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมที่สื่อถึงการต่อต้านอารายะขัดขึ้นต่อเครื่องแบบนักเรียนของเด็กที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถ่ายทอดออกเป็นผลงานศิลปะร่วมสมัยเพื่อต้องการใช้สื่อจากศิลปะมาเป็นพื้นที่หนึ่งในการเรียกร้องให้ปรับเปลี่ยนกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนที่บางข้อนั้นส่งผลกระทบต่อเด็กนักเรียนมากเกินไปและกฎระเบียบไม่ถูกปรับให้ตรงกับบริบทในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ในผลงานการสร้างสรรควิทยานิพนธ์หัวข้อ “การทบทวนบทบาททศุดนักเรียนในสังคมไทย” ผู้ศึกษาได้ประสบพบเจอกับปัญหาต่างๆในการค้นคว้าหาข้อมูลและการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่และการแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งกระบวนการเก็บข้อมูลภาคเอกสารที่เนื้อหาบางส่วนต้องตีความจากภาพถ่ายมาเป็นข้อมูลสนับสนุน การสังเคราะห์หลักการและรูปแบบทางศิลปะจากแนวคิดทฤษฎี ทำให้พบเจอหลักการและรูปแบบทางศิลปะที่สามารถนำมาปรับใช้ในผลงานศิลปะชุดนี้ เช่น การสังเคราะห์แนวคิดอำนาจวินัยและชีวอำนาจมาเป็นหลักการทางศิลปะไม่ว่าจะเป็น การจัดวางองค์ประกอบให้เกิดความเป็นระเบียบ การซ้ำกันของรูปทรงคนที่มีลักษณะและท่าทางเหมือนกัน การขั้บเน้นให้โดดเด่นในลักษณะเชิงดู หรือการสังเคราะห์แนวคิดการสร้างคู่ตรงข้ามมาเป็นหลักการทางศิลปะไม่ว่าจะเป็น การใช้ความขัดแย้งของภาพลักษณ์ที่ขัดต่อการแต่งกายการสร้างองค์ประกอบของผลงานเชิงเปรียบเทียบ การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ที่ขัดแย้งต่อการรับรู้ภายนอกด้วยการสลั

เครื่องแต่งกายของเด็กนักเรียนและทหารจีไอ เป็นต้น ผู้ศึกษาเห็นว่ากระบวนการสังเคราะห์ดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้เพื่อหาหลักการทางศิลปะได้และอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาท่านอื่น

ผลงานประติมากรรมในโครงการวิทยานิพนธ์นี้จึงทำหน้าที่เป็นเหมือนเครื่องมือในการสื่อสารถึงการต่อต้านกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียน โดยการสร้างประติมากรรมรูปแบบ Resistance Art มาเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องให้ปรับเปลี่ยนกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนให้กับเด็กในปัจจุบัน เพื่อให้คนในสังคมเห็นว่าแท้จริงแล้วเครื่องแบบนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการปลุกฝังความเป็นชาตินิยมและมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจวินัยที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเผด็จการยังคงมีอยู่ในสังคมที่เป็นประชาธิปไตย โดยผลงานศิลปะทั้ง 3 ชิ้นถูกนำเสนอให้เห็นถึงรูปแบบและวิธีการต่อต้านที่เกิดขึ้นในสังคมไทยระหว่างเด็กกับเครื่องแบบนักเรียนนั้นมีมาตั้งแต่ในอดีตจนมาถึงปัจจุบันผ่านการเสียดสีประชดประชันโฆษณาชวนเชื่อของรัฐที่แฝงอยู่ในเครื่องแบบนักเรียน

โดยผลงานชิ้นที่1 Scenario of Education เป็นการนำหลักการทางศิลปะในเรื่องของภาพแทนเด็กนักเรียนที่อยู่ในอนุสาวรีย์เปลี่ยนให้กลายเป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านทางอ้อมต่อกฎระเบียบในการแต่งกายชุดนักเรียน ผ่านการนำเสนอรูปแบบประติมากรรมสูงที่สร้างองค์ประกอบเชิงเปรียบเทียบของบริบทการเรียน ซึ่งตัวผลงานชิ้น1ทำให้พบประเด็นที่น่าสนใจ ในการนำความขัดแย้งมาเป็นเป็นกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์ผ่านการสร้างองค์ประกอบเชิงเปรียบเทียบ และลักษณะของการแต่งกายที่แตกต่างกันอยู่ผิดที่ผิดทาง แสดงให้เห็นรูปแบบทางศิลปะ Naturalistic realism ที่นำเสนอให้ทุกคนมีความสำคัญเท่ากันแต่แสดงบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ผลงานชิ้นที่2 Mana and G.I. เป็นการนำหลักการทางศิลปะในเรื่องของการสวมบทบาทสมมติให้กับตัวละครและการจำลองบริบทที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมของตัวละครทั้งสอง ผ่านการนำเสนอด้วยกลยุทธ์ในเรื่องของการใช้ขนาดเท่ากันแต่ต่างกันอย่างสุดส่วน ผนวกกับการใช้รูปทรงที่ต่างกันระหว่างเสมือนจริงและของเล่น ทำให้ผลลัพธ์ของงานเกิดความคลุมเครือเหมือนภาพอุดมคติที่แสดงการต่อต้านกับภาพของความเป็นจริง ซึ่งตัวผลงานชิ้นที่2ทำให้เห็นประเด็นทางศิลปะที่น่าสนใจในเรื่องการสวมบทบาทสมมติของตัวละครที่ดึงมาจากแบบเรียนภาษาไทยและของเล่น ซึ่งทั้งสองอย่างสะท้อนนัยยะแฝงไปในทางเดียวกันคือปลุกฝังความเป็นพลเมืองดีแลบทบาทหน้าที่ในชาติ ทำให้เห็นว่าการสวมบทบาทสมมติสามารถสะท้อนนัยยะแฝงของตัวละครผ่านภูมิหลังและยังสร้างความเข้าใจให้กับผู้ชมผ่านตัวละครที่หยิบยกมา ผลงานชิ้นที่3 Dressed Inappropriate เป็นการนำหลักการทางศิลปะในเรื่องของการสวมบทบาทสมมติของตัวละครด้วยการขีดขูดผ่านรูปแบบอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา ด้วยการนำภาษาทางศิลปะของโมเดลจำลองอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา มาขัดแย้งกับหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลจากการขยายใหญ่มาเป็นการย่อขนาด ซึ่งผลงานชิ้นที่3ทำให้เห็นประเด็นทางศิลปะที่น่าสนใจในเรื่องของการใช้ความขัดแย้งมาเป็นกระบวนการสร้างที่ตรงข้ามกับหลักการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา ทำให้เห็นการใช้ภาษาทางศิลปะของโมเดลจำลองมาเป็นกลยุทธ์ในการเสียดสีทำให้ผลลัพธ์ของผลงานชิ้นที่3สะท้อนให้เห็นเรื่อง

ของการขบขันให้เห็นความสำคัญด้วยการใช้ขนาดที่เล็กมาขัดแย้งกับชุดความคิดในการขยายใหญ่ของอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดา

ผู้ศึกษาหวังว่าหลักการทางศิลปะที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาท่านอื่นที่สามารถปรับใช้และเป็นเป็นแนวทางที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับผู้ศึกษา ผู้ศึกษาหวังว่าผลงานวิจัยชิ้นนี้จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการเรียกร้องให้กับเด็กนักเรียนในการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในเครื่องแบบนักเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เป็นอยู่ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ลงจากการสร้างการรับรู้ใหม่ให้กับคนในสังคมรับรู้ถึงนัยยะที่แฝงมากับเครื่องแบบนักเรียน และหวังว่าผลงานศิลปะชุดนี้จะช่วยทำให้คนในสังคมได้รับการรับรู้ใหม่ของประวัติศาสตร์ในอีกแง่มุมที่ต่างจากประวัติศาสตร์เดิมที่ถูกกำหนดทิศทางของเนื้อหาเพียงด้านเดียวและให้คนในสังคมเชื่อไปในแนวทางเดียวกัน

รายการอ้างอิง

- Institutional Racism and Individual Agency: A Case Study using Foucault's Disciplinary Power By Carmen Lavoie, 2014, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://ojs.uwindsor.ca/index.php/csw/article/download/5906/4912?inline=1>
- The Editors of Encyclopædia Britannica, Socialist Realism art, 2567, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.britannica.com/art/Socialist-Realism>
- เกียรติศักดิ์ ทิพย์ทิมาพันธ์, 2561, บทความวิจัยพลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนบ้านฉาง (พ.ศ. 2498-2560), สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <file:///Users/pobтана/Downloads/5019-Article%20Text-4729-1-10-20180603.pdf>
- กฤษณะ โสภี, 2565, การปราบปรามคอมมิวนิสต์ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501-2506, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_7717
- กฤษฎิญา ไชยศรี, ประวัติศาสตร์ฉบับย่อของ 'การโฆษณาชวนเชื่อ' ในประเทศไทย, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://groundcontrolth.com/blogs/38>
- ก้องสกล กวินวิกุล, "การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพลป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487", สืบค้น 29 ตุลาคม 2565, จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:116506
- จารุณี วงศ์ละคร, อำนาจชีวะในทัศนะของ มิเชล ฟูโกต์, วารสารปณิธาน:วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑, หน้า ๑๔๔
- แจนนีส วงศ์สุวัฒน์, การวิเคราะห์เชิงวิจารณ์รูปแบบและสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย, 2530, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, หน้า 21
- ชัยพร สิงห์ดี, 2560, บทความวิชาการ Life and networks of veteran vintage clothing dealers in Jatujak Market, Bangkok, Thailand (Proceeding), สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก https://icts13.chiangmai.cmu.ac.th/documents/FIINAL_R-SRI_NEW_M ARCH_2019.pdf
- ชาติรี ประกิตนนทการ, 2563, ศิลปะสถาปัตยกรรมคณะราษฎร (ฉบับปรับปรุง), สำนักพิมพ์ มติชน, สนพ., หน้า 32-36
- ณัฐพล ทีปสุวรรณ, รมว.ศธ. ย้ำ "ชุดนักเรียน" ยังจำเป็น-ลดเหลื่อมล้ำ, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/298807>
- ณัฐพล ใจจริง, 2565, รัฐนิยม การสร้างไทยชาติขึ้นใหม่ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม, สืบค้น 30 ตุลาคม

- 2565, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_572924
- ดวงนฤมล บุญแก้ววรรณ , 2563, ปฏิกริยาต่อการเคลื่อนไหว #1ฉันวบบอกลาเครื่องแบบสีบคัน 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://waymagazine.org/bye-bye-uniform/>
- ตรีษฐ อิงคุทานนท์, 2563, เรื่องเก่าเล่าใหม่ของ 'ชุดนักเรียน' ที่หยั่งรากฝังลึกในประวัติศาสตร์โลก , สีบคัน 29 ตุลาคม 2565, จาก <https://themomentum.co/school-uniforms-of-the-world/>
- ทองกร โภคธรรม, ร่างกายใต้บังการ ปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่๓, มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนาโครงการจัดพิมพ์คปกไฟ, ๒๕๕๘, หน้า ๑๓-๑๔, สีบคัน 1 พฤศจิกายน 2565
- บุญรอด ศรีสมบัติ, เอกสารประกอบการบรรยายการปฏิบัติการจิตวิทยาสนับสนุนการปฏิบัติการพิเศษ หน้า 59, สีบคัน 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.geocities.ws/cgscsos/psyop-4.pdf>
- บัณรส บัวคลี, 2563, ยุคสมัย 'เครื่องแบบนักเรียนไทย' พัฒนาการที่เปลี่ยนไป, สีบคัน 29 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/judprakai/1075812>
- ปิยนันท์ จำปีพันธ์, รัฐบาลจอมพล ถนอม ลอกคราบเผด็จการ หวังเป็นประชาธิปไตย, สีบคัน 1 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_86798
- พงษ์พรรณ บุญเลิศ, 2558, วิวัฒนาการ 'ชุดนักเรียน', สีบคัน 29 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.moe.go.th/วิวัฒนาการชุดนักเรียนrsq/>
- พิชาย รัตนดิลก, อำนาจในมุมมองนักปราชญ์ (15-3): มิเชล ฟูโกต์- อำนาจวินัย, สีบคัน 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9670000005740>
- พิชาย รัตนดิลก, อำนาจในมุมมองนักปราชญ์ (15-4): มิเชล ฟูโกต์ – กลยุทธ์การต่อต้านและตอบโต้ อำนาจ , สีบคัน 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/967000007842>
- พันธ์ชนะ สุนทรพิพิธ, 2561, 'ยูนิฟอร์ม' กับ 'อำนาจ' การผลิตอุดมการณ์ความเชื่อในแบบคนเหล่าเดียวกัน, 19 กันยายน 2561, จาก <https://www.gqthailand.com/style/article/the-social-power-of-uniform>
- พระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พุทธศักราช 2482, หน้า 46 เล่ม 125 ตอนที่ 28ก ราชกิจจานุเบกษา 5 กุมภาพันธ์ 2551, จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- พระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พุทธศักราช 2482, 2482, ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 56, ตอนที่ 0 ก. หน้า 642-644, สีบคัน 29 ตุลาคม 2565, จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/lirt>

/17236

ภาณุ บุญพิพัฒนาพงศ์, Resistance Art ศิลปะแห่งการต่อต้าน ประท้วงอำนาจอัยธรรมด้วยศิลปะ, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://themomentum.co/resistance-art-1/>

เมธา หริมเทพาธิป, การเรียนรู้ปรัชญาด้วยวิภาษวิธี (dialectical method), สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/710624>

รัฐศาสตร์ มสธ, 2554, ผลกระทบจากวิกฤตการณ์มาયાเกซ, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <http://thaicafe.blogspot.com/2012/06/12-2518.html>

วรุฑธ มุลเสริฐ, การต่อต้านขัดขืนอำนาจและการครอบงำโดยไม่ใช้ความรุนแรง, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://prachatai.com/journal/2017/01/69852>

ศิลปวัฒนธรรม, 2565, ย้อนดู “การแต่งกาย” สมัยจอมพล ป. รณรงค์ให้นุ่งผ้าถุง ชี้ทั่วโลกกำลังนิยม, สืบค้น 29 ตุลาคม 2565, จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_11660#

ชัยชูรัมย์ ธรรมบุษดี, ชุติชนักเรียนเท่าเทียมหรือเหลื่อมล้ำ, 17 กรกฎาคม 2563, จาก <https://web.facebook.com/shifterth/videos/307915540361796>

สิริรัตน์ เรื่องวงษ์วาร, การเมืองสมัย จอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกฯ ครั้งที่ 2, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/Hi320/hi320-11.pdf>

สุวัฒน์ บุญเคลือบและนางเยาว์ เนารัตน์, (2559). อำนาจสมัยใหม่ในเครื่องแบบนักเรียนไทย. สืบค้น, 29 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://multied.sri.cmu.ac.th/wp-content/uploads/2016/02/อำนาจสมัยใหม่ในเครื่องแบบนักเรียนไทย-pd>

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, สุดยอดผลงานศิลปะร่วมสมัยในสมัยรัชกาลที่ ๙, 2566, สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.facebook.com/photo.php?fbid=619540670361413&id=100069164561072&set=a.246750774307073&locale=th_TH

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายภพธร ตันตินันท์ธร
วุฒิการศึกษา	2560 ศิลปบัณฑิต วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ สาขาวิชาประติมากรรม ภาควิจิตรศิลป์กรุงเทพ 2563 ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาประติมากรรม ภาควิชาประติมากรรม คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม
ผลงานตีพิมพ์	2567 : My child..... , My good child..... 2565 : The glass Art project - Brushing the Light : The Stained WorkShop,Glass Painting by Gerry Cummins and Jill Stehn. 2565 : Language of Materials / Rhetorks of Form , Art WorkShop , Faculty of Painting Sculpture and Graphic at Silpakorn University. 2565 : Nat Phueng Fah Land of Siam , Exhibitions , Baramee of Art 2564 : ARCADE2021-Constructing Sculpture , Online Exhibitions ,Tsinghuan University , China. 2564 : ARCADE2021-Constructing Sculpture , Art WorkShop online , Faculty of Painting Sculpture and Graphic Art at Silpakorn University. 2563 : The 16th National Youth and Juvenile Art Exhibition by Bunditpatanasilpa Institute , Exhibitions , The National Gallery of Thailand. 2563 : Phadfoon Art Exhibitions , Group exhibition , Pohchang Art Gallery. 2562 : Din Peuxn Hmuk 14th Mixed (SanJon) , Group exhibition , ICONSAIM Art Space.

2562 : Din Peuxn Hmuk 14th Mixed , Group exhibition ,
Ratchadamnoen Contemporary Art Center.

